

Монах Митрофан Хиландарац

ОСТАВШТИНА ЗА БУДУЋНОСТ

приређивач

Владимир Димитријевић

Монах Митрофан Хиландарац: ОСТАВШТИНА ЗА БУДУЋНОСТ

приређивач: Владимир Димитријевић

ИЗДАЊЕ ПРИЈАТЕЉА

рецензент: монах Јован Хиландарац

Ова књига је задужбина монаха Јована (Радојичића) и господина
Слободана Драгутиновића, а за покој душе монаха Митрофана
Хиландарца

тираж: 500

штампа
Интерклима графика
Врњачка Бања

Монах Митрофан Хиландарац

ОСТАВШТИНА ЗА БУДУЋНОСТ

приређивач
Владимир Димитријевић

2009.

САДРЖАЈ

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА	9
ХИЛАНДАРСКА ЛИКОЛИВНИЦА	
О. Митрофан: Старац Никанор	15
О. Митрофан: Отац Арсеније	20
О. Митрофан: Јованов завет	26
ХИЛАНДАРСКА РИЗНИЦА	
О. Митрофан: Лоза Светог Симеона „рађа” сад и у Србији	33
Манастирске знаменитости	43
Иконе манастира Хиландара	45
Поздрав научном скупу у Колумбусу, САД	47
Света Гора	50
Хроника Хиландара	56
ОБРАЋАЊА	
Порука омладини	67
Духовној деци	69
Опасна времена	71
Ускршња посланица	72
Знаци времена	74
РАЗГОВОРИ	
Живот искушеника у Хиландару	79
Исусова молитва - пут ка усавршавању духовног живота	80
Монаштво - извор снаге у Цркви	84
Божја благодат	91
Пост, исповест и покајање	92
У монашкој заједници духовник је централна личност	96

Хиландар има мисионарску улогу	97
Стрпљење и смирење	99
Неприхваћен разговор	101
Још један хиландарски разговор	110
Разговор у Хиландару	115
Последњи разговор с оцем Митрофаном	119

ПОСЛОВИ И ДАНИ

Из хиландарске хронике	133
Уместо хронике	134
Десет бројева <i>Хиландара</i>	135
Прослава 800 година доласка Св. Симеона у манастир Ватопед	137
Место увода	139
Не опомена, него молба	146
Посебан гост	148

У СМУТНИМ ВРЕМЕНИМА

О. Митрофан, у посети РС: Врлине се у невољи кују	153
Хиландарски дани	157
Хиландарски монолог	167
Има ли игде шта добро да се за Србина пише?	191
Делотворна љубав у невољи	202
Шта све може српска слога кад је има	204

ПИСМА ОЦА МИТРОФАНА СВ. НИКОЛАЈУ ЖИЧКОМ	211
---	-----

ИЗ ХИЛАНДАРСКЕ ПРЕПИСКЕ

Из хиландарске преписке	221
О Сент Андреји	246
Писмо СА Сабору СПЦ (1982)	250
Обновљено Коло српских сестара у Београду	259

ПРЕВОДИ ОЦА МИТРОФАНА

Један интервју између човека са Запада и његовог саговорника са Истока	263
Утисци са Запада	271
Одједи	276

САРАДНИЦИ

Преображење	281
Поводом Преображења - о четвртој димензији	284
Сећање на старца Никанора	288
Пола века српске Голготе	291
Српски владари и црквени поглавари - светитељи	295
Хиландарци - архијереји СПЦ	302
Мисије монашке <i>писанице</i>	308
Тужна понављања српске историје	315

СЕЋАЊЕ НА ОЦА И БРАТА

Сахрана оца Митрофана у Хиландару	321
Прота Матеја Матејић: Отац Митрофан - сећање на духовног старешину Хиландара	323
Бора М. Карапанцић: Нови протепистат	327
Бора М. Карапанцић: О. Митрофан Хиландарац (одломци)	335
Владета Јеротић: Хвала ти, оче Митрофане, на свему	343
Олга Врањкић: Сећање на оца Митрофана	347
др Марко С. Марковић: Опроштај са оцем Митрофаном	350
др Лазар Станић: Успомена на оца Митрофана	356
Брале Стевановић: Поводом трогодишњице смрти о. Митрофана	360
Слободан Драгутиновић: Сећања и сусрети	373
Зоран Ацић: На вест о смрти оца Митрофана	382
Љубиша Ђидић: Сандале оца Митрофана	383
Владимир Димитријевић: Тебенце оца Митрофана	384

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

Десет година је прошло од уснућа у Христу монаха Митрофана Хиландарца. Његови пријатељи су, том приликом, решили да православне Србе подсети на човека без кога се друга половина XX века у Хиландару не би могла ни замислити. Тако је настала и ова књига - књига његових текстова, записа и превода, као и сведочења о њему људи који су га познавали и волели.

Потписнику ових редова је припала част да, из разних извора, приреди ту књигу. Док је радио на њој, много пута је осетио благодарност Богу Који му је омогућио да таквог човека сретне и поучи се његовим речима и делима. Редак је био; у народу у коме је тешко остати неупрљан неслогом и неспремношћу да се живи по високим захтевима Светосавља, ишао је путем градилачким и миротворачким, путем Светог Саве. То не значи да је био без греха, и да ћемо га одмах уврстити у светачник. Али, у календару србског хришћанског родољубља и човекољубља њему ће припасти светло место које је, по својој племенитости, заслужио.

Један од разлога за улазак у календар србског патриотизма је, свакако, и чињеница да је отац Митрофан од младости заволео Христа, преко свог учитеља, „политичара са крстом” (Св. Николај Жички), на чији се позив одазвао још као гимназијалац. Његови саборци и сапатници, добровољци крста и слободе, су, ако су преживели II светски рат, служили Богу и роду као свештеници, монаси и верници, ктитори и задужбинари (о томе више у књизи *Са крстом у руци и љубављу у срцу* проте Матеје Матејића и Боре М. Карапанџића, Ваљево 2008.)

Отац Митрофан је радио много и упорно и, радећи, наилазио на неразумевање, па и осуде оних који су мислили да знају више и боље (али, САМО МИСЛИЛИ). Јер, „лакше је квочати, него јаја носити”, каже народ. Било је и горких неправди људских с којима је морао да се суочи. Његов сабрат, монах Јован Хиландарац, на дан Светог Цара Уроша 2002. о томе је оставио следећи запис:

ОПЕТ О ОЦУ МИТРОФАНУ

Прост монах беше хиландарски,
О коме се много говори,
О коме ће се говорити,
Оговарати, лажи износити,
Неистине бљувати до повраћања...
По цигански, по Српски...
И то нимало не чуди,
Тешко смо оболели.

Истини, тој нашој Пепељузи,
Леђа смо окренули, лажима заменили,
Злобом и завишћу смо обузети.
Горди смо и пакосни,
На зло лакоми,
Брзи смо да судимо
Без милости и саслушања.

Није то од јуче, дуже је то од једног века,
Никако тој болести дијагнозу да поставимо,
Никако лек да пронађемо...
Тражимо код доктора за кијавицу,
А болест тежу од рака не лечимо,
Нелечена буја као тиква на буњишту...

Нико да истински, озбиљно,
Његово дело испита,
Праведни суд обзнани,
У име само једне, једине,
Божанске Правде.

Ипак, десет година је прошло од смрти монаха Митрофана, а празнина коју је он оставио иза себе још није попуњена. Сада нам је јасније ко је био овај човек, трудбеник на њиви Господњој у времену „тешком и усилном”, не мање тешко од доба после пада Деспотовине под власт Турака 1459. године.

Књига се углавном састоји од материјала објављених у часопису Хиландар, који је отац Митрофан, неуморни мисионар, писао, приређивао и прекуцавао све до свог упокојења 1999. године. Користили смо и књигу духовних разговора с Хиландарцима нашег угледног академика и музиколога др Димитрија Стефановића (објављена је 2002. године у Новом Саду), као и часопис *Српске органске студије* (1-2/2004.), посвећен монаху Митрофану (уредник др Драган Суботић).

Пре свега, ту су текстови самог оца Митрофана. У поглављу *Хиландарска ликовница* дати су портрети два Хиландарца и једног Американца, који је желео да постане Хиландарац. *Хиландарска ризница* говори о вредностима Савине и Симеонове задужбине. *Обраћања* потичу из разних периода хиландарског живота оца Митрофана, као и *Разговори*.

Послови и дани говоре (углавном, осим текста *Место увода*) о осамдесетим годинама XX века у Хиландару, а *У сумутним временима* о деведесетим годинама протеклог столећа, када је отац Митрофан био велики помоћник напаћеног Србства. *Писма оца Митрофана Светом Николају Жичком* потичу из доба док је Милан Мишулић био десна рука проте Алексе Тодоровића у издавању библиотеке *Свечаник*. Из *хиландарске преписке* је поглавље које је плод чињенице да је монах Митрофан радо објављивао, макар у одломцима, писма која су му стизала из Отаџбине и Дијаспоре, што је својеврсна хроника доба у коме смо живели. Донели смо и три превода оца Митрофана који је, увек живог духа, пратио и збивања у православном свету, као и неколико непотписаних текстова сарадника часописа *Хиландар* (прет-

постављамо, по стилу, да два текста о Преображењу припадају славном проти Димитрију Најдановићу), које је покојни Хиландарац окупљао „на општу ползу” Србства.

У поглављу *Сећања на Оца и Брата* доносимо успомене оних који су га волели и знали.

Верујем да ће друго издање ове књиге бити потпуније - и што се тиче текстова оца Митрофана, али и што се тиче сећања на њега.

Господе, упокој душу Свога слуге, инока Митрофана, тамо где су његови оци и узор, од Св. Саве и Св. Симеона Мироточивог до старца Никанора Хиландарца - у Небеској Србији, нашој вечној отаџбини и очевини!

О Видовдану, 2009.

Приређивач

ХИЛАНДАРСКА ЛИКОЛИВНИЦА

СТАРАЦ НИКАНОР

Поводом петогодшњице од смрти

И сад блажен, светлосан, Оче Никаноре,
будиш нас Савиним звоном, кропиш Савиним извором.
Савиним штапом упућујеш млађег Пастира,
његовим стопама стадо.
Ми, ходочасници, дођосмо у твој Храм,
и гле: на нашем длану олиста маслина
четворолисна:
хлеб и вино, со и слово!
О красног ли благодар, Оче Никаноре!
Хвала ислава теби
и браћи хиландарској хвала - за свевек!

(...) Кад сам почетком августа 1961. године стигао до обале Егејског мора, на пристаниште халкидичког рибарског села Јерисос, гледао сам како са пучине долази бродић, из правца Свете Горе, како се дало претпоставити. Кад пристаде, на обали се зацрнеше бројни светогорски монаси. После испитујућег погледа преко њихових лица, приђох једноме од њих и упитах на српском: - Да нисте Ви Хиландарац? Уз благи његов осмех, чух: - Јесам. - То је био Старац Никанор, који се у својству економа нашег метоха Каково враћао из манастира.

Ово наведох да покажем колико је тај српски лик, на Светој Гори обликован, био препознатљив, које био изразито српско светогорски лик. Остао сам тада с њим три дана на метоху и доживео у Старцу Никанору цео наш Хиландар још пре но што сам у ту Светињу био крочио. После годину дана он ме је замонашио, па тиме и званично постао мој духовни отац.

Шта пре да кажем овде (раније објављени некролог је само најважније

о њему поменуо) - о том последњем Хиландарцу из те генерације коју сам поменуте године у манастиру затекао? Од њих 25, један по један су одлазили тамо за где су се са пуном свешћу и савешћу припремали. Старац Никанор је „продужио” себи свој век, како би новој хиландарској генерацији показао и приказао хиландарску животну стазу, и опрезно, расудљиво, ходање по њој. Јер Хиландар није један од класичних наших манастира. Његов оснивач, Свети Сава, поставио је у његове духовне темеље посебан верско-српски подвиг: представљати достојно свој народ на страном тлу, сабирати у себе плодове византијско-светогорске духовности и њом светлити своме народу. Тежња Старца Никанора да то пренесе на касније придошлу хиландарску братију првобитно васпитавану у страховлади 'самоуправног социјализма', био је најтежи његов животни подвиг, прекинут земном кончином његовог хиландарствовања - у далекој Аустралији...

Ипак, његов је лик остао у хиландарској Светињи и нуди се као образац свима који своје битисање у њој желе на светогорски начин да користе, то што је Старац Никанор преко 60 година чинио.

Да поменем овде само неколико црта из духовног лика тог благодатног Старца:

- Већа ревност у праћењу светогорског молитвеног правила, које је показивао Старац Никанор, не да се довољно изразити. Први је у храм улазио, последњи излазио, увек са видним страхопоштовањем, потпуно страним општој уобичајеној, опасној рутини. Ни умор од послушања (дужности), ни терет старости, ни болест - ништа га није могло да спречи у следовању свакодневног (уствари ноћног) похађања храма, у трајању од седам часова у просеку. Будно је пратио ток богослужења, а својим смерно-поносним појањем соколио је духовно оне који су у молитвеној сабраности посустајали.

- Топлотом своје душе израженој у благој речи и умилном погледу, освајао је саговорника, а при том успевао да држи „прописно одстоја-

ње”, тако да никога не везује нечим личним, већ само оним што му је дато и што другима нуди - стилем јеванђелског живота, намењеног сваком хришћанину.

- Свако послушање је обављао са пуном свешћу и одговорношћу пред Богом као Господаром нашег живота; Пресветом Богородицом као Игуманијом Хиландара; светим Савом као духовним оцем свих Хиландараца, и својом савешћу као стражаром над сваким нашим поступком. Дневно кретање пред оком таквих посматрача захтевало је виспрену будност. Њу је Старац Никанор имао, јер је био човек који се сабирао у клети свога молитвеног срца, игноришући ројеве наметљивих мисли духовног бесмисла, то што је зао удес највећег броја оних који не познају тајну свога живота, који нису јеванђелски просвећени, макар и у манастиру живели.

- Старац Никанор је био једва писмен. Балкански рат га је затекао у другом разреду основне школе, и на томе је остало. Његова школа је касније био Хиландар. Он га је учио да не зна много, али да зна оно што је главно. И он је то знао. Све његово знање и умење састојало се у правилном расуђивању. Он је осећао кад ће, где ће и како ће нешто да каже и уради; и обратно: осећао је кад, где и како треба нешто да избегне у речи и делу. Све је код њега имало своје време, начин и место. - То расуђивање је било плод његовог духовног подвига, у посту, молитви, созерцању и стрпљењу („стрпљење - спасење!” кажу Светогорци).

- За умор и болест Старац Никанор није хтео да зна. Ако би га ипак нека физичка немоћ спречила да одржи своје редовне обавезе, он се правдао да га је леност захватила, и трудио се да га та „леност” што пре напусти. То непризнавање, игнорисање болести је било и његов најпоузданији лекар и лек.

- Његова активност је узимала увек нове форме, зависно од места, времена и задужења. Ако је био економ ван манастира, отварао је нова имања, култивисао дотле запарложену земљу дајући је сиромашним

сељацима из околних села на обраду. Садио је воћњак, виноград, неговао шуму.

- Као настојатељ Хиландара бдио је над сваким покретом у манастиру, бринуо је и о ноћној лампи у ходницима конака колики јој је пламен. Унапређење манастира му је био сан и тежња. Свака манастирска цигла је била део њега. Био је тврд штедиша, по мери и начину старог српског Домаћина. Једино где није штедео, то је било унапређивање црквене штампе. У стању је био да гладује и носи закрпе на оделу, само да би се издала нека књижица са духовним поукама, или молитвеник за духовну предохрану. (Често мислим, да је појачана издавачка делатност Хиландара после Старчевог „преселења” - реч којом Светогорци називају смрт - његов благослов с неба.)

- Волео је све људе, сем Немце. Причао ми је како је у Првом светском рату гледао кад су Швабе у његовом ваљевском крају вешали Србе, та тежина на њих остала му је у срцу. Једном приликом рекох му да такво његово држање ипак није сагласно Еванђељу. Одговор је био: - Доста им је што их не мрзим! - Но једном се десило да је Немац из Шварцвалда упутио молбу за пријем у Хиландар. (Братство нам је у то време било пало само на четрнаест.) Превео сам то писмо из Немачке по дужности, али сам знао да ће Старац ту молбу одбацити пре но што секретар на седници Сабора то писмо до краја прочита. И заиста, негде напола текста Старац заустави читање, али сасвим неочекиваним речима: - Пиши, прима се! Кад Срби неће да чувају свој Хиландар, нека га чувају Немци! - И Хелмут Рат је дошао међу нас, био искушеник, постао монах, Старац га је замонашио и дао име Пантелејмон (јер је по струци био лекар). У току већ прве године отац Пантелејмон је на несхватљиво брз начин савладао старословенски језик, квалитетно црквено појање и наш говорни језик. Био је у свему ненадмашан пример. Али, морао је ипак да иде. Наш менталитет није га подносио. На расстанку га је Старац благословио и захвалио му се речима: - Целог

свог живота нисам волео твој народ. Ти си ми помогао да се ослободим те слабости...

- Старчев патриотизам је био његов велики крст. Мислио сам: кад би само 10% Срба тако идеалистички волели свој народ као Старац Никанор, све би данас у Србији друкчије било. Он није могао да схвати да се у међувремену, од његовог одласка из Србије 1927. до првих посета седамдесетих година, српска народна заједница толико променила; да се сва претворила у државу подвлашћених грађана; да су у таквој мери ишчезла обележја народне традиције; да се корени народни не познају и не осећају; да се вера свела само на своје звање; да је свештенство српско необучено и неспремно да лечи нове духовне болести у нашем комунизмом унесрећеном народу. Сваки његов повратак из посете Србији био је пун уздаха. Сажете са молитвом, он их је приносио нашој „Тројеручици”...

Кад је бројаница Старчевих година стигла до 87, кренуо је последњим својим физичким снагама у далеки свет к растуреним, политички завађеним и на црквеној линији подељеним Србима. Мислио је да ће још хиландарска реч нешто да значи...

Његове уморне кости остале су да леже под земљом далеке Аустралије. Али је дух његов близак свима онима који су га знали и трептаје његове српско-светогорске душе и данас умеју да користе за своје духовно бодрење на свом животном путу...

ОТАЦ АРСЕНИЈЕ

Живот је по себи велика тајна. Њом је обухваћен сваки створ, посебно човек, који је по својствима свога бића - сличан Животодавцу. Само онај од нас који битише ван себе, у свом чулном домену, и не понире у ту своју тајну, - он не користи „знаке и сигнале” које нам вечна Мудрост на нашу животну стазу поставља, и тако губи, у ствари, оба живота.

Шта да кажемо за наш Хиландар, ту древну монашку заједницу? Колико ли је његов дуги историјски пут удружио појединачних судбина у своју сопствену, и колико је личних тајни кроз хиландарску прошлост обогатило душу овог благодатног светосавског здања!

Кад ко уђе у нашу манастирску костурницу, тај има осећај да му се из очних празнина сваке лобање тихо довикује: - остани мало код нас, да ти причамо нашу тајну, да те упутимо на твоју сопствену тајну, - коју ако не схватиш и њом не живиш, ти нећеш умрети, јер си већ - мртав!

Отац Арсеније, коме су ови редови посвећени, неуздрживо нас покреће да изнесемо на видело један делић његове животне тајне пре но што нас и он - после пар година - буде опомињао из једног од регала поменуте костурнице: на будност према нашој души и ревност у постизању животног циља кроз преостало време нашег тако угроженог и толико несигурног живота у овој бури наших дана.

Било је то прошле године, 24. јуна, на празник чудотворне протатске иконе „Достојно јест”. Вратио сам се са свеноћног бденија и седео у радној соби нашег карејског конака. Сунце је тек избило из мора, и његови румени зраци падали су на мој сабрани умор, док су свежина планинског јутра и празнична благодат овог дана, деловали окрепљујуће. У том се чу бат корака, и отац Стефан уведе човека шездесетих година, средњег раста, са изразитим цртама лица. Стајао је без речи, и са осмехом ми пружио једну картицу. Морао сам да почнем са питањима, ко је: Грк, Немац...? На крају он прослови: - Ај спик Рашан. И тако је почео разговор.

Сад је тек Вадим Черн сазнао где се налази, и његова изненадна

радост помешана са чуђењем и захваљивањем, обузела је цело његово биће. (Зар то није чудо? Он дошао до Европе, прошао Грчку и свратио у Свету Гору. Од Дафни до Кареје покварило се возило, и он приспео увече касно у наше мало насеље. У сумрак га нашао полицајац како се несигурно креће немајући коначишта, и послао га код нас са пар речи на цедуљци, са молбом да га примимо. Наш млади монах који је такође журио увече на бденије, дао му је по кратком поступку собу да преноћи.) Вадим се сад овде окретао, гледао у иконе, крстио се. А онда је полако, по руски, почео да прича, па опет застајао и чудио се где се налази, подизао очи и усрдно се Богу захваљивао. Његово причање није ишло у детаље. Он је требало да настави пут за Хиландар.

Од Вадима сам укратко сазнао да је потомак куће Чарнојевића, и то од самог њеног корена. Кад је патријарх Арсеније распоредио свој народ у Војној Крајини и обезбедио Аустро - Угарској спокојство од турске најезде са југа, Католичка црква је - доследна себи - почела са прозелитизмом, док је администрација Хабзбурга у сарадничкој узајамности са њом, вршила одговарајуће притиске. Ово је нарочито много погађало кућу Чарнојевића. Део њих са једним делом народа напусте Војну Крајину, и после извесног задржавања у Галицији, нађу се у околини Крима. Руски цар узме Чарнојевиће у своје покровитељство и подигне пх на степен племства са додељеним добрима и мужицима. Тако је то ишло генерацијама све до октобарске револуције 1917, кад је Вадиму било пет година. Његов отац Алексије беше у то време као капетан брода преузео команду над трговачком флотом у Црном мору, и све до 19-20. деловао у тој функцији следећи Врангелова наређења. Кад је на крају и ова област морала да се преда, Алексије, после неуспелог покушаја да доспе до свога поседа и да отуда понесе најинтимније породичне светиње и књигу-родослов - јер тај крај беше тих дана освојен од бољшевика и Вадимова баба Јулија била одведена у затвор, - он крене са црноморским флотом у Средоземље с намером

да је у Јадрану преда новој Југославији. Али, издајством неког дипломате Јарменкова, ово буде осујећено, и та се цела флота која је имала и прекоморски брод „Рион”, нађе у Бизерти. На крају Алексије са својом породицом и бродом „Миниби” крене у емиграцију. Једно време је, у Америци, овај брод преуређен за риболов и породица је од тога живела. Мали Вадим је у Њујорку учио школу. На крају је дипломирао машинску технику, а био је и обдарени ликовни уметник. Живот је делио са својим добрим сапутником, побожном Рускињом Олгом. Она се рано упокојила, и Вадиму место породе, оставила велики пример вере. Са пуно виталности и маште, Вадим је био добар „бизнисмен”, и поседовао поред осталог и богат „хоби” у великој фарми паса, на које је више пута добијао изложбене награде. Ово је био код њега чисто американски манир, иначе оно што је Вадима изразито карактерисало, била је руска побожност, пријатељска нежност, и - српски романтизам. (Са каквим се је он познавањем за тих пар часова нашег разговора враћао у српску историју, на догађаје и личности, са датирањима важних збивања и сумирањима судбинских губитака или добитака српских.) Он је живео целог свог века у Америци само са том историјом, а не и са Србима. Зато ни речи српске није знао. И, ето, наједном, нашао се он у Хиландару!

Њега је сад обузела неодржива жеља да код нас остане, јер је, вели, дубоко осетио да се нашао опет на свом почетку, а и на свом крају, и хтео је да заборави на све што је између било. Хтео је да се у Хиландару, у духовном жаришту свога Рода, коме се као последњи изданак куће Чарнојевића назад повраћа, затвори круг његовог живота.

Зато је у та три дана боравка хтео све да види, да чује. Кретао се свуда по манастиру, по околини његовој, са блаженим осмехом на лицу сретао хиландарску братију, бивао замишљен, причао са нашим оцем Луком на њиховом заједничком енглеском, и, најзад, опростио се са нама - привремено.

Његово здравље по повратку узело је неочекивано озбиљан заокрет ка најгорем. Писао нам је из свога Милфорда, где је имао куће, технички биро и фарму, да је поднео неку мању операцију, иза ње неке јаке радијације, и најзад се журио да што пре код нас дође. Али одвајање од старог живота није било једноставно и лако. Требало је да обави многе послове имовинске и друштвене природе. Последње писмо отуда датирало је његов долазак за 29. април ове године. На путу га је пратио наш повереник за Америку. Од Атине их је хеликоптер донео и спустио пред наш манастир.

Вадим је у овом сусрету са Хиландаром показивао још светлију радост од оне са којом је био од нас отишао. Али физички он је био до крајности изнемогао. Својим последњим снагама, можда чак и у задњи могући дан, он је стигао на свој последњи земаљски циљ. Лице му је било као восак жуто. Из тог лица су блистале чежњивом топлотом Вадимове плаве очи.

После његовог разговора са духовником, све је било припремљено за монашење. Идућег дана, у освит 1. маја, у црквици Светог Саве, узело је свој уобичајени ток једно од најдирљивијих монашења задњих година, - пуно мистике и дубоке тихе радости. У светлости свећа и кандила, од брата Вадима је постајао и пред нашим очима се појавио нов монах - Арсеније (Чарнојевић), у црној ризи и знамењима у рукама: Јеванђељем, крстом и свећом. Ми смо му ту у црквици прилазили да га са новим именом и на новом путу поздравимо и изразимо своја најинтимнија братска осећања. Потом је, подржаван од двојице млађа сабрата, и праћен поворком целог братства: са свећама у рукама и са динамичним појањем „Богородице Дјево”, корачао кроз рано мајско јутро дуж манастирских ходника према својој новој келији.

У тој келији ће се наредних дана одиграти још последњи чин његове животне драме. Ту ће његов ум и срце да сведу своје последње „рачунае”, овде ће савест да тражи и последњу „неравнину” да би је у исповести исправила.

Има ли где у свету болнице која тако радикално лечи људски земни организам, као што светогорска келија исцељује и у чистоту облачи људску душу, телом, ђаволом и друштвеним пакостима кроз живот измучену!

Двојица наших млађих су се дан-ноћ смењивали крај постеље оца Арсенија и са њим се нечујно Богу молили. Ми остали смо често навраћали. Он је избегавао напрезање при говору, али нам је својим многоречивим очима и умилним осмехом изговорио најлепше речи и поруке.

Ја сам пожелео да узмем још који од података из његовог живота. Упитах га, ко му је дао прве подстицаје да верује и да се моли. - То је била његова баба Јулија. Касније, то је појачала његова супруга Олга. Кад је остао сам, он је у своје послове и у своје друштвене односе уносио практиковану веру, и везао је за себе многе људе. (Њима је и у своме тестаменту много од своје имовине завештао.) - На крају је и видео да се Богу треба много непосредније да припада и служи, како би живот добио много пунији смисао, лепоту и радост. Он је сад у свом монашком чину поседовао нову сигурност у оно у што је дотле само веровао. Он се већ осећао као у „крилу Аврамовом”. Само кроз то је и могао тих дана да се држи изнад физичких болова и телесне немоћи.

Ко би описао тих 12 дана које му је Господ подарио да међу нама проживи? У својој хиландарској келији он се осећао као у претсобљу раја, и припремао се да крене у безграничне просторе всичности, у новом духовном руху, са душом очишћеном и приговорљеном да сретне свога женика Христа.

Преко дана је устајао од постеље и прилазио лагано прозору са погледом према мору, куда је вијугао пут. Плаветнило неба и мора су се спајали у једно, а између њих и оца Арсенија стајали су високи, витки чемпреси, усправни као упаљене свеће.

На постељи је наш отац Арсеније чекао свој крај стражећи будно над

својим последњим хтењима. Радост од благодати новог крштења и дах чистоте из обновљеног срца, потрли су у њему сваку земаљску везу. У њему су расла нова крила вере на којима ће он за који час касније да се вине у безвремени бескрај.

Наш отац Арсеније мало је могао о себи језиком да каже, али су Хиландарци из његовог покрета срца и његовог израза лица, могли доста да сазнају, осете и схвате. - Он мора да је кроз цео свој живот носио у себи узвишену тежњу да служи најсветијем идеалу, али се у вртлогу световног живота није могао у томе да снађе. Зато се на крају он предао Богу и Његовом руководству. И Господ је за Вадима Чарнојевића нашао најбоље решење. Кроз његово духовно рођење у светогорском монаштву, Вадим је задобио највише што се на овој земљи могло да стекне. Он је за само 12 дана у Хиландару постигао више но што је многим монасима било дано кроз цео њихов монашки подвиг. А древни Чарнојевићи су у свом последњем изданку потврдили своју последњу духовну верност Богу и Роду.

Зато случај монаха Арсенија Чарнојевића-Хиландарца говори далеко више него што је овим редовима могло да се каже.

ЈОВАНОВ ЗАВЕТ

Било је то 1952. године. Свет се полако опорављао од рата, болова и преломљених судбина. И сналазио се на свом даљем путу кроз историју.

На Светој Гори све је увек исто. Једино што се интерес за њу споља повећао, што је из године у годину било све више посетиоца, већином из далеког света. Међу њима је у тој години стигао и један типичан Американац енглеског порекла, звао се Џон Тачер.

Дошао је пешке од пристаништа праћен својим момком Албертом и својом кратком сенком у горуће подне. На домаку манастира је чешће застајао, гледао према њему, по његовој околини, подизао очи врховима поносних чемпреса и спуштао их на смерне лиандере дуж пута.

У сусрету са нама понео се као стари знанац: изражавао нам своје симпатије, дивио се манастиру, хтео да нам каже више него што је могао да искаже на Језицима којима се служио, пошто ми његов нисмо, знали. Зато му је у манастиру тог пута показано више но што се обично чини.

Растанак је био срдчан. Он је стално понављао име нашег манастира и држао руку на срцу да покаже колико му је близак. Жалио је што су наше старине тако мало заштићене, још мање испитане, и манастирско здање оронуло. Пре тога нам је причао да је он осниваоц највећег византолошког института „Дамбартон Окс” у Вашингтону и његов први директор, и колико је радио на обезбеђењу грчких религиозно-културних споменика у Цариграду, Јерусалиму и Синају. - На пристаништу, док је чамац са пучине прилазио да га узме и понесе назад у цивилизацију, добаци нам како ће, кад буде пензионер, сав да се посвети Хиландару и његовој обнови. - Тај „завет” нам је тад изгледао колико необичан толико и мало уверљив.

Долазио је потом скоро сваке године. Увек је то био обострано пријатан доживљај са све већим узајамним сазнањима. Потстицао нас је да подигнемо нову манастирску библиотеку на месту где је 1722.

изгорела стара. И кад смо се 1963. на то одлучили, он нам шаље замашну суму новца за њен почетак.

Време је текло. Политика у Грчкој била је крајем 60-тих година нарочито јако амерички инспирисана. Он у то време постаје пензионер. Исте године доводи групу конзерватора да рестаурира наше старе иконе непроцењиве уметничке и историјске вредности. Данас манастир има преко 150 таквих икона заштићених и изложених да их поштоваоци вере и културе могу да гледају и да се надахнују.

Тај посао од четири године није ишао лако. Администрација и идеализам су различитог, најчешће супротног духа. Формалности од Вашингтона до Хиландара њега су замарале до изнемоглости. Он тражи помоћ од светог Симеона. Тако нам је предложио да се о његовом трошку постави на гробу нашег светог Оца „њего достојан саркофаг”. Како се тих дана у Хиландару бавио и један идеалиста са српске стране - уметник, самоук али са великим даром и надахнућем, долази у току једне године до остварења: на гробу нашег светог Ктитора стоји данас саркофаг од таквог материјала и такве уметничке и тематске вредности, да позвани за то веле како „између Милутинове златарске радионице 13. века и овог остварења, нема ничега сличног између”.

Бављењем сваке године по два месеца у Хиландару, наш пријатељ показује пред нама и свог унутрашњег човека. Он се сваке вечери повлачи у своју „келију” и медитира, интересује се за Православље, проучава га и жели да му припада. Тражи да и нашу националну историју дубље упозна и покушава у Америци да се повеже са нашом црквом. У том приближавању он упознаје тамошњу неслогу и то га одбија. Није могао да схвати да се људи истог народа, исте вере и историјске свести, могу толико једни од других да удаље, да се не подносе, чак и мрзе! Остао је и на даље у својој Епископалној цркви а 'најдубље је ценио Православље. - Молио нас је да га зовемо на свом Језику просто - „брат Јован”. На огромној епископалној цркви у

Вашингтону дао је да се на једном њеном великом прозору уради православна икона св. Јована Претече.

И опет су пролазиле године и Јован је заједно са нама старио. Желео је, кад му администрација не дозвољава рад код нас, да бар дуже у манастиру може да остаје и одмара своју душу на плодовима духовног стваралаштва једног кроз историју намученог народа, коме је Хиландар - „срце ван тела”. Али, од прописаних 4 дана за посете ми нисмо успевали да га дуже задржимо. Зато су се његове посете проредиле.

Кад се у децембру 1978. године у Библиотеци охајског универзитета славило свечано отварање „Хиландарске собе”, био је међу пробраним званицама и наш Јован. Између шест говорника на банкету, он је задивио академску публику говорећи о Хиландару уопште и о једном свом доживљају у њему. Био је, вели, као редовно на недељном богослужењу. Тад се изненада навукао црн облак и напољу почела таква грмљавина са севањем муња, да се он у тој необичној појави стравично осећао. А кад се олуја почела да стишава, он је утонуо у медитацију све до краја службе. Кад је потом излазио из храма, сунце је са плавог неба зрачило преко хиландарских конака. „Ја сам ишао преко дворишта и нешто је из мене говорило: народ који има овакву светињу, не боји се ни муња ни грома”

Наредне године Јован нас је последњи пут дошао да види и да се опрости са Хиландаром. Хтео је да чује о свим нашим потребама. Био је пун сете и саосећања. Видео је наше младе монахе и могао са њима на свом језику да говори. Радост и потиштеност лебделе су наизменично у његовом држању и разговору.

Његов телеграм о прошлој Новој години био је последњи знак његове топле љубави за нашу Хиландарску светињу. У фебруару је стигла вест да се наш Јован преселио у вечне дворе које је за својих 78 година живота одавде зидао. А ових дана нека правна установа из Њујорка обавештава наш манастир да је у завештању покојника учесник и Хиландар.

Достављена фотокопија тог завештања показује петоцифрену суму долара, два пута већу од оне коју је наш Јован оставио својој Епископалној цркви.

Ми не знамо биографију Џона Тачера, чак ни све његове генералије. Али он је међу нама оставио своју „хиландарску биографију” коју смо овде у најкраћем дали, да му тиме на људски начин одамо признање, док се свакодневно Богу молимо да нашем последњем ктитору и „несуђеном православцу” подари удео у царству Своје љубави.

Хиландар, бр. 7/1982.

ХИЛАНДАРСКА РИЗНИЦА

ЛОЗА СВЕТОГ СИМЕОНА „РАЂА” САД И У СРБИЈИ

Колико је наш Хиландар познат у Грчкој, толико је позната и лоза Светог Симеона, или боље речено, он је познат кроз ту лозу која се у њему налази. Многе стотине писама са свих страна ове земље стижу преко године у наш манастир, ради те лозе. Један сабрат је задужен да на та писма одговара тиме што шаље пакетиће са три зрна грожђа од ње, једним парчетом орезаног ластара са изданком, и упутством за употребу. То се од вајкада тако чинило, та се традиција одржала до данас, иако је природи нашег монашког позива то страно, а и технички и временски представља знатно оптерећење.

О чему се ту уствари ради? Ево, да пођемо од једног случаја из нашег дневног живота:

Дошао код нас владика из Јањине са својим епархијским свештенством. Док смо на дворишту разговарали, један од његових свештеника затражи „грожђе Светог Симеона”. Чу то Владика, па га упита шта је то што тражи. Овај му исприча како од тог грожђа које ми имамо нероткиње добијају децу, а Владика га прекиде, па се обрати мени прекорним тоном - зашто се ми као монаси и Светогорци тиме бавимо? А ја му рекох: Свети владико, шта би Ви чинили на нашем месту? Ви ћете видети сад ту лозу, под којим условима она постоји и рађа. Из гроба Светог Симеона је израсла, кроз зид цркве прошла, пре више од 200 година направљен је за њу зидни подупирач - има годину урезану - на који се ослања њено рекло би се иструлело и сасушено стабло, а она ипак доноси сваке године богат род, и не тражи никакву негу, ни прскање ни оламање као остале винове лозе. Ако у манастир дође 100 писама која траже њено грожђе, међу њима ће бити бар десет која обавештавају о успесима од ранијих пошилики. Једне године је пао крупан град и грожђе је пропало, па смо били престали да га шаљемо. Писма су и даље стизала, потом рекламације, а онда личне посете, све

док нисмо једним циркуларом одговарали заинтересованима да се стрпе до идуће јесени. - Видите, народ тражи, лоза чини своје, зар ми можемо да не учинимо оно што је до нас!

Тако говорећи стигли смо до лозе која се са јужне стране велике цркве разгранала по једној пергули и делује на посматрача, чак и кад он не зна о чему се ради, некако мистично.

Владика је стајао пред њом, ћутао, гледао је, па приђе и целива је, а онда позва и остале у њен хлад и замоли ме да им даље причам, све што о тој лози знам.

Рекох му: - Преосвећени, ја знам много. Можда је боље да питате за оно што Вас у првом реду интересује.

Он рече: - Колико је ова винова лоза стара?

- По предању, она је ту од 1208., а писани докуменат у вези њене целебности код бездетних супружника, носи годину 1585.

- Шта говори предање, а шта тај докуменат, упита Владика.

- По предању је 1208. наш ктитор, Свети Сава, дошао из своје испоснице у Кареји и хтео да пренесе мошти свога оца у Србију да би над њима измирио своју око престола завађену браћу. То је код игумана Методија и тадашњег братства изазвало велику тугу и страх. Тугу, јер су они са Светим Симеоном заједно дошли из Србије и били осећајно за њега везани, а страх - јер су времена она била опасна због напада морских разбојника и пустошења од западних Крсташа, а Свети Симеон је одмах по уснућу био Богом прослављен, и гроб му је постао извор благоуханог мира, што је уливало спокојство и сигурност братства у његову заштиту. - Али једне ноћи се игуману Методију јави Свети Симеон и рече: „Чедо, ја треба да идем у Отачество наше, а из мога гроба ће израсти винова лоза, и док она буде доносила рода, почиваће и мој благослов на овом манастиру”. - Тако се братство умири и пустише Саву да пренесе свете мошти очеве. И ето, ту где лоза излази из зида, са друге је стране његове гроб Светог Симеона.

Свештеници су гледали опет у лозу, крстили се и дивили њеној необичности. Ја наставих:

- А она друга година је на турском буџету којим се преноси својина једног цифлика (великог поседа) са ранијег сопственика-аге на манастир Хиландар, а поводом следећег догађаја: - Сазнао ага о целебности ове лозе, па користећи се њом заимао је децу. После десет година дође он са најстаријим сином и пред хиландарским старцима изјави: - Ово сам дете од вас добио па га вама и враћам. А старци, знајући да Типик светогорски из више разлога то не допушта, одговорише: - То ти је дете Бог подарио на молитве нашег светог оца Симеона, па нека код тебе и остане, а своју захвалност према нашем манастиру можеш да изразиш на неки други начин. И ага поклони Хиландару велико имање недалеко од Свете Горе, овде иза села Јерисоса, које и до данас представља највећи извор наших годишњих прихода.

Опет наста покрет међу свештеницима, међусобни коментари, позивање на помоћ Божијих угодника и њихов утицај у нашем животу.

Владика ће опет: - Па колико се то грожђе тражи и са којих све страна?

А ја му наведох овај случај. - Испричах како је пре неку годину дошла група официра Ратне школе из Солуна, као што сваке године долазе у више наврата, па кад су ручали и ми им по подне све уобичајено у манастиру показали, после њиховог учешћа на вечерњем богослужењу, они су се занимали у холу гостионице. Кад сам пролазио туда, они ме зауставише и замолише да им нешто причам из живота нашег манастира или Свете Горе. Како су ме пре тога неки од њих већ питали за грожђе Светог Симеона, мени дође, пошто сам у то време био задужен око њега, да им причам о томе, како би они који су га тражили били ојачани у вери при његовој употреби. И онда им донесем везане што-сове писама по месецима, као и фасциклу са вестима о успесима за протекло време те године. Генерал одреди једног млађег официра да са коверата чита места одакле су писма упућена. Сви су се дивили кад су

чули за села и градове са свих страна Грчке, са острва, и прекоморских земаља где Грци живе.

- Па ви сте најпознатији манастир, рече генерал.

-У славу Божју, одговорих ја, пружајући му фасциклу где су у писмима била подвучена сведочанства и захваљивања Светом Симеону. Он поче да листа, да гласно чита одељке. Официри су нетремице према њему гледали. Наједном генерал подиже глас, па отворену фасциклу окрете присутнима: - Видите ово чудо! и даде оном официру да покаже изблиза свима, а он се прекрсти, па седе. Овај је ишао у круг. На једном писму је била прикачена слика у боји: „тројке”, два братаћна и сестрица, као анђели, кад им је било два месеца, а отац пише у писму како дванаест година нису имали деце, а сад им је Господ, по употреби грожђа које смо им послали, подарио троје, и да су првом сину дали име Симеон.

Сад су свештеници живо ударили у причу, тако да сам ја прекинуо моје казивање, и чекао да ме Владика отпусти. А он се обрати свештеницима у шaljивом тону са сугестијом да не причају о овоме даље, јер оци, вели, неће наћи времена да пакују толике пошиљке. А један му млађи узврати: - Не бојте се, преосвећени. Нема тих много који данас хоће децу. Кад би ова лоза помагала да се немају деца, онда оци стварно не би постигли да задовоље потражњу.

Кад разговор скрете на профани колосек, ја направих мали поклон у правцу Владике да бих се удаљио. Али Владика сад хоће неке статистичке податке: колико грожђа на лози роди; колико пошиљки оду годишње; колико од тога бива успеха; има ли и колико прилога... Рекох да не водимо дневник о томе, али сам му неке податке по сећању или процени могао да пружим, па закључно рекох, - да нам подстицај и снагу за ту добровољну службу даје та дирљива вера грчког народа која се среће у скоро свим тим писмима што добијамо. Том вером се дају објаснити и тако чести и бројни успеси за које директно сазнајемо, док

за друге чујемо од лица која су тим успесима побуђена, решила да траже и сами то чудотворно средство. Па наведох недавни случај из Атине. - Писали нам неки и добили грожђе. А онда нам та госпођа понова пише и јавља ово: - Због лудости своје у првим годинама брака изгубила сам дар материнства. Кад сам се тргла, било је већ касно. Медицина која ме је упропастила, није више могла да ми помогне. Али једног дана ми рекоше да је дошао из Америке неки наш специјалиста и брзо у Атини стекао велики глас. Одем код њега. Замислите оци, и опростите што ово Вама пишем, каже ми, као да нема срца у себи: - Ако ја могу да родим, моћи ћеш и ти!... - А мени баш тих дана дође у руке књига „Платитера”, издање са Свете Горе, где се описује чудотворна лоза Вашег манастира. По савету једне пријатељице и њеном уверавању, ја сам Вам се одмах обратила и Ви сте ми послали грожђе и књижицу са упутством. Постила сам четрдесет дана и молила се као што тамо пише, а онда сам исповедила пред свештеником сав свој живот. Очистила сам душу као што се кућа пред Ускрс чисти. А баш је то пред Ускрс и било пошто сам сав пост препостила. На Ускрс сам се причестила. Не могу да Вам опишем моју радост. Мој муж је, видећи моју ревност да обновим свој живот да би дала из себе нови живот, и сам чинио поред мене исту припрему. И он се са мном исповедио и причестио. О, како је велики Бог кад се Њему целом душом окренемо! Док Вам ово пишем, моје ми дете лежи под срцем, и ја бројим дане кад ћу да га видим лицем к лицу. Свети отац Симеон је посрамио оног „специјалисту”, а мене и мог мужа довео ближе Богу (некад смо били само недељни хришћани, али смо живели живот без одговорности као и највећи део света око нас). - Шаљем Вам скромни дар да припалите свећу за здравље нашег детета и нас, чији живот тек сад добија свој пуни смисао...

И Владика и свештеници су овим били очито узбуђени. Владика није показивао више намеру да настави са питањима, само ме замоли да му прибавим ту књижицу коју уз грожђе дајемо, а један свештеник упита,

- ко ју је написао? Рекох им да се за упутство, које је кратко, не зна ни кад је написано ни ко га је писао, јер је то наслеђивано од вајкада. А упутства за живот у вери и за однос супружника у браку, купио је из Светог Писма и саставио један светогорски духовник новијег времена. - Сви су показивали велику захвалност за све то што су чули и сазнали, па кренуше даље према старој трапези да под њеним тремом нађу хлад и да се освеже студеном водом из цистерне.

Нешто касније прошао сам опет туда послом, и видех да се остало још код исте теме. Један старији од њих, говорио је о двојници својих парохијана који су овде имали свој велики доживљај... Ја ухватих везу о чему се ради, па застадох пред њим и осмехом наговестих моју упадицу.

- Да, ја сам присуствовао том случају, рекох. Та двојница су долазећи од манастира Зографа свратили на кратко овде, да би касније од нашег пристаништа узели чамац за манастир Ивирон. У сусрету ме замолише да им покажем оно што се најлакше и најбрже да видети, пошто су први пут овде. Пролазећи поред лозе, ја им у најкраћем рекох о њој, док, у том времену, један старац беше пришао и унезверено гледао у лозу и слушао. Кад ми хтедосмо да наставимо даље, он ми се обрати: - Оче, хвала ти на томе што чух, али чујте ви сад мене, па му глас задрхта: - Ја сам плод ове лозе... Онда јој приђе, направи старачки поклон и целива њено стабло, па окренут мени, настави: - Родитељи ми нису имали деце. Мој је отац овде дошао и узео грожђе са ове лозе. Кад сам ја одрастао, он ми је све то испричао, и заветовао ме да дођем у ваш манастир и да се поклоним гробу Светог Симеона. А ја, ето, као сви ми људи, од данас до сутра, не дођох. Није то ни просто за нас са другог краја Грчке. Ја сам од Каламате. Кад сам ушао у седамдесет пету и видим да је крај близу, реших да извршим очев завет, да ме не укори горе што га не послушах. Па се прекрсти: Слава Ти, Боже, што си ми дао снаге да то извршим, па опет засузи и окрете се да иде.

Погледах у моја два саговорника. Они су стајали као укопани, без речи. А онда ће један да се обрати другом: - Ето, Јорго, случај је хтео да баш нас двојица ово доживимо. Ја као агроном који знам под којим условима и колико једна винова лоза може да живи, и ти, као лекар, који знаш шта значи стерилност у браку. Па се окрену мени и рече: - Оче, то што смо на овом месту својим очима видели и сопственим ушима чули, доста нам је за ову посету Светој Гори. Нећемо више да Вас замарамо. Идемо полако према мору, и да успут о овомс добро размислимо.

Владика хтеде да ме задржи и свештеник коме сам преузео историсање овог случаја направи ми место поред себе, али ја се извиних да сам у послу, па продужих кроз трем јужне мале према болници. Нека топла захвалност према оцу нашем Симеону разли се по мојој души. Како је он близак овом верујућем грчком народу, како он тај народ везује за ову нашу Светињу, и како је нама пријатно што нас тај народ не гледа као странце, јер многа његова деца одавде потичу, од ове лозе што је никла из земље коју је заувек натопило благоухано миро нашег оца Симеона, настало из његовог врлинског живота и Божје благодати.

Многи наши хиландарски пријатељи из Грчке сугерирали су нам поновљено, да објавимо књигу о Лози светог Симеона и њеном чудотворном грожђу, да поверимо неком од писаца материјал који о њој поседујемо, јер то би, веле, у наше дане убрзане секуларизације послужило на славу Божју и на буђење и утврђивање у вери нарочито оних који су за грожђе са те лозе непосредно заинтересовани због немања порода.

Ми то нисмо прихватили. Имали смо увек осећај да је то искључиво ствар нашег светог оца Симеона, и препуштали смо то руководству Божјем. Тако од 1585. до ове године, наш Хиландар није словца написао по тој теми. Лоза је сама увек о себи говорила и сведочила.

Међутим, Срби су о њој мало знали и још мање су је користили. До Балканског рата и Другог светског из једних, а последњих деценија из

других разлога. Било је случајева да је покоји од наших посетилаца узео собом њено грожђе за неког од својих потребитих рођака, или га је неко из Србије, по препоруци, тражио поштом. Тако нам је у задње две деценије остао у сећању један случај из Горњег Милановца, други из Крушевца, и трећи из околине манастира Милешеве, као и случај са једним нашим земљаком из Енглеске, који су заимали пород и о томе нам захвално писали.

Тек прошлог лета штампа у Југославији (два илустрована листа), више као сензацију и са недовољним и произвољним обавештењима о сврси тог грожђа и његовој употреби, упознала је своје читаоце са том историјском и чудотворном лозом. Одмах потом запажена су све чешћа и бројнија писма са разних страна наше земље, највише из Краљева, Сарајева и Ниша. - Сва та писма чувамо. Она представљају јединствен тест-материјал. У поређењу са грчким писмима по истом предмету, она се исто толико разликују, колико и верско, социјално и просветно устројство код ова два народа.

Овде није место да се о том тесту пише, мада он сам о себи много говори, јер сва та писма мање-више имају исповедни карактер и једна психоанализа пружила би убедљиву слику о духовно-моралном лику нашег човека данас.

Та писма потресно делују, како она која сведоче о вери, тако и она која показују крајње непознавање исте. Нас ова писма упућују на појачан молитвени подвиг за наш духовно осиромашени народ, јер немање духовности је анемија на коју лако напада свака друга болест (против ње се треба борити а не против секти које су само њена последица).

Биће свакако у наредно време интересантно пратити, како се наш свети Отац Симеон односи према својој духовној деци српској, верујућој и оној неверујућој, која траже грожђе са његове лозе. Јер, да се чудо деси, потребна је - по природи ствари - вера онога на коме се оно треба да деси, о чему нам и еванђелска чуда говоре. Али има чуда која

долазе из чисте милости Божје, да би се њима изазвала и оснажила вера, којом онда појединац цео свој живот управља новим путем према Богу, па тако и другима око себе осветљава тајне путева Божјих.

И ево, већ почињу да стижу у Хиландар прва писма која благовесте. Два су из Краљева и једно из Београда.

„... Пре пет месеци писале смо вашем манастиру ја и моја другарица и замолиле смо да нам пошаљете свето грожђе, пошто обе немамо децу. Чим смо добиле свето грожђе и поступиле по упутству, остале смо у другом стању. Желимо да се захвалимо манастиру и да кажемо свим осталим нероткињама како вера у Бога свима помаже. Ми немамо речи којима би изразиле права осећања. Сада је наша вера у Бога још чвршћа. Срдачно, ваше - Јованка Ивковић и Мирјана Сточајић-Банковић.”

„... Пошто смо у прошлој години добили из вашег манастира грожђе и употребили га, добили смо ћерчицу и од срца смо вам захвални. Она је добила име Олгица. Још једном од Бога и срца вам хвала. Срећни родитељи - Вукомир и Градимирка Перишић из Мрсаћа код Краљева.”

„... Јер би воља Господња да се на нама грешнима јави милост Његова кроз благодат коју је дао угоднику своме, Св. Симеону. Заиста се велико чудо догодило и нема тих речи које би нашу радост и захвалност изразиле. Истинита је реч Апостола да је Бог увек исти. Чуда која је творио некад, твори Он и сада, и ми се удостојисмо да будемо сведоци и учесници једног таквог чуда... Данас, ево, Бог је дао да можемо да се радујемо потпуном дару Његовом... Родила нам се девојчица коју смо посветили светим крштењем и добила је име Марина. Њен деда и Ваш познаник и пријатељ, хаџи-Радмило Стефановић, рекао је на породичном весељу: „Ово је дете на молитву добијено - не заборавите то никада!”... Молите се, свети Оци, светом Симеону Мироточивом да и друге бесплодне супружнике исцели као што је нас исцелио. Молите се Господу и за сав народ српски да опет буде уједињен, опет Христов и опет светосавски. - Свом душом својом захвални - недостојне слуге Божје: Весна и Миодраг.”

Да, лоза светог Симеона „рађа” сад и у Србији! То је стварност која нам много говори. Наш први челник народни и отац духовни очигледно је ту, са нама. Каква утеха и сигурност у данашњој неизвесности сваке врсте. Његова лоза! Како је то пуна реч, велики појам, узвишен смисао!? Она рађа -децу, идеје, наде, - будућност! Замислите: њене жите у земљи Свете Горе, у раци мироточивог свеца, ту где се непрестано моли, кади, старе повеље чувају и књиге староставне читају; где је историја жива и небо на домаку руке, - а плод од сокова таквих, стиже у земљу Србију и рађа, множи се, пушта нове корене, ствара нов сој, обнавља дух, указује на пут, нов живот - вечну истину.

Ми, Хиландарци, примаћемо са радошћу и даље писма; да пакујемо и шаљемо још многе пошиљке чудотворног грождја са прастаре лозе нашег ктитора и путовође, и да му се молимо да умножи и обожи наш Српски род.

МОНАСТИРСКЕ ЗНАМЕНИТОСТИ

Многоструки допринос Хиландара развоју српске духовне и материјалне културе кроз дуго време његовог постојања несумњиво је добро познат. И данас, у измењеним условима и тешким временима, достојно носи бреме своје улоге на наше дивљење. И ма колико мислили да познајемо заиста бројне аспекте деловања Хиландара кроз векове, увек, па и у најновије време, откривамо нове чињенице. Једна од њих је случајно откривена недавно и представља наизглед неважан детаљ.

Блага која се ширила из темеља зграде нове библиотеке налагала је потребу прокопавања једног дренажног канала споља дуж источног зида манастира, од пирга Св. Саве до куле звонаре. Радови су обављени 1986. године и том приликом откопан је, на том невеликом простору, већи број оштећених керамичких посуда и уломака, глеђосаних и неглеђосаних. Тако је обogaћена колекција средњевековне керамике, која је до наведеног налаза била заступљена са неколико случајно очуваних комада издвојених за проучавање и излагање у новоформираној збирци манастирске ризнице.

По формама налази су углавном заступљени већим и мањим пехарима на прстенастој нози, крчазима, лонцима и амфорама, а има и посуда других облика и разнородних намена. Сви они типолошки припадају времену од краја XII до XIV века, значи времену од оснивања манастира као српског до времена обнове под краљем Милутином. То је највероватнији „terminus ante quem non”. Судећи по глеђи, нарочито по примењеним бојама, свакако су византијске провинијенције, израђени у некој од бољих локалних радионица, можда у недалеком Солуну или околини. И данас Хиландар набавља робу за своју економију на тим местима. У оно време то је био средишњи простор Византије, тада културно најнапредније земље ондашње Европе.

Враћајући се на значај наведеног налаза керамике пада у очи да је он

двојак. Он узгред доказује да се у средњовековно доба уз пирг, односно јужно од њега, налазио важан економски пункт манастира, зграда из које су одбачени оштећени, неупотребљиви или поломљени примерци инвентара. На томе месту је данас зграда нове библиотеке. Међутим постоји и важнији аспект налаза поменуте керамике, о чему треба рећи пар речи.

Српска керамичка продукција тог доба по својим облицима, начину израде и украшавању, врло је слична византијској која јој је у почетку била узор. Наравно, српска керамика убрзо доживљава самостални развој, и по неким одликама, нарочито по примени топлих тонова глеђосања (углавном жуто, окер, мрко и светло зелено) показује да је ученик достигао свога учитеља. Уосталом то се збива и у другим областима стваралаштва. Културно тежиште, као и политичко, померају се на северозапад. У целокупном току тих догађаја, посматрано овог пута - са уског аспекта керамике, пример случајног налаза средњовековне керамике Хиландара указује на значајну улогу овог манастира као колектора и преносиоца утицаја из једне високо развијене цивилизације у српску средину.

Оснивање манастира у средишту Византије свакако је имало више важних разлога међу којима улога Хиландара као преносиоца културе није на последњем месту. Хиландар је ту улогу успешно остваривао, као што је познато из многих примера, а и недавни налаз керамике је један мали доказ. Видовитост и далекосежност делатности Светог Саве и Светог Симеона стално се изнова потврђује. Скрушено и са захвалношћу сећајмо се њихових светих ликова и дела.

Хиландар, бр. 22/1988.

ИКОНЕ МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА (Поводом осам векова манастира)

Непуна деценија нас дели од пуних VIII векова постодања српског манастира Хиландара на Светој Гори у Грчкој. Подигли су га 1198/99. године Срби, отац и син: монах Симеон, који је пре монашења био велики жупан Србије, Стефан Немања, и монах Сава, потоњи архиепископ (1219-1233) и светитељ српски.

Хиландар је конституисан да буде слободан манастир. За то је имао сагласност Протата Свете Горе, хрисовуљу византијског цара Алексија III Ангела од Јуна 1198. године и хрисовуљу самих ктитора, Симеона и Саве, из друге половине 1198. године.

Од оснивања и кроз читав средњи век Хиландар је за Србе својеврстан универзитет на којем се развија преписивачка, преводилачка и иконографска делатност, књижевност, теологија; ту се стичу знања из философије, медицине, дипломатије; одатле се бирају учени калуђери и постављају за архиепископе и епископе у Српској пркви.

Први српски књижевник, свети Сава, био је узор књижевницима калуђерима у Хиландару, међу којима се истичу Доментијан, Теодор Граматик, Теодосије, Роман, архиепископ Данило II.

Живопис и иконопис манастира Хиландара, посебно из XIII и XIV века, оцењени су као уметност изузетног квалитета. Од великог броја икона, у манастирској ризници чува се преко 200 из времена XI-XIII века. Урадили су их најпознатији уметници из Цариграда, Солуна, Србије, Русије и других крајева. Многе од икона су дар српских владара, властеле, свештенства. Ван ризнице, тј. у главној цркви и у 11 параклиса, налазе се такође вредне и многе иконе, које нису обухваћене поменутом бројком.

Богородица Одигитрија са Христом, пред којом је 1199. године издахнуо оснивач манастира, свети Симеон Немања, урађена је у моза-

ику, највероватније у Цариграду, и свакако је најстарија. Међу најлепше византијске иконе XIII века спадају Богородица са Христом и Исус Спаситељ; оне су дело царских уметника у Цариграду (око 1260. године). По квалитету не изостаје икона Ваведења Богородице, сликана пре 1318. године по наруџбини српског краља Милутина. Са иконостаса од 11 икона (око 1360. године) сачувано је 10, на којима је чин великог и прекрасног деизиса. За најпоштованију, чудотворну икону Богородице Одигитрије са Христом, предање говори да ју је свети Сава донео из Јерусалима у Србију. У Хиландар је пренета из Скопља, ради обезбеђења, јер су град заузели били Турци.

У XVI веку у Хиландару иконопишу најобразованији грчки сликари са Свете Горе и Грчке; међу њима има и Срба.

За време руског цара Ивана Грозног, половином XVI века, Хиландар је добио на поклон иконе које су урадили царски сликари у Москви током XV и XVI века; данас се у манастиру чува 10. Сликане су у стилу великих руских сликара Андреја Рубљова и Дионисија.

У XVII веку у Хиландару иконопишу претежно надбољи српски уметници: хиландарски монах Георгије Митрофановић са ученицима, зограф Јован, поп Данило и зограф Доротеј.

На хиландарским иконама над заступљенији је лик Богородице са Христом, карактеристичних назива: Тројеручица, Одигитрија, Аврамитиса, Необорима стена, Косиница, Попска, Пелагонитиса, Елеуса, Умиљенија.

Знатан брод икона је са ликовима апостола и светитеља: Јована Претече, Николе, Георгија, Пантелејмона, Прокопија, арханђела Михаила и Гаврила. Издваја се икона на којој је света Марија Египатска и њен живот. То помињемо зато што, на жалост, нису сачуване иконе сценама из живота најпоштованијих светитеља. Ипак, збирка хиландарских икона средњег века спада међу најбројније и највредније на Светој Гори.

Хиландар, бр. 31/1990.

ПОЗДРАВ НАУЧНОМ СКУПУ У КОЛУМБУСУ, САД

Поздрављајући научни скуп поводом 800-годишњице манастира Хиландара и јубилеја „Хиландарске собе” при државном универзитету Охаја, желим да у име свога манастира Хиландара, који је не само у генетској него и у духовној вези са овом установом, изразим радост што је ово „хиландарско дете” не само узрасло до пунолетства, него је пружио науци плодове достојне надахнуте мисли ствараоца ове институције, који су пре двадесет и осам година под врло тешким административно-техничким околностима, пренели сад овде чувано и коришћено културно благо, па га у међувремену још и умножили.

Из те стваралачке радости на коју подстиче овај доживљени научни скуп, ја се осећам позваним да Вам у најкраћем прикажем једну црту из природе мог манастира, која карактерише и његов историјски пут и његово духовно искуство. То је мисионарство Хиландара, из кога је, на одређен начин, проистекла и „Хиландарска соба” у Охају, која нас је данас овде сабрала.

Највећи син Српског народа до данас, онај који својом личношћу и делом прожима сву нашу историју, просвету и културу, - био је оснивач манастира Хиландара, чију 800-годишњицу постојања у овој години прослављамо.

Свети Сава је 1198. године поставио мисионарство у темеље свога манастира. За њега је мисионарство било градилачка жртва на свим плановима личног и друштвеног живота, утемељена на Христовом лику и делу.

Он, који је у својој раној младости презрео владарску круну и постао, како самом себи у једном спису каже: „Од свих последњи, Сава грешни”, дао је пример смирења као најјачег израза људског духа, и на том смирењу изградио пут и правац јеванђелског мисионарства за себе и своје следбенике до данас. То мисионарство, дакле, полази од соп-

ствене изградње појединца, на бази светоотачког аскетизма, и завршава несебичним давањем себе за корист народне заједнице којој се припада, не видећи границу тој жртви и у односу на целу Васељену. Свети Сава и јесте наш први козмополит!

У мисионарству Светог Саве се не истичу ни рационализам ни емотивност, него одговорно расуђивање: стајање пред Богом и пред људима као богати дужник, човек који из чисте љубави свима нуди своју жртву, на славу Божју а за добро свих.

Тако сам усмерен и са тако усмереним следбеницима. Свети Сава је остварио своме народу једну „златну епоху” која и данас, у духовној тами нашег времена, скромно и поносно сија и сведочи своју неунуштиву вредност.

А после те епохе од 200 година, дошло је ропство под завојевачем, који је најсвирепијим ембаргом над народном просветом, држао Србију и Балкан у тами историје све до почетка прошлог столећа.

У тој тами је светлела Света Гора Атонска, која је 1340. године од истог завојевача била „освојена”, али као духовна заједница није била покорена. Као религиозној области Мухамедов Коран јој је оставио нетакнуту слободу. По статусу те слободе атонски монаси су ишли кроз своје православне земље, подизали у њима националну свест и просветљавали народни живот речју Христовог Јеванђеља.

Тад су књиге, које се на микрофилму чувају и проучавају у „Хиландарској соби” Охаја, биле помоћно средство у том мисионарству. Данас су оне постале научно средство, помоћу којег се упознаје та дубока историјска прошлост.

Прошлост из које се има шта да научи за наш живот данас.

Прошлост која нам пружа руку помоћи да не потонемо у безусловни модернизам, који све више губи рационалну меру и заводи, медијски наркотизира свет, на животне странпутице и безизлазе.

Прошлост која нам јасно и гласно говори да човек није обично

средство и продукт „историјског развоја”, тог лажног прогреса којим руководе невидљиви, али осетљиви „центри моћи”. Они данас наметљиво промовишу приземне идеје, противне не само бићу појединих народа, већ противне и самом животу као таквом.

Прошлост, најзад, која посведочава да је човек само тад Човек кад себе види, разуме и исказује у Богочовеку Христу.

Човек се на грчком језику каже АНТРОПОС, а то значи ОНАЈ КОЈИ ГОРЕ ГЛЕДА.

Таквог човека тражи наше време.

Хиландар, бр. 52-53./1997-1998.

СВЕТА ГОРА

Не знам зашто, али од времена кад сам на Светој Гори рођен (замонашење се код нас сматра духовним рођењем - тако се оно и доживљава), нешто ме је гонило да пишем о њој. Али друкчије од свих оних чије сам књиге о њој читао на језицима које познајем.

Међутим, списатељског дара и искуства нисам имао, па ме је, поред осталог и то у мојој намери све до сад кочило.

Тек по „случајно” написаној књизи о Русији, која је у току једне године преведена на више страних језика, видео сам да се и без литерарних способности може успело писати. Просто ми се открило да љубав све може када је у себи носимо и хоћемо да је користимо. Додуше, она, је и сама по себи активна и проицљива. А онда ми се још показало да код писања треба узети за тему предмет богат садржином, пун духовних вредности, стваралачких покрета, боје и звука. Све то упити срцем и оставити да сазрева. За то време треба везати мисао за средину којој се са том темом обраћа и прозирати владајући дух у њој. Тако се постепено рађа осећај шта се и на који начин о датом предмету тој средини треба рећи, како би се замишљено дело претворило у непосредну поруку. - Кад се од такве своје мисли и намере осети јака радост, онда треба почети са писањем...

И ја, ево, данас почињем!

+++

Крећем из Хиландара пошто сам направио дубоко метаније и узео благослов од наше Игуманије „Тројеручице” - чудотворне иконе. Са торбом о рамену и штапом у руци напуштам двориште. Окрећем се. Правим још један поклон духовном лику свога манастира; пролазим кроз његову средњовековну трократну капију, и ево ме пред првим сликама свога путописа.

Лево, крај пута, манастирско гробље. Над хумкама обраслим травом

ниске дрвене крстаче. На њима монашко име и две хронологије. Између је био земаљски живот, био и прошао. Остале су лобање и кости. После три године оне се ваде и преносе у костурницу, ту под темељима старе гробљанске цркве. У њој се суботама служи заупокојена литургија. Лобање су у регалима поређане, кости, спрат ниже, помешане.

Идем до њих. То су моја браћа и оци из протеклих векова па до скорих дана, који су дали физиономију овом манастиру, гајили његову традицију, чували и умножавали његове културне вредности, формирали стил духовног живота у њему, подизали, дограђивали и одржавали његова здања. Они су у своје време преносили византијску културу на српски простор, у северне делове Балкана; духовно су просвећивали и национално храбрили свод народ у предугом турском ропству, кад је само Светогорцима био остао нетакнут статус слободе у европском делу Отоманије.

Отварам дрвена врата. За мном улази светлост, преда мном су лево и десно редови празних очних дупљи, ниска и висока чела, вилице са проређеним зубима или без њих... У дубини мрака гори кандило, пред Распећем...

Радост и зебња обузимају душу. Тако ми је увек бивало кад се овде нађем. - Сутра ћу и ја да будем међу њима. Овде и тамо где времена и краја нема.

Стојим и као да слушам: Остани мало с нама. Да ти причамо нашу тајну... да ти укажемо на твоју сопствену тајну, коју, ако је не схватиш и њом не живиш, ти нећеш умрети, јер си већ - мртав!

Костурница је посебна врста храма. Ту се без речи проповеда будност према сопственој души и подстиче на ревност у тражењу и постизању крајњег циља у преосталом времену нашег угроженог живота...

Гледам жуте, па беле лобање. Оне са црним нијансама поглед хоће да избегне. Те боје говоре о њиховој „судбини” тамо, у вечној отаџбини. То је светогорска мистика давно открила. То се на очи нас живих данас потврђује.

У првој години свога монаштва доживео сам откопавање гроба оца Томе, да би у њега био положен отац Калист. На пола метра дубине појавиле су се кости: жуте, миомирисне, слободне од налепа земље. Молили смо нашег духовника, старца Михаила, за благослов (дозволу) да узмемо по један комадић, чланке од прстију његових руку. Реликвија која би нас потсећала... и храбрила...

А пре тога сам слушао од мојих старијих о животу и нарави оца Томе. Да, после светлог житија - жуте кости! И мисао иде даље: после ревносног живота - беле, а после немарног - црнкасте! - Колико мудрости у овој светогорској традицији. Уместо култа гробља где се украшавају неме хумке, овде је општење са костима које говоре...

Остао сам још тренутак. Нек прочитају ови оци моје мисли и жеље о путу који ми претстоји. Нек знају да хоћу да се сретнем са њиховим савременицима из оностраног живота; да видим и објавим оно што су они кроз протекла времена створили и оставили у својим манастирима. Да се видим и говорим са данашњим Светогорцима о богатом духовном наследству које нам је остављено. Да испитамо своје снаге, колико и како можемо све то у новој речи и очигледном примеру да пренесемо на нову генерацију, нашу овде и ону ону ван граница Свете Горе, у свету.

Настављам даље. Одмах ту, десно по страни пута, из земље израсла стена и на њој у барелефу живо представљен Свети Симеон: први владар уједињеног Српства - именом Стефан Немања, оснивач Хиландара и његов први монах. Узимам његов благослов па настављам даље. Али сећање на то како је овај споменик настао, ко га је остварио, са којим побудама и под каквим судбинским, а онда техничким околностима, умножава мисли и слике у мојој свести...

Било је то 1970. Стајао сам на манастирском дворишту, пред почетак Вечерње. Ту ми приђе човек 30-тих година, изразито спортски развијен, сад узбуђен.* Тражи од мене благослов да на стени код гробља исклеше лик Светог Симеона како седи и благосиља оне који туд пролазе. Упитах

га да ли је он нешто слично томе већ радио. „Нисам, али ћу осећати на себи проклетство ако то сад не учиним. Долазећи с мора, у пролазу крај те стене, видео сам светог старца Симеона како ме благосиља и хоћу тако да га представим.” Рекох му: - нек буде благословено!

Пар дана тад и у неколико наредних година за време летњих одмора, он је урадио тај свој посао. Ко је могао у то време да проникне тајну о узајамном остваривању две личности. Док је тај млади доктор, бивши првак Европе у каратеу, вишестрани ликовни уметник, мајстор вокалне и инструменталне музике и полиглота - радио на лику Св. Симеона, овај је истовремено изграђивао његов унутрашњи лик, чак до узраста једног мистика. И то мистика који живи на самој граници две нације у срцу Европе.

Свети Симеон је заувек остао његов „Старец” (духовни вођа). Мада духом увек заједно, они се редовно сваке године сретну овде код живе стене. Гледам две слике: ону младог атлете који је некад по цео дан ударао чекићем у стену, и свежију слику како он у одори православног ђакона стоји сад пред њом и у молитвеној погружености општи са својим Старцем! -Корачајући даље питао сам се, нису ли на сличан начин, путем таквих надахнућа настајала и многа друга културна блага овог манастира кроз векове.

Поново застајем. По страни истог пута стоји „Крст Св. Симеона”. Њим је обележено место докле је, по предању, стари монах Симеон у вечерњој шетњи долазио, ту се под једним дрветом на клупи одмарао, па враћао у манастир. Сад се хиландарски монаси туд пролазећи прекрсте. Предањем се везују прошлост и садашњост и освежава духовна будност.

Бацам поглед лево низ падину обраслу чворовитим маслинама. Она се спушта до потока поред којег пасу две мазге. Потом стајем пред отвореном капелицом са једним зидом који са два стуба пред собом носи полукубасти кров. На том зиду је изображен лик чудотворне иконе

„Тројеручице”. Она је на том месту виђена, на товарном коњу без водича. Вратила се из Србије (каже предање) куд је цар Душан 1347 године био однео...

Овај пут од два и по км. што води према мору одакле се прилази манастиру, застрт је каменом (калдрма). Дужина времена и значај Хиландара, кроз векове оставили су и на њему упечатљиве историјске белеге. Та његова архаичност је у лепом односу са зимзеленом густом шумом што се са високих брда спуста, до његових ивица местимично омеђених високим чемпресима.

Стојим пред чесмом краља Александра Обреновића. Она је подигнута његовим завештањем иза његове посете Хиландару 1896. године. Док вода у млазу ствара жубор у великом мермерном појилу, које мисли прелећу историјска збивања везана за овог трагичног владара из народа који је у периодичном мраку свог духовно изгубљеног пута оптерећивао историју како убијањем Божјих помазаника, тако и слепим обожавањем наметнутих му вођа!

На половини пута према пристаништу стоји „Душанов крст”. На тој тачци се овај пут сретао са оним што долази са Халкидика, од границе Свете Горе. Ту је хиландарско братство сачекало цара Душана у јесен 1347. године кад је дошао у пратњи 400 коњаника. На домаку је каменом ограђена маслина коју је том приликом високи гост својом руком посадио (у наставку на њу су 1896 и 1910 краљ Александар Обреновић и краљ Петар Карађорђевић посадили своје маслине, које данас српски поклоници са носталгијом посматрају). Тад је Света Гора била у саставу његове државе. Дошао је био са целом породицом да се заштити од куге која је у то време харала Европом.

Царица Јелена је том приликом повредила неписани али и до данас у пуној снази важећи закон „абатон” о недопустивости жени да ступи на светогорско тло. Легенда још прича да је цар нашао пун манастир монаха, али сутрадан и у току недеље њих у манастиру једва да је било.

На питање где се оци налазе добио је одговор - да се подвизавају осамљени у стењу и шумама ближе околине, а суботом долазе да буду на свеноћном бденију, исповеде се и причесте, па се оиет враћају своме отшелничком подвигу. Цар Душан који је иначе обилно помагао одржавање Хиландара прими ову вест са негодовањем па нареди својој пратњи да сва та станишта поруши, како би се сви хиландарски иноци нашли под кровом манастира. Тако је, каже се, хиландарско отшелништво тад за свагда прекинуто...

* Реч је о свештенику и уметнику Војиславу Билбији (нап. В. Д.)

ХРОНИКА ХИЛАНДАРА

Од кад је овај наш скромни лист почео да излази (1980.) осећала се потреба да на његовим страницама буде што више речи о самом Хиландару, о њему и свим оним што је са њим повезано у времену и простору. Осећали смо то ми његови житељи, осећали су то - још далеко више - његови духовни поданици из нашег српског Отачества.

Та очекивања су, рекло би се, „подбацила”. Зашто? - Без разлога већих и мањих, оправданих или не, - ништа не бива. Али сад није о томе реч.

Битно је да је Хиландар у том свом ћутању према споља, остављао ипак сведочанства с своје животу: трудио се у чувању своје духовне физиономије, хранио је своју историјску свест, сређивао је и штитио своје културно наслеђе, и додавао својим тихим молитвама и упорним радом нове црте свом древном, светосавски младалачком лику.

Али није изостала ни писана хроника о свему томе. Записници са редовних и ванредних седница нашег Свештеног сабора (врховног управног тела); службена и неслужбена преписка; гостинске књиге са записима наших посетилаца; уз то - детаљно вођена хроника, из спонтаних побуда, двојице Хиландараца из две задње генерације, што обухвата период од 1950 до данас, - све то остаје српским историчарима да се у своје време тим баве и да та сазнања прелосе на наш народ с циљем да се њега свест о Хиландару све више снажи, јер од ње (поред вазда посведочаване бриге Провиђења), зависи и добрим делом његов биолошки опстанак.

Али овог пута посвећујемо хроници Хиландара посебну пажњу и простор у нашем листу. На то нас покреће сасвим одређен разлог. Година 1990. је бременита као ретко која новим збивањима светско-политичких размера, и прекретницом судбоносног значаја како за наш народ тако и за сам Хиландар...

Та година, која се скоро окончава, од њеног почетка па до краја, испуњена је у Хиландару великим доживљајима, значајним сусретима, оствареним и започетим плановима на обнови манастирског строја и унапређењу шире економије; умножавањем братства и додатном променом стила у духовном и управном животу манастира.

Да пођемо хронолошким редом са освртом само на изузетне догађаје и постигнућа.

Година је почела преузимањем управног живота, а тиме и руковођење духовним, од стране наших млађих Хиландараца. Тако је испуњен договор који су, две године раније, задња два представника „старе” и „средње” генерације у нашем Свештеном сабору самоиницијативно учинили са осталим члановима истог тела, по оној: „На млађима свет остаје”. - Старац Никакор је одмах потом кренуо на мисионарски пут, где се, у Недељу Православља т.г. представио у Господу међу Србима у далекој Аустралији. - А ја, који ово пише, прихватио се послушања манастирског економа на метоху Каково, ван Свете Горе, у шуми која је увек представљала само потенцијално велики извор манастирских прихода.

Младаљачко одушевљење оних у древном Хиландару, и моје старачко искуство у оптицају са људима и околностима у пословном свету ван Атона, требало је да у овој години остваре најбоље могуће предуслове за даљи правилан и напредан живот и рад у нашем манастиру.

Прва пажња је посвећена духовном одгоју братства које се у последње време умножило придоласком младих снага из Србије. На Светој Гори је традиционална духовност као на длану исписана, треба је само прихватити и њом живети. Наравно, подстицај од стране духовника и утицај свеснијих својим примером на слабије, од великог су значаја. Иако до скоро званично неопштежитељни, Хиландар је још од 1975. године поставио свој дневни живот на принципима древног општежића. Томе је сад додат још један васпитни фактор - свакодневно

„исповедање мисли”. Та пракса је као барометар показивала духовну атмосферу братства и откривала слабе тачке код појединаца како би им се успешније и на време помогло. Тако су општежитељна мисао и осећај били у сталном порасту, а тиме и заједничка воља да се манастиру помогне у његовој унутрашњој економији. Радило се спонтано заједнички свуда где су раније у недостатку сопствених снага плаћани цивили.

Такво стање ствари покренуло је и загрејало код нас мисао, да се за прославу 800-годишњице Хиландара, 1998. године, ослонимо у првом реду на себе саме. Ми смо још пре две године дотакли то питање у разговору са одговорнима из наше Цркве и Културе, али ми знамо да је наш отаџбински простор данас крцат тешкоћама сваке врсте... А обновити Хиландар за ту јубиларну свечаност, како би и на даље архитектонски опстајао, потребна су огромна средства.

Ми радимо сами колико можемо. У овод години је доста рађено и урађено. Препокривени су кровови и кубе на звонари и пиргу Св. Георгија; обновљена је стара средњовековна кухиња и преуређена за данашње потребе манастирског братства; поправљена је крстионица испод црквице Св. Арханђела, где се крштавају српски омладинци који у своје време нису били крштени; у источном крилу манастира обновљен је кров па келије за нове искушенике и за додатни смештај посетилаца кад их се у манастиру нађе преко броја који наша гостионица може да прими; адаптиране су нове просторије за Игумана манастира; обновљен је цео низ врата и прозора, где је било најнужније; пронађен је код Милутинове средњовековне перионице и оспособљен за коришћење јак извор воде, који је овог сушног лета био прави благослов за манастир и повртарску башту. Сви су ранији извори били пресушили; у Солуну смо продали део непокретнина које су постале нерентабилне, и срећно купили друге у новоградњи, које нам дају четири пута већи приход од ранијих.

Све то за Хиландар представља у овој години велики корак напред.” Ипак, оно што испред свега другог стоји и подиже стваралачко одушевљење, то је група младих Хиландараца која својим духовним напредовањем дају животу манастира нови хоризонт а управи храброст у сналажењу и решавању текућих питања те наше древне Светиње.

На Метоху је пак учињен крај старој пракси, кад манастир није имао снаге да га у својој режији користи и унапређује.

У питању је ту стара густо узрасла шума на просторствима од близу 2.000 хектара. Терен је брдовит и на тим висинским разликама се срећу скоро све врсте дрвета, четинарског и листопадног. Сеча је досад извођена према техничким могућностима преноса из шуме до стоваришта. Ко се разуме у тај посао зна добро каква се злоупотреба чини над фабричким дрветом кад се мора на кратко да сече како би га мазга на самару могла да носи. Била је императивна потреба да се одмах праве колски путеви (који истовремено служе и као противпожарне зоне); да се набави одговарајуће техничко средство за извлачење стабала већег пресека и дужине; да се устроји сопствена стругара на метоху и да се обезбеди теретно зозило са дизалицом за превоз од стоваришта у шуми до те стругаре.

Све што је горе наведено, уз то још пет разних машина за стругару, набављено је у Немачкој и делом већ пренето на метох.

Даље питање које се унапред требало да реши, било је изналажење бољег тржишта за дрво од домаћег. Реч је о ситној кестеновој грађи за виноградарску и воћарску потребу, као и врсте индустријског дрвета. Тако је у мају ове године посредством Главног виноградарско-воћарског савеза у Франкфурту, достављено његовим подружницама од Висбадена до Ландау, у целу виноградарску област Рајнланд-Пфалца, 60 кочева-мустри, док су индустријске врсте дрвета, првих 20 тона, извезени у околину Минстера, једној заинтересованој фабрици.

Упоредо са обављањем послова ове врсте, коришћена је добра

прилика и за светогорско мисионарење на том простору. Тако је одржано предавање у Културном центру Ебербах-а, у виноградарској области Рајнгау, где је потом добивена велика наруџбина нашег кестена у фор-ми готових кочева по датим мерама.

При једном пословном путу, почетком септембра, десило се и то да у Франкфурту присуствујем промоцији нових српских партија међу нашим сународницима који живе на тим просторима Европе. Да је била у питању само манифестација неке „дневне политике”, сигурно да Хиландарцу ту не би било место. Али се овде радило, мислио сам, о „знаку времена”, о изазову историјског тренутка у васељенском склопу нових духовно-политичких кретања; о паду комунизма и враћању нашег народа са те кобне странпутице на његов самосвојни светосавски пут. Тако сам увек мислио и осећао, па и овог пута идући на тај скуп. Јер ко најзад може порећи, да је после свег искуства из задњих деценија, тај пут једино нужно и спасоносно решење.

Међутим, Хиландарац је ту трагикомедију те вечери морао да напусти пре њеног краја. Частан изузетак су чинили страначки представници ван Србије, чије странке су сестринске, са истим програмом, које у слози и јединствености Срба траже снагу за свој опстанак. А Србијанци су јасно показали да нису научили лекцију дату народу у 45 година понижавања, вређања и рушења свега најсветијег у његовом жпвоту, а од стране најлошијих примерака људске врсте српског порекла. Нико од њих није говорио о човеку као главном фактору у свеукупним друштвеним збивањима, ни о Цркви као духовном стубу нације, нити је ко дао визију новог човека који би био достојан и способан да успешно носи даљу народну судбину. - Фарисејска „смиреност” притворне Левице и вербално афектирање екстремне Деснице, као и јефтини национализам једног дела публике изражен спољашњим ознакама и неукусним повицима, чинили су то српско вече у Франкфурту жалосним и безнадежним. Такав осећај је запечатио својом појавом и нови

владика „слободне цркве”, којим чином је та „црква” посведочила да јој није стало до присаједињавања Мајци Цркви и окончања раскола са њом, него у тренутку кад нестају разлози њеног одвајања (1963.), она се обнавља да би трајала... (Да не говорим овде и о свештенику те вечери, који је бранио Св. Саву у позоришту, а сам га извео на политичку позорницу и затворио га у своју партију...).

Док се каковски економ бавио тим профаним али неизбежно нужним пословима, братство се у Хиландару припремало за прелаз на пуно општежиће и његово озваничење од стране Свештене Општине у Кареји и Васељенске Патријаршије. Тако смо за игумана, по прописаном реду у Типику Св. Саве, изабрали јеромонаха Пајсија, сад архимандрита и духовног оца Хиландарског братства. Тад је одређен и дан његовог устоличења за 1/14. октобар текуће године.

У међувремену, 12/25. септембра, манастир се ужурбано припремао да дочека Васељенског патријарха Димитрија I, који је са великом пратњом посетио нашу обитељ и благословио наше братство, изражавајући радост што ће Хиландар да се врати у ред општежитељних манастира на Светој Гори, као што су то пре њега у овој години учинили велики манастири Ватопед и Ивирон.

По испраћају Патријарха, имали смо посету наших врло угледних Срба из Женеве, који су се у Хиландару (неки од њих по други и трећи пут) осећали као у најдражем кутку идеализоване прошлости која, данас подмлађена, живи и снује о својој даљој мисији у Српском роду.

Почетком октобра је Каковски економ морао опет на север нашег континента. Повезујући добро са корисним, одржао је предавање (11.10) на Карл Ранер Академији у Келну, а потом у Минстеру, на Институту за биљну заштиту, решио нека спорна питања око увоза нашег дрвета у Немачку, и набавио даље три машине за стругару. - У Келну је било право „Хиландарско вече”. Поред немачке публике било је и наших земљака, углавном из редова бројних лекара који у овом граду и

околини имају своје ординације. После предавања је приказиван филм о Хиландару (на немачком), а онда је Хиландарски повереник за Западну Европу, др. Лазар Станић, пријатно изненадио публику Хиландарском комовицом и ратлуком, указујући јој на новоиздате Хиландарске бакророзе који су висили на зидовима те дворане. Интерес је за ове био велики и наредна 4 дана, а улазнице су показале да је ову нашу изложбу за то време посеткло преко три хиљаде особа.

Потом се журило назад у манастир на проглашење Општежића. За устоличење нашег Игумана било је дошло много званица из Србије, Грчке и свих манастира Свете Горе. Била је то велика свечаност о којој се овакако у нашој земљи доста чуло преко средстава информације, пошто је у манастиру био запажен већи број наших новинара. Неки су писали, чули смо, да је у овом слављу било око 1.000 особа, што не може да буде тачно јер би технички било неизводљиво. Али је било заиста више но икад раније код разних прилика. Ми држимо да је наш трпезар најверодостојнији са изјавом да је за ручак издао 360 порција. Били смо захвални званичним грчким властима што су за тај дан дозволили свим Србима-ходочасницима да нам дођу, незаисно од законске квоте.

Атмосфера је у манастиру одговарала празнику тог дана: Покрову Пресвете Богородице, тако да се заиста осећала нека топлота и сигурност. Богослужење је почело навече а завршило се сутрадан пред ручак на који се директно ишло из цркве, у две смене. Сви „актери” у слављу били су на висини своје улоге, и све заједно је представљало непоновљив доживљај. Свети Сава је проговорио из свог Хиландарског Типика!

Не знамо, јер штампа до нас стиже само ако је неко од посетилаца донесе, како је све то што се у току два дана око устоличења у Хиландару дешавало, пренето и објашњено код нас у земљи, пошто ретко ко од српских новинара познаје језик Свете Горе, лик њене традиције и

Светосавски патриотизам у Хиландару. Бојимо се стога, да код ове тако велике прилике, сусрет нашег народа са Хиландаром на екрану и на страницама наше периодике није био сувише прозаичан, без визије и поруке.

Новембар је почео добром вешћу, да нам је из надлежног места округа Халкидике, дата дозвола за изградњу стругаре као и за индустријску струју. Тако је Економ каковски могао да одахне и да се мирне душе одазове позиву „Друштва пријатеља Свете Горе” из Беча, да буде предавач на њиховом свечаном скупу који се сваке две године одржава. Ово је дошло изненада, пошто је првобитни предавач, један Светогорски келиот, био неочекивано спречен да то учини. Зато сам кренуо раније тамо, како бих узгред, на лицу места, разговарао о нашем кестеновом дрвету за које је један ближи пријатељ нашег манастира, припремио терен у Кернтену.

(У Бечу ме је чекала пријатна вест да наредног дана стижу ту наши представници Цркве и Културе са хором Академије из Београда, на прославу 300-годишњице Велике сеобе Срба).

Хиландарски повереник, др. Лаза Станић, је и ову прилику користио да Хиландарске бакрорезе повеже са овим предавањем. То је наишло на добар пријем и код председника Друштва, проф. Росмана, и код директора Етнолошког музеја, проф. Мандорфа. Музеј је иначе смештен у левом крилу негдашњег царског дворца (Хофбург-а) и кроз њега целе недеље, а нарочито викендом, пролазе масе света. Ту у величанственој аули од сивог мермера, били су постављени Хиландарски бакрорези, 55 листова, да гостују од 9-19 новембра. Кад смо их ту поставили, кренух са др. Лазом на јубиларну прославу, у цркву Светог Саве у III кварту, где се обављала архијерејска литургија, а после ње благодарење.

По завршеној свечаности, нашли смо се у дворани за пријем, на спрату изнад светог храма. Ту сам пришао руци нашим Оцима Цркве, добио њихов благослов и дао им обавештење о Хиландару на питања

која су ми упућивали. Тај живи додир, иако прекратак, мени је много значао. Не мање ме је обрадовао и сусрет са академицима, проф. Дејаном Медаковићем и Димитријем Стефановићем који су честим доласцима у Хиландар исти у много чему задужили, а тиме и свој верско-национални дуг у име мноштва водећих интелектуалаца нашег рода - одужили.

Сви су они из Беча отишли потом у Линц да наставе прославу, а ја сам сутрадан, у поменутом Етнолошком музеју, држао предавање по теми: *Свети Оци древне Цркве - наши учитељи данас*. Колико је ова тема за европску публику била страна, толико је код исте изазвала велико интересовање и одобравање. После свечаног програма остало се пуна два сата - уз закуску -у пријатељским разговорима и евоцирању успомена из посета Светој Гори. Моја радост у тим часовима била је употпуњена бројним присуством наши сународника, који су се делом као чланови друштва, делом као гости те вечери, осећали поносним, Јер је Хиландар у слици и речи чинио те вечери садржину стеченог доживљаја.

Дошавши назад у Грчку, нашао сам у манастиру и на метоху све у најбољем реду, а наш игуман ми је обећао од нове године два сабрата, како би метох могао и духовну и економску мисију за наш народ и Хиландар најуспешније да обави.

Преостали дани у новембру су у манастиру посвећени спремању за велики манастирски празник, Ваведење Пресвете Богородице, а ја на метоху спремам овај број „Хиландара“ за штампу.

Хиландар 32/1990.

ОБРАЋАЊА

ПОРУКА ОМЛАДИНИ

Одговор оца Митрофана на писмо оца ректора Богословије „Свети Сава” у Београду др. Душана Кашића упућеног братству манастира Хиландар:

„Драги наш оче Ректоре, драга наша браћо професори, драга наша дечице. У рано светогорско јутро пред полазак нашег драгог госта, а нашег омиљеног професора брата Димитрија, журим да вам упутим бар коју реч захвалности за дирљив излив нашег срца у поздравима које сте нам упутили за нашу манастирску Славу и да у име све хиландарске братије пустим ја, грешни монах Митрофан, срцу на вољу да вам каже шта овог момента осећа према вама, а пре свега према вама младима који своју животну бразду тек треба да заорете.

Ја сам вас у Хиландару видео и чуо. Оставили сте овде најбоље утиске. Ми смо утешени сазнањем да будућност наше Цркве има лепе изгледе у вама. Па ипак, не остајте само на томе где сте и шта сте данас. Наше време вапије за много светлости. Људи, ваша браћа, који су изгубили пут Христов, а тиме и смисао свога живота, спотичу се у владајућој тами, гину и рањавају се. Соли је данашњем животу потребно, јер је и сувише бљутав постао. То ваше младе душе и свест хришћанска сигурно свакодневно осећају и муче се.

Крв Господа нашег Исуса Христа, проливена на Голготи да би нас ослободила од закона греха, пада тешко на нас, како на оне који у тами живе, тако и на све нас који светлост Христову само за себе чувамо, а не светлимо њоме кроз исповеднички живот наш и другима око себе. Зато, драга наша дечице, користећи диван пример нашег духовног оца и ваших добрих професора, а пре свега управљајући ноге своје стазом Христовог Јеванђеља, трудите се свакодневно да напредујете у врлини. Не одуговлачите, јер су дани кратки и не знамо колико их је на броју у животу нашем. Ширите непрестано и проширујте срца ваша да цео свет у њима нађе места. Да га сажаливом Христовом љубављу волите и за

њега се - дакле, за све ближње ваше жртвујете несебично у свакој прилици и на све јеванђелске начине.

Волите несебично и искрено, а Господ ваш за чију сте се службу определили биће вам помагач и благосиљаће вас свугде и свагда. Ко се на Његову Десницу ослони тај побеђује сваку невољу, решава са лакоћом сваки проблем, заштићује и себе и другог од сваког зла. Благо вама док сте Христови, а тешко свакоме, а нарочито вама, драга дечице, који сте прихватили реч Божију и определили се за њене сејаче, ако је не употребите и као вршиоци њени и као проповедници њени, а нарочито, ако је, не дај Боже, злоупотребите. А то значи, ако од слугу Божијих себе учините слугама својим или слугама људским и ако од вашег узвишеног свештеничког позива направите једно занимање ради обезбеђења вашег физичког живота.

Ми смо слаби људи док смо само себи препуштени, али, кад тежимо узвишености на коју нас Господ кроз цело Своје Јеванђеље позива, онда нам Он Сам помаже да до ње, до узвишености јеванђелског идеала и достигнуемо.

Ето, то су поруке наше, то су и жеље наше пред Господом за вас. Нека нас узајамна молитва увек повезује. Долазите нам често бар у мислима молитвеним у наш лепо и спасоносни Хиландар. Да знате само како је о нашој Слави дивно било. Наша се Пресвета Мати тако радовала и нашу радост узвишавала. Браћа Грци били су одушевљени учешћем представника наше Цркве на овом слављу. Певало се у славу Божију, наизменично византијско и наше пјеније и осећала интимна братска повезаност. Још су нам ваши млади ликови недостајали.

Говорили смо овде да за идуће године организујемо долазак вас млађих на овај велики хиландарски дан.

Да овде завршим. Примите, драги наш оче Ректоре, драга наша браћо професори и ви, драга наша дечице братске и очинске поздраве и духовне целиве уз много, много молитвених жеља.”

(Дан после манастирске Славе, увече, сви оци су у својим келијама и одмарају се пред јутарње богослужење које, иначе, почиње у 2 сата ујутро. Седимо у манастирској канцеларији уз светлост петролејске лампе, јер нема струје. Мир нарушавају једино откуцаји сата. Отац Митрофан је припремио један текст који је снимљен на траку и намењен омладини, посебно богословској, и оној духовној браћи која би могла, можда, једнога дана да нађе смирење у овој нашој највећој светињи.)

Православни мисионар 5/1972.

ДУХОВНОЈ ДЕЦИ

Драга наша светосавска децо! Данас је међу нама у Хиландару један наш заједнички у Господу пријатељ, по коме вам шаљемо ову нашу поруку. Она је сама по себи кратка. Ми вас позивамо да дођете у Хиландар. Не у посету само, за њу сте ви увек спремни, него да останете овде и постанете Хиландарци. По први пут ви овакав необичан позив чујете, нека вас то не збуњује и не чуди. Он долази одавде из једне историјске потребе и односи се на оне од вас који имају просвећени разум и челично срце - та два неопходна услова да ову нашу поруку прихвате и приме на себе једну историјску мисију.

Зашто ова порука није пре до вас стигла? Нисмо имали храбрости да вам је пре упутимо. Нису нам разне околности дозвољавале. Данас је много штошта на Светој Гори друкчије, и данас је можда прави час да Вам се обратимо. Од пре три године, почело је топло и бујно светогорско пролеће. Пре тога посетилац на Светој Гори сретао је у свим манастирима само мали број монаха у поодмаклој старости, и стицао се неутешан утисак да се Света Гора гаси, докле сад, у осам новообновљених манастира струји свеж, усхићен и много обећавајући живот једне младости каква се у светогорској дугој историји за тако

кратко време и у тако великом броју није појављивала. Ту су све млади интелектуалци, већином свршени или студирајући богослови. То је једна младост занета љубављу према Исусу Христу, и надахнута идејом да се у захуктало ово време изгубљени пут нашег поколења, само кроз узвишени пример монашке жртве, може поново да нађе у освештаној традицији православне цркве. Посматрајући свакодневно ту младост у манастирима Филотеју, Ставроникити, Симонопетру, Григоријату, Ксенофонту, Констамониту, Кутлумушу, Светом Павлу, и њихова бројна стања од по 40 - 60 монаха и искушеника, ми смо се Хиландарци осмелили да се надамо и верујемо, па и да ову поруку вама, српским богословима, упутимо. После грчког светогорског чуда које се претворило у величанствено духовно пролеће, осећамо да је близу час када ће исти наш Господ Исус Христос дотаћи ваша срца. Можда ће ускоро озеленети древне гране у Хиландару, у кога је Савина младост некада узидана како би се вечито подмлађивао и нашој српској цркви давао нове животне импулсе, као на свом почетку али и током читаве историје.

Врло је значајно овде напоменути да сада игумани обновљених грчких манастира на Светој Гори поручују на десетине примерака вама познате књиге Живот Светог Саве и Светог Симеона од оца Јустина Поповића, која је прошле године штампана у Атини на грчком језику, и шаљу је на читање грчкој омладини како би је подстакли да се монаше, пошто је искуство за ово кратко време показало да та књига у том смислу врло успешно делује. Замислите! У грчкој омладинској средини данас наш Свети Сава има такву привлачну моћ, а код нас? Некада је грчка државна администрација из својих разлога отежавала долазак монаха у словенске манастире. Можда и зато што су и сами грчки манастири на Светој Гори били у гашењу. Данас је сасвим другачије. Ове је године тринаест монаха из Русије дошло у Свети Пантелејмон. Очекује се ускоро и за манастир Зограф да дођу из

Бугарске, као и у скит Светог Јована Претече из Румуније. Наше Хиландарце питају одскора: „Имате ли ви кога да вам из Србије дође?” Нас то питање, разуме се, тешко погађа. У међувремену видели смо како Грци активно раде на привлачењу кандидата у њихове редове. Зато се, ето, и ми прихватамо истог посла на овај нама једино могућ начин. преко ове траке, користећи истовремено велику љубав и преданост светосавској ствари нашег заједничког драгог пријатеља.

Српске органске студије 1-2/2004.

ОПАСНА ВРЕМЕНА

Живимо опасна времена! Песник то осећа, уметник види, духовник зна, -али, сви помно ћуте! Јунака нема, усправних људи мало, мученика најмање. Сваки се заклања иза масе: „Како сви, тако ћу и ја”, и животарење се наставља од данас до сутра.

У Србину наших дана нема више оне старе витешке одговорности за целину чији је он део. Нема оне друштвене свести и будности, да се звони на узбуну кад се види куд друштвена заједница иде и какве јој све опасности прете.. Тоба нема не само код оних који су пред народом одговорни за његову сигурност и судбину, него и код оних који су пред Богом непосредно одговорни за душу народну и за душе сваког појединца у том народу. Нема те одговорности ни код Цркве Божје коју води и предводи њена јерархија. - Сви живимо људски, исувише људски!

Где су песници - барјактари народног духа и свести?

Где су духовници - визиоци?

Где уметници што покрећу срца и савести?! - „Племе српско сном

мртвијем спава”! - А непријатељ, видљиви и невидљиви, споља и изнутра и са сваке стране подигао се оружјима и оруђима многим...

Ко ће да одбрани, ко да вапи небу у последњем часу, за спасење? Ко ће „душу своју да положи за ближње”? Ко ће... ко ће...?

Српско искуство зна: Кад човек откаже, ту је - Он. Он је дошао на земљу онда кад су сви на њој отказали. Кад су Ироди и Кајафе владали људима слабошћу своје силе и силом своје слабости. Он је увек ту кад никога нема, кад мрак закрије сваку могућност излаза; кад су сви окренути себи а леђима истини, Њему. Тад је Он видело у тами. Јер, Он воли и своде непријатеље, Он једини.

Ево Га, Он долази у таму Србинову. То ми Хиландарци са Атона весела срца гледамо и кличемо - осана!

Он долази кроз новокрштене омладинце српске у Хиландарској крстионици, под духовним skutом Симеона и Саве; Он долази кроз монахе и свештенике српске коди подигоше глас свести и истине на страницама „Православља”; Он долази кроз прекрасне оце Тамнавске који глас своје савести и бола смирено упутише висинама одговорности црквене пред Христом и Српством. Свима се њима ми Хиландарци клањамо, и заједно са њима у један глас вичемо: Лазаре српски, већ једном устани!

Хиландар 7/1982

УСКРШЊА ПОСЛАНИЦА

У овој години су пред ваше душе постављени велики бедеми - од страха, неизвесности и несигурности. Поставили су их живот и време и силе зла које се увек провлаче кроз историју рода људског. Јаким ветром општег неверја и кроз њега насталих поремећаја, небо ваших

нада и очекивања од живота, покривено је данас црним тучним облацима пуним слутње. - Ко да вас утеши, ко пут да покаже? Реч Божју да читате или нисте упућени или не налазите времена за то. У цркву да идете, не привлачи вас или се бојите. Зато ви навече, иако уморни, седите до касно поред телевизора или радија и од њих очекујете разноду, утеху, путоказ и подстрек. Али су те иначе добре људске направе злоупотребљене, и постале су данас прозори пакла. Оне заваравaju ваше очи и уши, и сладуњавим отровима звука и облика, расејавају ваш ум, помућују вашу свест и замагљују ваше духовне видике.

Шта можемо ми, оци ваши са Свете Горе Атонске да вам кажемо, те да ваша срца данас охрабримо и обрадујемо?

Знајте, у вашој невољи постоји решење, најбоље од свих других која вам се нуде. То решење чека на вас - да га прихватите. - ПОСТОЈИ један пут, једна истина и један нови живот, који вам увек стоје на расположењу. Тај пут, истина и живот дати су у једној личности која се зове ХРИСТОС. Та личност је пре две хиљаде година спасила свет од свих безизлазности као што су данашње. Христос је од онда до данас светлост свету. Ко за Њим иде не гази по тами. Ко се у Њега узда не остаје посрамљен. Ко се Његове руке држи, јачи је од свих искушења и неприлика. Он је био и остао Спаситељ кроз сва времена до у наше дане. Док се бавио међу нама у телу: учио је људе како да живе радосно и да имају - светле видике, отварао им је вид духовни и телесни, лечио све болести, изгонио из многих демоне; хранио је гладне, васкрсавао мртве. ОН је и данас жив и свакоме близак - ко Га призове. ОН нам је оставио своју реч у Јеванђељу: да ће отворити свима КОЈИ куцају, и дати свима коди траже. ОН је рекао да је Његов јарам благ и Његово бреме лако. И сви они који су Га досад следили, искусили су истинитост тих Његових речи. Тај ХРИСТОС је на крају дао себе за нас као жртву измирења нашег са Богом, и својим голготским крстом осмислио сва наша животна страдања. Јер - крст је претходио Његовом васкрсењу, као што и страдања наша кад их подносимо у име Христово, претходе нашем васкрсењу. - О, како је лако онима међу вама који су крштени и који

верују, који су ХРИСТА упознали и прихватили - читајући Његово свето Јеванђеље где се описује Његов живот и приказује Његова спасоносна наука! - Једино ти људи разумеју правилно живот, процењују правилно знаке времена, посматрају правилно догађаје, налазе правилан однос у друштву, и никад немају страха ниотчега, јер они, уз свагдашњу помоћ Христову, побеђују грех и смрт!

Зато, подигните на овај дан своја срца у новој вери и нади. Ово је дан победе добра над злим, светлости над мраком, истине над лажју. Вежите се са свим вашим животним проблемима за свемогућег пријатеља свога - ХРИСТА, да би се и на вас лично односио данашњи поздрав усхићене радости - ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ!

Хиландар, бр. 10/1983

ЗНАЦИ ВРЕМЕНА

Наш Хиландар је у задње време „засут” петицијама, протестима, апелима. Дођу појединци из Србије у Грчку, понесу тај „самиздат” собом и он преко овдашње поште стиже до нас.

Видимо: тражи се слобода мисли и изражавања; полаже се право на моралне захтеве и одзиве свести и савести; жели се повратак у друштвено достојанство исконским вредностима нашег народа; да се очисти и обнови историјска свест његова; да му се оживи традиција; да се покаже млађим генерацијама пут и веза са њиховим националним и верским коренима који су им задњих деценија кроз школско и друштвено васпитање повађени или покидани; да се подгреју и покрену народне врлине чојства и јунаштва! -Хоће се, у ствари, све оно што је природно и неопходно да народ наш као такав опстане, да га не би, у супротном - нестало!

Ово чине старији српски интелектуалци осећајући своју одговорност пред својом савешћу, пред долазећим генерацијама, пред историјом.

Свестрана криза коју преживљава њихов народ у ове дане њих неумитно гони на то. Они осећају чак да су ова њихова настојања у великом закашњењу, па журе да спрече оно најгоре што долази, ако се њихов глас данас не чује и послуша.

И у Српској цркви се осећа извесан немир. Њена еванђелска свест и њен божански апостолат у народу су давно на испиту. Тешке околности са стране и слабост људска изнутра, учинили су да је она остала иза времена; - она, која је по својој природи вечна и коју „врата пакла неће надвладати” (-ако је тој својој природи верна!). Кроз нашу историју Црква је била свагда упориште нада и утехе. Она је делом и речју показивала кад и како се кризе избегавају или савлађују... Данас, она дели и трпи кризу заједно са народом коме је дужна - путоказ.

Сви ови покрети су знаци живота и зраци наде да наш изгубљени историјски пут није и заборављен; да се имамо на шта да вратимо, с тим што тај повратак не значи назадовање већ - напредовање.

Велика је то ствар коју српски интелектуалци данас чине. Али је још већа она коју би Црква њихова требало да чини, и то - са њима заједно. Да им она делотворном речју укаже на Пут, Истину и Живот. Да заједно са њима усмери своје снаге и погледе. Живи дух Цркве, а не само њена администрација, могу то да постигну тиме, што би свака позитивна људска снага у њој, нарочито она харизматична, добила своје право место, углед и значај. Да администрација не спутава спонтане пориве добре воље, него да их у највећој мери користи и подстиче. Да Христово смирење и доброта владају у односима млађи-старији. виши и нижи. Да се светосавски мисли и дела. Да се Истина у свему са љубављу тражи и да јој се покајање на жртву приноси...

Хиландар је данас, стицајем разних околности, остао усамљен. Сем молитвене везе, он друге са својом Црквом и народом једва да има. А она би са обе стране у овом часу била неопходна.

Хиландар бр. 22/1987.

РАЗГОВОРИ

ЖИВОТ ИСКУШЕНИКА У ХИЛАНДАРУ

Оче Митрофане, несумњиво је да ће ове Ваше речи да подстакну свакога на размишљање. Код неких ће пробудити жељу да на ту поруку одговоре. Али неко ће се запитати шта се од њега у том случају очекује?

Како би, пре свега, дошао у Хиландар, како би остао извесно време и шта би се од њега очекивало, ако би желео да узме на себе једно пробно послушање?

О. Митрофан: Да, то данас није проблем као некада. Некада је човек могао да дође на онолико дана колико их већ у Солуну од полиције добије. Манастир је имао у то време тешкоће да се боравак на Светој Гори продужи.

Данас не можемо да обезбедимо свакоме боравак од најмање 30 дана. Заинтересовани који су одлучили да свој живот посвете Богу кроз монаштво, или макар да дођу, да на лицу места виде да ли то они могу, пратећи дневни живот хиландарског монаштва, треба да дођу као посетиоци. Добили би у Солуну дозволу за 3-4 дана, дошли би у Кареју, и ја бих им (бар за ово време док сам у Кареји) лако прибавио потребне папире за боравак у трајању до 30 дана. Они би то време могли да проведу у манастиру.

Е, сад, кад дођу у манастир?

О. Митрофан: Ту би, свакако, једно време били потпуно слободни, да посматрају живот. Учествовали би само у богослужењу, а касније, ако би хтели да помогну, било би им дато једно послушање, вероватно једно које би они сами радо обављали. Ако би за тих 30 дана помисао на монаштво код појединаца била све присутнија, но још не довољно јака да би се коначно одлучио, онда бисмо могли да му продужимо боравак на два, три или шест месеци. Уколико би та жеља код њих постала јака, тако да они у себи очекују да она превлада, што значи да коначно остају

у Хиландару, онда бисмо већ приступили одговарајућој процедури да у Хиландару сасвим остану.

Наведите нам нека од могућих послушања, мада она углавном зависе од способности кандидата.

О. Митрофан: Послушање у манастиру се односи на свакодневни текући живот. У принципу, Хиландарцу се даје што више могућности за духовни живот и духовно изграђивање. Ако је реч о интелектуалнима, онда се оно састоји у интелектуалном раду. Хиландар даје велике могућности за свестрану изградњу. Да би зато остало што више времена, ми нашим монасима не дозвољавамо грубе физичке послове, радове који замарају. Послушања су обично у цркви. Еклесијарх први, други и његов помоћник, пекар и његов помоћник, помоћник библиотекара (да незванично помаже), канцеларијски послови, књиговодство - које је компликовано јер имамо разне изворе прихода: шуме у Кареји, кућа у Солуну, послови са трговцима. Код нас је за сада канцеларијски посао прилично тежак зато што немамо људе који су вични у том послу.

Значи, могућности су вишестране.

О. Митрофан: По својој вољи може да ради и физички посао, мимо манастира, у воћњаку, у винограду. Манастир нуди разноврсне послове, али то зависи од иницијативе појединца. Јасно, за сваки посао узима се благослов. По монашки, нико не треба да ради на своју руку, по својој вољи, иако је она дозвољена, али са благословом. То је принцип у монаштву. Од старешине се добија сагласност и благослов.

ИСУСОВА МОЛИТВА - ПУТ КА УСАВРШАВАЊУ ДУХОВНОГ ЖИВОТА

То је спољна страна. Кажите нам укратко: како би један новодошли младић кроз богослужење, а и послушање, усавршавао свој духовни живот? То је нешто што посебно привлачи Хиландару.

О. Митрофан: Ту Хиландар пружа велике могућности. У Хиландару живот није увек тако бујан. То зависи највише од самих људи. Нас је мало, па сваки има по два-три послушања. Духовни живот у оном идеалном смислу није још у могућности да се одвија систематски у односу на братство као целину. Појединцу је дато да се снађе. Ако брзо и систематски обави послушање у дану, онда му остаје више времена да се посвети духовном животу. Поред богослужења, он може да чита, да се посвети умној молитви, оном што је битно на Светој Гори, мада се у манастирима баш не практикује, јер се умна молитва највише употребљава у пустињи док је у манастиру помоћно средство. Ако се монах ограничи само на богослужење, онда је на неки начин цео други део дана ван богослужења, док је умна молитва оружје које штити монаха на сваком месту током дана. То је молитва која се одвија у уму и срцу и којој не сметају никакве околности. Ту молитву може да обавља радећи, идући, лежећи, одмарајући се. Умна молитва се користи и ван Хиландара, преко наше православне литературе, специјално мистичне литературе. Умна молитва је толико постала позната на Западу и много се практикује. Често не из духовних разлога, и то не случајно. Схватило се да та духовна Исусова, умна или срдачна молитва много помаже данашњем цивилизованом човеку у великим градовима. Она даје подстрек, стимулацију, помаже им да се саберу, да осете растерећење од свих дневних тегоба и проблема. По мом искуству у Кареји, кад год сам наилазио на такве људе, помене се умна молитва и то увек са њихове стране. Они се интересују да о томе чују од једног Светогорца.

То су, наравно, странци.

О. Митрофан: Да, странци. Од Срба сам, нажалост, мало био подстакнут да о томе говорим. Увек на крају пожелеле да имају једну бројаницу. Ја сам препоручивао мале бројанице од 33 чвора, које се носе на руци као наруквица. Кад год је човек слободан, скине је са руке, стави је између палца и кажипрста, и одбраја.

На Западу су сад овладали прилично техником умне молитве,

нарочито из литературе коју су имали прилике да упознају. Они ту не стају. Причају другима о бројаници, тако да сам ја за Беч послао педесет бројаница, а да не говорим о Минхену. Има случајева где наручују велике, пустињске бројанице од 300 чворова. Велика пустињска има на крају један додатак, једну врпцу на којој налазимо 12 малих куглица. Оне имају један мали простор да се покрећу. Кад се молитва изговори триста пута, онда се једна куглица спусти. Тако се прати колико се пута бројаница користила. За монаха, уместо дневног црквеног правила, пусти се кроз руку дванаест пута бројаница од 300 чворова и тиме се задовољава основна дневна мера молитве. Помоћу ове молитве замењује се богослужење до Свете литургије. Једино се литургија не може заменити ни са чим. Пустињак користи сваку прилику да присуствује светој литургији.

Рекли сте да питања о умној молитви долазе од странаца. Реците нам ту реченицу умне молитве, јер има оних којима је непозната.

О. Митрофан: Штампали смо превод са руског једне данас у свету познате књиге: *Разговори страника са духовним оцем*. Књига је преведена на све европске језике. Ту се од почетка до краја говори о умној молитви. Искуство човека који се посветио духовном животу и почео од присуства светој литургији, где је чуо речи у Апостолу „молите се непрестано”. Хтео је да сазна како да се непрестано моли. Пошто је мисао следио до краја, нашао је пун одговор шта значи молити се непрестано. Тако је постигао благодат умне молитве. Затим је написао ту књигу која се не чита само са великим задовољством него даје духовну храну. Посматрано са књижевне стране, она је веома лепо писана. Пуна је фолклора; ту човек види стару Русију.

Реченица умне молитве има свој прототип цариника у храму јерусалимском: „Господе, милостив буди мени грешноме” (Лука 18,13). У нашој православној употреби има ових пет речи: „Господе Исусе Христе, помилуј ме”. Има извесних додатака. Њена пуна форма је:

„Господе Исусе Христе, сине Божији, помилуј ме грешног”. Они који су већ одмакли у умној молитви (тј. код којих је она из ума прешла у срце), не изговарају је целу, јер они имају своју технику: молитва им је повезана са дисањем. Први део се изговара са удисањем, а други са издисањем ваздуха. Да се ум не би растурао, он се везује за речи молитве. Тако се, везан за речи молитве, уводи у срце и покушава да остане у њему, у нашем бићу, јер срце је центар нашег бића. Кад се ум пусти у срце, у свој дом, кад победи расејаност која је дотле била његова природа, онда он у срцу доживљава цео један свет, пребогат, неограничено велики. Пун садржај тог унутрашњег света дају нам Свети Оци у свом искуству, нарочито у Добротољубљу. Та књига је настала на Светој Гори од Никодима Светогорца и зове се у оригиналу Филокалија. У њој су изнета сва искуства Отаца о снажној умној молитви и дата су упутства о истој. Први пут у Филокалију превео Пајсије Величковски, један мистик, Рус, који је био на Светој Гори почетком XVIII века. Када се вратио у Молдавију, основао је два манастира, један за Русе а други за Румуне, у којима је било по хиљаду монаха. Био је игуман оба манастира тако што је једне недеље био код једних, а друге код других. У оно време Добротољубље је било познато широм Русије, и постало је народна књига. Зато срдечно - умна молитва код Руса није била специјалност само монаха, пустињака, већ навика у народу.

Каже братија да у манастирима повремено наиђе и траје искушење. Замислимо тог нашег потенцијалног кандидата који долази овде и неминовно наилази на искушење. Шта би он требало да уради, како да се бори са искушењем било које врсте? Како се приступа тим почетним искушењима?

О. Митрофан: Прво, појединац треба да разлучи шта је, а шта није ис-кушење. То може да сазна у разговору са старијом братијом. Има у монашкој пракси, у свакодневном животу, једно од невероватно

успешних средстава да се и искушење умањи. Све штете које искушење наноси људској савести и срцу, поништавају се тзв. исповедањем мисли, а то је одлагање код духовника манастира коме се каже шта се у току дана погрешило, односно колико је искушења прихваћено. Ако се искушење не прихвати, то је онда наша победа и обрнуто. Ако ми у току дана не одолимо искушењу, навече, кад се исповедимо духовнику, то се избрише, тога више нема. Исповедање мисли је помоћно средство ван нас. У нама остаје будност. Човек, и кад зна шта је искушење, није увек у стању да га на време одбије, него га прихвати. Онда, чак кад га и касно примети, треба да га одбаци и да у себи изрази покајање пред Господом. Све изречено пред духовним оцем растерећује савест. То је као кућа која се сваки дан чисти, а у суботу се генерално спрема. Ми увек саветујемо да се о искушењима прича са искуснијим човеком, јер се са њим после развија разговор а свест о греху се проширује. Тако се почетник оспособљава да одвоји једно од другог и стиче искуство у тој борби. Човек се навикне да се бори, пре свега да контролише своје мисли. Цео наш пад и успон на том се нивоу дешава у мислима. Ко уме практично да мисли, он предузима борбу баш на том плану. Док је искушење на мисаоном нивоу, оно се лако савлађује. Кад пређе у представе, жеље, у дело, онда је то већ теже.

МОНАШТВО - ИЗВОР СНАГЕ У ЦРКВИ

Говорио бих у име оних који нису са нама. Шта Ви очекујете од оних који ће ово читати? Шта бисте им поручили у односу на Хиландар?

О. Митрофан: То није у монашком стилу - да се очекује нешто за узврат, признање, било шта. Бојим се да ми Хиландарци не чинимо онолико колико би требало да чинимо. Хиландар се разликује од наших манастира у земљи: он не припада самом братству него превасходно

целом српском народу. Он не може да опстане „у туђини” без високе свести о њему у српском народу. Велика је штета што се на плану подмлатка за Хиландар на нашим просторима у земљи тако мало ради. Посматрам овде Грке. Са обе стране постоји једна тежња. И код светогорских монаха и код народа. Чим приметите некога да има смисла за монаштво, нађу путеве и начине да доведу у сусрет са неким манастиром. Тако грчки манастири у последње време добијају у броју, и не само у броју него и у квалитету. Код нас таквих случајева нема. Скоро да их уопште нема.

Замислите шта се са нама дешава. Некоме тамо дође, ко зна из каквих разлога, да буде хиландарски монах. Ми, чим то чујемо, са радошћу га прихватамо. Најчешће ми тог човека не познајемо. Процедура за његов долазак је у недоглед дуга. Кад тај човек најзад дође, ми видимо да он не одговара будућем позиву. Нема неких нарочитих квалитета, мотиви за долазак му нису били добри, али с обзиром на то да је дуго чекао, ми немамо срца да му кажемо: врати се назад. Осећамо неку моралну обавезу према њему, па га оставимо. Онда он нама постаје тежак, као и ми њему.

Кад би наши пријатељи који чешће долазе у Хиландар, који су постали део њега, бар ми тако мислимо и осећамо, потражили у српском народу (који није баш тако замро и без духовности) правог кандидата, па кад га нађу да нас обавесте, ми бисмо му онда у сваком погледу помогли да се добро припреми и дође. Таквим путем добили бисмо у броју, а и у квалитету.

Сваки манастир је, на неки начин, „завод” за спасавање душа, а Хиландар је нешто преко тога. Он има мисионарску ноту у себи што можда, друти наши манастири немају. Мислим да сваки хршићанин треба да има у себи ту мисионарску црту. Сви смо ми позвани да сведочимо Господа. То значи да утичемо на друге. Да на томе није настојао Господ Исус Христос и његови апостоли, онда се хршићанство

не би развило, и ко зна шта би се са њим кроз историју десило. Монаштво као такво има свуда своју мисију: и у манастиру и ван њега. Хиландар посебно у том смислу надахњује. Та мисионарска идеја узидана је у његове темеље. Кад знамо шта је Свети Сава учинио за српску духовност и културу уопште, онда се то да боље разумети. Специјално у данашњим околностима, Хиландар би могао српском народу много да пружи када би имао одговарајућу снагу за то.

Његова светост патријарх Герман дао је једну огромну могућност у манастиру Сланци код Београда. Кад год мислим о Сланцима, узбуђен сам том великом мисли која је положена у темеље тог обновљеног манастира.

Хиландар је толико велики, а нас нема довољно, па смо прекомерно оптерећени свакодневним послом и обавезама тако да се једва стиже и постиже оно најглавније да уради. Ето, ако бисте Ви, као хиландарски пријатељ, покренули неколико пријатеља који су блиски богословима и да на њих утичу. Кажем богослови, јер су они изабрали пут служења Богу. Они, долазећи у Хиландар, не мењају ништа у свом циљу, само излаз; на један виши, успешнији пут ка циљу који су већ себи поставили. Служење Богу без поделе, без компромиса. Монах је слободан као анђео. Он је свуда и на сваком месту као Христов посленик на извршавању духовне мисије. У последње време гледам колико је грчких богослова дошло на Свету Гору па се питам шта то би са Србијом, са онаквом њеном прошлошћу? Колико нам је прошлост била духовно богата и условљавала духовну активност, толико нам је садашњост сиромашна јер те активности нема.

Монаштво је одувек давало потребну снагу Цркви да изврши своју мисију у свом времену и друштву. Наше монаштво у Србији је јако ослабљено. Услови су тамо такви да је оно унапред осуђено на ослабљеност. Зашто? Колико ми одавде видимо и чујемо, искушеник тамо после кратког времена постаје монах, а ускоро потом јеромонах на

кога чека парохија. То је систематско уништавање монаштва. Наравно, то нико не чини по злој вољи већ по великој нужди. Али, искуство је до сада показало за то ипак није решење. Такав један човек на почетку свог монашког живота не би требало да се шаље на тако одговорну дужност као што је парохија. Шта он као такав може да пружи нашем непросвећеном народу? Колико је ту опасности и штета за обе стране. Кад би се наша црква помирила с тим да се има десет свештеника мање него што их има и да те кандидате пошаље у Хиландар, они би у овој тишини нашли себе кроз молитвени подвиг и временом се тако оспособили да би касније били апостоли у српском народу. Нека остану овде десет година, па нека се враћају један по један као што је било у средњем веку; два по два иду међу народ и проповедају. У нашој архиви постоји траг о томе, а и живо предање. Зашто се неко ко се припрема да буде владика не би пет до десет година припремао за то у Хиландару? То би била само корист Српској цркви, а никако штета. На тај начин би се поновила традиција из Светосавског доба, Немањићког доба, да српски владика не може да буде онај који није био Хиландарац. Не мислим дословно да не може ниједан да буде владика ако није био у Хиландару. У манастиру, се по природи живота, учи и навикава на стрпљење, смирење и скромност.

Само на јеванђелским навикама монашког живота може се уверљиво служити примером и верним и маловерним члановима цркве. Велика је штета за једну цркву ако се монаштво не ставља на одговарајуће место по важности у тој цркви. Ако се на овај начин не поклања довољно пажње монаштву, онда долази до дивљег монаштва, а то значи: постаје монах ко било, а онда он оставља лош утисак и други са правом кажу „такво нам монаштво не треба”. То није ствар монаштва, него нашег греха према монаштву.

Монаштво прихвата два типа људи: велике идеалисте или ове који нису способни за живот у свету. Такав проба лево, проба десно, све

прође и, најзад, нађе у монаштву уточиште. Знамо да такви нису за монаштво, али кад нема бољих, узмеш и њих да буду на броју како би манастир правно опстао. Он је овде нешто више него што је био у Србији. Кад би имали десет идеалиста, сјајних монаха, онда нека дође колико хоће таквих. Нису они за Хиландар, да буду у првим редовима. Не би се они љутили. Тако би они били задовољни. Видели би испред себе способне и идеалне монахе и дивили би им се. За сада смо осуђени да чекамо кад се неко јави.

Долазак новог монаха био би умногоме олакшан сада када имамо дивног гувернера који нас разуме и који жели да нам помогне. При сваком сусрету бојим се његовог питања: „Имате ли кога да вам дође?” Немамо одговор.

Уверен сам да ће ове речи оставити утисак на наше богослове, ако бих се ја ставио у положај једног од њих, одмах би помислио да је лепо што Хиландарци рачунају на нас, али шта Хиландар нуди истима када напусте мирски свет; чиме ће њихов живот бити осмишљен у манастиру?

О. Митрофан: То је једно сложено питање, али ја ћу у најкраћем на њега да Вам одговорим. Хиландар у сваком случају нуди неупоредиво више једном младом богослову него што му свет може уопште да пружи, чак и под најсрећнијим околностима. У питању је, пре свега, спасење душе која је по речи Божијој, то наши богослови знају, вреднија од целог видљивог света. Наравно, душа може да се у свету спасе, али овде без икакве сумње много сигурније и лакше. Овде Хиландар нуди унутрашњу и спољашњу слободу, мир и радост у односу на живот препун буке и хуке и многих других проблема. Бити Хиландарац значи хиљаду проблема у текућем животу заменити једним јединим у овдашњем, а то је предати своју вољу монашком животу.

Дозволите да Вас прекинем. Ви говорите о богословима као о обичним мирским људима који треба да се брину о спасавању своје

душе док се спремају за свештенички позив, да спасавају душе многих.

О. Митрофан: Да, ја имам то у виду, само се не бојте да ће ти богослови доћи у Хиландар па ће наша Црква остати без свештеника. У питању су појединци. Да не будемо себични, они ће у Хиландару постати свештеници, као у било ком другом манастиру у Србији. Они ће уистину да буду ти који ће да спасавају душе других. Мирски свештеник помаже спасавању других више кроз Свете тајне наше православне цркве, које обавља над својом паством. Његов лични живот, који би требало тој пастви ради његовог духовног одгоја без остатка да посвети, везан је за његову сопствену породицу и проблеме материјалног опстанка који често иду и на духовни уштрб његове пастве. Јеромонах гори пред Господом за ближње. Зашто, кад је богослов одлучио да научи служење Богу, зашто да се не прихвати позива који и њему и другима доноси јеванђелски плод од сто пута. Узмите нашег Атанасија и Амфилохија. Да ли би они као мирски свештеници били у тој мери духовно плодни као што су као јеромонаси? Уосталом, црква без јаког монаштва је слаба.

То што сте рекли је начелно и теоријски лепо речено. Опишите мало живот у Хиландару да богослови могу да наслуте, да стекну представу о њему.

О. Митрофан: рећи ћу у најкраћем оно што би и Ви највећим делом могли нашим богословима да изнесете из Ваших доживљавања Хиландара после посета. Ви знате да је Хиландар најлепши манастир на Светој Гори. Мени су и сви други манастири на свој начин лепи. Он сам са својом архитектуром, јединственим културним благом, па прекрасна природа око њега, представљају, заједно са чистим ваздухом и нетакнутом тишином, прави земаљски рај. У тој древној Немањинској кући живи наше мало братство, нас двадесет тројица као једна породица. Наш манастирски духовник, старац Никанор, брине се за

духовне потребе. Ужа управа манастира са манастирским саветом - свештеним сабором, брине о материјалној страни, животу манастира и његовом братству. Заједничка трпеза, са читањем поука Светих Отаца за време обода, повезује све нас у једну духовну заједницу. Заједничка богослужења у предивној цркви краља Милутина и дванаест мањих црквица - параклиса, обједињују све нас у нашем узрастању у времену. Поред богослужења које је наше главно занимање, свако има по једну дужност у манастиру, или послушање, како ми то кажемо. То је лака обавеза коју сваки од нас временски подеси како му најбоље одговара. Остало време преко дана свако користи по свом нахођењу: у добровољном раду, у читању, шетњи са бројаницом у руци или неком рукоделију по сопственом избору. За човека који воли књигу, или има смисла за уметност или, пак, склоност за дубоку медитацију, Хиландар је најзахвалније место које се да замислити. Интелектуалац у Хиландару има сјајне могућности да испуни свој живот у корисном служењу Цркви и њеном народу.

Један од монаха рече данас да је у типикү Светог Саве прописано да се монаси два пута недељно причешћују. Да ли ове 1977. године можете да коментаришете ову одредбу стару скоро 800 година, и у којој мери се она и данас одржава и, ако је тако, како се она данас спроводи?

О. Митрофан: Чим је то Свети Сава прописао, значи да је исправно. Није то он из главе ставио на папир, него из једног великог искуства. У време Светог Саве хиландарски монаси ни о чем другом нису мислили него су се припремали за причешће. То је било централно у њиховом животу. Са таквом припремом и причешће је имало сигурно праву благодат, па су са таквом благодаћу ишли корак по корак ка савршенству. Данас, нарочито они који воде управне послове манастира. ангажовани су на много поља: у економији, на обнови манастира, у додиру са световним властима и установама, често немају одговарајуће

могућности да се у пуном молитвеном расположењу припреме. Све то наш духовник има у виду и он разрешава наше дилеме. Иначе, опште узевши на Светој Гори је следећи ред што се причешћа тиче: у идиоритмичким се манастирима причешћују сваке две недеље, у општежителним сваке недеље, а у новообновљеним општежићима сваки други дан или бар два пута недељно.

Да ли то наилази на критику?

О. Митрофан: Критике има, али ништа даље преко тога. То су неодговорне критике, свако износи свој суд о томе. Једно се запажа: тамо где има више причешћивања, тамо је сасвим другачија атмосфера у манастиру. Тамо је другачији изглед монаха и њихов однос према страном свету и међу собом.

БОЖИЈА БЛАГОДАТ

Поменули сте благодат. Објасните нам како се благодат открива у човеку, поготово после причешћа.

О. Митрофан: Благодат се пре свега манифестује миром. Мир који зрачи из човека, то је највећа благодат. Код човека који је у стању благодати, све што чини, било у разговору било у раду, читава се у бестрасности. То је смирен човек. Он је у таквом стању духа да ни радост ни жалост не могу да поремете његов мир. Његову духовну равнотежу.

А они који нису дотле стигли и нису схватили суштину причешћа (на жалост, има много таквих), они су на неком почетном путу тражења, лутања. Шта би требало да учине како би прокрчили пут?

О. Митрофан: Да једноставно покушају да се добро припреме и да то чешће чине ако имају могућности за то. Треба се припремити, измирити се са другима и са собом. Савест у самом себи изравнати.

ПОСТ, ИСПОВЕСТ И ПОКАЈАЊЕ

Кажите нешто о посту, исповести и покајању

О. Митрофан: Пре свега, треба да предњачи духовни пост. Њега можемо много строже да држимо јер он не зависи толико од спољних околности као материјални, тј. телесни пост. Наши монашки постови су понедељак, среда и петак. Да бисте духовно постили, морате се телесно припремити. Просто речено, морате уносити пуну порцију у организам.

Ако бих, рецимо ја, зато што закон налаже, наставио да држим пост, ја бих, после извесног времена толико физички оронuo да не бих могао више да обављам своју виноградарску дужност, нити, пак, да се духовно опашем. Дошао бих у стање које ме чини неспособним за своје обавезе обе врсте. Зато се спољни, телесни пост подешава по расуђивању пре свега, а не по закону. Друго, моја потреба за постом је већа у односу на моје слабости моралне природе. Човек мора да нађе начин и пут како да то усклади.

Монасима почетницима се дешава да верују да постом сами себе најбоље доказују да врше подвиг, јер је то нешто опипљиво. Запну у посту до изнемоглости. Онда се раслабе до те мере да их онда ђаво збуњује тиме што не могу да обаве своје дужности. Ја говорим да треба узети хране довољно да се човек осети сит, јак и здрав. Али, ако се осете побуне у телу, треба их обуздати метанијом. Помоћу метанија се више постиже, него постом. Метанија је акт смиривања који ђаво не подноси. Ђаво ће помоћи да се испостиш до изнемоглости, али ако направиш метанију, од ње он бежи.

Мени се раније дешавало да читам, задубим се, и одједном мисли почну да лутају. Враћају се у прошлост. Станем и покушавам разумом, напрезањем да одстраним те мисли, да се вежем за текст псалма који читам. Чим довршим псалам, док братија пева, ја одем у припрату и направим дванаест метанија. Сваку унутрашњу деконцентрацију ре-

шим са метанијама. Ту је сад у питању психологија телесног човека. Човек је по својој природи инертан, кукавица. неће напор. Чим мисли почну да лутају, треба одмах направити метаније. Телесни човек неће напор, боље му је да не дозволи мислима сабраност него да прави метаније. И сама помисао на метаније помаже. Ако то не помогне, одмах треба направити метанију. То је моје лично искуство.

Да кажем нешто о телесном посту. То је једно релативно помоћно средство: може да помогне и може да одмогне. Ако га човек не примењује са расуђивањем, може да буде лоше средство.

Духовни пост значи умањити речи, одбацити празнословље, не одговарати на питања. Или, речено на савремени начин: исказати пред неким нешто кратко, без упуштања у ситнице. Уопште, треба се преваспитавати. Човек треба да постигне да га не погађа оно место у Јевенђаљу по коме ће за сваку сувишну реч одговарати. То је један стални духовни пост и то даје снагу. Наше речи су наша духовна деца, ми их рађамо. Ако су та деца промашена, нездрава, онда је то завидно губљење енергије, помагање нечега што није добро. Кад човек одлучи да духовно напредује, жртвује се за виши пут: онда је његова снага, спремност да у сваком тренутку буде будан и да све што прима, прима са контролом, и све што од себе даје, даје са контролом. Ништа сувише да прими, ништа сувише да да. То је онда сведени разговор. Разговор може да буде и опширан, али са одређеним циљем. Ако је човек ослабљен, а при том можемо да му помогнемо разговором, јер је он таквог састава да му треба више речи, онда треба разговарати. То је ствар расуђивања. Ето, то је духовни пост.

Човек, уколико није довољно будан, уколико мисаоно не пости, може да почини такве грехове којима нису равни стварни, одређени, о којима је обично реч. Учињен грех материјалне природе може да буде пред Богом много мањи него кад у својим мислима ратујемо са неким, или смишљамо осуду и освету. Оно што смо, то показујемо у себи. Између нашег тела и душе постоји нешто као индиго. Што год учинили, преко

тог индига остаје на души. Све што се дешава физичком човеку преноси се на душу. Кад се исповедимо, ми то бришемо, а оно што се не исповеди, остаје. Најзад, кад се душа одваја од тела, она понесе све што није избрисано, и таква каква је, појави се. Кад се појави на светлости где ће таква прљава, она бежи у мрак, где се не види. Зато Господ каже: „Не дођох да судим свету, него да спасем свет” (Јован 12,47). Све што је против речи Божије, то је код нас на души остало одсликано као преко индига.

Духовни пост је најбољи предуслов за причест. Човек који живи у овом хаотичном свету често је у недоумици како да стигне да се бави собом, како да се очисти и доведе у ред. Кад постоји искрена жеља, довољно је учинити онолико колико се, према својој снази и околностима, највише може. Причест освежава и снажи. Ако се, при том, још осећа смирена недостојност, онда такво осећање вреди више него „добра” припрема. Ако би ко, по свом суду и мери, сматрао да се потпуно припремио и само што не каже: да ли је још неко као ја, онда је то готов губитак благодети коју свето причешће доноси. Али, на том испиту човек обично пада. Гордост га се лакше дотиче, а она је супротно од онога што човека спасава. Оно чиме је Дјева Марија удостојена да постане Богородица, и оно кроза шта је сам Господ многим показивао своју божанску природу - то је било смирење. То је оно што свет не може да разуме. Посматрам комунисте. Највише што они замерају цркви и црквеним људима то је што губе своју личност, што се смирују, јер смирење, по њима, није достојно људске личности. Личност треба истаћи, треба бити горд. Они и не могу другачије, јер таквим својим „моралом” правдају своје сопствене поступке који су тако искривљени.

Два питања из хиландарског живота односе се на реченицу „Послушање паче поста”. У манастиру су и нека друга послушања. Како ћемо ми, који смо у свету, то да применимо?

О. Митрофан: У манастиру се послушање не односи само на обавезу и дужност, него на послушност у најширем смислу. Ја, рецимо, замолим

оца Петра да ми нешто учини. Он треба да прими моју молбу као заповест, да се према мени односи као добровољни послушник. Послушање је велики духовни подвиг и важније је од поста. Лакше је ограничити исхрану него бити смирен и послушан. Смирење у правом смислу, у јеванђелском смислу, то је највеће јунаштво, то је херојство.

Па није ли послушање изванредна прилика за мирски свет?

О. Митрофан: Сигурно. Између монаха и мирјана у ствари нема разлике. У суштини нема. Сви смо ми људи, деца Божија и свима је исти циљ: спасење. Монаси имају више услова за то, али сигурно је да ће од нас више да се тражи. Разлика је међу нама у околностима живота, а дужности су исте, с тим што ако мирски човек покуша да од себе учини највише што може, имаће више заслуге пред Богом иако је квантитативно мање учинио: биће награђен више неголи монах због тих околности. Нама је све то лакше да чинимо него вама тамо. Кад мирски човек мисли и каже да није монах, да није обавезан на строго поштовање моралног кодекса, он ту страшно греши, губи Божију благодат. Дакле, суштински међу нама нема никакве разлике.

Ваши посетиоци који нису црквени људи, кад дођу, не могу да схвате одмах то ревносно целивање икона, метаније у цркви, за време служби, тражење благослова од икона. Како се успоставља веза између оних који то чине и оних светитеља чији су ликови представљени на иконама?

О. Митрофан: То су опет спољне форме. Једном су оне стварни израз нашег унутрашњег расположења, други пут нису. Јер, има нешто што чини огромну разлику између спољних манифестација у религиозном односу једног човека и оног што се стварно у њему дешава. Ту је навика једна тема о којој вреди дискутовати. Навика је важан фактор који може да буде користан, али и штетан. Може да нам служи у позитивном смислу, да њом умножимо добро у себи, а може да се изроди у навику без унутрашњег односа, тако нас духовно осиромашује. Ево примера:

човек држи своје дневно молитвено правило, али се моли тако да умом не прати речи које изговара, а срце не осећа садржину тих речи. Онда та молитва нема никаквог садржаја ни значења јер је само по навици обављена. Навика је добра зато што се увек у одређено време одређене ствари чине, тако да то наша воља лако и са радошћу прихвата. Али, „рутина” не сме да буде без унутрашњег учешћа, разума и срца у ономе што чинимо. јер онда то нема никакве вредности, нема домета. Свети Оци кажу да свака молитва изговорена само језиком не иде преко наше главе увис. Једино молитва чије речи пратимо својим разумом везаним за речи молитве, док срце прати садржај тих речи, само онда та молитва иде пред Бога, онда она има плода. Према томе, навика може да буде средство ка добрим постигнућима, али и препрека ка добрим постигнућима: зависи да ли навику стављамо себи у службу, или ми служимо навици.

У МОНАШКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ ДУХОВНИК ЈЕ ЦЕНТРАЛНА ЛИЧНОСТ

О. Митрофан: У монашкој заједници свако би хтео да постигне највише што може. Мислим да и негативни типови могу много да помогну: да подстакну избегавање сваког застрањења и тежњу ка највишим духовним стремљењима. Њихови примери показују шта значи половичан, неодговоран и неозбиљан живот. Чак и лоши примери су добри духовни учитељи. Уче нас како не треба да радимо. За хиландарско братство би било најбоље да је здраво, чврсто, духовно повезано. Питање духовника се поставља као постојање централне личности у манастиру. Због тога што нас је мало и због састава братства, морали смо да повежемо две дужности које по својој природи не могу да се повежу, а то су дужност духовника и дужност управника манастира. То је необично тешко. У грчким манастирима, где има много

људи, то се не повезује. Никад игуман не исповеда, није исповедник. Он јесте духовна личност која бди над братством, али не улази у унутрашњу проблематику сваког појединца. Он је у управи, и у томе је незгода. Рецимо, неко ко се управо замерио игуману, треба код њега да се исповеда. Зато се исповедник узима увек из скита, из келије неког познатог духовника, па он долази сваке недеље у манастир и исповеда братију. Код нас је старац Никанор болестан, а и у годинама. Он је једноставан човек. Њему то није сметало у монашком животу. Једноставност, кад је просвећена Духом Божијим, она је управо оно што је у Светој Гори сијало кроз векове. Али, није увек случај да човек може својом једноставношћу да светли, да помаже. Не би било лоше ако би следећи духовник, који би заменио оца Никанора, био човек који би могао да се приближи данашњем млађем човеку који долази у Хиландар. Наши стари Хиландарци - сад је остао само духовник Никанор - једна су посебна генерација људи који су као млади дошли у Свету Гору и живели су овде потпуно изоловано. Они су стекли један потпуно други менталитет. Кад у Хиландар дође млад човек, он има масу проблема о којима неко из те генерације нема појма. То је један свет у коме он уопште није живео. Кад бисмо ми имали више веза са нашом црквом, кад бисмо могли да се саветујемо и сарађујемо на том пољу, добро би нам дошао јеромонах одатле који би овде остао од 3 до 5 година. Он би нам помогао и Хиландар сматрао својим. Уосталом моје искуство за ове 24 године колико сам овде, да се стање у манастирима у многим стварима поправило.

ХИЛАНДАР ИМА МИСИОНАРСКУ УЛОГУ

О. Митрофан: Хиландар има наглашену мисионарску улогу. Наш свет, када долази у њега, неће да гледа само зидове и шта чувамо у ризницама, и неће да чује само духовну реч - иако је она најважнија и

од ње све проистиче - него би хтео да чује поуке за даљи живот у односу на Цркву, на народ, поуке за грађане и за вернике. Тако Хиландар поприма још једну димензију за коју треба пуно снаге и припреме. Дође група људи, имају ограничено време - 24 сата. Ми то онда поделимо тако да један говори само о духовности у свакодневном животу, други им говори о историји Хиландара а трећи о нашим везама са нашим светом у земљи и ван ње. Значи, свако је узео један сектор. Али, сви имају заједничку основу, из сваке речи зрачи духовна топлина и стална жеља да онај који одлази из манастира оде са чистим мислима, изграђеним погледима, да из манастира понесе неко решење: сад ћу другачије да мислим, сад ћу другачије да радим. Да конкретно узмем нешто на себе да урадим за Цркву, за народ. Или да сарађује на том мисионарском плану повезаном са нашом активношћу.

Говорим увек о томе, али се то не остварује јер нас мало има. Чак смо направили грешку коју, опет, нисмо могли а да не направимо. Доласком пар младих охрабрили смо се и проширили своју активност до те мере да сад ни снага ни време не могу да одговоре том темпу. Дан и ноћ се ради. Зато је један монах био дошао дотле да замало што нас није напустио. Кад сам га одвео код доктора, он ми је рекао да не сме да га оперише, већ га је послао свом професору у иностранство. Кад га је касније други доктор погледао, упутио га је у болницу. Тамо су га одмах одвезли на операциони сто. Мало сам био изненађен њиховим поступком да ни њега ни нас нису консултовали за операцију. Касније су ми објаснили да њихов конзилијум, када добије тако тежак случај, као што је био случај нашег монаха где је сваки минут био драгоцен, прилази одмах операцији, јер су они у таквим случајевима одговорни морално и пред законом за пацијента, јер се нашао у болници, а нису покушали да спрече смрт. Операција је трајала шест сати. Хвала Богу, све је прошло у најбољем реду али су ми рекли да мора да пази на своје здравље.

СТРПЉЕЊЕ И СМИРЕЊЕ

5. децембар 1983.

Овај разговор ће слушати и читати многи духовни рођаци, пријатељи и поштоваоци манастира Хиландара. У разговору су споменуте две речи које су ме дирнуле: стрпљење и смирење. Ви повремено излазите из ове питомине која је мелем души, мелем телу, улазите у онај вртлог. Како ми у тим вртлозима да нађемо стрпљење и смирење?

О. Митрофан: Без те две особине не може се опстати у вртлозима. То су, у ствари, два штапа помоћу којих се помажемо управо у таквим ситуацијама. Човек не мора да се труди да то објасни. То је већ само по себи јасно. Чак и у практичном смислу човеку је потребно стрпљење да не би губио непотребно снагу која му је неопходна. Свако нервирање је губљење и растурање снаге, без смисла и потребе. То је нерационално. Нестрпљење је само један показатељ гордости. Имали бисмо смирења, вере, кад бисмо очекивали да све што радимо у славу Божију и за наше ближње не завршавамо ми, него то чини Господ својом снагом. Ми почињемо само у послушању, а Он завршава додавањем снаге, слањем благодати.

Ако смо нестрпљиви, ми сечемо грану на којој седимо. Поричемо сваку помоћ изнад нас. Поричемо веру. Човек који верује да ће се десити оно што се нормално не дешава, бива сведоком да онда Господ начини чуда те врсте. Мислим да онај који цео свој живот служи својим ближњима у славу Божију, а кроз ту службу и своје спасењу, онда се он не узнемирава и никада неуспех не сматра разлогом за немир, за узнемирење. Погрешили смо, ствар није успела, сада ћемо да седнемо, да предахнемо, да видимо где су наше грешке биле. Ил' није било довољно молитве, или није било довољно пажње. Човек мора све своје духовне снаге да упрегне у једну ствар. Не може почети један посао и

рећи: ја верујем да ће посао да се сврши. Он мора срцем да прихвати посао који за Бога ради и својом вољом да не пропусти ниједан тренутак да се посао обави. Онај који духовно будно живи, користи све своје снаге и постиже резултат, а ако некад не испадне све како би желео, то је опет добро: прво, смирује се, а друго, улази у ствар и анализира је. Тако се вежба да прати живот, да види шта треба учинити да се то други пут не понови.

Наша је грешка што своју пажњу везујемо за невредне и непотребне ствари ван нас, зато нам остаје мало снаге и у пажњи, и у расуђивању, и у вољном чину да би нам ствари успеле. Треба увек бити сабран на оно што се ради. Макар то био и најпростији посао, човек треба да буде код тог посла. Често се дешава да човек ради један посао, а мисли на нешто треће, јер мисли да посао иде аутоматски. Сви послови које радимо су мање или више везани за ову стварност и за ово време, али оно што нам уз све послове користи за вечност, то је молитвено расположење које онда и послове чини успешним и увек држи ту духовну нит повезану са вечношћу.

Човек, чим се откине од вечности, одмах је у опасности да падне лево или десно у споредно, у површно, да изгуби време, да изгуби везу. Колико пута човек предвиди у дану да све уради, па сасвим оде на другу страну. То је зато што није био духовно будан да оно што је видео после јутрења или јутарње молитве, којим ће правцем данас да иде, напушта и иде тамо где није мислио и није се спремио. Кад радим један посао за који сам се припремио, па га оставим и радим онај за који се нисам припремио, онда правим две штете.

Живот је једна велика уметност. За човека који верује и који се ослања на јеванђелске путоказе и на светоотачка искуства и томе дода свој рад и искуство, уз стално Божије присуство, може да тежи вишем, боље рећи узвишеном, циљу. То помаже и нашем физикусу. Не замарајмо га преко мере, свршавајмо посао за краће време и са мање енергије, док

другима који су расејани треба више времена и снаге. Много штошта се може постићи ако је човек будан. Сваки дан треба да нам буде један корак даље у тој изградњи животног искуства. Ја сам некада превео једну књижицу, више је немам међу својим књигама: *Моћ молитве*. Тамо је била једна дивна изрека. Не сећам се дословно. Писац књиге је навео нешто што је прочитао на једној сеоској кући у Горњој Баварској. Неки паметан сељак је вероватно себе опомињао једним начелом: „Ако хоћеш преко дана брзо, лако и много да покосиш, не штеди ујутро време за откивање косе”. То откивање косе је молитва.

Разговор од 5. децембра 1976.

Српске органске студије 1-2/2004.

НЕПРИХВАЋЕН РАЗГОВОР

(одломак)

(Отац Митрофан је новинару одговарао на питања о свом учешћу у II светском рату, и стрељању Добровољаца Милана Недића у Кочевском Рогу 1944. године, што су учиниле трупе Титових комуниста. Овај злочин над разоружаним људима однедавно више није табу ни у Србији, а Словенија је обележила све масовне гробнице које су комунисти оставили иза себе.)

Да, али из свега реченог нама ипак није јасно, зашто је дошло до Кочевског Рога?

Знате, о томе је тешко уједном кратком разговору као што је наш рећи све битно. Година 1941. у југословенском животу и политици је

Гордијев чвор који се не сме сећи, него га са крајње будном и чистом савешћу треба размрсити. То је задатак ваше генерације. Све док се то тако не учини ми немамо будућности. Ја вам не говорим као политичар, то ми је данас страно. Али као учесник у збивањима оног времена ја вам просто исповедам оно што знам. - Ето, у Кочевју је ликовала једна на мржњи основана идеологија, која је са својим жртвама хтела да уништи и њихову мисао и њихово сведочанство о правом лицу грађанског рата који је у Кочевју требало да буде завршен. Понављам, ја не могу да вам дам пуну слику оних бурних дешавања од 27. марта 1941. до пада Немачке у мају 1945. Али могу да укажем на карактер борбе те две стране, и то само на територији Србије. (Овде не помињем друге оружане националне снаге из тог времена и са тог простора).

Кад је зла судбина учинила да Југославија у априлу 1941. доживи пораз „без Косова гори од Косова”, настала је окупација. Сунце слободе је било зашло, али дан је остао видан и живот народа за дате прилике спокојан. Смирена срца и широке душе Србија је у те дане примила 500 хиљада Срба из разних крајева Југославије, пре свега из НДХ одакле је пребачено и 86 хиљада српске деце остале без родитеља у усташком покољу, као и десетину хиљада избеглих Словенаца. То и такво спокојство би остало до краја рата да КПЈ на директиву из Москве није одлучила да у тим данима ропства подигне револуцију ради каснијег преузимања власти. Док су Совјети са Немачком имали савез, и код вас у Словенији и код нас у Србији било је мирно. Наши комунисти су поштовали тај савез и били на услузи окупатору. Код нас до 22. јуна 1941. није погинуло ни једно лице. Кад је тог датума Немачка ударила на Совјетски Савез, наши комунисти одлазе у шуме и нападају из засада усамљене Немце. На такав акт долазе, окупаторским законом одређене и предочене одмазде: 100 Срба за једног убијеног и 50 за рањеног Немца. За саботаже на саобраћајницама, паљено је оближње село. Комунистичка парола је у то време била „што горе - то боље”! Предо-

чавајући „нови поредак” комунисти су већ тад рушили „стари”, палећи општинске архиве и убијајући од реда угледне домаћине из свих друштвених слојева. Било је по свему очигледно, да се ту није радило о борби против окупатора. Кад је Србија у јулу и августу била већ сва у пламену и кад дотле постојећи органи јавног реда нису могли да владају ситуацијом, формирају се дванаест одреда Српских добровољаца као оперативна војска и као морална подршка од Немаца одобрене „Владе народног спаса” на челу са генералом Миланом Недићем. Гро тих формација чинила је омладина од 1934. постојећег Југословенског народног покрета „Збор”. Председник тог покрета, Димитрије Љотић, позвао је ту омладину и испратио је у бој следећим речима: „Жао ми је ваше младости, јер у борбу идете, где ће многи од вас погинути... Али више од тога ми је жао, јер ћете и ви морати да убијате. Ви сте добили оружје, али морате знати да је оно моћно и благословено само у достојним рукама Јунака и Човека. Да се не размећете оружјем, и да га никад не употребите као силеције, насилници или, не дај Боже, као убице... Ви се борите да се успоставе ред и мир у вашој земљи и да народ не страда више и да не даје бесциљне жртве... Али ви морате знати свој положај: свако јутро кад се пробудите, ви себи да кажете да сте робови!” - Ти млади људи, углавном студенти, делили су са комунистима идеолошке, али и ватрене мегдане још пре рата - на својим факултетима. Зато су комунисти сад, знајући каквог су противника у њима добили, у својој пропаганди исте жигосали као фашисте, петоколонаше, издајнике и слуге окупатора. И поред тога, пред снажним налетом ових својих противника и немајући подршке у народу, комунисти бивају приморани да напусте Србију већ крајем 1941. године и да пређу на територију НДХ. Али не да бране тамошње Србе од усташког ножа: Савез са усташама склопљен у Митровачком затвору 1937. остао је све време на снази. Зато партизани нису ни пушку испалили да заштите јасеновачке жртве од усташа... Они су народ који

је том ножу избегао и крио се по шумама, сабирали у своје редове, како би се ојачали за поход на Србију кад време за то дође. И кад су три демона водеће ратне политике: Стаљин, Черчил и Рузвелт у Јалти 1944. определили судбину словенског Југоистока у корист Совјета, нашим комунистима је лако пошло за руком да остваре оно на чему су од 27. марта 1941. плански радили - узели су власт. Али пре тога они су од Сремског фронта, који никакве потребе и смисла није имао, направили кланицу српске националне омладине, а своје противнике из грађанског рата, који су у мају 1945. стратешки напустили Југославију, добили су из Блајбурга преко Јасеница, од Енглеза на превару предате. Њихов морал им је потом дозволио да те, тако изручене заробљенике у Кочевском Рогу лише живота на начин који историја ратова није запамтила. У литератури насталој од оних који су чудесно избегли ту смрт, постоји и опис како су Српски добровољци у Кочевском логору, док су свучени голи и са телефонском жицом везаним рукама чекали покрет на стрељање - извршили над собом самима опело, и преображена лица пошли у смрт пунећи Кочевске јаме. - Насупрот томе, наћићете у поменутој историографији, или ако упитате живе сведоке, на пр. песника Слободана Марковића, да су такозвани „љотићевци” за време окупације „проваљене” скојевце или заробљене партизане, предавали Заводу за преваспитавање у Смедеревској Паланци, где су живели у свакој безбедности и угодности, настављајући и школско образовање ратом прекинуто. А кад је тај Завод у септембру 1944. распуштен, сваки је до последњег питомца отишао куда је хтео.

Да додам и то, да су Српски добровољци у току окупације сасвим свесно „бранили Немце” од комуниста, само и једино, јер су тиме штитили свој народ од биолошког истребљења које му је непосредно претило. У затишјима од борбе они су помагали свом народу на разне начине. На селима су радили пољске радове код породица без мушких глава. У градовима су држали духовне академије, на којима су храбрили

грађане и штитили их од политичких заблуда и падања под утицај злонамерне пропаганде. Није ни мало случајно, већ добро смишљено, да су комунисти по доласку на власт о Српским добровољцима упорно ћутали, јер нису имали шта лоше о њима да кажу, сем да се покојим поводом баце на њих паролама које су и за време окупације користили.

Кад је у Кочевском Рогу све завршено, откуд толике политичке емиграције у свету?

Провиђење је хтело да предаја од стране Енглеза не успе у потпуности. Што се Српских добровољаца тиче, они који су се преко Горице повукли у Италију, нису предавани, а од из Аустрије предатих спасло их се око 40. Словеначки домобрани, њих 12.000, сви су предати и нестали су у шумама свога родног краја, сем пар појединаца...

Ви сте млади. Вама су ваши дедови причали о неком „ослобођењу”. Ваши очеви су живели и ви данас живите мислећи да сте слободни. Међутим, знајте, само Истина ослобађа, она једина чини слободним! Кад (ако) Кочевске жртва са свим оним што су представљале, чиниле и чему су стремиле, буду једном засветлиле у срцу и савести ваше генерације, онда ће тек доћи ваша права слобода. Тад ће свака ствар стати на своје место. Биће успостављен историјски спој оне раније прошлости и садашњости. А последњих 45 година „Друге Југославије” остаће као историјски показатељ и опомена за даљу будућност: како не треба радити, мислити и осећати.

Кад су Српски добровољци били војска „Збора”, зашто нам не кажете о том Покрету нешто више, како бисмо улогу те војске која је у земљи политички спорна, могли боље да разумемо?

Не. Српски добровољци нису били „војска 'Збора'“, него су се припадници тог Покрета одазвали на позив генерала Недића, да бране српски народ од комуниста као веће опасности од привременог окупатора. Српски добровољци неће више да буду у народу, како рекосте, „политички спорни”. Магле заблуда се дижу. Животоносни зраци

Истине продиру у срца младих - „на којима свет остаје”. Они данас у Србији све преиспитују као и ви у Словенији. „Збор” је иначе велика идеја, дубока и висока, заснована на историјском искуству народа, прожета Благом Вешћу и надахнута духовном традицијом Православља. Она се не обзнањује путем медија. Она се живи да би деловала. Оснивач Покрета, Д. В. Љотић, овако је представља: 'Кад буде 300 збораша као три стотине светаца, упаљене Христове буктиње у земљи нашој, онда ће се у њој видети светлост, а тама ће одбећи у царства друга. По светлости тој ће лако бити свима да виде пут, и народ ће поћи и неће лутати, а онда ће бити све друкчије, и у цркви, и у школи, и у држави, и у градовима, и у селима, и у привреди, и у политици, и у породицама. Ових три стотине људи биће толики извор светлости, чистоте, разума и сваког добра, да ће цела земља наша замирисати небеским мирисом: грех ће побећи, као буљина у мрак, испред њих, а свако добро ће обасути земљу нашу...' - Та његова визија се у животу Српских добровољаца испуњавала. Они су били на пример у потпуности очистили свој језик од псовке, те губе духовне која је чак и књижевност српску загадила. Отуда је и борба њихова била витешка. - До данас, од свих националних групација у емиграцији, само је „Збор” као такав, могао дати Хиландару пет монаха који му својим целим бићем служе...

„Збор” има додуше и своју политичку страну. Али се она не може остварити без оних „300”. Кад њих буде било, све ће брзо и лако ићи. Брзо и лако јер ће кроз праве људе деловати сила с Више. Мистика је најуспелија политика! То је Свети Сава показао и доказао. Може се рећи да је то утопија. Ја вам пак кажем да је утопија кад се верује само у себе. КПЈ нам је најдрастичнији пример за то. Она је 45 година имала сву власт и силу у својим рукама: сва богатства земље и неограничена средства са стране, уз фанатичну веру у себе саму. - Какво је данас стање и у Партији, и у Држави, и у Народу - ви то боље од мене знате.

После тог богоборног самопоуздања које је цео један сложени народ и државу довело не на ивицу прозалије него на њено дно, само нас смирена вера у свемоћ Божју може спасти и повратити нас у прави живот достојан људи хришћанске културе којој смо припадали и којој припадамо.

Зашто хиландарске монахе власти у Југославији третирају као непријатељску емиграцију?

Истина је да Хиландар представља прву српску емиграцију познату нашој историји. Али ми Хиландарци нисмо емигранти у данашњем смислу, ни политички, ни економски. Онтолошки посматрано, ми смо путници између два света, оно што треба да је развијено у свести сваког хришћанина, који треба да зна о чему се у овом животу ради. Чак је индијски обласни кнез Акбар дао да се на улазу у његов двор напише његова интерпретација хришћанске антропологије: „Живот је овај један мост, пређи га - не прави кућу на њему”. Ето, такви какви смо, мислим да властима отуд не задајемо бриге. То што је УДБ-а неке наше посетиоце кад се одавде врате пропитивала о некима од нас, то је ваљда ради њеног ревносног вршења службе.

Што се мене лично тиче, ја о комунистима не могу да говорим друкчије него што јесте. Они су једном ненародном борбом нанели нашем народу непроцењиве штете, а онда су од те исте борбе, као од неког „моралног капитала”, живели и живе до данашњег дана на све даљу штету тог народа. Знам, мени је од њих приписивана нека политичка улога у Хиландару. Чак је, касније сам то чуо, направљен и покушај мог киднаповања! Ипак, после скоро три деценије, те фаме је нестало. Сад ме неки званичници зову у посету. Ја међутим чекам позив „изнутра”. Све има своје време. На крају морам и то рећи, да ни раније у „Збору”, а нарочито у монаштву, нисам учио да мрзим, већ да волим, пошто само љубав отвара очи за истину и чини живот плодноним и радосним. Наши комунисти то знају, уколико признају, јер су то морали

да осете у својим посетама Хиланцару. Ми њима отворено кажемо, да смо ми по природи свог позива антикомунисти, али да истовремено у сваком комунисти хоћемо да видимо и потенцијалног хришћанина. Покајање за трен ока преобрати и преобрази човека. Није један Савле напустио марксизам и постао Павле. „Дух дише где хоће” и „све новим чини”... (из Јеванђеља).

Можда Ви у Слободану Милошевићу гледате једног таквог Савла?

Ми не верујемо у Милошевића као јединку. Али верујемо у народни историјски инстинкт. Народ је данас у њему нашао себе. Ако се народ буде преварио, онда ће му Милошевић бити скупа цена. Мислим да је наметнуто беспуће југословенским народима наметнуло и потребу за вођом. Што га је српски народ први нашао, заслуга је осталих из југословенске заједнице што су према том народу окренути невиђеном мржњом. Штета, јер мржња је динамит који разара срца оних који мрзе.

Српски народ има много својих мана. Оне су настале и умножиле се повредом закона његовог бића, нестајањем у његовом животу домаћинства, чојства и јунаштва. Комунизам је све чинио да до тога дође и да од народа направи бесловесно стадо. Ати је у српском народу још до данас једно добро остало: Он не мрзи друге и уме да прашта (не треба комунисте мешати са народом, то живе везе нема). У српском народу је југословенство и данас још најјаче, иако га оно највише кошта. Браћа Словенци, понављам, не треба да мешају српски народ са комунистима који су иза паравана „братства и јединства”, све време од доласка на власт, завађали југословенске народе, како би се по свом рачуну сигурније могли одржати на власти. - Да су Срби према себи такви какви су према другима, они би данас имали далеко бољу судбину. Њихова унутрашња неслога је њихов највећи удес. Али ту се сад дешава нешто чудно, ирационално: они који Србе данас мрзе, постају нехотични лекари те њихове љуте болести.

Да Вас још нешто упитамо о Вама самом. Чује се да Ви много путујете и у далеке земље?

Истина је. Ја путујем често и далеко. Али никад „за свој рачун”. Зову ме Срби из дијаспоре и старци са немачког говорног подручја. Говорим о Светој Гори и Хиландару, о њиховој обнови („пролећу”) данас и њиховој мисији сутра. И моја књига *Света Русија у Совјетском Савезу* отворила ми је нови пут у иностранство. Она је у току једне године преведена на шест језика. Издавачко предузеће „Стирија” у Аустрији припрема већ треће издање. Том приликом су заказани семинари о њој на којима узимам учешћа.

Да Вас не замарамо више, реците нам завршно нешто о монаштву уопште?

Монаштво је и као идеја и као реалност неопходно везано за живот, и док он траје на овој земљи, биће и монаштва. Монах, што значи САМ - са Богом, увек је постојао, како у Старом тако и Новом Завету, а његова јединственост и пуноћа дата је у појави и животу Христовом на земљи. - Задатак монаха је у томе да се целог свог живота труди у духовној будности, у чувању себе од свих моралних преступа, и да гори у ревности за стицањем моралних врлина. На тај начин он развија невиђене снаге у својој личности и може да буде од велике и трајне користи својој ужој и широј околини. - Закључно речено: Монаштво је жеђ за Богом, да се сазнаје и испуњује Његова воља. Док те жеђи буде било, биће и монаштва. Кад она престане, нестаће и света.

(Интервју дат љубљанској „Младини”, која га није објавила; објављен у листу „Хиландар” бр. 31/1990.)

ЈОШ ЈЕДАН ХИЛАНДАРСКИ РАЗГОВОР

Ако Вас не замарам, дозволите ми да и ја поставим неко питање, али о самом манастиру, о вашем братству и уопште животу под овим немањићким кровом.

Ви видите да је ова древна Светиња оживела. Братство нам се у току једне године повећало од 14 чланова на 25. Видите колики су грађевински радови започети. Преко дворишта и у храму крећу се млади људи ведро лица у монашким расама. Ми смо Богу захвални за све то. Од Њега долази свако добро - ако наша вера у Њега и наш живот по њој то услове.

Како Ви објашњавате тако нагао пораст вашег братства?

Две околности су се ту срећно сусреле: Кад су наши светогорски оци, с грчке стране, стекли своја последња искуства са надлежним факторима ван Свете Горе, они су недвосмислено поставили Свеправославље испред Патриотизма. Тако је искључивост тих фактора према „странојезичним” светогорцима потрла своје оштрице. - Увидело се, коначно, да Света Гора као таква, може да опстане само ако остане на својим првобитним основама, на Свеправослављу. - Сад и монашки кандидати могу да користе законска права за долазак на Свету Гору, која су постојала и раније, али од самог законодавства нису била поштована. Исто тако и долазак православних посетилаца-странаца није више стешњен у квоту од 10 дневно, као раније. - С друге стране, Српски народ се у последње време и национално и духовно буди, његова свест о себи се снажи и то се, природно, одражава на Хиландар. Испуњују се и овог пута речи Вл. Николаја, да је ова Светиња „барометар српског народа!”

Слушало се раније, да они који су долазили овде да буду монаси, нису остајали, него су се враћали назад у свет. Не постоји ли та опасност и сад?

Увек је у монаштву то тако било и биће. Многи долазе (“да пробају”),

а мало их остаје. Стога је одувек постојало време од 1-3 године за ту пробу - време испушеништва. Ови млади људи које сад имамо као испушенике, не дају се упоредити са онима који су нам до пре годину дана долазили па се потом враћали, ко због „климе”, ко због „но-сталгије”, или што су други за то били криви... Ви сте из личног додира запазили код ових сад и љубав за нов позив и радост њихову са којом овде живе.

Како се ви старији сад осећате у тој новој атмосфери?

Нова атмосфера постоји и ми је сви у братству заједнички стварамо. Без узајамне радости нема одушевљења, а без овога нема живота, пуног живота, којем монаштво тежи и којем служи. Друкчије не бива. Христос је наш пут, истина и живот. У Васкрсењу Његовом радост је први пут нашла себе. У тој ускршњој радости је наша снага.

У чему се све то одушевљење код вас изражава?

Оно не може а да се у свему не изрази. Оно само себе потхрањује. Његов је источник љубав - та покретачка сила на свако добро у животу. Та љубав управља одушевљење путем жртве на одређени еванђелски циљ.

У чему се све састоји ваше заједничарство у манастиру?

Поред молитвеног заједничарства у храму и оног при обедовању, оно је присутно у свести о нашој духовној заједници и у нашим додирима кроз дневни живот на послушањима и заједничким радовима. Уз то ми сваке недеље одржавамо братске састанке. Прву реч узима духовник манастира, потом два настојатеља истог, а онда сва присутна братија. Циљ тих састанака је да се што дубље међусобно упознамо како би се узајамно помагали у духовном напредовању. Даље се кроз те разговоре упознаје сам манастир, његов историјски, духовни и мисионарски профил. Тако се новодошли са њим тешње повезују и почињу да осећају непосредну одговорност за његов напредак и његову мисију. Где је разговор, ту је и договор о сарадњи у дневним пословима који се често заједнички обављају. - Охрабрени подмлађеним братством, ми

смо започели велике радове на зградама манастира. Поред настојања да обновимо келије за новодолазеће, као и гостински део манастира где примамо посетиоце, ми смо учинили велики рестаураторски захват на целом једном крилу манастира. Ближење 800-годишњице од оснивања Хиландара посебно мотивише те наше велике напоре које радо на себе узимамо.

Како стојите са финансијским средствима за тако велике издатке?

Наш манастир је потенцијално богат. Колико је више живих снага у њему, толико се и наше материјалне могућности повећавају. Сем тога, кад се у једној народној светињи као што је Хиландар укаже градилачки елан, онда помоћи стижу са свих страна. То је у природи ствари тако, ми то већ доживљавамо.

Колико само братство у тим радовима учествује?

Оно, сем управе, нема удела у њима. Братству припадају богослужења у цркви и унутрашња послушања у манастиру. Све остало раде намештеници и надничари. Монах треба да ради, али не сме да се замара. Умор омета сабрану молитву, а без ње и сам рад није успешан. Међу нашим новим се појавила жеља да у слободном времену од цркве и послушања (дужности) раде оно што знају и што воле, а што је нашој заједници од користи. Тако постепено настају рукодеља: обрађивање дрвета, шиће, прављење крстића и иконица за мисионарство, а надамо се да временом оживи у Хиландару и живописање које се кроз цео скоро 17. век овде неговало и оставило до данас дивна дела и имена иза њих.

Какве су ваше могућности за издавачку делатност?

Оне постоје, али нису ни из далека велике колико су велике потребе за том делатношћу. Нису финансијска средства у питању колико све друго у вези издавања и дистрибуције.

Наша домаћа штампа у задње време, као и радио-телевизија, имају често за тему Хиландар. Да ли ви то пратите, како на то гледате, и колико сте спремни на сарадњу?

Ми смо, као што сте могли да приметите, одсечени од средстава информације. Не примамо новине, немамо радио. Све то растура молитвену сабраност, без које се не би имало снаге да се опстане и истраје на овом Светом месту. Ми знамо не само из примера Св. Саве, него и из личног искуства, да се молитвеним подвигом више може да послужи српској ствари, него само радозналим праћењем онога што се тамо код вас дешава. Ви који сте на лицу места, морате свакако са високом будношћу да пратите сва, и политичка и социјална и културна збивања и да у њима учествујете. Та ваша будност је толико могућа и ефикасна колико верујете у духовне силе Неба и Народа, за ту вашу веру, да буде јака и истрајна - ми се молимо. А о нашој дневној штампи ипак нешто морам да кажем. Повремено нам се шаљу исечци из ње кад је у њој реч о Хиландару. Видимо да има добрих написа и захвални смо веома онима који тако пишу. Али нас често ожалосте написи друге врсте, пуни тупих речи, неукуса, непознавања ствари о којима се пише, све до крајње злонамерности. Тад нам се отме питање: треба ли уопште отворати уста пред Србином у Хиландару пре него се утврди да није новинар? Није у питању само „Дуга” која никад за Хиландар није имала добру реч. - Њој смо прошлог лета упутили једно демант-писмо. Место њега, она је објавила монтирани интервју порно-писца Моме Димића, који је последњи пут био у Хиландару пре ваљда 10 година. Прошле јесени су „Новости” донела у 4 наставка фељтон о Хиландару од двојице новинара који су нам уз те објављене текстове упутили писмо где се захваљују на гостопримству, извињавајући се уједно ако нису погодили наша очекивања (као да смо их ми имали), јер су, веле, неке изнете нетачности касно приметили. Та господа неће да знају на каквој се ватри ми печемо, и шта за нас, на извесним местима, значе њихове произвољне интерпретације. - Сад скоро, у „Борби”, исто. Дошао човек на пар сати у Хиландар и пише о најосетљивијим светогорским проблемима позивајући се на саговорника коме се тек пред одлазак представио као новинар.

Да ли имате неки суд о томе, зашто је то тако?

Некад сам питао Жику Лазића, зашто нам по обећању није слао своје текстове о Хиландару на ауторизацију, него нас је карикирао у „Дуги”. Одговор је био: „Знате, код нас је правило - ако хоћеш да о нечем једну добру реч напишеш, мораш пре тога да напишеш две лоше”. На оваквом случају да се видети где стоје и новинар и његова редакција.

Али наша домаћа штампа се у последње време поправила и уозбиљила. Преозбиљно време је учинило своје. Зар нисте то приметили?

Дај Боже да је тако и да буде још боље. Али штампа се не поправља пре новинара. Наша су нада млади људи који су на себи доживели апсурде једне идеологије која је све вредности српске историје и културе најблаже речено игнорисала, а све ниско и порочно огласила подобним и учинила себи корисним, на очигледну и трајну штету нашег народа.

Поменули сте напред да је сад лакше православним странцима да дођу на Свету Гору. Вреди ли то у истој мери и за нас Србе?

Ми запажамо да се дозволе уласка и Србима сад лакше дају. Добро је имати преведену крштеницу или препоруку црквене власти. Нас радује да је то сад тако. Добра воља зближава и људе и народе. Ја увек кажем нашој браћи Грцима: - Ваш народ и српски народ једина су два народа на Балкану који немају ни једног блиског суседа. Зашто да они један са другим не остану блиски као што су то били кроз целу своју прошлост. Идеологије су пролазне, народи су вечни.

Српске органске студије 1-2/2004.

РАЗГОВОР У ХИЛАНДАРУ

(...) Оче М., пошто се ове године завршава 800 година од оснивања Хиландара, молимо Вас да нам укратко кажете у чему је особеност, и шта је овај манастир значио у прошлости, а шта данас за српски народ?

Шта је Хиландар значио за српски народ кроз протекле векове његовог постојања и служења своме роду, то научници наши, који се баве његовом историјом, најбоље знају. Они су, сабирајући податке из његове архиве, записе у рукописним књигама (у последња два века много је записа и у гостинским књигама утисака), на зидовима његових стамбених и сакралних грађевина, на бакрорезним плочама и предметима примењене уметности, - писали монографије, чланке и расправе. Постоји већ богата литература о томе, а пише се доста и у ово време пред долазећи јубилеј.

Ми Хиландарци знамо себе превасходно као чуваре те наталожене историје, предања и традиције, и осећамо сву одговорност за ово време у којем живимо и себе уграђујемо у постојећи ток његове историје, непосредно везане за животни пут нашег народа и то у овом посебно смутном и скорбном периоду његовог преживљавања.

Ви сте дуго на Светој Гори. Шта је то што у духовном смислу квалитативно одваја овај део територије од осталог света, као и светогорце од других монаха?

Древност Свете Горе је стварност своје врсте. Њена времена старост непрестано рађа и будно чува своју духовну младост, свежину и радост. Света Гора је сва окренута према СВЕТУ својом седмочасовном дневном молитвом за тај свет, док је физички од њега одвојена и живи својим специфичним животом. Она нема осећај за време, јер све време своје она посвећује ВЕЧНОСТИ. Неподложна је световним трендовима сваковрсног помодарства, већ својим „монотоним” животом, тим

непрестаним понављањем истог, остварује ону „трећу димензију” - улази у дубину тајне живота, и ту налази своју пуноћу, снагу и смисао. Света Гора чува прототип ЧОВЕКА, његов божански лик, који се, иначе, све више деформише и губи... Монаштво је стога, може се рећи, ДАР БОЖИЈИ ЉУДСКОМ РОДУ.

Монаштво на Светој Гори има свакако предност пред оним у свету. Лакше је монаху на Светој Гори бити прави и потпуни монах, него онеме у свету, сликовито речено: ако, као морска риба што живи у сланој води а није слана, он живи у свету, али не са светом (под „светом” се немају у виду људи, већ дух којим маса живи). Ако то успе, онда је такав монах у свету изнад светогораца, али то је тешко и ретко. Светогорац по духовној традицији код нас, иде „средњим путем” - „царским путем” (по светим Оцима), ни лево ни десно, него право, - оно што нам је на протестном знаку наших студената, прошле зиме, било не само просто симпатично, него смо то дубоко осетили као наговештај правилно замишљеног препородилачког покрета у српском друштву, напокон!

Као монах који има велико духовно искуство, реците нам неке духовне савете, који би могли да помогну обичном човеку, да као хришћанин издржи у овом времену тешких искушења и духовне конфузије?

Нема обичног човека. Сваки је човек личност божанског порекла, и сви људи, као духовна бића, имају један и исти циљ на овој земљи: „свлачење са себе старог Адама” (човека везаног за земљу својим слабостима, лошим навикама, гресима и грешкама) и „облачење новог Адама - Христа”, што значи постати верник који се својим врлинским животом везује за небо. - Ово је тврда реч за ухо Србина који живи од данас до сутра. Али то је једина права реч. Она није моја, него јеванђелска, по којој се и ја трудим да управљам, и сви, било у манастиру или у „свету”, који хоће овај живот свесно да живе. Јер, без повезивања

са небом („вертикала”) нема плодног живота на земљи („хоризонтала”). За правилно, етичко посматрање живота и за правилан активизам наш у њему, снага долази с Више. Зато политичар, који има амбицију да води народ, ако нема у себи вере, хришћанске и прадедовске, није достојан поверења никога из народа. Има ли данас у српском парламенту таквих? - Зато имамо ово стање које имамо...

Савете је лако давати, тешко их је примати. Човек тешко прима и свој сопствени савет, савет своје савести, - тог Божјег гласа у нама. Кад би ко своју савест (уколико је упорном игноранцијом није већ угасио) слушао и следио, он би радо тражио и примао додатне савете искуснијих. Да се не заваравамо: увек се има довољно снаге за грешење, али да би се из греха и грешака извукли, снаге се сопствене најчешће нема, пошто грех слаби вољу зато је потребна снага с Више. А да би нам она притекла у помоћ, потребна је наша вера и покајање. Значи, човек као духовно биће (а он то јесте, за разлику од животиње и биљке) не може да живи правилан и плодан живот ако не верује у Извор живота, у Бога, да би се у свакој својој тешкоћи (са собом и другима) користио од Бога датим обећањима: „Куцајте, отвориће вам се; тражите, даће вам се”. А вера у Бога се остварује, одржава и потврђује - молитвом, разговором са Богом. То је најузвишенији разговор и он представља и наше право и нашу дужност. Молитва је највеће духовно благо које, на неизмерну нашу жалост, међу Србима нема цену!

У манастир Хиландар долази велики број Срба а међу њима доста академика, уметника, књижевника и политичара, дакле оних који би требало да представљају елиту српског народа. Каква су ваша искуства у сусретима са њима и да ли се са духовних висина Атоса види могући препород Србије?

Радо желим да посведочим како су сви наши интелектуалци, свих профила знања и умења, према Хиландару и у Хиландару, у најмању руку увек били коректни. Комунисти су се некад држали свог

„типика”: нису се крстили и клањали, нису се исповедали (пред Тројеручицом и Светим Симеоном, али ко зна?) - ни причешћивали, што је по њима логично. Други су спонтано доживљавали уочљиво блаженство, изражавајући своја верска и патриотска осећања до њихове пуноће. Гранична линија између те, две групе била је до недавно јасно изражена и означена. Данас је то некако друкчије. Сви који сад долазе испољавају поклоничка расположења, неки више, неки мање убедљиво. Да ли је то покрет ка духовном препороду, који ми своме народу, почев од његових интелектуалаца, од свег срца желимо, или је и то један од многих трендова којима обилује српска садашњост, нама је одавде тешко рећи. Од Савла није лако постати Павле, у питању је цео један процес који захтева и време и снагу појединца. За разлику оц свакојаког, ми знамо шта значи светосавски интелектуалац. Наша је молитва да таквих што више буде, како би до обнове и препорода дошло.

Манастир Хиландар је може се рећи у догађајима који су прошле године потресали Србију скоро отворено подржавао студентски покрет. Шта вас је навело да од мноштва странака подржите студенте?

Да, то је тачно. Иако са великог одстојања и без довољно обавештавања шта се тамо у Србији дешава (Света Гора не поседује медије), ми смо осетили потребу да се са студентима повежемо и да подржимо њихово расудљиво и одговорно држање и понашање. Њихово игнорисање и леве и десне политичке оријентације, и управљање свог идејног хода средином народне историјске стазе, за нас у Хиландару је то значило први и прави знак осмишљеног корака у српско ново СУТРА. Слали смо им оруђа и симболе и били смо задовољни како је то њихова здрава маштовитост умела да користи. Њихови мирољубиви гестови су изненадили и на размишљање покренули и наш српски а посебно страни свет, који нас је у претходним годинама био скандалозно презрео. У студентима се видело да ми као народ нисмо

изгубљени; да су ипак резерве добра народног нашле места у храбрим и топлим срцима те омладине која хоће, најзад, из земље „Недођије” да се врати у духовно окриље Светога Саве и у благочешће домаћинског соја, кога је наш народ у прошлости неговао.

Хиландар, бр. 52-53/1997-1998.

ПОСЛЕДЊИ РАЗГОВОРИ СА ОЦЕМ МИТРОФАНОМ

22. децембар 1998.

(Разговори су вођени у Београду, у Музиколошком институту САНУ. На питања чланова Студијског хора Музиколошког института САНУ одговарали су протојереј - ставрофор др Матеја Матејић, оснивач Хиландарске научне библиотеке на Државном универзитету Охајо у Колумбусу (САД), и монах Митрофан, први епитроп манастира Хиландар.)

Члан хора: Како да идемо правим путем а да не скрећемо? Када идемо тим путем, дешава се да паднемо у лицемерје. Како да не будемо лицемери?

О. Матеја: Пазите, на правом путу нема лицемерја. Зато је то прави пут.

О. Митрофан: Добро каже отац Матеја. Човек, када иде правим путем, значи да има у себи компас. Тај му компас не дозвољава да буде лицемеран, зато што то није он сам, то је глума некога или нечега што не подноси дух који га води правим путем. Једно друго искључује. Правим путем иде онај који је Христу подобан. То је наш прототип. Господ је рекао: „Ја сам пут, истина и живот! (Јован 14:6).

Члан хора: Како да се данас чувамо осуде? Како да не осуђујемо друге?

О. Митрофан: То је и наше монашко питање. Кад западнемо у осуђивање, ми кажемо да је то расуђивање. Кад човек осуђује себе, не осуђује другог, и обратно. Кад осуђује другог, не осуђује себе. Ту је тај раскорак са самим собом. Ми то чинимо углавном што живимо ван себе. Све друге познајемо, себе не познајемо. То је наш проблем. Није лако себе познати. Кад сам полазио из Немачке за Свету Гору, отишао сам код Евангелистичког братства које је водило порекло од Томе Кемпијског. Рекао сам им да идем у манастир и да ме тамо сигурно чекају нека правила по којима ћу живети. Питао сами их која су њихова правила? Брат је мало размишљао и рекао да они немају правила. Ја кажем: „Зар без правила може да се живи? Фудбалско друштво има своја правила, као и издавачко предузеће, а ви да немате?” Он рече да, ако баш инсистирам, рећи ће нам да имају једно правило које се састоји од једног параграфа. То је **Ермахнунг** - опомињење. Шта то значи? Ми своје грешке не видимо колнко их види наша околина. Кад брат види грешку другог брата, он га опомене из љубави да поново не погреша. То је његова дужност а доказ његове љубави. Он хоће да га поправи том опоменом. Међутим, дешава се да брат није спреман да прими ту опомену, онда овај брат одступи, или пређе на другу тему. После **Ермахнунга** долаз **Вермахнунг**. Ова реч је језичка финеса и значи тражити од брата, кад је он спреман, да прими примедбу.

26. мај 1999.

(Чланови хора у последњем разговору са оцем Митрофаном. Разговор је вођену току бомбардовања НАТО пакта.)

Оче Митрофане, налазимо се у тешкој ситуацији. Треба да гледамо у будућност а земља и народ су пред великим проблемом или-или. Реците нам Ваше виђење тог или-или.

О. Митрофан: Или-или није у нашим рукама. Ситуација која је сада овде може да се тумачи на разне начине. Зависи из ког се угла посматра.

Ако гледамо по Светим Оцима који су једини мајстори - тумачи живота, онда страдање које се намеће, које не можемо да променимо, треба трпети у хришћанском смислу. Ратови долазе. То је лепо владика Николај Вели-мировић у књизи „Рат и Библија” објаснио до краја. Као што се водена пара пење горе и претвара у кишу, снег или град, тако и наши греси стварају атмосферу из које онда долази страдање. За грехе појединца страда појединац, али за грехе појединаца који сачињавају скупину страда цела та скупина. Тешко је човековим умом одговорити на питање шта ту све делује? Колико је ту наш лични удео, колико удео нашег народа, или је у питању колективна ситуација целог света. Ми, као појединци, чланови смо свога народа, али смо и чланови целог човечанства. Свети Оци по свом искуству сматрају да су најсрећнији кад су страдања, кад су велике тешкоће. Кад би се толико духовно развили током свог живота, кад су постали бестрасни и нису имали више никаквих тешкоћа, та бестрасност их је доводила до апатије. Грчка реч апатија има сасвим друго значење него како је та реч преведена на наш језик. Pathos преведено на наш језик значи страст, а од страсти долази страдање. У грчком језику „а” је негација тако да а-патија значи бестрасност. Кад човек тај ниво постигне, он је изнад жалости и радости, изнад свих тих ствари које су везане за душу, за осећања, за те људске особине. То је већ једна виша духовност. Свети Оци су страдањем доказивали своју љубав према Господу. Јер, пошто је Господ страдао за све нас, они су страдали за Њега и свој крст су носили до краја, осећали су тежину тог крста. Међутим, особина крста је таква да кад га радосно носиш у име Божије, онда тај крст тебе носи, онда ти ништа није тешко. Пренето на нас и на наше прилике, они који верују не могу друкчије него да се управљају по Јеванђељу, да гледају на Христа који је дошао да нам покаже правог човека и правог Бога. Јер, Он је био тај прави човек. Ми у Њему видимо праву Божанску природу, то се јасно види, али видимо и човечанску. Кад посматрамо Његов

живот, схватамо колико је Он наишао на неразумевање. Нису га одмах ни Његови ученици разумели, иако су живели покрај Њега, нису одједном постали просвећени. То је један процес који траје. То је тражење које нам даје велике могућности да озбиљније мислимо о животу, да се озбиљније понашамо, да више места дамо молитви којој, иначе, дајемо и последње тренутке. Молитва, као духовна храна, треба да се узима више пута него телесна. Ми духовном снагом покрећемо наш организам, хоћу рећи, то је оно што нас у животу држи, то је тај дух. Тело је јако или слабо онолико колико је дух у њему јак или слаб.

Ово што нам се дешава није од јуче. Није то од недавно дошло. Наш „народни организам” је болестан деценијама. Болестан организам бива лако нападнут. Тако ми можемо да посматрамо наш народ као оног болесника из Јеванђеља који је у бањи Витезди толико година чекао да му неко помогне да сиђе у воду јер је само један дневно могао да се лечи. Тако одузет, чекао је човека да га одведе до воде, али га није сачекао док се није појавио Исус. Пошто је Он господар живота, није требало да га спушта у воду, него му је рекао: „Устани, узми одар свој и иди” (Јован 5,8). Мислим на наше прилике. Ми јесмо као народ велики болесник. Тешко је рећи одакле почети, с обзиром да је овај живот један испит, једно припремање. Једном сам приликом овде навео пример који ћу поновити. Један индијски кнез одушевљен неким мисионаром, затражио је да му се чита Јеванђеље како би се упознао са хришћанством. Кад су му прочитали, из целог Јеванђеља извукао је срж по свом осећању, наредио је да се та мисао напише на његовом дворцу: „Исус, син Марије, каже да је овај живот један мост, пређи га, не прави кућу на њему”. Ми сви хоћемо да правимо кућу на том мосту, као да вечито остајемо овде, и зато каснимо. Каснимо да обавимо дужности према себи, да се припремимо у овом животу, који није ништа друго него једна припрема за вечни живот, бескрајно вечни живот.

Речено је да су у великим тешкоћама човеку дате велике шансе јер

једино човек у овом животу има привилегију да носи крст. Ми се сви плашимо крста. Међутим, крст је нешто највише што човек у животу може да искористи да би задобио вечни живот. Он га добија тако и тако, али зависи да ли ће да иде на једну или другу страну. Ако оде у мрак, значи да није отворио духовне очи па неће моћи да сагледа светлост у оном животу. У овом животу се не тражи да будемо савршени већ само правац у коме кроз овај живот идемо. Ако идемо у вери, имајући увек Христа пред собом као углед, као циљ приближавања Њему, онда апсолутно идемо у светлост, онда су нам отворене духовне очи.

Мистици су живели у светлости, они су ушли у тајне вечног живота, они су већ на овом свету почели да живе. За њих није постојао простор ни време. Узмимо Светог Серафима Саровског, или Светог Јована Кронштатског, мистике који су такве чудне ствари чинили да разум стаје. Није било болести које Свети Серафим Саровски није излечио. На масу писама је одговарао, а да их не отвори. Није хтео да иде по трави него изнад траве. Он је цвет руске мистике. Живео је у прошлом веку, док је Јован Кронштатски умро у овом веку. Наш Свети Сава је имао сигурно велико духовно искуство, али није имао времена да то стави на папир. То је штета. Ипак би нам некако било лакше да смо од њега добили упутства за практичан духовни живот. Мада су сви светитељи исти. Они прелазе, нису везани за националну веру, то су људи изнад свега тога који су постали по благодати „богови”.

Христос каже да смо и ми „богови” по благодати чим смо деца Божија, носимо све особине Божије, али их не развијамо. То је наша трагедија. Као хришћани имамо обавезу да на све реагујемо хришћански, па и на прилике које су нас снашле. То значи да их хришћански подносимо у вери, стрпљењу и у радости што имамо могућност да страдамо. Јер, страдање нас ослобађа и то онда кад нас ослобађа од наших сувишних особина или грехова. Ако би се на наше прилике гледало другачије, чисто рационално, могло је све ово да прође лакше.

Јер, овде није реч о суседском народу који је хтео са нама рат да би нам се светио, или да би вратио нешто што смо му узели или једноставно хоће да се прошири. Наша дужност онда би сигурно била да се бранимо на одговарајући начин, али овде смо у другој ситуацији када је цео свет против нас. Ако опет гледамо и мислимо јеванђелски, имамо оне примере где сам Господ хоће да нас упуту на практично размишљање, па каже: „Ако Господ не сазида кућу, узалуд су се трудили њени Градитељи. Ако Господ не сачува Град, узалуд је стражар бдео” (Псалам 126,1).

Треба измерити своје снаге, ако не можеш да се одупреш вољно, не упуштај се у тај ризик. Требало је рећи да ће се изгубити више него што ће се добити, односно да нећемо добити ништа. Свима је требало објавити да се не може против те силе, тад би се на нас гледало другачијим очима. Овако смо постали најомраженији народ у целом свету. Овако како је, ја не видим да можемо да добијемо неку олакшицу, што би нама сада јако значило. Знате, фанатизам, када се и за најбољу ствар залаже, негативан је јер нема мере. Фанатик каже: идем до краја. Лако је то рећи, али чиме то правдати? Да нас је бар неки народ напао, па макар то била и Америка, могли бисмо да рачунамо са европским народима, надали бисмо се нечијој помоћи. Тада би било смисла да дамо неки отпор јер нам је то дужност. Међутим, цео свет нас је напао. Није било друге него да нађемо друго решење, да не крваримо, сем фанатика који би рекао: кад смо догде дошли, да терамо до краја. За један живот, ако се више изгуби но што мора, штета је велика. То зависи од парламента, од Клинтонa, од НАТО-а. Мислим да ћемо ми на крају да прихватимо оно што смо могли на почетку.

Опет се враћам на Јеванђеље и на једну од две највеће заповести: „Љуби ближњег свога као самог себе” (Матеј 22,39). Не каже: љуби га више него себе. Као самог себе. Прво себе, па њега. Свако је дужан прво о себи да мисли, па о другом. Зашто? Ја не могу да будем способан да

љубим ближњег ако себе не љубим. Љубити себе, то не значи само-љубље, то је већ грех. Волети себе, то значи чинити све оно што нам доноси тренутну корист или част, власт, то не. Него заправо оно што човека чини племенитим, што га чини за све друге људе корисним. Тако да на крају, хтели ми нли не хтели, на ово што нас је снашло можемо да утичемо само кроз молитву и можемо да то искористимо за своје добро у највећој мери.

Ако људи нису доспели до тога да могу да се моле, није ли чињење добрих дела један од услова да у том правцу напредују? Није ли чињење добрих дела један од поступака које Господ воли и због којих неће никада те људе да остави? Он је сада са нама, овога часа, у овој соби. Господ нас неће и не може оставити, али ми можемо ту малу лепту да приложимо.

О. Митрофан: Како да не. Сећаш се оног капетана Корнелија који није знао за веру и Бога, али свеједно је чинио добра дела и то је било довољно да га Господ приведе апостолу Петру и да га крсти (Дела апостолска 10). Добра дела потврђују веру. Имате људе који нису имали прилике да верују, али су по наслеђу, по особинама добродушни, милосрдни. Наравно, кад наиђу на неку јаку личност, на неку књигу или догађај у животу и покрену се да мало више мисле, онда лако постану верујући и дају плодове вере. Не може неко да буде молитвен а да не чини добра дела. Он би порицао самога себе. Мада има и таквих ствари. Човек је чудно биће. Колико пута човек показује љубав према другом, привидну, а у ствари кроз њу воли себе. Себе истиче кроз неке добре особине које на очиглед других чиниш, али то све није засновано на оној чистоти срца која се стиче кроз молитву, кроз позитивне мисли, осећања, кроз подвиг.

Како је дошло до тога да се у Протату посебно молило за мир код нас?

О. Митрофан: Светогорци немају другог начина да учествују у

судбини једног народа. То је њихово једино оруђе - молитва. Послали су велику помоћ коју су монаси донели. Морам да поменем манастир Зограф. Њихов представник је један млађи монах, Бугарин. Док су други манастири давали по милион драхми као помоћ, њихов манастир је дао још два милиона драхми на име покајања свога народа за све што су Србима учинили.

(Д. Стефановић): То ми не знамо. Прочитаћу вам још једно писмо које смо данас добили: „Ми се сваки дан у 12 часова у Штутгарту молимо за мир у вашој земљи.” То је послао један протестантски свештеник који је био код нас у Музиколошком институту. Отац Митрофан је дошао овде да нас у вери учврсти, да нам помогне да све ово лакше поднесемо.

Члан хора: Да ли можете да повучете паралелу између Косовског боја и данашње ситуације? Тада се исто цео свет за кога смо знали окренуо против нас, Запад никакву помоћ није слао српским владарима у одбрани од турске најезде.

О. Митрофан: Онда је била ствар јасна. Турци су тада били опасност за целу Европу. Они нису пошли само на нас. Пошли су, па докле стигну. Ми нисмо имали друге, морали смо да се боримо, али под другим условима. Били смо један народ. Борба је била прса у прса. Веровали смо у праведну ствар, да се земља одбрани од некрста. То је давало снагу. Међутим, данас имамо другу ситуацију. Као да нам недостаје расуђивање. Оно претпоставља сналажење између два зла. Тражење између два зла мање и између два добра веће. То је расуђивање по памети. Тешко је правити паралелу. Негативне силе су увек стајале иза рата, и онда на Косову и данас.

Има тумачења да Бог кажњава Србе због атеизма. Међутим, има и друго тумачење: да је Бог дао да бирате огањ и да бирате воду. За оне који су изабрали огањ, Господ каже да ће им га пустити мада не жели, али даје им прилику да покажу шта знају и умеју.

О. Митрофан: Бог никада не кажњава. То би било против Његове природе. Он попушта само да бисмо се научили. Ми себе сами кажњавамо. Наш народ је могао све ово да избегне да није прихватио слабости и болести. Српски народ, домаћински народ који је за време Немањића живео као у једном манастиру, један благочестив народ да прими марксизам! То је потпуно туђе. Не само да је противно нашем духу, нашем менталитету, то је противно самом животу као таквом. Та идеја није могла да се оствари. Ми смо пробали и изгубили свој идентитет. Толико некрштених и невенчаних. То се сматра за неважно. Колико то има значаја, то се очима не може видети. Да не наводим то шта значи освећена вода на Богојављењу која се не квари и много штошта друго где је тајна црквена, која је Богом остављена Цркви да њом располаже, колико то има значаја у животу.

Навешћу један пример из нашег живота у Хиландару. Два монаха. Један је стварно био Божији човек, али нисмо знали да он није замонашен. Остао је увек искушеник. Био је свети човек. Умре у испосници Светога Саве. Ја сам се враћао из Солуна и јављају ми да је умро наш брат. Сиђем у испосницу. Он лежи тамо где је пао палећи кандило. Позовем двојицу монаха из комшилука да га унесемо и припремимо. Погледа ме други брат онако значајно и рече: „Он није монах.” „Како није монах, целог живота је у монаштву?” рекох му ја. „Па зар не видиш да се укочио?” Стварно, монах не може да се укочи. Пронађемо касније да је остао увек искушеник, јер је сматрао да није достојан да буде монах. Али, живео је светим животом. И сви га као таквог знају.

Имали смо другог монаха који је из сасвим других побуда дошао у манастир. Био нам је мука, просто смо чекали да га Господ узме. Над њим је тајна извршена, замонашен је. Три дана је лежао у својој келији, није се знало да је умро. Келија је била закључана. Пошто се није јављао, ушли су кроз прозор и нашли га мртвог. Био је као гума, јер монах не може да се укочи. То су те тајне. Док наши кажу: свеједно,

крштен - некрштен, венчан - невенчан. Није тако. Једно је битно, и то треба знати. Овај живот је један испит, један подвиг, једно страдање. Ова земља се зове „долина плача”, тако се за њу у Јеванђељу говори. Господ је рекао да је књаз овог света онај који нас стално искушава. Да нема тог искушења у животу, да нема дуализма, ко зна шта би са нама било. Овако се боримо. По Светим Оцима, већ сам рекао, тешка времена су најбоља времена за препород душе. Могу нешто мало да кажем, можда је мало нескромно, али као сведочанство. Кад сам био у енглеском заробљеништву, давали су нам тако мало да једемо да није могло ни да се живи на да се мре. То су најлепши дани целог мог живота. Тада сам лебдео као на лептировим крилима. Нисам осећао свој физикус. Пре тога сам задобио веру и она ме је носила. Нисам био само ја такав. Највећи део моје групе се определио за Хиландар. Ко уме да страда, за њега то није страдање. Ко не уме да страда, за њега је то страдање.

Члан хора: Од када се српски народ удаљава од Светог Саве?

О. Митрофан: Од Првог светског рата па на овамо. До тада наш је народ био благочестив народ. Постојале су задруге, домаћинства. Сваке вечери се молило заједнички. Бракови су били чврсти, деца лепо васпитана. Била је нека традиционална вера. Ако војник у рату дотакне жену, погинуће. Наша војска је била јако девствена. Зато је имала снаге да се са два царства бори. После се много посрнуло. Према себи нисмо праведно поступили.

Много се у рату изгубило снаге, и тако ослабљени смо прихватили да уђемо у заједницу са Хрватима и Словенцима. Они јесу Словени, али са њима је могло да се живи после неког периода. Касније, када смо се ми као Срби утврдили у српским границама, а онда са браћом да имамо братски комшилук, сарадњу итд. Ти наши борци који су изнели светски рат на леђима, после рата су много изгубили. Краљ Александар, да би се додворио свим другима, не у негативном смислу, хтео је у свом

идеализму да њих охрабри за заједницу, па је све официре у аустро-угарској војсци који су се борили против Србије унапредио и дао им виши чин, а не својим офпцирима. Цела једна класа, из оне од 1300 каплара, из револта је напустила војску. Чињене су и друге грешке. Кад у једној заједници, као у једној кући, један само растура слогу, ред, та кућа не може да напредује. У тој нашој јутословенској кући многи су растурали. У њој је био склоп различитих менталитета, култура, вера. То нас је исто раздвајало. Кад би човек ређао све наше грешке које смо учинили од 1918. године па на овамо, не бисмо се онда чудили што нас је све ово снашло.

Члан хора: Да ли сте ви сви у Хиландару јединствени?

О. Митрофан: Без даљњег у свакој заједници постоје проблеми. Можда се тај утисак овде стекао јер смо имали извесних проблема, управо сам на овом прелому кад су нам млађи долазили.

Конкретно имали смо један случај, баш сам ја био у питању, кад су ме овде у Београду изманипулисали. Кад човек не зна унапред шта ће да му се догоди, он не може да се чува. Прича је о златнику.

Најчешће сам на нашем метоху, одакле се врши обнова нашег манастира. Тиме сам јако заузет. Ја одлазим чамцем до манастира и кад се чамац враћа назад, враћам се и ја. Тако да ти млађи који су дошли, нису ме познавали, а нисам ни ја успео њих да упознам...

(Разговор није довршен јер је отац Митрофан морао да пође за Ваљево.)

*Из књиге Духовни разговор са хиландарским монасима,
(приредио: Димитрије Стефановић, Нови Сад, 2002.)*

ПОСЛОВИ И ДАНИ

ИЗ ХИЛАНДАРСКЕ ХРОНИКЕ

У првом полугођу ове 1982. један је догађај наткрилио све друге, па ћемо о њему опширније да говоримо.

Од више метоха (манастирска добра ван Свете Горе) који су се кроз историју завештањима везивали за Хиландар, а после историјских потрса и промена губили и гасили, остао је до у наше дане један у „активи”, то је метох Каково, на неких 25 км. пред границом Свете Горе. По предању поклонιο га је турски ага пошто је заимао пород од целебног грожђа са лозе св. Симеона (Стевана Немање) које и до данас у томе помаже. Тапија на то велико имање под бујном шумом, потиче из 1585. године.

Та се шума сваке године сече и претставља први извор манастирских прихода. Тамо су кућа и црква и у њима наш економ, отац Павле. Како нови солунски пут (кад стигне до првог насеља на мору, па пар километара даље) тудa пролази, то се са његове десне стране види жута кућа и над њом мала, оловом покривена црква, уоквирени зеленилом шумовитих брда и великим напредним маслињаком у међупростору до пута.

Наши Срби који дођу овамо на годишњи одмор, знају ово место, и свакодневно ту навраћају. Долазе и Европљани јер их привлачи сам пејзаж у који су ове две грађевине хармонично уклопљене. А кад се ко приближи идући кратком стазом омеђеном боровима, задиви се цветном дворишту и шуму потока који баш ту по страни куће има свој пад. - Свакодневни посетиоци преко целе године су Грци из близа и далека који свраћају са друма да запале коју свећу. А на дан црквене славе, првог петка по Ускрсу - Живоносни Источник - дођу на хиљаде народа са свих страна Халкидике. Од пре седам година Хиландарци су позвали светогорске игумане, да сваке године о том празнику по један од њих служи и беседи народу, а њихови монаси да поје и да мисионаре. И то је свих задњих година врло успело извођено.

Давно поникла жеља да се ова црквица живопише нашла је крајем

прошле године своје остварење и радови су пред задњи Ускрс завршени. Једна група Срба који живе у немачкој Вестфалији и силазе до нас преко лета, потстакли су нас својом великом љубављу према црквици те смо удружили своје материјалне могућности, а два врсна сликара из Београда су на 70 кв.м. зидне површине понова оживели величанствени стил нашег средњовековног ресавског сликарства. Тако је мала црква на Какову постала наш нови културни драгуљ на Халкидици, и једно духовно парче Хиландара ван Свете Горе. Наши Срби који не могу лако на Свету Гору, имају ту утеху што могу на Каково.

Хиландар, бр. 7/1982.

УМЕСТО ХРОНИКЕ

Сведок свих покрета у стварању и одржавању Хиландара од његовог почетка до данас, то је високи пирг (кула) Светог Саве. Он стоји на средини уздигнуте источне стране манастирског строја, надвисује далеко све зграде под собом, и гледа у целу ближу и даљу своју околину.

Кад се наш први Хиландарац Сава Немањић са својим оцем Симеоном, долазећи 1198. из грчког манастира Ватопеда, приближавао овом месту, пирг који је тада вирио из рушевина првобитног Хиландара, први је угледао те долазнике.

Сава је имао са собом и девет монаха који су као дворјани дошли из Србије са Симеоном на Свету Гору, па се, покренути дирљивим сусретом оца и сина, одлучили да са њима ту остану.

Хиландар ое ускоро затим био обновљен, пирг дозидан, братство добило Типик, - његова историја је почела...

Низале су се деценија на деценију, век на век. Време се претварало у молитву, а она у живот. Другом храном и снагом, Хиландар се као први

српски „емигрант” оног времена и кроз све даље буре живота до данас, не би ни одржао, још мање давао светлост и храброст своме народу.

Као по неком закону неопходности, стизали су овамо Срби, и не само они, - сваки појединац, не тражен и не слат, него сам, спонтано, покретан озго и изнутра. Стизао је ту да својим животом продужује живот Хиландару. - НЕКО се бринуо да се увек долази, у тајанственом редоследу, да се живот не прекине...

Долазили су, хиландарствовали су, и одлазили - у вечност...

У задњој години троје су очи угледале Савин пирг први пут, а троје су га последњи пут виделе па се заклопиле. Сва три стара Хиландарца, оци Пахомије, Мојсије и Доментијан, у старости од 80-84 године, и са низом деценија проведених у Хиландару, леже сад под свежим хумкама испод западног манастирског зида. Они су дали себе, сваки на свој начин, и сваки по мери свога призива, подвига и способности. Колико се ко од њих био више приближио Христу, толико је више био на част, понос и корист овој Светињи.

- У једном су сва тројица још овде нашли утеху: видели су своју смену. - Искушеници: Фране, Срђан и Славко су стали на њихова места. Сад о Светом Сави су прва двојица примили монашки чин, и у монахологију су записана нова имена: Серафим и Симон. Хиландар се обнавља. Пирг Светог Саве очекује нове СВЕТОСАВЦЕ.

Хиландар, бр. 9/1982

ДЕСЕТ БРОЈЕВА ХИЛАНДАРА

Наша почетна мисао да *Хиландар* учинимо својином свих Срба, потврдила се. Он данас одлази у руке преко пет хиљада наших земљака

само на тлу Југославије и оних што живе широм Европе. Аустралија има прсебно издање овог листа, Америка га такође на свом тлу штампа, а припрема и његово енглеско издање.

Ми не можемо а да се на крају овог 10-ог броја не захвалимо свима на сваковрсној сарадњи, пасивној и активној, моралној и финансијској.

У овом обраћању ми имамо за све једну молбу: да будете према *Хиландару* до краја критички окренути. Досад су нам стизале једино похвале. Оне су свакако на почетку много значиле као охрабрење. Али оне су долазиле пре од Ваше субјективности према Хиландару, него од Ваше објективности према *Хиландару*. За даљи опстанак и успех нашег листа ми Вас молимо да кажете шта све од овог гласила хиландарског очекујете, и да увек ставите своје примедбе на све оно чиме код њега нисте задовољни. Као што древни Хиландар припада свим Србима, тако и ово гласило његово није само ствар нашег братства, него и свих Вас.

Ми смо на Светој Гори светосавски усамљеници. Живимо ван свога народа и цркве, а цео свој живот - кроз Христа - дајемо том народу и његовој Цркви. Али ван народа живећи писати за њега, није лако. Српској цркви служити без непосредне везе са њом, то је тешко. - Зато ми прихватамо и целивамо те две руке помоћи које још нису довољно према Хиландару испружене.

О, то пружање руку, то узајамно и опште пружање руку у Српству, у његовој тешкој и претешкој стварности данас! Па то је највиши императив наше народне судбине! - Нека и оно почне из Хиландара као што је много - шта у нашој историји од њега почињало:

- Да се сви духовно сјединимо, јер, духовна разбијеност нашег народа је његова највећа голгота данас.

- Да се морално усправимо, јер су нас кукавичлук и шићарцилук обезбличили.

- Да историјску свест понова задобијемо, без које смо постали и остаћемо безнадежно робље свакога и свачега.

- Да Светосавље, тај природни израз нашег народног бића, у себи васкрснемо. Оно нам је у двеста година Немањинске ере показало како се у Христу постаје пун човек и тиме добар грађанин. Оно је показало да је Црква душа а држава тело нашег народа. Држећи се тог поретка, ми постижемо најидеалније „братство и јединство” на ужем и ширем плану нашег балканског простора. Републике, покрајине и континенти, не одвајају толико, колико морално-идејна расбијеност народна која само не пријатељу служи!

У Хиландару, у његовим староставним повељама и књигама (руком на јарећој кожи писаним), у његовом зидарству и предању, у његовој ризници и архиви, фресци и икони, у древном ритму живота и начину служења, чува се прототипни лик српског човека и Српског народа.

Из тог скровишта постојаних вредности „Хиландар” ће и даље да се надахњује и њима Српству служи.

Хиландар, бр. 10 /1983.

ПРОСЛАВА 800 ГОДИШЊИЦЕ ОД ДОЛАСКА СВЕТОГ СИМЕОНА У МАНАСТИР ВАТОПЕД

Пред само закључивање овог двоброја *Хиландара*, доживели смо ово славље, које кратко приказујемо у преосталом простору нашег гласила.

Прославу је припремило младо братство манастира Ватопеда, који је други манастир по рангу на Светој Гори. Позвали су нашег патријарха Господина Павла (кога је прехлада пред сам пут спречила да дође), пет владика из Србије, који су раније били на студијама у Грчкој, или на Светој Гори, у Хиландару, игумана Студеничког, Богословију са Цетиња, којој су се прикључили и неколико писаца и сниматеља са телевизије (ово је био велики изузетак, јер снимање те врсте на Светој Гори

није дозвољено), за тим све светогорске игумане, целу Свештену Општину из Кареје са Протосом на челу, и мноштво духовне деце и сарадника самог манастира. У свему је било присутно 600 особа, међу њима и стотина Срба.

Свеноћно бденије и света литургија су најсвечаније обављени уз византијско пјеније најпробранијих појаца са југа Атона,

И у храму и касније на монашкој трапези смењивали су се поздрави и захвални говори. Прву реч је имао представник Васељенске Патријаршије, као и представник Кипарске цркве. Говориле су и наше владике, певали цетињски богослови, светлео својим благим ликом ватопедски игуман, док су његови млади монаси као анђели служили госте у савршеном поретку.

Дирљиво је било читање за време трапезе из житија светог Симеона, узето из једног записа са почетка 13. века, кога су Ватопедци нашли у Великој Лаври светог Атанасија, тамо где се набраја у њему, шта је све монах Симеон собом донео из Србије на дар Ватопеду, и шта му је све даље пружио за његову доградњу. На то је наш Херцеговачки владика Атанасије касније одговорио, да је данашњи Ватопед све то узвратио помажући Српски народ преко Дрине у последњем трагичном рату.

Манифестација братствености и саосећања исте судбине нас православца у данашњем свету пуном злих намера према нама, добила је свој пуни изражај. Озбиљност у сагледању наше стварности и радост у вери да Господ наш царствује, и да иза изнад тмастих облака данашњице сија ипак јарко Божје сунце, дали су овод свечаности узвишен карактер и сви су напуштали Ватопед са пуним срцем радости и захвалности.

У повратку из Ватопеда наше Владике и Цетињски богослови ишли су преко Кареје, тамо су се свесрдно поклонили светињи Испоснице Светог Саве, а коначили у околним светињама. Сутрадан су преко главног светогорског пристаништа Дафни пловили до нашег помоћног

пристаништа Јовањица и навратили понова у Хиландар, где су били и дан пре одласка у Ватопед. Те - прошле ноћи - у Хиландару је по свечаности и лепоти службе, био прави панагир. Песма и духовна радост су достигли пуну меру. Своји међ својима, каква радост, утеха и потстицај...

Наши драги гости су кренули назад на своју измучену Родину, презадовољни свим доживљеним, а и задивљени колико се у последње време код нас у манастиру радило и урадило на његовој архитектонској обнови.

Хиландар, бр. 50-51/1997.

МЕСТО УВОДА

Ово је друго велико закашњење нашег листа „Хиландар” за протеклих 17 година његовог излажења. Кад нам се то исто десило са претходним двобројем (48/49), били смо тврдо решени да такву „грешку” не поновимо. Међутим, дошло је до још тежих околности, које су закашњење у овој години учиниле још дужим од прошлог. Како данас не видимо да се поменуте „околности” за наше гласило мењају на боље, него још теже очекујемо, то овом приликом обавештавамо наше драге пријатеље, да ће наш лист, док се текућа архитектонска обнова Хиландара не заврши, излазити само повремено, невезан, као досад, за велике хришћанске празнике године: Божић, Ускрс и Преображење.

Под горе поменутим околностима треба разумети како временске тако и физичке немогућности да се нашем листу посветимо у одговарајућој мери. Превише се има посла око свеобухватне обнове Хиландара, која је у току. У питању је сабирање финансијских средстава за њу; организовање радова на њој; набавка грађевинског материјала и његова

отпрема под изузетно тешким транспортним условима; општење са надлежним властима и другим институцијама у Грчкој и Србији. Јер 800-годишњица је ту пред нама, идуће 1998. године. А упоредо са обавезама у Хиландару и за Хиландар, ми смо на себе узели и будно праћење потреба и учешће у помагању Републике Српске, о чему ће на даљим страницама овог двоброја бити речи...

Кад поменуемо годину пред којом се налазимо, ред је да у овој прилици укажемо на наша размишљања о томе, у ком ће делу те године да се одржи прослава „Осам векова од оснивања Хиландара”.

Поред више историјских датума у тој години, за које би се прослава могла везати, предвиђа се, по свој прилици (још није коначно решено), спајање те прославе са нашом редовном манастирском патроналном славом, Св. Ваведењем, 3. и 4. децембра (и.к.) идуће 1998. године. - Три главна разлога су, који нас на то упућују: немање довољно физичке снаге за две велике прославе као што су то јубиларна и главна манастирска слава (поред две ктиторске прославе: Св. Сава у јануару и Св. Симеон у фебруару, а посебно слава „Тројеручице” у јулу). Други разлог је наша финансијска исцрпљеност кроз обнову и појачано - као никад досад - гостопримство које се указује нашим сународницима, поред оних „редовних” посетиоца из Грчке и целог света. А трећи разлог, посебно важан, јесте да се добије у времену, те да обнова нашег Хиландара буде приведена што ближе крају, пошто би се још скоро цела та година у ту сврху користила.

Оваквом нашем размишљању у тражењу најпогоднијег решења иде у прилог и ова чињеница: Прослава тог јубилеја у самом Хиландару, међу нашим Светогорцима и са пробраним званицама са грчког и српског простора, биће тихо изведена, сходно духу и поретку на Светој Гори. Док свеобухватна прослава на отаџбинском тлу (то се тамо назива „обележавање 800-годишњице). трајаће целе године, од јануара до краја децембра, са најразноврснијим програмима и то не само у престолу

граду, него и у више градова и варошица широм Србије, Црне Горе и Републике Српске.

Упоредо са обележавањем на отаџбинском тлу, наш ће манастир учинити сваки напор да и наша српска Дијаспора на својим просторима то исто учини материјалима, које би смо јој у ту сврху припремили и ставили на расположење. Зато, поред бројних повереника нашег манастира широм „Западног света”, чинило би нам посебну радост ако се међу Србима у Расејању јаве нови сарадници са својим предлозима, сугестијама и жељама за учешћем у обележавању те „Године Хиландара”. Контакт-адреса, телефон и факс, стоје на последњој страници овог листа...

Да одмах, у наставку, кажемо и шта је даље - у сусрету са прославом 800-годишњице - урађено на архитектонском плану о обнови Хиландара:

Управни део манастира и гостопријемница

Кад се кроз трократни улаз у манастирско двориште, са треће капије, погледа на десно, била је ту, у приземљу, велика просторија, звана „житарница”. Да, некад је ту на мазгама доношена пшеница са нашег метоха „Каламарија” за потребе једне године, а млевена је у воденици-поточари, недалеко од манастира. Сад се на том простору од 500 кв. метара површине изграђује управни део манастира са гостопријемницом. Формирају се просторије за одговарајућа административна послушања, за архиву, магацини за разноврсну оставу, за књижару и сувенире светогорске радиности, зубна амбуланта (поклон наших стоматолога из Келнске области, Немачка) и келије за Игумана и два Епитропа (помоћници Игумана). Уложен је велики стручни труд и умење техничара, да се иза савремене технологије, која је коришћена, јасно назире и упечатљива древност тог простора...

Електрификација

Кад је грчка држава пре двадесет година понудила Светој Гори повезивање са електроенергијом ван ње, већина манастира није била сагласна, међу њима и наш Хиландар. Али, време је донело своје. У Грчкој се давно већ не производе петролејске лампе којима смо се досад служили. Сем тога електро-енергија постаје и нужна потреба да замени умногоме радну снагу која се раније добијала из пограничних села, док је данас, из одређених разлога, нема. Ми смо покушали, пре три године, да за најминималније потребе - у цркви, кухињи и трапези - добијемо вештачко светло путем трансформације сунчане енергије, али то није било довољно. Сад се већ - у оквиру обнове - ближи крају електро-инсталација проведена кроз цео наш манастир. Агрегатска станица је ван зидова манастира, а систем напајања батерија, које се путем аутоматике смењују са агрегатима, нуде нам јаку и слабу струју. Све је подешено тако да се било оптички, било звучно, присуство тог „новитета” мало примећује. Тај велики посао код нас обављали су добровољно стручњаци из електродистрибуције Србије, не тајећи при том своју радост, јер већина од њих је доживела духовна струјања, која их се дотичу у нашој Светињи...

Вода

Наш је манастир био увек богат водом. Долазила је са извора „Спасова вода”, са два километра одстојања, испод келије Свете Тројице, коју је у своје време подигао Свети Сава, а касније ту живео Доментијан и писао ту биографију Савину. Да ли онда или у познија времена, та је вода била „тврда”, садржала је у себи доста калцијум карбоната (CaCO_3). Оловне цеви које су повезивале извор са манастиром бивале су временом пуне тога те је обустављен протек воде. Гледао сам године 1962. како су те цеви расецане по дужини, ваћена та како је овде називају „пурија”, а потом су те дебеле цеви враћане у своју овалну форму па калајем и лет-лампом састављане (лемљене), да би се опет, временом, пуниле. Кад је технологија понудила пластичне цеви,

заменили смо оне оловне. Али је „пурија” и њих затварала. Сваких 4-5 година она је отклањана коришћењем соне киселине, тежак и опасан посао. - Кад је то једним случајем сазнао управник Новосадског водовода, послао је групу својих стручњака да извиде цео терен око манастира и корисно реши тај наш проблем водоснабдевања. - Пар година раније „погрешно” је направљена бушотина за воду испод манастирске баште, у близини „Милутинове перионице”, из 14. века. Ишло се до дубине 102 метра, па стало. У време боравка новосадске групе, та бушотина је почела да избацује воду у млазу. Један од њих је ставио руку под тај млаз и осетио да је вода топла. Измерена, она је показала температуру од 21,7 C (Зато је краљ Милутин, у своје време, подигао баш ту велику перионицу за своје Хиландарце). Дата потом на хемијску анализу, ова вода је показала висок квалитет своје питкости. Радови на водоснабдевању су у току...

Радничка кућа

Првих годину и по дана на обнови Хиландара, радници предузећа „Новограп” дд, из Новог Сада, имали су смештај и исхрану у самом манастиру. Како је наш манастир оптерећен великим свакодневним посетама, решено је да се једна велика стара зграда из 1895., где су некад биле смештене ковачница и тишлерница, адаптира за поменуте грађевинце. Желећи и сами да имају своју слободу ван зидова манастира, они су брзо завршили радове и „њихова кућа” је на најприкладнији начин уређена за све њихове потребе. Кад једном обнова манастира буде завршена, имаће се један врло пристојан стамбени објекат за повремене потребе додатног смештаја наших посетилаца...

„Стари манастир”

У овој смо години били изненађени озбиљним оштећењем на „старом манастиру” Св. Василија. на мору, зв. „Хрусија”. То је иначе јединствен објект, који спаја три особине, које су у Средњем веку биле

непосредно везане за живот ондашњих Хиландараца: манастир - тврђава -пристаниште.

Братство „Хрусије” било је део хиландарског братства (коме краљ Милутин, као ктитор црквице у тврђави и приложник материјалних могућности за живот те заједнице, у својој повељи подвлачи: да је братство материјално независно од Хиландара, али да се никад од Хиландара не одваја). „Хрусија” је, у она времена, чинила предстражу Хиландара са мора, као и високи пирг краља Милутина, постављен између ње и манастира.

Са те „Хрусије”, на истакнутој стени при мору, пао је зид на који се ослањала једна страна стамбене зграде. Сад је у току подизање новог зида, који је са 14 анкера од 0,32мм везан за стену бушотинама од 2,5 м дубине. У исто време је обновљена Милутинова црквица у тврђави, која је била сасвим склона паду. Сад се врши конзервација унутрашњих зидова са преосталим фрескама. Кад буде обављен цео посао око санирања старе „Хрусије”, биће то један драгуљ византијско-српске архитектонике из оних славних, древних времена...

Метох Каково („Предграђе Хиландара”)

На домаку Свете Горе, на 107. км. од Солуна, на асфалтном друму пут ње, а на 8 км. пре села Јерисоса (одакле се бродићем путује ка Хиландару), налази се то велико, историјско, шумско-пољопривредно добро - метох Каково. Од 1585. године, од кад га наш манастир поседује, ту је живео најмање један Хиландарац, који у послушању економа домаћинства је на њему. Од кад је, пре 30 година изграђен друм (по самом његовом синору) и проведена електроенергија, ово манастирско добро је добило неслућене потенцијалне могућности да постане јак економски фактор у животу нашег Хиландара. Једини услов је да носилац његове економије поседује довољно маште и храбрости, а пре тога и изнад тога потребног расуђивања: где, шта и како да почне, одржи меру, и успешно заврши оно што се здравом идејом предвиди...

Данас, пред поменути јубилеј, прикључен је свему томе још један, досад неслућени и сасвим неочекивани фактор: ДОБРА ВОЉА све већег броја финансијских и стручних чинилаца са нашег отаџбинског тла!

Упркос економској мизерији, која у Србији сам живот понижава, и насупротив тамошњем друштвено-политичком колапсу што прети да пређе у недогледни хаос, та ДОБРА ВОЉА праксом исказана на Хиландару и његовом метоху Каково, постаје сведочанство са поруком и опоменом: да се свако добро може постићи ако се то чини САМО родољубивим срцем, а да се политички разуђеним умом и партијски деструктивном вољом рађа и умножава САМО погубно зло, кога је и досад превише било...

Групице и групе хиландарских ходочасника у одласку и повратку из нашег манастира свраћају на Каково, окрећу се у круг на великом пространству и питају себе и друге - кад је све то и како остварено?! А све што се гледа одише свежином настајања и одаје спонтаност идејних поставки. Сврха свега насталог повезана је са племенитим хтењима да се служи вишем идеалу. А разноликост наменска тог идеала одређује се, опет спонтано, од оних који га усвајају и залажу се у његовом остварењу, објашњава каковски економ. У питању је топла жеља, да се на светогорско-српски, што значи СВЕТОСАВСКИ начин, споји остварена духовност српске јединке са њеним патриотским служењем своме народу, и да та градилачка жртва (најзад!) постане везивно ткиво напредног и Богом благословеног СРПСТВА!

Хиландар, бр. 50-51/1997.

НЕ ОПОМЕНА НЕГО МОЛБА

Још једном умољавамо поштоване примаоце Хиландара да својим скромним прилозима за исти посведоче своју жељу да га и даље примају

Наш Хиландар сваким даном среће нове обавезе материјалне природе. Нашем је народу потребно много више духовне хране и моралне потпоре. Наша проширена штампа и повећан број хиландарских стипендиста захтевају средства која су већа од наших редовних могућности.

Наш човек не схвата у чему је величина МАЛЕ жртве. Сваки обично мисли: Немам толико колико бих желео да дам, а мало да дам, не иде... - Заправо то „мало” ИДЕ, јер се мало лако даје, а ЗБИР малих сума чини велику суму са којом се може много шта да постигне. Кад нас помагачи Хиландарских стипендиста питају колико је неопходно да приложе и да ли у једној суми да то дају или у ратама, ми им одговарамо: - дајте колико можете и кад можете. Само ваше учешће, кажемо ми, макар и у најскромнијој помоћи, велика је морална потпора и нама Хиландарцима и нашим стипендистима.

Кад би се једном наш српски народ навикао на ту малу, благословену жртву! Кад је мала она је и честа - без да оптерећује - али је у њој највеће то што се на њу мисли као и на оно за шта је она везана. А та МИСАО - то је та велика снага и вредност. Та стална мисао оплеменењује срца дародаваца и та иста мисао на тајанствен начин силно делује на онога или на оно чему се или коме се жртвује.

Кад би се на ту **м а л у** жртву гледало као на свакодневни израз наше вере и родољубља, онда би и храм Светог Саве на Врачару, и зграда Богословског факултета на Карабурми постала скоро усхићена и оформљена стварност, а наши стипендисти би се већма умножили и

успешније обогатили потребним знањима и моралном спремом за свој пастирски и просветитељски рад

Из тако схваћене и чињене **м а л е** жртве („Зрно по зрно - погача; камен по камен - палача”) ниче и велики благослов Божји, јер је Господ шчедри помагач сваког добра. Стална мисао на ту **м а л у** жртву прераста временом у ИДЕЈУ и умножава љубав, а та љубав онда по закону своје природе умножава нашу слободу изналажења нових и нових могућности да се приђе и онима најтврђа срца те да се и они спонтано покрену на усмерено дело, и да искуствено сазнају да онај који даје он у ствари добија неупоредиво више него што даје.

И даље још: том непосредном **м а л о м** жртвом постиже се оно за чим одувек вапи српска душа - јединство мисли и дела у српском животу! Јер кад се сви за исто жртвују, онда је ту - јединство вере и духа. Тако се једино може постићи да она 4 С која значе: Само Слога Србина Спасева, а ипак су, у националном грбу, досад били једно другом окренути леђима, -путем оне ОПШТЕ **м а л е** жртве, окрену једно другом и тако направе затворен круг: пун мира љубави и сваког добра...

ВРАЧАР, тај симбол нашег светлог СУТРА у новом светосавском животу, нек буде лозинка и одзив за сва наша хтења, жеље и стремљења. Нек нас он испуњава својим духом литургијског заједничарства, гради-лачког-одушевљења и саможртвене радости. Да се кроз такав начин живота и у таквој атмосфери живљења покаже да смо прави духовни УСЕВ Светог Саве на Божјој њиви овога света. - После огромног зла које смо досад сами себи починили и допустили да се над нама чини, остаје нам још последњи тренутак за последњи избор: ДА БУДЕМО ЈЕДИНСТВЕНИ у **м а л о ј** али сталној жртви свагда и у свему - на опште а тиме и своје лично добро.

Хиландар 32/1990.

ПОСЕБАН ГОСТ

Дана 25. новембра ове године, после кратке најаве, дошао је у Хиландар престолонаследник, принц Александар Карађорђевић. Како ми је пало у део да га у Солуну сачекам и допратим до манастира, описујем ову посету као свој лични доживљај. Ово због тога, што сам се само дан раније био вратио са двомесечног боравка ван Хиландара, тако да нисам знао како су се моји у манастиру за ову јединствену посету припремили. Јер типик ове древне светиње предвиђа за овакав случај најсвечанији дочек: са звонима, Јеванђељем на манастирској капији, литијом до саборног храма, доксологијом у њему и поздравном речју. Али сам типик, без отворених срдаца и радосних очију оних који дочекују, ни из далека не би био довољан да испуни димензије једног тако великог догађаја.

Ми старији у Хиландару смо се увек трудили да на наше млађе пренесемо историјску и традиционалну свест ове Немањинске куће, као и њену будност везану како за прошлост, тако и за садашњост и будућност свога народа.

Али, наше се братство тек у последњих годину дана повећало и обновило младим људима који из свог школског и друштвеног васпитања какво је у нашој земљи данас, нису понели собом ни основне представе о народној прошлости и њеним вредностима, а нарочито, о српској Монархији, чији представник сад међу нас долази. Да ли ће та наша хиландарска младост умети да види и осети оно битно у овој посети, или је тај дамар у нашем историјско-националном бићу већ сасвим одамро? - То су биле моје мисли и сумње на путу према манастиру...

Међутим, кад је наш Принц са својим личним секретаром у први сумрак дана стигао пред манастир - све је било на ногама. Звона су звонила, лица Хиландараца су блистала, речи узбуђења трепериле,

песма се узносила до зве зданог неба. Контуре кула и конака, кубета и витких чемпреса, поздрављали су с нама заједно онога чији су владарски преци све ово што се овде види сазидали и заветом оставили да се долазећа поколења надахњују и храбре. А тог дана је било под хиландарским кровом и придошљих Срба из Београда и околине. Спонтаност свих се огледала у свему. Оно исконско, досад крито у дубинама застрашиване душе, најједном је постало видно и гласно. Све је било интонирано смиреном радошћу из које су поникли тихи разговори у пријемној сали манастира. Није било при овом сусрету никакве званичности, ни прецизних обраћања преко текста са хартије, нити фраза о радости, значају тренутка и прогнозирању будућности. Било је дато срцу на вољу, да оно и само оно има реч. И оно је умело том речју да влада, да је учини и јасном и складном и топлотом. Не само према великом госту, него и међусобно. Он нас је заправо те вечери још више узајамно повезао и збрлатио.

Ту атмосферу није сенчио ни један недостатак који није био мали, али се он савлађивао великим разумевањем. Принц мало зна наш језик. То њега лично погађа и он га учи. Али је друга страна видела тад недостатке у склопу целе наше народне судбине и жалила је њу саму, јер она није погодила само нашег Принца него и све нас.

Посета је била кратка и растанак сетан. Није се могло знати којој је страни овај сусрет више дао. Обе су биле испуњене новим сазнањима: Принц овај један дан у свом животу није био емигрант, а нама се открило да је Он у нама био још пре овог виђења. Он нам се сад чинио као Домаћин а не као гост...

Хиландар 29/1989.

У СМУТНИМ ВРЕМЕНИМА

ОТАЦ МИТРОФАН, ХИЛАНДАРСКИ МОНАХ У ПОСЕТИ РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ВРЛИНЕ СЕ У НЕВОЉИ КУЈУ

Отац Митрофан, монах Свете Српске Царске Лавре Манастира Хиландара у Светој Гори добро је познат хришћанском православном свету, пре свега по извршним и веома читаним преводима са немачког и руског. Међу његовим преводима истичу се: *Свети Серафим Саровски* Валентине Зандер, *Моћ молитве* Василије Шлинк, *Срдечно умна молитва* Але Селаври - у Србији веома популарне књиге објављене под називом: *Обитавање безграничног у срцу* и *Свети Јован Кронштатски* ове ауторике. Његова књига *Света Русија* преведена је на немачки језик, доживела је неколико издања и незапамћен успех у иностранству.

За време Другог светског рата припадао је Добровољачком покрету Димитрија Љотића. Своју одлуку да се као политички емигрант не враћа у Србију док су комунисти на власти морао је крајем прошле године да погаз, због стања у Републици Српској и ради доношења неопходне хуманитарне помоћи нашој прекодринској браћи.

Замолили смо оца Митрофана да у свом прологу одговори на једно важно питање: српско-грчких црквених односа и хуманитарне сарадње и помоћи.

Посебно нас је занимао хуманитарни рад сестринства манастира „Света Лидија”, на челу са архимандритом Теофилом. Манастир и његов духовник, о. Теофил, дали су незабораван допринос у збрињавању прогнане српске деце и рањених бораца и инвалида из Републике Српске. Ево шта отац Митрофан каже о томе.

„Српски народ дугује велику захвалност сестринству „Света Лидија”, као и Грчкој православној цркви и народу. Реч је о веома интересантној установи - манастиру који није у правом смислу речи манастир, али је

више од манастира. То је заједница жена - девојака и удовица окупљених око искусног духовника, старца Теофила.

Отац Теофил је најпре окупио мању групу жена у Солуну, а касније су се преселили у Аспровалту и направили највећи комплекс зграда за хуманитарне намене у Северној Грчкој. Сестринство сада има на броју преко 120 жена.

Разговарао сам са оцем Теофилом о генези сестринства и мотивима младих жена и удовица да приступе оваквом друштву. Чини ми се да ће у Републици Српској, када се ситуација нормализује, бити створени идеални услови за установу таквог типа, јер је остало много удовица и разочараних девојака које би у једном таквом сестринству поново пронашле животни смисао и пуноћу живота. Таква установа би имала велики васпитни и социјални значај и била би значајан фактор на свим плановима и у свим сегментима живота.

Наш народ, на жалост, није духовно култивисан. Још увек влада мишљење да је монаштво начин живота којем прибегавају људи неспособни за цивилни живот и проблеме које срећу у друштву, породици и на послу. Сестринство Свете Лидије живи монашким животом, али без давања монашких завета. Њихов одговор на то питање је једноставан: „Важније је живети по заветима него их дати”. И, заиста, оне живе и испуњавају завете, послушне су своме духовнику и једна другој. Послушан човек добија посебну духовну снагу, невидљиву, али веома приметну силу звану Благодат Божија. Сам Христос је до смрти био послушан свом Небеском Оцу и послушност је оценио као највећу врлину у животу.

Наше сестре живе у послушности, сиромашно, иако су пребогате. Пуне су радости и то се свакој види на лицу. То је највеће богатство у животу, јер та радост је само израз унутрашњег богатства.

За Републику Српску би веома значајан био и васпитни карактер оваквих сестарстава. Сваке суботе сестре бесплатно мисионаре и васпи-

тавају народ православној вери. Оне то раде као обични цивили, без икаквих униформи, јер на тај начин људи лакше прихватају духовне савете који им у животу веома пуно помажу.

Када дођу наша деца из Босне, велики број међу њима је некрштен. Манастир објави велико Саборно крштење и позива Грке да кумују крштењу.

Увек настане неописива гужва јер се јави већи број заинтересованих него што је потребно. Грци се о кумство напросто отимају. На тај начин се продужава нераскидиво пријатељство српског и грчког народа. До сада је крштено преко 1.000 деце. Можете наслутити колико је то важно и значајно за два братска народа. Дакле, у питању је сарадња у доброчинству, које овај манастир без мере и неуморно чини.

Главни извор прихода манастиру је штампарија Мелиса, највеће предузеће те врсте у северној Грчкој. С обзиром на то да сестре без помоћи државе раде и у хуманитарне сврхе, ослобођене су пореза, па је штампање литературе, најчешће духовне садржине, и до два пута јефтиније него у другим фирмама.

Од када је почела српска трагедија у бившој Босни и Херцеговини и Хрватској, наша су деца стално присутна у Аспровалти. Исти је случај са рањеницима и ратним војним инвалидима. Манастир Хиландар је помагао у организовању група и превозу, а делом смо учествовали и у прикупљању средстава за прављење протеза за рањенике. Значајна је била помоћ других грчких манастира.

Верујем да ће сарадња у овој години бити још боља. У прошлом броју листа „Хиландар” објавили смо краћу репортажу о деци и инвалидима са великим бројем фотографија. Рањеник без ногу, на фотографији објављеној на насловној страни новине, добиће бесплатна колица, а Љиљана Дакић из Брчког, која је у рату остала без десног ока и обе ноге до изнад колена, позвана је у Америку, где ће јој бити обезбеђена најсавременија компјутерска протеза. Наши емигранти су за рањенике

слали више пута по хиљаду марака, тако да се сакупила позамашна сума новца. Надам се да ћемо нашим борцима на овај начин бар мало олакшати патње и вратити их у нормалан живот. Ово су разлози због којих би требало и код нас организовати сличне установе хуманитарног и васпитног карактера.

Један примерак поменутог часописа стигао је до немачке радио станице „Дојчевеле” и председника Комитета за хуманитарну помоћ Руперта Нојдека. Реч је о широм света познатом Комитету лекара за брзу помоћ Кап А Намур. Господин Нојдек је ову хуманитарну организацију основао у време рата у Вијетнаму, у којем је учествовао као ратни извештач. У време прогона Вијетнамаца, организовао је спасавање 12.000 људи и, теретним бродовима, њихов транспорт на безбедну територију. Име највећег од три брода Нојдек је узео за назив хуманитарног комитета.

Најдек је организовао прикупљање два милиона немачких марака за помоћ избеглицама у Чеченији, а прошле године успео је да испровоцира министра Клауса Кинкела и натера га да лично отпутује у Руанду и на лицу места се увери шта се испуњава од договореног за зеленим столом. Његов рад, пожртвованост и упорност резултирали су изградњом 5.000 барака за смештај прогнаних Руанђана.

Управо су фотографије објављене у „Хиландару” помогле, да се немачка јавност анимира, побуди и упозна са страдањима Срба. Син господина Нојдека, иначе лекар по занимању, већ је допутовао у Српско Сарајево, на Грбавицу, с намером да се лично увери у стање на терену и уради пројект помоћи. За сада смо са Господином Нојдеком у телефонском контакту, а за неки дан би требало по плану да се сусретнемо у Републици Српској”.

Погледи 187/1996.

ХИЛАНДАРСКИ ДАНИ

У два маха смо кроз задње бројеве нашег листа провукли опрезно ову тему. Хиландарски дани нису ипак обична свакодневица и њих описати са оне њихове „невидљиве”, а то је та битна страна, - није ни лако ни једноставно.

Кад пишемо о Хиландару ми неизбежно говоримо о себи у њему, а то пада тешко. Не због сујете и субјективности, то се да савладати. У питању је она сложеност нашег живота где Небо и Нација опредељују наше хиландарствовање, а оно пак, под датим околностима, опредељује меру и вредност нашег одзива на те две стране.

Наше братство је још увек мало и бродем и снагом да бисмо цео терет задатка према Богу и Роду успрвно и исправно носили и до наменског циља успешно стигли. Знамо, по науку нашег Првог Хиландарца, да се не сме стати ни посустати, па се непрестано тешимо и крепимо вером, да се „Сила Божја у немоћи (нашој) показује (2.Кор.12,9), а што често и са великом захвалношћу - доживљавамо...

За део наших сународника коди читају овај лист и преко њега држе са Хиландаром духовну везу, а да би и они својој по духу и вери сродној околини могли о нашој свесрпској древној Светињи више да кажу, овог пута приказујемо само оне појаве и активности у нашем животу које су данас најизразитије и које долазе као наш одговор на изазов тренутка у драматици нашег свеопштег српског живота.

Наш Хиландар није више тврђава у самоћи, нити самоћа у тој тврђави, где су се раније свеноћна бдења сажимала са дахом атонске природе, са трептајем звезда на интимно ниском светогорском фирманенту, са благим шумом морског поветарца што се губи у крошњама тесно узрасле шуме која грли манастирски строј. Данас је наш Хиландар пун српских гласова, српских уздаха, суза и вапаја. Поред редовне службе по типичу, свако вече се стоји пред „Тројеручицом”, братство и

мирски Срби-посетиоци, са запаљеним свећама у рукама, пратећи умом и срцем Молебан Богородици за спас српског народа, понављајући иза сваког кондака и икоса рефрен: Радуј се Невесто Неневеснаја, и Алилуја!

Трапеза је свакога дана пуна, све младе главе и забринута лица. Једино наши искушеници, обучени већ у одело заветне службе, са благим осмехом преко неиспаваног лица, у радости служења Богу и ближњима, разводе госте, додају што недостаје и прате ток обеда, док један од њих чита житија древних Отаца и њихове поуке, а свеци са зидова упућују мисли присутних у долазећу вечност.

Потом је одмор за оне којима је по „византијском сату” јутро „свануло” одмах иза поноћи, који су светли Божји дан сусрели молитвеним пјенијем на уснама и слатким умором у костима. Док њих кратки дневни сан одмара, помоћна радна снага из Србије обавља оно што им од стране манастирске управе падне у део.

Али они нису само „радна снага”, они су још и нешто друго. Независно од њихове личне тајне: да ли су дошли да се духовно освеже за тешке задатке на родном тлу, или да се овде бар привремено „склоне” од тежине народног удеса, јер се не осећају делом народа те не прихватају тај удес као свој, - под Савиним се кровом ипак дешавају чуда...

Хиландар је кроз све што се дешава са нашим народом с обе стране Дрине, са њим постао све више повезан, као што се и тамо народ све више њему окреће. Том интимном додиру много доприносе и наша браћа по вери - Грци. Они су без резерве окренути према свом страдалном суседу и то показују у свим правцима: шаљу сваковрсну материјалну помоћ; упућују добровољце на фронт одбране; хуманитарци одлазе на ратиште да би се непосредно упознали са стањем ствари тамо; доводе отуда крајинску децу у своја приморска села на одмор, или у зиму на прославу Божића, да тој деци напуне срца топлоћом своје сажаливе љубави. Неке грчке Епархије прихватају децу из

угрожених подручја, заједно са њиховим наставним особљем, да целу школску годину код њих проведу.

Ми смо Хиландарци на овом тлу домаћи, па се нама са обе стране обраћају за посредовање и сарадњу у циљу бољег искоришћавања датих прилика и услова на плану хуманитарне помоћи...

И наши сународници из Европе и Америке су видели у Хиландару најбољу везу са Крајинама. Тај већ „утабани” пут постао је врло ефикасан и брзином и сигурношћу достављања помоћи. У трансакцији валуте Народна банка Грчке нам је била свесрдно на услузи и није гледала на своју добит...

Најтешњи контакт са нашим гостујућим Крајишницима одржавамо у једној установи која је јединствена у својој врсти, своме карактеру и својим могућностима. Она нам је и просторно ту на домаку. То је манастир Свете Лидије, који није манастир у класичном смислу, док је живот те заједнице далеко пунији од живота сваког другог манастира данас. Преко 120 девојака и удовица, сабрало се око једног духовника, оца Теофила, па су молитвом Богу и жртвом за ближње, толико материјалног стекли, да имају највећу станбену зграду на Халкидику, највећу штампарију у Северној Грчкој, и највећи радиус мисионарског дејства у овој земљи. (У својој штампарији раде у пола цене, али само религиозну литературу. Ми ту издајемо своје књиге „Хиландарски преводи”, и штампамо I издање овог листа, док II излази у Београду). - У дворишту имају зграде са 650 кревета за децу са целог православног простора, којој нуде гостопримство од 1-3 месеца са програмираним дневним занимањем. Имају велики амфитеатар са преко хиљаду седишта где се недељом држе богослужења, приређују духовни концерти, забавне игре, зборови народа из ближе и даље околине. Манастир има и своју радио-станицу која емитује 24 часа у дану. Све манифестације дневног живота прати један тим сестара са видео-камерама и скупоченим фото-апаратима, користећи све то у врло успешне

„пропагандне” сврхе преко своје илустроване штампе и телевизијских станица. Суботом и недељом те сестре иду по околним селима, сабирају комшиluk у једној од кућа и разговарају о свим животним проблемима осветљеним јеванђелском мудрошћу и искуством. Иначе, преко недеље те сестре су на послу по занимањима ван манастира и задужењима у манастиру. Међу њима је велики број професорки, лекарки, адвоката и других стручних профила. Сав новац што примају иде у заједничку касу. Оне испуњавају монашке завете: послушност, сиромаштво и девственост, иако те завете нису дале, нити монашку униформу носе, већ врло просто цивилно одело, док су им лица пуна тихе радости, а покрети зраче смирењем. Оне дају неизбежан утисак оних светих Мироносица које су Христу верније биле и од самих апостола.

Зато, у такву средину долазе наша босанско-херцеговачка деца, као и наши инвалидни рањеници са ратишта: први у групама 200-300, а други по 40-50, обично на месец дана боравка. Ту у тој средини треба бити, па тад заједнички, узајамни живот посматрати, узбуђивати се навирањем осећања кроз обиље утисака који кипте из доживљавања наших паћеника који су на својој кожи донели мирис барута, у својим очима слике ужаса, - а овде сад све је сасвим друго: свуда и у свему љубав, пружање, нуђење, миловање. Таква атмосфера онда постаје и јак изазов за наше малишане (примају се деца само од 7-12 година старости, са њиховом пратњом: махом учитељице основних школа, у неким случајевима и српске монахиње (децу шаље овамо наша српска Црква, док се са Црвеним крстом стекло лоше искуство - место избегличке деце слата су србијанска из повлашћених кругова, са лошим понашањем). Наши Босанчићи пак показују са своје стране све најбоље што могу и знају. Отац Теофило и његове „монахиње” су Српчићима из Босне одушевљени. „Они одскачу у свему од друге деце”, кажу ми. Јер међу 650 малишана у дечјем градићу Свете Лидије, има их са свих православних простора. Махом су то деца са грчким националним коренима. Овде

уче свој прадедовски језик и историју. Грци иначе, опште узето, поседују јаку националну свест и умеју да је изразе (имају присну везу са својом дијаспором у свету, једно цело министарство Грчке о томе се брине, а Црква посебно у сарадњи са њим). Грци страсно воле свој језик и своју културу и радо их шире. Лидијске сестре, Георгија и Кириаки, научиле су српски како би општиле са нашом страном. Свако вече, по обеду, интонирале би нашој деци песму „Ускликнимо с љубављу...” и „Тамо далеко...”, а онда би прешли на грчке патриотске песме које су наша деца брзо научила и весело их певала уз ритмичко тапшање рукама.

Бивао сам често међу том децом и са њиховим учитељицама. Једном смо сви ишли бродом око Свете Горе: каква је то радост за те младе душе била! Па смо прозодили заједничке тренутке на хиландарском метоху Каково, ван Свете Горе. Ту сам им на њима пригодан начин причао историју Хиландара. Приметио сам одмах да је Свети Сава као њихов школски покровитељ, постао и њихов прави духовни вођа. Помињу га, знају о њему, мисле на њега. Такво једно духовно упориште за младе душе неизмерно много значи. Кад једном међу њима рекох да је Свети Сава у својих 16 година дошао кришом на Свету Гору (хтео сам да га приближим њиховом узрасту), одмах ме у глас исправише: „имао је 17”, те се ја брзо поправих: „Да, пуних 16”. Ето, шта је у Босни значила верска настава у школама. Кад сам недавно седео у кругу девет учитељица, једна ми рече: „Наша су деца духовнија, од нас, знају много више о вери. Нас некад нису учили, сад се од њих учимо...” Свештеник је у Босни код младих, кажу, најомиљеније лице, кад би их само више тамо било!

Лосле вишечасовног бављења на мору преко дана, у програму је био и спорт у кругу манастира. Наши су победили у ногомету Украјинце, Чеченце и Грке. Последње недеље пред одлазак наша су деца опростајну приредбу: на бини пред свом гостујућом децом и мноштвом

цивила из околине овог манастира. Сестра Георгија је преводила све што су наши Босанчићи проузносили у свом програму. Кад сам дан касниле био опет код њих и отац Теофило и учитељице наше деце причали су одушевљено о успеху. Да би и ја од тога један делић непосредно доживео, једна учитељица зовну малог Милоша из шареног „чопора” (Манастир је купио деци шарена летња оделца). Он се представи да иде у III разред основне школе „Гаврило Принцип” у сарајевској општини Радловац. Кад му учитељица рече шта треба да уради, он се за тренутак прибра и поче:

„Ја сам Србин крв ми плава венама тече,
Мени је Српство од свега прече,
Мене чува Бог (овде подиже своје очице и руке к небу)
И имам свој правац (десну ручицу оштро управи напред)
Ја сам Србин, ја сам Православац!
Ако хоћеш са мном, мораш да знаш
Символ вере и Оче наш.
Мене -чува Бог (исти покрети) и имам свој правац,
Ја сам Србин, ја сам Православац.
Ја славим славу, ја постим пост,
Дођи код мене и буди ми гост.
Мене чува Бог и имам свој правац,
Ја сам Србин, ја сам Православац!”

Мала песма - цео животни програм! Милош ми је много рекао о свом нараштају који је собом показао и предсказао. Деловао је као живи ембрион будућег путовање. Све је у њему и на њему хармонизирало једну пуноћу која се развија у величину нове епохе. Страдање за правду ствара узвишене карактере. Чистота срца те пре времена сазреле деце која поимају борбу својих отаца, борбу за опстанак на свом исконском, отачком тлу, испуњена су благодаћу са Висине која ствара мистичке видике и зажиже пламен жртвене љубави за највише животне идеале.

Иза Милоша стоји мала Јелена и чека. На знак учитељице почиње:

“КРШТЕЊЕ

Недеља је најлепши дан у моме животу
Идем у цркву да примим ту свету лепоту.
Моја кума ту је са мнош, тата и мама,
на цркви звоне звона и нисам више сама.
Данас је дан мога крштења,
данас је дан мога спасења,
У једној руци ружа, у другој свећа,
То је радост, то је срећа.”

Иза Јелене нестрпљиво чека мали Горан.
Он насловљава песму: ТИ СИ СЕСТРА ТИ СИ БРАТ и наставља:

„Грчка нам је сада сестра
Грчка нам је сада брат
Једина је то схватила
Да је код нас тешки рат

Једино нас она зове
Дођи сестро, дођи брате
Једино нам руке шири
Мјесто мајке, мјесто тате.

Сви су врата затворили
А Грчка нам шири врата
Ја ћу мртвом тати рећи
да у Грчкој имам брата

Једино нас она зове
Дођи сестро, дођи брате
Једино нам руке шири
Мјесто мајке мјесто тате.

Речи Грчка пуна уста
Као што је речи мати
Ти си нама много дала
И ми ћемо теби дати.

Једино нас она зове
Дођи сестро, дођи брате
Једино нам руке шири
Мјесто мајке мјесто тате.

Сад су се ту нашли и други учесници из синоћног програма и чекају да их учитељице прозивају. У том зазвони за вечеру, па су сви брзо формирали редове по двоје да би кренули у амфитеатер где их чекају постављени столови. У поретку, без уобичајене дечје галаме, тихо и смерно прелазили су простор од своје стамбене зграде, а сестре манастира су са изразитом симпатијом пратиле наше Босанчиће, јер остала деца увек наступају „чопоративно”.

После вечере, пре њихове уобичајене песме са сестром Георгијом, ја сам се опростио са децом у име Хиландара. Захвалио сам се на њиховом лепом понашању у овом манастиру где су на најбољи начин представљали свој страдални народ, тако да ће ту увек бити отворена врата и за друге њихове вршњаке. Онда сам дао учитељицама за све њих по једну икону „Тројеручице” већег формата да је имао у у својим домовима као заштитницу. Како су деца потицала из четири школе сарајевског предграђа, то сам за сваку школу дао по један квалитетан

касетофон са кога могу да слушају песме из *Лире* Владике Николаја Велимировића, а које су снимиле сестре манастира Ћелија код Ваљева. Тако ће деца слушајући да их науче, а те песме су истовремено и катихизис своје врсте. Оне пуне душу племенитим осећањима и просвећују разум...

Од јула ове године Хиландар се непосредно стара о довођењу ратних инвалида из српских Крајина. Ми обезбеђујемо превоз с обе стране, а манастир оца Теофила их прима код себе на одмор и негу. Сад се до краја августа налази трећа група од 40 њих. Све три групе су биле у Хиландару да се поклоне светињама, на обострану радост. Почетком септембра долази их 4-5 из Бања Луке. Иза њих ће доћи дош неколико десетина који на ред чекају.

То су махом млађи људи чији је лични живот наједном стао. Кад смо их очекивали ја сам их гледао у својој представи као изгубљене прилике, „бивше људе”, како то обично бива; оне који немају више шта од себе да траже, већ само од других да очекују. А ко су ти други? Данас је све под великим знаковима питања: и држава и народ и правни поредак и одговорност. Здрав човек се и у највећем хаосу сналази, али телесно спутан данас је у горем положају од оног „Раслабљеног” из Јеванђеља који се вајкаше Христу: „Човека немам...”

Међутим, сусрет са нашим рањеницима из Босне показао је обратно сведочанство о њима. То су људи чије држање према животу, себи и другима, измиче психологији логике. У разговору се дало видети да ти људи живе једном идејом која их носи и уздиже преко свих тешкоћа, идејом о својој држави. Кад они изговоре ту магичну реч - „наша држава”, у њој су сабране све вредности њиховог живота: родна земља, народна заједница, слобода, њихова породица, светла будућност... За ту реч и њено значење они су дали своје делове тела, који су по њиховом схватању уграђени у ту настајућу државу. И док у њу верују, док је очекују да се роди, они ће бити поносни, ведри, витални...

Сад је тренутак кад им треба помоћи да не стоје у животу, непокретни. То на дужи рок, поред свих пратећих тешкоћа, ипак слама вољу и гаси наде. Наша дела љубави су сад и овде - пресудна: нас Хиландараца и вас Срба из дијаспоре коди сте у могућности да помогнете. Са 1.000.- нем. марака, за вештачку ногу, свако од њих се враћа поново у живот! Они ће благосиљати своје добротворе, а благослов веома много значи.

На страни 7- овог броја приказана су наша издања „Хиландарски преводи”. Овде објављујемо цене тих књига, по најнижој могућој калкулацији, због материјалне кризе у нашој земљи. Послаћемо добар део тиража у С.Крајину као наш поклон. Ако ко може у ту сврху са своје стране да помогне, бићемо захвални. Ускоро излази из штампе треће издање хиландарског молитвеника у 20.000 примерака. Та нам је књижица свима од свих других књига најнужнија. Она омекшава срце и просвећује разум, па се и Јеванђеље и све друге књиге са дубљим разумевањем читају, а душа богати добром вољом и радошћу.

Књиге о којима је горе реч имају три цене, према броју страница, и то:

- књиге до 240 стр нм 10.-
- књиге до 370 стр нм 15.-
- књиге до 500 стр нм 20.-
- Молитвеник нм 5.-

Обавештења, наруџбине, уплате-исплате код наших повереника или директно. Такође и помоћ за инвалиде, на исти начин.

Хиландар, бр 45/1996.

ХИЛАНДАРСКИ МОНОЛОГ

У претходном броју нашег листа увели смо „рубрику” - Хиландарски монолог. Та врста исказивања о животу и раду у нашем свесрпском манастиру, наишла је на добар пријем у кругу наших читалаца. Зато и у овом двоброју настављамо са причом о начважнијем од онога што се у међувремену код нас дешавало, било у манастиру, или на нашем метоху Каково.

Како је наш Хиландар, надахнућем светог Саве, поред све своје древности, остао увек духовно млад, то је нашем Братству данас Младост српскога народа посебно блиска. Ово се показало, врло изразито, у време студентског „протеста” 1996/7. Ми смо тај покрет спонтано прихватили као наговештај духовног буђења нашег народа из свеобухватне летаргије на коју се, по нужди, био свикао. Племенита, мирољубива осећања те наше Омладине, њихова маштовитост да смирењем изразе снагу и њиме да укроте силу пред собом, одушевила је у оне дане и наш и страни свет.

У то време је телефон у Хиландару често звонио. С друге стране су били они, студенти. Тражили су наш благослов и молитве. У томе смо били издашни: стајали смо свако вече пред „Тројеручицом”, читали јој молебан, држали свеће пред собом и гледајући у пламен, мислили на њих. Љубав, по својој природи сналажљива, ишла је даље: за Божић смо им послали Бадњак и честитку, да их духовно осоколимо. А потом седам хиљада воштаних свећа, да им светле по ноћи и греју на мразу; па кадионице и тамјан, да миомирис ублажи напетост њихових осећања пред суоченим „чуварима реда”; стизао им је и хиландарски мед, да би се његовом калоричношћу лакше поднела јануарска студен; однета су им и два велика крста, као симболи победе, и „Тројеручица” као гарант наде у њу. Веза се сасвим спонтано пренела и на студенте Ниша, Новог Сада, Крагујевца и Чачка...

А кад је, по неумитности српске „судбине”, све прошло како је прошло, они су нам, из свих поменутих градова, дошли 26. фебруара, о слави светог Симеона, као гости. Био је дирљив сусрет и узбудљива свечаност. Саборни храм је у време свеноћног бденија сличио броду који спокојно путује кроз таму времена, испуњен тихом светлошћу кандила и свећа, носталгичним појањем из апсида храма, и у молитву погруженим ликовима наши младих ходочасника, окренутих времену пред собом.

Сутрадан у манастирској трапези, испуњеној до последњег места српским поклоницима, после поздрава нашег игумана, архимандрита Мојсија, узео је реч један од старијих Хиландараца, који је надахнуто говорио о времену и приликама које Срби као народ данас преживљавају, као и о месту Хиландара у сарадничком односу према нашем народу, а на плану духовне обнове, која је основни услов његовом подизању из свеопште кризе којом је данас оптерећен.

Сутрадан су пред хиландарском капијом стезане братске деснице, делили опроштајни целиви, изражаване најтоплије жеље, до поновног виђења.

Ускрс смо провели, као и сваке године, врло свечано. Овде помињемо једну посебност, која наш манастир карактерише за разлику од других на Светој Гори. То нам је остало од старе хиландарске генерације, која није међу собом имала школски образоване монахе, али су то били људи из оних домаћинских породица, које су пре II светског рата биле још духовно чврсте и морално здраве. Ти наши хиландарски Старци умели су у сваком човеку да виде Божјег створа, не питајући којој националности или каквој верској заједници ко припада. Њихова је брига била да својим држањем и понашањем сваком странцу покажу срдчаност своје православне вере и широкогрудост карактера свога народа. А такво држање се савршено уклапало у садржај познате ускршње беседе светог Јована Златоустог, која се у најсвечанијем

тренутку на Ускрс гласно чита. Та се беседа обраћа тамнијим странама људског живота и ставља их тог дана под светли бљесак Христовог васкрсења, као прихватљиве од свепраштајуће љубави Божје. Та особина хиландарских Стараца се заправо о Ускрсу показивала, кад је на Светој Гори било присутно много странаца из Северне и Западне Европе, католика и евангелиста. За њих је иначе, по њиховом признању, Ускрс на Светој Гори, кроз култ и мистику нашег богослужења, представљао најаутентичнији садржај хришћанског исповедања вере у Васкрсење и живот вечни.

О прошлом Ускрсу је остварена већ увелико држана „традиција” и да на Велику Суботу, зором, иду странци предвођени Димитријем Дорнером да отсеку у шуми лорберове гране и да са њих скидају лишће, које се, док ускршња литија са Плаштаницом обилази цркву, поспе по подухрама; а кад са браћем лишћа заврше, беру цвеће у манастиру и око њега, па ките воштане свеће, које се у датом тренутку деле свима у храму присутнима, да их запале на игумановој свећи пред царским дверима, те изађу у ноћ на манастирско двориште, где се доживљава врхунац ускршњег славља.

Кад сам се други дан Ускрса враћао из Хиландара на наш метох Каково, да припремим славу црквице посвећене „Живоносном Источнику”, која пада увек првог петка по Ускрсу („Источни Петак”), - затекао сам на дворишту групу поклоника, њих 12 мушкараца и једну девојку, рођена Косовка, који су са благословом игумана Јулијана у манастиру Студеници, кренули на овај пут пешке. Они су следили историјске податке о правцу кретања Растка Немањића према Светој Гори, 1189. године. На том путу су провели 17 дана. Њихови доживљаји са тог ходочашћа су велика прича за себе, а нама је њихов вођа пута, по повратку у своје Краљево, послао песму коју овде објављујемо:

САД ПО ПОВРАТКУ СА ХИЛАНДАРА

Сад, по повратку из Хиландара,
кад завет испуних, јасно ми је
да се тад пут морало ићи
и ништа се случајно десило није.

Ноћ проведена у Испосници
светога Саве крај Студенице,
и песма срочена у бесаници,
одведе ме до иконе Тројеручице.

И би суђено, да група људи
од рода српског, православнога,
под мојим вођством препешачи
до плавог мора Егејскога.

До Свете Горе на Атосу
где Православље колевку има,
и где осетих у заносу
да беше дуг према Праоцима.

Да неко од нас обичних грешника,
према српским светилиштима,
покрене колоне ходочасника,
и Род, још увек у бунилу,
врати на стазе Немањића.

В.Д.М.

Није ли овај јединствени догађај, предзнак враћања нашег српског
рода са његове горке странпутице, на свој староставни пут; повратак
својим коренима, - како бисмо данас опстали, а сутра постали и остали
самосвојни и Богу драг и благословен народ.

Даљи, велики догађај посебног значаја, било је ношење од стране Хиландараца и Светогораца, уникатне копије (ако се код иконе треба да говори о „копији”), наше хиландарске „Тројеручице”, у земљу Србију (куд је Она, по предању, у време цара Душана, била однета, па се на чудесан начин вратила назад у Хиландар).

Праћена од 30 Светогораца, дошла је наша хиландарска Игуманија до аеродрома у Сурчину, одатле је допраћена у манастир Раковицу, а отуд у Саборну цркву Престоног нам града, где је дочекана од мноштва Београђана свих узраста./.../

Са одласком ТРОЈЕРУЧИЦЕ у Србију повезујемо временски још један догађај, који има и своју предисторију.

Из претходног двоброја нашег листа, нашим је читаоцима позната веза Хиландара са Републиком Српском. Та веза је у овј 1997. години била далеко још живља и плодноснија. Поред све наше заузетости многим текућим обавезама, и поред финансијске исцрпљености обновом нашег манастира, ми смо уз помоћ српске Дијаспоре узели на себе бригу за Р.С. у два, по нама, најважнија правца: у храни и хигијени за тамошњу новорођенчад до узраста од године дана, и снабдевање основних школа (осмољетки) са наставним материјалом.

Наш је представник и технички сарадник (кога смо помињали у прошлом двоброју), један млади и енергични новинар. Преко њега смо крајем протекле године, задовољили најнужније потребе у три школе Р.С.: Србињу, Трнову и на Јахорини, изнад Пала, а према каталогу ствари који смо од њих добили. Захвална писма из тих школа, дала су нам још већи подстрек. Нека их читају и они из Дијаспоре, који су ту помоћ преко Хиландара омогућили: (...) „Обраћамо вам се с поштовањем у знак захвалности за учињену људску дарежљивост нашој дјечи, а и свима нама који их учимо и васпитавамо. Књиге, учила и остала помоћ омогућиће да дјеца лакше и сигурније савладају Наставни план и програм наше младе домовине, а самим тим науче да има пријатеља

и ван њених граница, да нисмо остављени на рушевинама већ да излазимо на пут праћења савремених збивања у друштву и науци. Надамо се да ћете схватити нашу скромност, а на нашем школском подручју уписано је 1051 ученик. Настава се одржава у 10 (десет) школа, а то значи да свима нама још много тога недостаје. Од учила користимо таблу и креду, а има дјеце која немају ни сав потребан школски прибор, копирни апарат, рачунаре, прибор за извођење лабораторијских вјежби из физике и хемије, а ни школе нису постављене од последица дејства НАТО-авијације. - Даће Господ Бог и људи добре воље па ће све бити, само нека мира и слоге буде, а то је гаранција да ће и младе генерације у новоствореној Републици Српској нормално се васпитавати и стицати нова знања. - Ученици и наставници много су вам захвални.“ Директор школе Милорад Крнојелац,с.р. Ово је био допис из Србиња. А из Трнова: „(...) Ових дана смо, посредством Мише Вујовића, Вашег и нашег великог брата и пријатеља, примили помоћ коју сте нам послали у виду школског прибора и наставних средстава. Све смо примили према списку тренутно најнужнијих потреба. Ученици и наставници наше школе овом приликом изражавају своју најдубљу захвалност за сву жртву коју чините за нас ратне страдаоце. Ваша помоћ је у ствари и више од помоћи. У срцима наше деце и срцима свих нас буди се нада за спас и васкрсење Српства и Православља и с вером у Бога и Цркву православну надамо се да се зло које нас је задесило више никада неће поновити. Ваше разумевање и Ваша помоћ су најблаженији мелем на наше ране, миропомагање које душе наше исцељује и светлост која нам осветљава пут из најтамнијег лавиринта из кога смо кренули. Као што сте се и сами могли уверити, приликом боравка у Трнову, кренули смо једним новим, правим путем, оплемењеним Српством и Православљем што, нажалост, раније није био случај. Богу хвала, пробудило се уснуло српско племе и окренуло своје Светосављу, своје јединству без кога нам нема постојања и опстанка. Све наше тешкоће, све наше оскудице,

које још увек нису мале, уз Божју и Вашу помоћ, лакше ћемо превладати. - Уз једно велико и искрено хвала, оче Митрофане, и уз жељу да се наша братска сарадња и посете наставе, ученици и наставници О.Ш. „Трново” поздрављају сву нашу браћу и сестре, који нас преко Вас помажу. С поштовањем, директор Велимир Драговић,с.р.

На почетку ове године мислили смо врло често на Сребреницу, на градић са западне обале Дрине, који је у последње време медијски про-кажен по целом Западном свету. Послали смо нашег „курира” Мишу да извиди тамошње стање. Отишао је и послао следећи извештај:

Сребреница, заборављени град

До Сребренице, мале источно-босанске касабе, стиже се кроз језиви ововременски колорит спаљених и срушених насеља. И у самом месту на сваком кораку сударамо се са ожиљцима рата. Време у овој варошици, богатој разним рудама, као да је већ поодавно стало. Зубато мартовско сунце измамило је житеље скупљене из свих крајева бивше Босне и Херцеговине, на мали градски трг, који је уједно претворен у неку врсту пијаце. Данас у Сребреници живи 16.000 Срба. Мештана предатних је 4.000, остало су бескућници, страдалници, дипломатске машинерије у Дејтону. Највише их је из Илијаша и других делова четири године витешки брањеног и одбрањеног Српског Сарајева. Деце и старца у Сребреници данас је највише. Живе скромно страдалнички. Сваки други дан нестаје вода. Кажу нам да је за поправку оштећеног водовода потребно милион и петсто хиљада марака, а у више од двадесет од сто домаћинстава нема струје.

Начелник за привреду Мирко Цанић, каже да је Сребреница пре рата имала 6.500 становника, сада на истом простору живи два и по пута више људи. Привреда је у потпуном колапсу, резигнирано кроз дим цигарете, прича Мирко. Нас као да су сви заборавили, чак ни „Лекари без граница” до сада ниједном нису посетили Сребреницу. Социјална

структура житеља Сребренице је на наднижем нивоу. Овде су дошли људи који нису могли нигде друго. Све сама сиротиња о којој се нико и не брине, с уздахом прича Мирко Цанић, наводећи да постојећи капацитет рудника олова и цинка и дрвене индустрије, уколико би се уложила средства, за кратко време могу цео крај да извуку из беде и немаштине.

На згариштима и рушевинама ничу нова насеља. Дрвене бараке многим су замениле домове. Поред рушевина, које се с првим пролећним сунцем враћају у живот наилазимо и на свеже хумке.

„То су наши гробови пренети из Илијаша”, празних и исплаканих очију показује старица забрађена црном марамом изнад самих очију.

Окружује нас неки нестварни мир. Неко небеско рајско тиховање. Види се да је овај народ већ одавно спознао тајне живота. Нико на питање, како је, не одговара одречно. Светачком мирноћом причају о минулом времену. О рату, о својим домовима пуним и читавим, које су крваво бранили и одбранили, а изгубили за зеленим дипломатским столом. Коцкање људима и њиховим судбинама, на Балкану је већ вековима омиљена игра.

Из те, за обичне смртнике нестварне димензије, враћа нас жагор и весела дечја галама у школском дворишту. И некад бели школски зидови добили су мрку боју. И на њима се осликала мука и патња житеља овог помало заборављеног и анатемисаног градића. Кроз прозорска окна извијали су се лимени димњаци.

„У јесен деведесет пете смо је окречили, каже директор Маринко Бацковић, и ево сада не зна се да ли је црња споља или изнутра. Грејна инсталација је оштећена, тако да смо морали у учионице уносити 'бубњаре' (плехану бурад) из ровова, која на сваку страну испуштају дим, а поготову кад дуне ветар, учионице се напуне дима и почне колективно плакање”.

Директор Бацковић нас нуди ракијом, наглашавајући да ће ове године

једино има довољно. „Само нас шљиве још нису издале”, смејући се доброћудно каже директор, позивајући да кроз прозор погледамо како функционише школско звоно. Симпатична девојчица у рукама је држала звоно или чактар. Овакво се звоно ставља обично овну предводнику. Овде у Сребреници, дежурна ученица је њиме махала изнад главе позивајући ђаке из дворишта на наставу.

„Двадесет другог јула 1995 ушли смо у школу на којој је фалило 1200 кв. метара стакла. Школа је била потпуно празна, ни креда чак није било”, допуњава секретар Михаило Мојсиловић, доносећи списак ученика.

Директор Бацковић нас обавештава да од 1000 (хиљаду) ученика, 102 су без једног родитеља, већином деца палих бораца. А 37 ученика су деца тешких инвалида. „Уџбенике за годину од 1000 деце, иако се дају на отплату, наручило је тек двадесетак.”

„Светог Саву смо прошле године прославили у мраку, није било струје. Прву креду и десет дневника ми је донео колега Читаковић из Бајине Баште”, сад већ узбуђен прича директор Бацковић, наглашавајући да је и даље највећи проблем грејање, које се мора оспособити до следеће школске године, јер како рече, овако постепено и децу убијамо, док 'хумани Запад' операцијом 'опреми и обучи' интензивно наоружава муслимане, спремајући их за поновни атак на српске просторе. Свет је Србе већ и пре почетка рата означио као кривце. Сребреница и дешавања око ње су нас још више сатанизовали. Баратало се цифрама о неколико десетина хиљада пострадалих муслимана, да би се дошло до цифре од око хиљаду и нешто несталих. Наравно, рачунајући борце муслиманске исламске армије. Ламентирање над Сребреницом у светским медијима трајало је месецима...

После горњег извештаја, један од старијих Хиландараца је договорно, са директором фирме која ради код нас у Хиландару и на Какову, послао у Сребреницу једног машинског инжињера да утврди оштећења на

централном грејању у школи тог градића. Кад је директор школе сазнао о нашој намери није могао да у то верује. Недељу дана касније отишли су техничари из Новог Сада и у току априла био је систем грејања доведен у ред. У мају су директор „Новограпа”, машински инжењер и Хиландарац дошли да провере радове...

Нашли смо се пред великом зградом. Директор школе нас је најсрдачније примио и дао прва обавештења: школу су десет година пре рата подигли муслимани, велику, по мери свога наталитета. Под њеним кровом је данас близу 1000 ђака (неке су породице недавно отишле за Канаду). Од староседелаца су 85 деце, остала су деца избеглица, углавном из напуштеног дела Сарајева. Одлазећи из Сребренице, муслимани су ову зграду демолирали. Кров је оштећен, прокишњава; прозора није било, стављали смо најлон; под је разривен; електроинсталација покидана; кваке са свих 120 врата изваљене; направљена је пустош. Ипак настава се држи. Наставно и техничко особље броји 56 лица.

Пролазећи кроз ту велику зграду, дошли смо у пространи хол, у приземљу. Зидови су овде били прекривени фолијама папира. Кад смо пришли ближе, видело се да су то литерарни и ликовно-графички радови ученика из различитих годишта ове осмољетке. Кад сам прочитао неколико песмица, одломке прозе и пажљивије осмотрио цртеже, био сам неуздрживо узбуђен. Нисам могао реч да проговорим мојим сапутницима и директору школе, док су они живо коментарисали ову за нас неслућену појаву. Њих су тројица наставили даље кроз ходник, док сам ја прелазио од једне до друге поставе овог духовног блага те јединствене деце, која су кроз недавни рат трпела страх и оскудицу, недеље, месеце и године седела у влажним подрумима Српског Сарајева, и сабрана молитвено у својим чистим срцима, добијала животну наставу од самога свог Творца. То се јасно видело из садржаја њихових песама и цртежа испод којих су стајала имена и ознака разреда.

Нашао сам своје саговорнике у наставничкој зборници где су око дугачког, општећеног стола, биле поређане старе, као са неке депоније узете столице. На зидовима су висила народна знамења, иконе и личности из српске културе 19. века, кад се Србија духовно развијала у оствареној слободи...

Позвао сам грађевинског директора на страну, па му рекох: „Брате Милоше, ја сам задивљен пред креативношћу деце у овој школи. Ово што је ту на зидовима, прелази све претставе и очекивања од деце тог узраста. Какав само потенцијал за нашу српску будућност у њима лежи?! Хајте да узмемо на себе оправку целе ове школе, у простој вери, иако у овом тренутку не видимо да нам могућности то дозвољавају.” А он, уместо одговора пружи ми руку, а лице му засветли...

Кад смо ушли понова у просторију и сели (пристигоше млади парох и председник градске општине), мој се директор обрати директору школе са вешћу о нашој одлуци. Овај као да се намах укочи, а онда узбуђено рече: „Не могу вам се седећи захвалити, браћо, па уставши паде нам око врата. То учинише и двојица придошних, са још виднијим изненађењем. Потом се настави разговор о много чему још. Кад упитах директора, како наставничко особље излази материјално на крај, он са снeбивањем издави, како од октобра претходне године нису добили ни динара. А кад добијате, колико је то на месец, упитах. - Ја, као директор, добијам 140 динара; моји наставници добијају 120 дин., а техничко особље 80 дин. (У то време су у Београду просветни радници штрајковали за повишење плата. С правом, наравно; али ови на то и не помишљају). Кад смо по повратку у Београд сазнали да је у Србији уведен платни промет за Р.С., послали смо за сво особље школе у Сребреници по четири плате.

Чекајући на кафу коју је понудила стара, скромна жена која ту служи, пратио сам једним делом пажње разговор присутних, а другим делом сам се саживљавао са сликама проистеклим из виђеног и слушаног.

Теме су неисцрпне. Питања и одговори се смењују. Али се овде друкчије говори него обично. Нико се не напада, не осуђује се. Нема негативне критике која ствара напету атмосферу. Влада чудан мир у свему што је иначе узнемирујуће: живот људи је, без њихове кривице, тим страним силама са Запада, као изненадним орканом, разрушен и људи развејани далеко од своде колевке, а мештани скучени поделом животног простора са придошлицама.

Док смо у доласку и повратку ишли кроз градић, скучен између два дугачка планинска гребена, у радном дану и око подне, владао је мир: мало покрета, мало звука. Као да је у питању колективна медитација, сабирање на стварност кода је ту и умовање о ономе што се прижељкује, у шта се полаже сва нада.

Из такве атмосфере постаје јасније што су овде школска деца, која су склонилија маштању о будућности, него враћању у своју стравичну танку прошлост, тако креативна, маштовита, радна и дружељубива. Њихови литерарни састави одишу љубављу према мајци, према учитељима, једних према другима. Све те слике и сличице, ти најразноврснији цртежи расути по целој школи, не само у оном холу који је препун, - нису неке апстракције. Свуда је у питању одређена тема; свуда је приметна сврха, јасан конкретни изражај онога што се мисли и хоће да прикаже. Зажалио сам што се није имала видео-камера, па све то снимити и приказати животним срединама где се или од материјалне презасићености духовно летаргише, или од великих економских криза пада у апатију и нихилизам...

Одлазећи из школе, отишли смо до месне цркве, ту у близини. Њу су муслимани одлазећи запалили. Кров јој је у међувремену обновљен и провизорни иконостас постављен. Службе се редовно одржавају. Млади свештеник, отац Миодраг показује велику ревност, нарочито у верској настави која је у Републици Српској уведена у све школе. Мој директор и ја смо оставили у цркви прилог, а рекли да нам отац

Миодраг, за идући наш долазак, припреми предлог, шта са своје стране да урадимо за цркву, од најпречег.

Сребреницу смо напустили са јаким утисцима, испуњени снагом задатка који смо на себе узели.

У повратку смо на првом мосту прешли Дрину и са њене источне стране враћали се назад у Београд. Иако није било сметњи на српско-српској граници, ипак је тешко било схватити и поднети ту поделу.

Три дана касније чекао сам на аеродрому оца Теофила и три његове сестре из „Свете Лидије”, који су дошли да понове своју посету од прошле године Републици Српској. Пут нас је водио у Бања Луку. Били смо позвани од Претседнице Р.С. др Биљане Плавшић. Наша два возила пратио је камионет „Новограпа” са 200 пакета намењених породилишту бањалучке болнице. (Овде додајемо следеће обавештење: почетком ове, 1997. године, дошла су нам већа новчана средства из Дијаспоре, нарочито од америчког Српства, покренута опширном репортажом о посети Р.С. у двобоју *Хиландара* (48-49). У многome је помогла и идеја брата Стеве Пироћанца, коју је раширио у свом великом пријатељском кругу да се слављеници 25-то и 50-тогодишњег јубилеја брака, одрекну поклона од стране рођака и пријатеља, у корист помоћи Српцићима у Р.С. Та сугестија, као и пример брата Стеве, наишли су на велико разумевање. У исто време су са више страна пристигле и лепе ковчане суме, намењене у исту сврху, а поводом ретког јубилеја, уласка у 100-ту годину живота госпође Ивке Љотић из Чикага, удове пок. Димитрија Љотића. - Тако смо у овој прилици, које Хиландар, које отац Теофило из своје установе, - пошли пуних руку на овај пут. „У сваком пакету, поред беби-хране и хигијене за годину дана, стављано је и писмо упућено мајци, и адресиран коверат Хиландара за потврду пријема. Обраћање мајкама: „Драга Сестро, овај скромни поклон за Ваше новорођенче шаље Вам манастир Хиландар са Свете Горе Атонске. Пре свега желимо да призовемо Божји благослов на Ваше Новорођенче, а

Вама да пожелимо радост у рађању и одгајању деце, да би се нова СРПСКА ДРЖАВА обновила и учврстила. Шаљемо Вам коверат са адресом нашег манастира, да бисте нам по крштењу Вашег детета доставили његово име те да га помињемо на светим богослужењима за његово и целе фамилије здравље и напредак. Братски Вас поздрављају Ваши молитвеници из манастира Хиландара.

Исте такве пошиљке су посебном доставом, преко нашег повереника, упућене у Херцеговину, Требиње, такође 200 пакета, и Касиндолу, Српско Сарајево, 100 пакета. - Укупна вредност свих 500 пакета износила је дол. 40.000.

За наш долазак у Бања Луку знало се, па су бројна деца која су претходних година боравила у „Светој Лидији”, повела своје мајке да виде те драге госте. Дирљиво је било гледати како су та деца падала у наручја сестара Георгије, Елефтерије и Софије, чију су љубав у Грчкој умела да осете, да закључају у своја срца и понесу је собом. Тако се пред хотелом БОСНА сабрало много раздраганих лица и вођени су живи разговори, јер поред сестре Георгије, која је научила српски да би оптила у својој установи са нашом децом, у току борављења те деце тамо, од њих су научиле и сестре Елефтерија и Софија да наш језик лепо говоре.

Кад је дошло време заказаног пријема код Председнице, Др Биљане Плавшић, дочекани смо по упрошћеном и спонтаном протоколу. После уводних разговора, оцу Теофилу је уручен орден Његоша I реда, за све оно што је његова установа учинила за децу и инвалиде током рата и досад; орден Његоша II реда уручен је Епитропу Хиландара, оцу Митрофану, који је примио у име Хиландара, за посредничку улогу између српске Дијаспоре и Републике Српске.

Ми смо се топло захвалили на пажњи, али и на новом потстицају да наставимо своју хришћанску обавезу самарићанског понашања према онима који страдају, као и бригу за оне који тек долазе у овај живот и свет, да обнове ослабљено народно ткиво.

Даљи разговори и заједнички ручак представљали су за нас посебно задовољство да будемо у друштву ове храбре Српкиње, која је на своја плећа примила велики терет одговорности, и то у једном поремећеном времену у којем су све праве вредности изгубиле за водеће људе своју цену, док су пороци пригрљени као врлине.

Бањалучка болница је смештена у врло великој грађевини, на ивици града. То је градња новијег датума и уређена је на савремени начин. Њен управник, др Милинковић нас је срдечно поздравио на улазу у зграду и одвео у своју канцеларију на разговор и послужење. Изнео је разне проблеме које тешко савлађују, нарочито кад се ради о лековима и хируршким инструментима и пратећим материјалом.

Надлежан за оделење породилишта, др Павле Џебо, повео нас је кроз болницу. Наметао се утисак да је ово добро организована и уредно одржавана институција, са угодном атмосфером, као да овде није место бола и безнађа, већ пре место тихе утехе и стрпљиве наде.

Породилиште, ту где ниче живот, посебно је привлачна тачка. Ипак, нема мањег простора са већим супротностима, од болнице. Ту се у малом одвија драма привремености људског живота на овој планети. На једној се страни рађа, на другој гаси живот: једни одлазе, други долазе. Поред свег чемера у животу ове тек настале српске државице, радост рађања постаје све упечатљивија. Др Џебо нам износи податке колико је наталитет данас већи од оног пре пре рата. Износи и карактеристику од раније познату, да се по рату увек рађа више женске деце но мушке...

Пролазимо кроз више соба, поздрављамо мајке и делимо поклоне: иконице и крстиће. Мајке су срећне, не скидају поглед са плода своје утробе. Од недавно је измењено правило да се бебе одвојају од мајки и проводе време, ван дојења, у посебној просторији. Сад је дете поред маминог кревета, да га греје љубав која зрачи из њених очију. Нарочито је то било уочљиво код мајке коју показује горња слика, а која је родила

близанце. Скорих дана је у Р.С. такође одлучено да се искључи вештачка храна у одгоју детета, сем у екстремним случајевима кад мајка није у могућности да својим млеком исхрани своје новорођенче. Мени је речено да у будуће помажемо само у средствима хигијене, којом се тешко снабдевају у Р.С., уз неке још медикаменте за које нам је Др Џеба дао одговарајуће податке. Он је замолио и за разне медикаменте и инструменте, који служе да припреме породиље за чин рађања и олакшају исто. Тај списак смо послали нашим лекарима у Немачкој, и тамошња добротворна установа „Тројеручица” коју води наш хиландарски повереник, др Лаза Станић, већ се о томе побринула.

„(...) Нашем новорођеном детету смо дали име Немања, по светом Симеону, градитељу Вашег манастира. Ако Бог да наша напаћена Српска земља напуниће се младом Српчади и под благословом Божјим и светога Саве, ходити добрим путем. Ово писмо Вам пише једна млада српска породица испод напаћене српске Козаре. Ми Вам одајемо сваку захвалност како за Ваш допринос нашој новорођеној деци тако и за разумевање тешког стања у младој Српској држави. Надамо се да ћемо Божјом помоћу и Вашим светогорским молитвама успети превазићи све тешкоће и учврстити нашу Православну земљу. Љубисав Веселиновић, јереј.”

„(...) Здраво браћо по крви и вјери. Желио би да вам се унапријед захвалим за овај неочекивани поклон који сте подарили за моју новорођену бебу. Не само да сте ме обрадовали него сте ми пуно више помогли зато што нисам имао могућност да ово све набавим за своју радо очекивану бебу. Разлог је зато што не радим од '91 год. али сами знате зашто а супруга ми не ради никако. Зато вам се пуно захваљујемо и више него што овде пише из разлога што нисмо имали чак ни једну пелену да своју бебу замотамо али сте ви на дар дали па имамо као и они што су у могућности да - сами купе. Пуно поздрава од Мирковића, Милош и супруга Босиљка, Пећани-Приједор.”

„(...) Ми смо православци и вјерници. Колико год да сте нам помогли материјално овим пакетом још сте нам више помогли духовно. Сазнањем да неко мисли на нас и нашу дјецу, унијели сте спокој и мир у наш дом и сазнање да нисмо сами на свијету. Породица Кајкут.”

„(...) Овим писмом желимо да вам се захвалимо за поклоне, честитке и благослов које смо добили поводом рођења нашег дјетета. Мала Ана је друго дијете у нашој породици, има брата Александра који у октобру пуни 2 године. Ваши поклони дошли су као велико изненађење за све нас, јер у доба када је Александар рођен, није постојала таква пракса. Тим више смо изненађени и дирнути овим вашим гестом и на овај начин се још једном захваљујемо на свему. Поздрављају вас породица Радинковић.”

„(...) Захваљујем се на Вашем поклону који сам добила за ново-рођенче. Добили смо седмога сина. Избеглице смо из Јајца и сада живимо у Шипову. Пошто смо оставили све своје кућу и имање и од почетка рата до краја два пута у колонама бежали и носили своју нејач. Као избеглице тешко се живи и немамо никакву другу помоћ сем црвеног крста. Ваш поклон нам је добро дошао у оваквој ситуацији да лакше подижемо и ранимо нашу бебу. Сва деца су нам малољетна а имамо четири ученика и троје до седам година. Драга браћо ако сте у могућности ми Вас позивамо да дођете за крштење које ће бити 21.9.1997 г. за малу Госпојину и крстићемо све седам синова па би нам била велика жеља да дођете и поделите радост са нама и нашом породицом. Вама се захваљујемо. Срећна породица Ђукић јер деца су наше највеће богаство од драгог Бога дато. Село Дуљци...”

У августу смо добили из канцеларије породилишта списак свих 200 мајки са датумима кад су примиле пакете и својим потписима овериле тај пријем.

Колико нам је било топло око срца при сазнању да је између 22.јуна и 28. јула рођено 200 Српчади чије су мајке биле обрадоване овом тако

актуелном помоћи, толико нам тешко пада што је од 28. јула настала пауза. Сад у новембру спремамо још једну пошиљку, али она је усмерена према породицишту у Србињу где смо прошле године у пролазу поред њих, могли да оставимо само 100 пакета. - Остаде нам нада, да ће многи од оних коди саосећају ову невољу у Р.С. а имају могућности да помогну макар и најмањом жртвом то радо и учинити. Ми им се унапред захваљујемо...

Дана 20. јуна доживели смо на метоху Каково поновљено изненађење у сусрету са групом од 22 Херцеговца, учесника у трагичном четворогодишњем рату, који су се тад заветовали, да кад се та народна агонија заврши, крену пешке од манастира Тврдоша код Требиња, за манастир Хиландар на Светој Гори Атонској. Хтели су у исто време и да се непосредно захвале грчком народу за сваку врсту несебичне помоћи у време тешких преживљавања страха, кад се буквално цео постојећи свет устремио био против њих.

Грчка штампа је пратила њихов поклонички марш од преласка на грчки простор па до Свете Горе. Али, пре но што су ступили на тло „Богородичине баште”, остали су два дана на метоху Каково, да би се сабрали на предстојеће поклоништво Хиландару и Светој Гори.

Тај велики подвижнички пут они су савлађивали пуних 30 дана. Њихов узраст се кретао између 30 и 40 година старости. Једна трећина од њих су били интелектуалци.

Посматрао сам њихова лица, њихове покрете и понашање у међусобним односима. Једни су одавали племените црте које су наговештавале више национално-митску, него верско - традиционалну мотивацију за овај смели подухват; други на својим ликовима нису могли да скрију сенке ратних инстиката. Наш разговор је показао да духовна култура, која је 50 година била највећим делом отсутна из српског друштва, још није нашла места у њиховом бићу; они мисле и осећају само у овоземаљским димензијама. Отуда будност над собом и

слобода од себе нису биле тако упадљиво код њих изражене, као грубо доказивања свога ја и упорно држање до својих, моралним принципима непроверених мишљења и хтења. Поред свега, ја сам у њиховом нагону воље да поднесу најгрубље околности пренапорног пута, хтео да видим могућност да истом том вољом могу да постигну и све оно позитивно што им недостаје, чим тога постану свесни; можда већ овом приликом, покренути духом Свете Горе према којој се крећу...

У јулу су нам дошли студенти са Архитектонског факултета. Од пре три године почела је са њима сарадња, која прераста у традицију, јер се множе заједничке идеје које треба наредних година остваривати. Њих, за њихову струку, Хиландар и Света Гора изразито интересују. Тад пребогати свет архитектоники који они на том простору доживљавају, испуњава их одушевљењем и јаком инспирацијом. Блокови за скице су главни део њихове путне опреме. Али, њихова база је Каково. Ту долазе на смену. Сваку групу доведе један од њихових професора, или асистент. Имају своје нове просторије на метоху. Остају овде 10 дана, па их смени наредна група, а они иду на Свету Гору. Тих својих 10 дана на Какову они одраде помажући на уређају простора у ужем кругу каковске насеобине. А навече се скупљамо на разговор. То су праве хиландарско-светогорске вечери. Увек је задивљујуће, колико се ти млади људи интересују за духовни сегмент у људском животу, за оно дакле, што је задњих деценија од стране актуелне власти упорно потишковано из друштвеног живота, нарочито из просвете. За њих је теологија заиста само једна страна реч. Међутим, пресити несклада у дресури на коју се српско друштво тврдо свикло, они упорно траже нову перспективу, јасну визију, одређен идеал за свој даљи живот. А не примећују да се све то код њих већ зачело. Сам факат да неће „утабаним путем” својих очева, указује на то да су кренули новим путем, јер живот, нарочито кад је младост у питању, не подноси статику. Њихово интересовање за духовни живот је у ствари осветљавање пута којим су

кренули. Они траже бусолу. А није у питању само духовност у религиозном смислу (они је наглашавају као супротност материјализму), него у њој подразумевају и народну историју, и традицију, и културу, - све оно што је сачињавало наш народни живот, док је он био самосвојан. И кад би нам неко заједничко вече изостало, постављало се питање, хоће ли наредно трајати дуже. А кад би се група вратила са Свете Горе, навраћала је обавезно на Каково, и онда су вукли лутрију. Сваки је од њих имао право на једну од књига нашег издања „Хиландарски преводи”, па су извлачили бројеве. Радо су узимали те књиге да понесу собом као успомену, али и за проучавање, како су говорили.

Не могу овде да не поменем и како архитектонци узвраћају хиландарцима за наше гостопримство у манастиру и на метоху. Кад сам се нашао у Београду, они су на свом факултету направили „Хиландарско вече”. Сабрали се студенти, редовни професори и они који су сад у пензији, а деценијама уназад са великим задовољством служили су Хиландару. У амфитеатру није било места за све. Расположење је било изразито породично. И овде се потврдио мој ранији утисак са Какова, да су професори ове високе школе према својим студентима само - старије колеге. А студенти умеју то да цене и узвраћају усрдним поштовањем. Студентска питања и хиландарски одговори трајали су доста дуго. Разишли смо се као своји...

Половином септембра радови на школи у Сребреници били су привођени крају. Требало је отићи на лице места. Кад смо се појавили, у истом саставу као и претходне посете, директор школе нас је сачекао раширених руку. Оно што је тих дана написао у захвалном писму Хиландару, то нам је сад на унутрашњем простору школе. А ево тог писма: (Да би се писмо у целости разумело додајемо овде пропуштени део путописа, по напуштању Бања Луке. - У повратку отуда било ми је стало да са оцем Теофилом и сестрама посетимо Сребреницу, што је и учињено. Под јаким утисцима од те посете, отац Теофило је тражио од

директора школе, да пошаље у августу 50 ученика, до 12 година старости, али само ону децу која су остала као ратна сирочад без оба или једног родитеља. Та деца су потом провела у „Светој Лидији” 30 дана. Тамо сам их посећивао. Та деца су својим уредним држањем и примерним понашањем одушевила све сестре...)

„(...) Школска година је почела и школа је поново заживела. Овога пута она је сасвим другачија. Наше малишане дочекале су чисте, светле и окречене учионице. На подовима није више било ни рупа, ни оштећења. Ништа више није подсећало на страшне ратне дане. Свуда и на сваком месту у школи било је светло, чисто и топло. Та светлост и топлота нису долазиле од сунца, већ од Ваше доброте, људскости, и топлине Вашег срца.

Ваша посета нашој школи и одлука да нам као дародавац помогнете, значила је много. Све ово што нас првог дана у школи дочекало, било је Ваше дело. Осећали смо Ваше присуство на сваком месту и по ко зна који пут дубоку захвалност према онима који нам кроз Вас помажу. Били сте нам тако близу, иако сте тако далеко од нас. Школа је као препорођена. Ви сте у њу уградили део себе и то ће остати као непролазна вредност. Она ће живети као Ваша задужбина, нешто велико и трајно. А у нама, који живимо у њој, Ви ћете бити и остати онај према коме осећамо дубоку оданост и неизмерно поштовање. Има ли веће среће за човека који део себе угради у нешто велико, светло и непролазно? Има ли лепшег осећања од сазнања да тамо негде, далеко, толики малишани и други људи осећају благодати Вашег давања? А ми ћемо знати то да чувамо, волимо и поштујемо...

Ваше добротинство није само у давању средстава за ревитализацију школског објекта. Она је у децијим срцима, у свежим сећањима на лето проведено у Вашем одмаралишту „Света Лидија”. Ви сте учинили да наша деца макар на тренутак забораве на оно страшно и ружно у њиховом детињству и препусте се нечем лепом, дечијој радости и срећи

као што и доликује њиховој доби и узрасту. Чиста дечија срца знаће то да цене и никад неће заборавити све те људе који су их тако топло примили, све те дане боравка, од оца Теофила, сестре у одмаралишту и све оне који су се о њима бринули. Они су пуни лепих утисака које сваки дан преносе својим другарима причајући о незаборавним данима проведеним тамо.

То су деца коју је живот немилосрдно шибао јер им је рат одузео по једног родитеља. Тај ненадокнадиви губитак Ви сте ублажили овим прихватањем и организацијом њиховог летевања код Вас. Помогли сте да се у њихова рањена срца усели радост, срећа, нестане туга. Јер никад није тужно тамо где има људи коди те воле. Сећање на дане проведене тамо трајаће у њима и они то никад неће заборавити...

Ни једног тренутка нећемо и не смемо заборавити велику захвалност према људима из „Новограпа” који је извођач свих радова у школи и нашу сарадњу са њима...” (Обраћање у овом писму имало је непосредни карактер, па је уместо „ви”-дариоваци средстава, наглашено „Ви”, иако само у посредничкој улози. Прим. о. Митрофана).

Били смо заиста пресрећни новим изгледом школе. Велики је недостатак био то, што смо дошли у суботу кад деце није било на настави, него је школа била гласачко место на комуналним изборима који су се тог дана обављали. Све је било ново, лепо и чисто изведено. Деца су већ првих дана у одушевљењу пожурила да на панелима, за које је директор задњи пут молио и „Новограп” му у међувремену доставио, урадили једну захвалну илустрацију, те поставили на видно место, при улазу у школу. Ту се види насликан крст изнад кога, у полукругу надоле, великим словима стоји ЗА КРСТ ЧАСНИ, а испод крста се сучељавају имена ХИЛАНДАР - НОВОГРАП, даље на доле ПРИЈАТЕЉИ НА ДЈЕЛУ, и још ниже целе појаве Хиландарца и директора „Новограпа”. Иначе, чим смо се у доласку приближили школи, од деце која су се у близини играла, она која су била у „Светој Лидији” препознала су ме,

и трчећи дођоше, погледаше се значајно, па у сав глас почеше да певају једну грчку песмицу коју су тамо научили, а којом се поздравља долазник, један симпатичан израз добродошлице. И кад смо напуштали школу да кренемо према цркви, опет су деца, сад у већем броју, била ту, и опет певали по грчки, свакако мислећи на то да ћу ја кад се вратим, причати о томе оцу Теофилу и сестрама, а које су са великим усрђем поздравили по мени.

И овог пута сам стајао пред бројним панелима постављеним на носаче да се користе са обе стране, распоређеним по пространом холу. Какав би севап души учинили поједини имућнији људи или установе широм српске Дијаспоре, мислио сам, кад би неку бар од ове обдарене деце узели под своје покровитељство и даље их школовали, као Лану Пашић, VII разред, па Сања Јовановић, исто VII, Педић Драгана V, Паљевић Мирко VII, па једне ученице V разреда која се није потписала а тако дивне песме пише, пуне бола и сете, као и све песме те страдалне деце. Доста их се није потписало, да ли из рано схваћене скромности, или су њихове песме пробни покушаји, па чекају да виде како ће бити прихваћене. Различити рукописи указују на различите ауторе. Неке су обележене иницијалима. На честитци наставници Станки (стр.33) потписује се више „литерараца”. А цртежа, сијасет. Чак и летимични поглед на све то, какав сам ја у ограниченом времену могао да учиним, наводи на утисак, као да је у овој згради смештен неки књижевно-ликовни институт за талентоване почетнике... Кад сам своју мисао о меценама пред присутнима артикулисао, „мој” директор се сумњиво насмеши, а после краће паузе обрати се директору школе и рече, да је он као оснивач и претседник рукометашког клуба „Браћа Југовићи” из Каћа, код Новог Сада, предложио својим спортистима и добио пуну сагласност, да школују најбољег ученика Сребреничке школе, од сад па док не добије докторат у Београду, на Оксфорду, Сорбони, или где хоће... Пожелео сам од свег срца да то буде добар почетак; да се овај

данас тако по целом западном свету озлоглашени градић, некад прочује као расадник духовних витезова који ће о свом градићу дати друго сведочанство, на понос свег Српства.

Из школе смо отишли до месне цркве. Отац Миодраг нам је представио оца Недељка, новог свештеника за овај градић, јер овој парохији припадају и околна села, па су и два свештеника мало. Довели су собом и мајстора-столара, да на лицу места погодимо израду тројих врата за цркву, од суве храстовине. Нисмо се дуго погађали, јер је тај мајстор, иако сиромашак, више из побожности него због зараде, примио на себе да тај посао на најбољи начин обави.

Обогаћени добрим резултатима овог дана, вратили смо се пуна срца назад у Београд, а ја сутрадан према Светој Гори...

Хиландар, бр. 50-51/1997.

* Димитрије (Дитер Дорнер) био је католик и директор Трећег програма Радио-Беча, кога је наш Хиландарац пре 18 година крстио на нашој морској обали (а касније на метоху Каково његова два детета). Кад су новинари питали Дорнера, откуда му та храброст, да у чисто католичкој земљи, и као директор програма који васпитава аустријску омладину, постане православца, он је одговорио: „Православље за мене није обична конфесија, оно је за мене мој животни пут!”

ИМА ЛИ ИГДЕ ШТА ДОБРО ДА ЗА СРБИНА ПИШЕ?

Мој духовни отац, блаженопочивши Старац Никанор, често је изговарао ове речи праћене дубоким уздахом: „Нема већег бола за једног патриоту, него гледати у српски живот данас”. (Он се упокојио 1990. год.). Хиландар је с разлогом најосетљивије тло што се српског патриотизма тиче. Наши Родоначалници, свети Симеон и свети Сава су тај судбоносни осећај као малтер-везивач уградили у ову њихову древну Светињу. Зато је Хиландар био и до данас остао будни стражар над судбином свога народа, независно од тога што се налази ван граница његових и што су снаге нашега братства још увек једва довољне да сам Хиландар одржавају. Ипак, у немоћи се нашој сила Божја пројављује, тако да је ова српска Светиња активно повезана бригом и збрињавањем српске нејачи, мале и велике.

На то нас потстиче, на посебан начин, и једна грчка црквена установа, манастир Свете Лидије, о којем смо раније писали. Ми у задње време њему помажемо како би њихова помоћ нашим Српчићима из Републике Српске, и ратним инвалидима студа, била што пунија. У међусобној захвалности за успешну сарадњу наша обострана љубав јача и умножава се, а тиме и снага да нашу активност све више унапређујемо.

У договору са оцем Теофилом (игуманом тог манастира), кренуо сам 8. фебруара преко Београда за Бања Луку, да бих непосредно уочио стање ствари на тим просторима. Мој сапутник од Београда био је изврстан Србин и пословни човек који нам успешно данас помаже у грађевинској обнови нашег Хиландара.

Путујући кроз Посавину, поред Бијељине, кроз Брчко, Шамац, Модричу, Дервенту и Прњавор, стигли смо навече у Бања Луку. На путу је био снег, друмови нечишћени, снег угажен честим кретањем ИФОР-а. Они, у борним колима, са војником за митраљезом „на готовс”, дају слику као да је још активно ратно стање...

Лево и десно од пута порушене или попаљене куће, нигде живе душе. А где је мање оштећено насеље, ретко се ко види у покрету. Ту и тамо безазлена деца газе по снегу са задовољством, а лица им ведра и лепа.

Навикнут да се срећем са Српчићима из Босне у поменутом грчком манастиру, они су за мене постали најупечатљивија наша стварност, њих уживам да гледам, са њима да разговарам и о њима да размишљам и слутим њихову, па и нашу кроз њих - отменију и сигурнију будућност. (Кад сам се сутрадан срео са Претседником Караџићем и кад сам му у разговору поменуо једну могућност да је од неког хуманитарног комитета из Европе у изгледу извесна помоћ за њих у Р.С., он је одмах навео као прву потребу - да се изграде две основне и једна средња школа са интернатима за децу без родитеља. Боји се, вели, да их нека страна организација не покупи и одведе у бели свет, те да их тамо за нас нестане). А то би била заиста ненакнадива штета. Заправо ти српски малишани, у чију је свест дубоко уцртана српска трагедија у Босни, појачана њиховом личном кроз губљење једног или оба родитеља, деца која су у свакодневној грубости живота пуног немаштине и страха, а слушајући у тој невољи молитвене уздахе своје ближе околине и учећи у школи и поред цркве веронауку, слушајући националне песме и усклике уз лепршање српске тробојке коју је око свуда хватало: на шајкачи, рукаву, грудима, на кућама и службеним зградама, - та деца су сазревала духовно и формирала се физички тако, да су у многоме пребацила свод узраст и постала један нови сој српског национала. (У разговору са др Биљаном Плавшић слушао сам њено дивљење према тој деци која нису деца. Каже: Сви смо се у овом рату заклањали од снајпериста, ова наша деца су се на улици и пољани слободно играла, иако су и они били мета. А кад су нас немилосрдно бомбардовали две недеље, та деца су стадала напољу, гледала у та смртоносна чудовишта и плазила се на њих). А ево једног случаја код нас: Двојицу нешто старијих сарајеваца наш је Хиландар уписао у светогорску школу

„Атониаду”. Два брата, Василије и Владимир. У септембру 1994. пошли су у своје разреде без знања иједне грчке речи. У јуну 1995. Василије је завршио свој разред са одличним као први ђак своје класе, а Владимир један разред нижи завршио је са врло добрим. Генијалци српски, кажу њихови професори. - Ко није видео ту нашу децу из Босне, тај не може себи да представи какав ми вредносни потенцијал у њима поседујемо, и какву залогу за блиску будућност у њима имамо.

И уопште, за дивљење је тај наш свет у Босни. Кад смо ушли у хотел „Босна” у Бања Луци, није било грејања. Пред рецепцијом стоје странци, новинари, хуманитарци... и нас тројица из Србије. Сви дршћемо од хладноће, док службеници хотела, у џемперима само, обављају свој посао и љубазно се свима обраћају. Нека необјашњива вера их изнутра греје. Као да тим пркосом хладноћи хоће да кажу како на исти начин подносе и студ неразумевања западног света, који ревнује у свакој врсти лажи и злурадости на страни српских непријатеља.

Устали смо рано. У ресторану хотела где смо пили чај електрична грејалица је донекле пресекла влажну хладноћу. Око те грејалице стоји послуга и мотри коме шта за столовима треба и хитро стижу до свакога.

Помоћник министра вера дошао је у хотел да поздрави Хиландарца и пожели му добродошлицу. Министар је на путу.

Одлазимо потом у Министарство здравља. Министар и његов помоћник, обојица лекари, износе своје проблеме. Закључак: здравље је угрожено од свих негативних фактора: слабе исхране, јаке хладноће, психичких шокова разне врсте. Медицинска помоћ у лековима је оскудна, хирургички захвати се избегавају колико се може, јер од вате до аспирина све недостаје. Једина помоћ су остали молитва и стрпљење. Како су оба саговорника имала слуха за религиозне теме, после исцрпнијег разговора Хиландарац им је дао по бројаницу, а они су тражили да запишу речи срдечно-умне молитве, како би је користили. (Насупрот овом, мој сапутник кога сам напред поменуо, причао ми је

како је у Београду једног министра поздравио са - Помози Бог, а овај га је зачуђено, не без ироније запитао: - Шта ти је то?).

Даљи пут нас је водио у Центар за рехабилитацију. Ту су пацијенти оба пола и разних узраста. Смештени су у старој, запуштеној згради некадањег католичког самостана. Имају грејање само пар сати дневно. Базени са топлем водом где би се вршила терапијска гимнастика, не раде. Већи део пацијената, они који се могу лакше да крећу, иду о викенду кућама, да се огреју и потхране - како нам рече др Љиљана. Она је заменик директора, има под собом 22 лекара, а од пацијената 200 онеспособљених ратника и 100 цивила. Она долази на посао бициклом, сваки дан 14 км. Има два детета која збрињава, а плата јој је 170 дин. месечно и то у боновима. Центар не располаже иначе никаквим возилом за многе своје потребе, што ствара бројне проблеме. Све ово наведено да бих истакао једну појаву само овом нашем свету овде својствену: др Љиљана је све време са поносом говорила о тим тешким условима живота и рада, као да је то тако сасвим нормално за дату ситуацију и да треба носити ту стварност као свој дуг према народу који своју судбину савлађује вером да ће после овог Крста следити Васкрсење, које ће њихову нову државу увести у светлу будућност.

Прошли смо кроз неколико соба. Кревети на спрат, дедан до другог. Ту млади људи без ногу и руку, ту им се праве неке провизорне протезе, вежбају се да их користе. Један тако, у другом оделењу, корача на рампи између две помоћне пречаге, гледајући у дејтонску карту на зиду испред себе, па нама покретом главе и гестикулациош показује на њу. (Касније ће нам др Биљана Плавшић рећи да су им четири године рата биле лакше од Дејтонског споразума. Како је он онда потписан и како се све то данас тумачи и спроводи, теже пада од свих ранијих ратних тегоба).

Стигли смо и до психијатријске болнице. Бараке. Из њихових хладних ходника улазимо у полухладне станбене одаје. Становници седе мирно. Жене плету и ћуте. Кад ме видеше, приђоше руци. Опет су ћутећи сале.

На питања одговарају кратко, незаинтересовано. За њих је у овом рату стао живот. Можда су им све побили па и оне не желе за овај свет више да живе. Које ли плету, или то чино да вежу пажњу, да на себе не мисле. Колико би обострано вредно било кад би ко седео поред њих, и са пуном пажњом куцао на врата њихове затворене душе?... Само једна млађа жена била је говорљива. Мислио сам у први мах да је лекарка, али је њена спољашњост говорила нешто друго. Одвела ме је до кревета где је лежао млад човек. Каже да је он дошао са фронта овде, па му се незграпно обрати: - Милане, ево оца, пољуби руку! Његове очи су биле упрте у високу даљину. Та жена даље објасни: - Од кад је код нас нико није чуо реч од њега. И кад су му рођаци ту били није проговорио. Ја му пружих руку. Он је стисну и целива. Онда му уручих малу икону наше „Тројеручице”. Он је погледа, промени израз лица, прекрсти се, па је усрдно целива и рече топло - Хвала. - Он говори, он говори, поче упаничено да понавља мој „водич” и да се на свој начин томе радује... Посматрао сам Милана и осећао његову унутрашњу сабраност. Из њега је зрачио узвишен мир. Он није хтео својим језиком да га ремети. Његов дијалог на даље са „Тројеручицом” учиниће да тај свој мир још више продуби... Овај рат је свакоме од учесника нешто велико имао да каже. Милан је од његове бесмислице побегао у ћутање, ту велику терапију, које „здрави” људи нису ни најмање свесни. А Крст који је он правим поводом ставио на себе, говори о исходу његове „болести”...

Срели смо се са референтом хуманитарне помоћи са српске стране. Он нам јерекао колико је избеглица из Книнске крајине дошло у разна места око Бања Луке. Додаје, да је хуманитарна помоћ из иностранства, одмах по том ексодусу смањена српској страни за 2% у корист Муслимана, а сад од марта месеца (сад кад је и цело Српско Сарајево исељено), та се помоћ смањује за 50% и из ње изузима брашно, које је чинило 80% од садржаја помоћи. Појављују се, вели, све нове и нове организације, које су нечија „трећа рука”, а њихова је помоћ симболична.

Како нам је тог дана остало још мало времена на расположењу, а

сутрадан смо морали назад, отишли смо са тим референтом до једног избегличког центра у предграђу Бања Луке. Он нам рече да је ту један од бољих смештаја. Биле су то баракe. У првој станбеној просторији су били, сем два старија мушкарца, све жене и деца, малишани од 1-4 године. Просторија овећа, кревети постављени један до другог по дужини, тако да се само из међу пролаза могло са чела или прочеља доћи до лежаја. У разговору са њима, нико се од њих ни нашта није жалио. Неко од њих рече: „Главна је да нам није овде хладно, све друго се може издржати”. Види се да прихватају судбину такву каква је и надају се неком добром излазу из ње. После свега доживљеног у мултинационализму, налазе своју добит и сигурност у својој будућој монолитности. Били су обрадовани иконицама и тамјаном што им поделих. Те вредности најбоље одговарају њиховом датом стању и расположењу. Они данас, у ствари, живе и понашају се како је то нама монасима својствено. Они немају никога и ништа. Свет их је напустио, ничег материјалног не поседују, слушају што им се каже, сваког телесног задовољства су лишени. Тако су код наших Босанаца данас сви монашки принципи живота прихваћени и испуњени: сиромаштво, послушност и девственост! А монах значи: сам са Богом. И њима је Господ сва и утеха и када и заштита. Отуда је лако уочљива нека топла атмосфера која ту међу њима влада. Њихове су душе солидарне. Једино чиме могу да надокнаде све оно што њиховом телесном бићу недостаје, то су духовне врлине: љубав, стрпљење, несебичност, милосрђе, праштање, нада и вера да недужно страдање доноси спасење. Тако је све било и у другим одајама. Свуда доста дечице. Она дају тон духовној чистоти и својом безазленошћу оплемењују срца старијих. И док се наша Србија истребљује без рата „планским рађањем” коригованим безбројним абортусима, -наша Босна у рату рађа, да би се попунио број изгинулих у одбрани родног прага, и да би се обезбедиле нове снаге за изградњу будуће народне заједнице дуж западне обале Дрине. - Кад смо

изацши из барака, стигоше нас два малишана, да изразе жалост становника једне просторије у коју грешком нисмо ушли. Немајући више зремена да се вратимо, дао сам још последње залихе светогорских поклона као поздрав и благослов.

Сутрадан, пред покрет назад, отишли смо још до управне зграде где се службено баве чланови Владе Р.С. кад са Пала овде долазе, као овај пут. Разговарали смо са др Биљаном Плавшић. Иако су њу природа и високо образовање обдарили манирима врхунске даме, она је од свега тога слободна и понаша се, говором и покретима, као изразито народна жена, којој је судбина тог народа прва и основна брига, смисао и садржај њеног живота. Паметна је, смирена и храбра. Није имала довољно речи да се захвали Хиландару што смо јој 1994. послали 200 кишних кабаница које је сама однела на прву борбену линију да подели онима који на извидници стоје. А кад смо хтели да јој пошаљемо за борце војничке ципеле, она је место њих тражила гумене чизме, јер су ровови пуни воде, и само оне помажу.

Отишли смо потом заједно у хотел "Босна" где се налазио др Карацић. Поздравили смо се најсрдачније. Помену ми да је 1976 био у Хиландару, баш у време кад сам ја био у Русији. Имали смо обоје мало времена па смо укрштали најглавнија питања и давали најкраће одговоре један другом. На једну моју примедбу да се, како сам видео и чуо, не чува од злонамерног ИФОР-а, одговорио је: - Све је у Божјој руци, моје је да вршим своју дужност у овим најтежим данима по наш народ. - Присуство његовог моралног ауторитета је на овим просторима упадљиво осетно.

Враћали смо се око подне истим путем, кроз босанску Посавину. Равни простори, плодна земља. Карацић рече да на данашњој површини Републике Српске може комотно да живи три милиона српских душа. Али, сад се поставља питање за стотине хиљада избеглог народа како да отпочне тај нови живот? Како од ништа да створи нешто?

Колико је само мајки са децом остало без свог храниоца; или га има, али је без ноге или руке? На Србију узалуд погледају. Што је тамо још поштено остало, то је и сиромашно. Богаташи се зна ко су, они не дају никоме, најмање ће дати онима које су они заправо обескућили, биолошки осакатили, а егзистенцију им довели до ивице могућег. Они су преко медија створили срамно неправедну омразу Србијанаца према нашој дивној браћи-страдалницима у Р.С., јер су им ради њих, наводно, постављене санкције... - Како је тешко само на то све мислити и о тој нашој муци и бруци - писати?!

Од иностраних установа и организација Запада добијати помоћ, горак је то хлеб и уклет а пара.

Остају као једина нада Срби из емиграције, из српске дијаспоре. Њихова материјална помоћ поред те своје стране која би решила питање животног опстанка целог једног дела нашег народа, имала би и своје високозначајне последице на духовно-моралном и национално-историјском плану. Као сунце из ноћи што осветли дан и покрене живот у природи, тако би добровољна српска жртва оних који имају могућности да је чине, одагнала таму неизвесности из душа српских бескућника у Босни, и загрејала њихова срца вером у могућ стваралачки живот на новом тлу. А том материјалном жртвом невољницима, Срби-добро-твори би стекли унутрашњу радост и осетили у себи нову снагу која се добија свише као ударје за учињено Добро од Извора свакога добра, Господа нашег Животодавца, Коме ћемо на краду својих дана предавати рачуне како смо располагали добрима која нам је Он дао (кроз дарован живот, здравље и умне способности). А целим тим процесом српске самопомоћи потрло би се и српско историјско проклетство изражено у нашем друштвено-политичком животу кроз неслогу која и до данас међу нама хара, па би се поставили нови темељи нашег братства и јединства, који би у даљем историјском ходу српског народа донели слатке плодове и гарантовали Божји мир на српској земљи. То би значи-

ло повратак нашим Немањинима, који су за свагда показали како се треба да живи и ради, да би се било срећно и благословено...

Ова су се размишљања сама наметала док смо савлађивали снег на путу кроз равну Посавину. А тим мислима су следиле још конкретније: Има наших честитих Срба-пензионера који су још чврстог здравља, у Америци, Аустралији и Европи. Нека наше српске организације пошаљу неке од њих у Босну, да на лицу места испитају стање и уз помоћ митрополита Николаја који је оличење самопрегора и домаћинског расуђивања, предложи најбоља решења за успешну помоћ. На пример: једна породица из емиграције, да помогне одређеној избегличкој породици у Босни, којој је додељена порушена или спаљена кућа, да постави кров и оспособи два одељења за становање, па би се они даље сами сналазили. А имућније породице из емиграције да помогну избегличким породицама које немају куће него су у провизорном прихватилишту, да свака дође до једне скромније станбене зграде као основе за даљи живот. Или пак да Срби једног града у страном свету остваре фонд за подизање једног свог насеља у Босни за ту избеглу браћу нашу.

Ако ко не жели из неких разлога да себе уврсти у такве акције, а хоће ипак да помогне, - може то да учини преко нашег свесрпског Хиландара. Ми се директно и конкретно стављамо на расположење, знајући из досадањег нашег помагања шта је тамо наднужније, како се и коме и где треба дати.

Напред поменух да сам видео много деце међу избеглицама. Сад су дошла и друга из српског Сарајева. Многа су деца на самом том егзодусном путу рађана. Митрополит Николај је дао своје чаршаве и део веша за пелене тој новорођенчади. Апеловао је на нас да у томе што хитније помогнемо, као и у храни за те бебе, јер породиље због слабе исхране и под притиском неизвесности (одлазе са старих огњишта, а не знају где ће стићи), немају сопственог млека. Учинили смо одмах што смо могли, и настављамо.

Сваког месеца дође из Босне 350-400 деце до 12 година старости, да се прехране и нађу себе после свега у рату и збегу преживљеног. У том манастиру су као на небу. Окружени љубављу грчких сестара-ђакониса, они следе целог дана обилан, занимљив и душепољезан програм. Отац Теофило им сваки дан држи катихизис; певају наше националне и духовне песме, а уче и грчке песме и то на чуђење свих и брзо и успело. По подне им учитељице које са њима долазе, држе часове из домаћег школског програма. У свакој групи кода дође има 20-30% некрштених, па наш хиландарски игуман са оцем Теофилом обавља крштења, док су мештани из околних села кумови. Кумовске породице узимају преко викенда своје кумчиће у свој домаћи круг, а кад их враћају у манастир натоваре их са толико дарова да то касније са тешкоћом носе собом за Босну. И осталој се деци доноси и дели, тако да су и са те стране ови боравци врло корисни. Сваки пут сва деца пролазе кроз медицинску контролу, па ако се нађе који тежи здравствени случај, задржавају се дуже на опоравку. Али најкорисније од свега је то, што она у својим младим душама носе одавде најбоље утиске о љубави, предусретљивости, и радости Грка при даривању, па онај пун живих слика катихизис који отац Теофило предаје, а сестра Георгија преводи (она је за годину дана врло лепо савладала српски језик, као и сестра Кириаки, да би са нашом децом и инвалидима одржавале говорни контакт). Један проблем само постоји, а то је превоз деце од Босне до овог манастира и њихов повратак у свој родни крај. За превоз деце у Грчку дају се вагони Југ. железнице само уколико ту децу води „Црвени крст” (црвен јесте, али крст није). У том случају деца се воде у разне туристичке кампове, са „одабраним” пратећим особљем, где немају катихизис, нити верско-национално усмерени програм дана. Зато деца коју из Р.С. шаље Црква, а овде их у Грчкој прихвата Црква, немају обезбеђен превоз. Стога ту материјалну обавезу преузима на себе Хиландар уз извесну повремену помоћ од Срба из дијаспоре. Од маја до закључно са септембром, поред деце долазе сваког месеца и по једна група, 40-45 инвалида. Њима се поред опоравка збрињавају протезе, колико се кад

успе. (За идућу групу имамо приложених 10 протеза за новац (700. долара) који је највећим делом послат из Америке). Прошлог лета смо имали узбудљиве тренутке при расстанку са нашим инвалидима кад су сдлазили из Св. Лидије: једни су се поздрављали захвални и срећни што могу да се врате на обе ноге, и што су на даље оспособљени да активно наставе свој друштвени и професионални живот, док су се други враћали са својим штакама оборене главе, јер није било средстава, а правду поделити на овој земљи тешко је.

Српство је данас с обе стране српских граница у великом искушењу и пред великим испитом вере и родољубља. Они угрожени пред испитом су да истрају на путу недужног страдања; други, ван отаџбинских граница су пред испитом свог српског срца, колико може да одвоји од сувишка своје материјалне егзистенције, да би брат Србин у Босни могао да заснује своју егзистенцију. При томе је од свега најбитнији онај духовно-морални „профит” онога који даје и духовно-морално охрабрење онога коме се даје. У том и таквом чину давања-примања, небо се спушта на земљу, и обема странама дели се благодат Духа Светог, од којег дара нема већег на овој земљи, јер Он чини Царство Божје унутра у нама, а шта то значи могу да објасне само они који су се таквог доживљаја својом јеванђелском жртвом за друге удостојавали. Отуда Хиландарци сваком брату Србину с обе стране граница, саветују, да од паклене ситуације коју су у Босни остварили непријатељи и домаћи и страни, својим будним духом и милостивим срцем, ту и такву ситуацију преобрате у атмосферу прожету божанским миром, градилачким одушевљењем и добром вољом међу српским људима. Да међу свима завлада ускршња радост новог живота, да ту животодавну радост сви осете у дубини своје душе, и да се просвете вером васкрсења.

Зато, у духу братства и сарадње у помагању Српству у Босни, ми Вас и овим поводом поздрављамо са - Христос воскресе!

Хиландар, бр. 47/1996.

ДЕЛОТВОРНА ЉУБАВ У НЕВОЉИ

(Комшија је ближи од брата - нар. пословица)

У својих три и по деценије светогорског живота и свакодневног додира са братским по вери и блиским по историји, грчким народом, моја коначна слика о њему, о његовој дубокој и широкој души, не би била потпуна да се није десило ово што се десило у српским земљама Херцег-Босне и Далмације...

То саосећање, та спремност на жртву, та усрдност у сусретима, та организованост у слању хуманитарне помоћи, а нарочито показано гостопримство за нашу ратну сирочад, остаће верујем у свести и савести нашег српског народа, и представљаће нови камен темељац за даље међусобне односе та два православна народа.

Овде ћу донети у изводу текст о пријему једне од бројних група наше ратне сирочади, приказан у листу једног бројног и у сваком, а нарочито широко - мисионарском погледу напредног сестринства, које ту нашу децу прихвата и негује како духовно тако и телесно, са материнском брижљивошћу оснаженом и продубљеном кроз дневни молитвени живот којим одише тај јединствени манастир од преко 100 сестара, на челу са корифејом јеванђелске активности у манастиру и ван њега, архимандритом оцем Теофилом.

Обраћајући се својим читаоцима, часопис тог сестринства „Лидија”, пише:

„(...) Вашом љубављу и делотворном подршком, угошћавамо у нашим стално за то намењеним просторијама 300 деце-сирочади из Сарајева. Та деца су сирочад без оца и мајке, њихови су родитељи нестали у ратној олуји која се подигла на једном делу Балкана. То су жртве овог прљавог рата, изазваног и подржаваног силницима овога света, а да би се остварили њихови незаконити интереси.

Ова ће деца да проведу у Грчкој један месец, а кад се она врате у своју земљу, ми очекујемо других 300 ратне сирочади која стоје у Херце-

говини под заштитом Цркве на чијем је челу тамо епископ Атанасије Јевтић.

Првих 300 деце допратио је у Грчку митрополит Добробосански Госп. Николај, заједно са учитељицама те деце, како би наставили школску годину и овде у Грчкој.

Ми смо ту децу сачекали на нашој граници, у Промахони. Кад смо их видели били смо запањени њиховим изгледом. На њиховим лицима био је уцртан страх и збуњеност од ратног ужаса коди су гледале њихове дечје очи. А кад смо им ми даривали наше прве осмехе и кад су та деца приметила како их наши погледи грле љубављу, појавио се и на њиховим лицима први осмех.

Кад су ту на граници (док су службеници обављали свој део посла) обавили свој први доручак и кад су им дати први поклони, њихових 6 аутобуса, један за другим су се полако спуштали према мору, где се пружа село Аспровалта. И кад видеше та дечица наш манастир, место свога даљег боравка, изразише велику радост речима: „Много је лепо овде!”

Сад свако дете има свој креветић, а сва, заједно са својим учитељицама, живе као једна породица. Певају и поју својим језиком. Ратна пуцњава и фијуци граната не чују се више. Мирно могу да спавају и да уживају у даровима Божјим и богатим благословима његовим.

Примили смо ту децу да им покажемо нашу љубав. Прихватили смо их као подршку пријатељском и савезничком српском народу. Довели смо их овде да би утрли њихове сузе, да им дарујемо наше осмехе, да им кажемо неколико речи охрабрења, да знају да у овим тешким временима која преживљују нису сами. Сва деца Грчке су уз њих и са њима.

Прихватили смо ту децу овде у Грчкој и зато, што и наша деца, ако би се неким случајем нашла у сличном положају, жеља би нам била да се нађу људи који би их помогли и узели у заштиту.

Хиландар 42/1994.

ШТА СВЕ СРПСКА СЛОГА МОЖЕ - КАД ЈЕ ИМА

Ми смо Срби чудан народ. Све што радимо, у невреме то чинимо. И у томе се показује и слабост наша и снага наша. Тешко је разумети зашто је то тако, у првом случају; и како је то могуће, у овом другом. Али, тако је. Психоаналитичарима српске историје остаје да ту мистерију расветле!

Ето, у најтежем времену, данас, кад и национално и политички и економски показујемо крајње банкротство, - појављује се несхватљив дух жртве, поноса и храбрости и покреће на дела кола се само вером - „која брда премешта” - могу остварити:

- Храм светог Саве, гигант архитектонски (и са њим идеја о препороду, јединству и слободи);

- Богословски факултет, кула светиља науке над наукама, одакле треба да излазе нове генерације народних пастира, просветитеља и утешитеља;

- Па Богословија у манастиру Крки, тамо на западним границама српског православља, где су национални и верски опстанак на великом испиту.

- А на српској Светој Гори манастир Шишатовац.

Чак претичу снаге да се заједно са Хиландаром приступа обнављању његових раније несталих метоха у Нишу и Хајдучици (код Вршца), поред оног у селу Сланцима код Београда, а да се припрема градња новог метоха у Босни, на Романији.

И, ето, увек смо исти: после Косова није се сломљене душе очајавало него се градило; после великих сеоба, у турско време, није се ни национално ни верски губило у туђим срединама и просторима, него се ипак „певала песма на земљи чуждој” у градилаштву и културном изражавању...

Само, питао би се неко, - није ли, можда, та покретачка снага данас

онај парадоксни српски инат који у данима благостања уме да руши, а у данима страдања да гради?!

Надајмо се да овог пута то није тако; јер све што се на њему гради нема духа и постојања, ни лепоте и поруке. Пре би требало да је нешто друго: поновљено искуство моралних падова, националних прелести, политичке лакомислености и неодговорности, последња идеолошка посуновраћеност и економски криминал, - ипак су нас упутили на мисао и уверење: да од нашег изворног, православног национализма и светосавске културе која оплеменава политику и осмишљава економију - другог пута нема и не може бити.

Зато је било последње време и данас је за то прави час, да се око ових материјалних градњи сабере и наше свесрпско духовно градилаштво. Да се у том надграђивању обожимо и сложимо. Да старо гесло: „Само Слога Србина Спасава”, означено са четири „С” која су једно другом окренута леђима и тако губе своју прокламаторску снагу, а верно обележавају нашу жалосну стварност, - сад се окрену једно према другом и образују круг јединства у љубави и унутрашњем самоналажењу и самопознању. Кад у том кругу Тројичног јединства саберемо и ми своју појединачну и општу тројичност: срце, разум и вољу, у ширем смислу - народ, цркву и државу, онда ћемо постати земља светле будућности, пуна хармоније и свечовечанског разумевања и саображавања божанском смислу историје: грађењу царства Божјег.

Ако имамо пред очима тај тако велики циљ, онда ће сваки Србин и Српкиња, старо и младо, просто и учено, хтети и умети да помогне овом добром почетку нашег задужбинарског подвига, тог симбола нашег духовног буђења. После смртоносног треска који смо доживели последњих деценија, почев од 27.марта 1941.на нашем историјском путу, ово би био најубедљивији доказ нашег подизања, усправљања и новог хода у једно боље Сутра!

Заиста, просто речено, Србин који није у стању да по једну циглу

узида у сваку од поменутих грађевина, не треба себе да зове Србином.

Тајанствени глас наше националне, светосавске свести, треба нарочито да покрене наше сународнике у дијаспори, широм света, да буду најдарежљивији помагачи. Њихов мукотрпни пут у туђину, најуже је везан за судбину њиховог народа. Зато што из објективних или субјективних разлога нису могли да деле његову тешку судбину, они су се нашли тамо где сад живе. Ако су доследни себи, они не могу да забораве и да не узврате бар симболичним материјалним уделом своју захвалност тој земљи на којој су узрасли, где су оставили своје најмилије и где се, кад за то време дође, могу да врате, да виде та здања чијем су грађењу и они допринели, и да се тако испуне снагом нове вере у свој Српски род.

И Хиландар је један, и то први, „емигрант” у српској историји. Он данас није само онај који апелује да се нашем народу из његове заграничне дијаспоре помогне, него и који пример у томе даје. Свуда где се гради: на Врачару, Карабурми, у Крки, Хајдучици, Нишу, Шишатовцу - он даје (опростите на нашој нескромности кад ово кажемо) велике суме, и ако сам (и то морамо рећи) оскудева. Али (ову тајну радо откривамо) - наша хиландарска економија почива, поред штедње, и на чудима. Из биографије светог Саве зна се, да му је Богородица (Игуманија Свете Горе) на тајанствен начин показала место са три закопана ћупа злата. Он је само један од њих користио за Хиландар, а два поделио потребнима. - Кроз целу историју Хиландара, све до данас, нама се откривају - у разним формама - ти „ћупови” светог Саве. Такав један смо „нашли” пре неколико година на дирљиво чудан начин, описан у *Хиландару* бр.5. Из тог ћупа два исета припадају данашњем градилаштву за нову српску будућност. Зато позивамо све Србе да кренемо, с Божјом помоћи, сви заједно у ту будућност предвођени првим Хиландарцем, светим Савом коме данас посведочавамо верност подизањем његовог спомен-храма.

Одушевљење нашег народа у дијаспори и на родној груди, изазвано заједничарством у жртви која би ослабила српске деобе а оснажила његово јединство, позлатило би кубета храма на Врачару и живописало његове зидове. А они ће целом Српству причати у сву будућност: шта све српска слога може, - кад је има!

Хиландар, бр. 24/1988

ПИСМА СВЕТОМ НИКОЛАЈУ ЖИЧКОМ

ПИСМА ОЦА МИТРОФАНА СВЕТОМ НИКОЛАЈУ ЖИЧКОМ

Уводна реч

Као Милан Мишулић, живећи у Минхену, будући монах Митрофан Хиландарац био је десна рука проти Алекси Тодоровићу - који је са своје стране, био десна рука Светом Николају Жичком у издавању чувене религиозно - моралне библиотеке „Свечаник”. Писма Милана Мишулића Светом Николају Жичком настала су у доба кад је отац Алекса био болестан, а рад на библиотеци је требало наставити (октобар - новембар 1953. године). Мишулић је радио на штампању „Свечаникових” издања, и неуморно се трудио у овом Богоугодном послу. Стога су ова писма драгоцени документ који доносимо, сећајући се њега као хришћанског прегаоца. (Писма су објављена у часопису „Српске органске студије” бр. 1-2/20004.)

21. октобар 1953. год.

СВЕТИ ВЛАДИКО,

Благословите и молите се за нас.

Отац Алекса Вам се пре неки дан јавио. Колико је и шта о свом стању здравља рекао, није ми познато. Он је, међутим, јуче пренет у болницу. Осећао се веома слабир због премног изгубљене криви последњих дана кроз његову љуту бољку. У понедељак навече сабрао нас је и дао нам савете и поруке. И на хартију је све стављено. Био је те вечери као дете раздраган, и толико нам је причао док му није нестало снаге те нам само још додао: идите децо сад на спавање.

Јуче по подне био је прегледан. Синоћ још нисмо добили преко телефона никакве вести о дијагнози. Но у сваком случају на реду је

трансфузија крви, а онда - операција. Све је у Господњој руци, и Вашим и нашим молитвама.

Ми ћемо Вас, Преосвећени Владико, држати за све време у току.

Ја сам овога пута још хтео да Вам кажем, да Ваше мезимче „Свечаник” неће за ово време, док нам се отац Алекса из болнице не врати, бити ни гладно, ни жедно. Ја сам поред оца Алексе од почетка радио на овом послу. Сад ми је он све оставио уз потребна упутства. Ја осећам, и Богу сам захвалан, да ћу своју дужност потпуно извршити.

Експедиција Календара је при крају. Још из Енглеске очекујем два требовања па и последњи пакети за тамо да оду. Вама је још 20 прим. кренуло. Цоки ћу послати преглед експ. за УСА. Свим адресантима пишем. При свему томе „Хришћанску етику” у штампарији слажем. Помажу ми Бора и остали овдашњи кад се са својих дневних послова врате. Чекамо још на оца Чеду, и при помисли да би његов долазак изостао бојимо се. Јер ако отац Алекса и најбоље садашњу кризу преброди, ускоро по том исто му стање, још и горе предстоји, ако буде као досад без предаха даноноћно радио. Јуче смо писали одавде колективно оцу Чеди па чекамо вести.

Просећи архијерејски благослов и молитве, срдечно Вас поздравља у име домаћих овдашњих

одани Вам
Милан Мишулић

P.S. Сад Небојша отрча из болнице и донесе охрабрење. Вели да је отац Алекса примио прву трансфузију да се добро осећа и да је свежији. Богу хвала. Верујемо да ће све добро бити.

26. октобар 1953. год.

СВЕТИ ВЛАДИКО,
Благословите!

Знам да после писма од 21. о.м. нестрпљиво на ово чекате.

Јуче смо били (недеља) код оца Алексе. Добро се осећа. После друге трансфузије пошло је још на боље.

Примио је Ваше писмо са материјалом за Билтен. Читао нам је неке делове, и причао, много, много. Ја сам у свој нотес ставио доста забелешки за текуће послове. Сутра ћу му послати из штампарије предрачун за Билтен. Хоће одмах да га штампа, јер нам је искуство са штампаријом (као и прошлом, а треће нема - сем код Немца) горко. Али даће Бог и Ваши трудови и доброта Ваших добрих американаца, па ћемо једног дана гледати како наша сопствена штампарија брекће под теретом благородног „Свечаника”.

Послови нормално теку.

Отац Алекса Вам је, или ће ускоро писати. Данас му је однето са Вашим новопристиглим писмом, и писмо оца Чеде.

Љуби Вам свету десницу и моли за благослов

Ваш

Милан Мишулић

3. новембра 1953. год.

СВЕТИ ВЛАДИКО,
Благословите!

Писали смо Вам јутрос. Бора је после подне био код оца Алексе, па Вам вечерас пишемо о последњој вести. Сутра треба да буде операција. Прота је операцију прихватио. Небојша ће ујутру до 9 сати још да оде до њега. Данас му још није било речено да ће се операција обавити. Сутра ћемо често називати болницу телефоном као и даља два три дана док посета није препоручљива, па ћемо Вас обавештавати о свему.

Данас је писмено са штампаром уговорено. Прелом до 8. готов, штампа до 13. повез до 25. У међувремену, по његовом, може да почне са слогом друге књиге и Билтена. Но Прота је јуче био послао Беговића да испита услове у једној другој штампарији. И о томе ћете свему примати вести.

Љуби Вам свету десницу и моли за благослов

Ваш

Милан Мишулић

7. новембар 1953. год

СВЕТИ ВЛАДИКО,

Благословите!

Јуче сам био код оца Алексе. Однео сам му Ваше пристигло писмо. Прочитао га је одмах као и приложено г. Петровића. Код оног места о штампарии, застао је, прочитао ми па вели: „Е мој Владико, да је 1000 долара лако би и Ти и ја; него се без 10 хиљада не може да почне”. Вашу жељу, Свети Владико ја примам са радошћу и наставићу да се упознајем са свим врстама штампарског посла. Кад ми се није дало у своје време да студирам, радујем се што ћу и кроз ову „црну уметност” моћи Богу да служим.

Проти је, Богу хвала, све боље. Поздравља Вас и вели да ће Вам писати чим буде могао да се покреће. За сада још мора непомично да лежи. Данас треба да има превијање.

Оца Чеду смо жељно очекивали. Али је само писмо пре два дана од њега стигло. Можда ће идуће недеље стићи да буде овде недељу - две, а кад за то време све сврши за свој овдашњи статус, онда ће отићи до Брисела да преда дужност.

Сутра ћу опет код оца Алексе, па ћу Вам писати о даљем стању. Сад му Бора носи Ваше данашње писмо. Него нам је и он болестан. Јуче му је на рентгену откривен чир на дванаестопалачном цреву. Сад му предстоји дијета. Ових је дана и доктор Бора у Берну оперисан од чира. Његов је случај веома тежак, а операција је изненадна и веома ризична била. Очекујемо по једној посети одавде нове вести о њему.

Задњих пар дана мало се у штампарии поправила ситуација. Неки су листови изгубили потпору ам. касе, па се штампар тргао и видео да смо му ми једино сигурне муштерије.

Проси архијерејски благослов и целива свету десницу

одани Вам

Милан Мишулић

Преосвећени Владико,
Опростите и благословите.

Јуче су стигла два Ваша писма. Укор примам и благодарим. Он ме је трагао из уског круга мојих мисли, сасвим предатих послу у „Свечанику”. Оцу Алекси је од првог дана у болници, Богу хвала, пошло на боље, па сам, ослобођен те главне бриге, предао се осталим. Њему су пре неколико дана донели прибор за писање, друго потребно, па сам веровао да Вам се он сам редовно јавља. Уз то, ја му два пута недељно шаљем свој дневник рада, и он има код себе материјал Билтена, „Светосавље”, мустре хартије, лењир и др. па стално мерева, одбројава, рачуна. Кад је приметио у дневнику да сам Вам се први пут јавио, бојао сам се да Вас нисам правилно ословио. А кад је приметио да је и друго писмо отишло, рекао ми: „Шта ти је, што досађујеш Владици...!” Све то, Свети Владико (а желећи себе по слабости да правдам, рекох Вам уједно и какво је Протино стање здравља сад), учинило је да Вам се чешће не јавим.

Код оца Алексе идем недељом. Осталим данима чујем сваку новост од осталих који ми преносе његове поруке и односе вести од мене. До ове недеље ноћу сам проводио у штампарији, а по дану свршавао текуће послове. Ове недеље обратно. Бора ми помаже, али са здрављем није у реду. Мучи га стомак, свакодневно. Остали овдашњи су на својим дневним пословима. Но и под тим околностима све би добро ишло да мој шеф има увиђавности према нама, а и себи. Ништа не помаже: ни позивање на његову реч, ни на уговорене термине, ни на здравље Протино, ни на Ваша писма. Иза свега тога нова, лаконска обећања и увек иста стварност. То је оца Алексу највећим делом одвело у болницу. Он осећа да немамо куд даље од њега, а почетник је са предузећем, без довољно средстава, са погрешним принципима у раду и са лошим

васпитањем у опхођењу. Но нека Вас ово не брине, Свети Владико. Јављам да знате. А трудићемо се да и под тим околностима наши рокови - Ваше обећање тамо - буду испуњени. Етика ће ове недеље са слогом да буде готова. „Светосавље” ће одмах ући у рад. Како је за „Етику” уговорен 1. новембар, верујем да ће тек пред крај месеца моћи да крене из Немачке. Чинићемо свим силама да после неколико дана и „Светосавље” иза ње крене. Између њих Билтен.

Данас са Миленковићем разговараћемо у Протино име са штампаром. Поставићемо три рочишта за „Етику”: - прелом, штампа, повезивање. Не одржи ли први термин, не говорећи му, даћемо у другу штампарију „Светосавље” и Билтен. А кад се отац Алекса врати из болнице видећемо за даље.

Отац Алекса се осећа сад сасвим добро. У суботу је примио и четврту трансфузију крви. Лекар, професор - хирург, нашао је да је операција неопходна, и лако изводљива. Наиме, спољни хемороиди биће сечени а унутрашњи електрично масирани. У току ове недеље треба операција да уследи. Дан није заказан. Данас, сутра, знаћемо. Бора и ја ћемо Вам се свакодневно јављати, док нам отац Алекса после операције не узме ту привилегију.

Љуби Вам свету десницу и моли за благослов

Ваш

Милан Мишулић

P.S. По свим техничким питањима из Ваших упустава поступићу уз савете оца Алексе.

ИЗ ХИЛАНДАРСКЕ ПРЕПИСКЕ

ИЗ ХИЛАНДРСКЕ ПРЕПИСКЕ

„Драги оче, како могу пронаћи одговор на ова питања која ме муче? И не само то, она су узрок дуготрајних размишљања, умовања и читања. Ова питања буде у мени несигурност и осећај чудне самоће, пролазности и ништавности свега постојећег. Желим сазнати шта је то човек... Како та реч звучи тајанствено... Како познати себе? На који начин сазнати ко смо ми заправо, који је наш циљ? Могу ли нам молитве у томе помоћи? Како стећи сигурност и осмишљеност живота?

Оче, можете ли ми помоћи? - Животарим овај пусти живот од дана до дана, борим се, али срце тражи нешто дубље, тражи сигурност... Можемо ли пронаћи онај унутрашњи извор свега у нашем срцу? Како постићи духовну слободу? - Тражим Ваш савет. Питања хоће решење, али где наћи одговор. Теорије ме не задовољавају, разум и логика не помажу. На који начин можемо прићи нама самима? Како пронаћи тај фамозни кључ, где да погледамо да би га угледали. Овај живот није све, мора да постоји нешто више. Реците ми који је кључ до сопственог срца? У нади да ћу спознати КО САМ ЈА, завршавам ово писмо речима - ЉУБАВ, СЛОБОДА, МИР. С љубављу!

Слободан

Драги Слободане, могу Ти одмах рећи да су сва та питања у потпуности давно одговорена животом и делом светих људи. Ако будеш читао њихова житија, Теби ће све да постане јасно, и нећеш више ни Ти да се питаш, нити друге да питаш. А ако хоћеш и сам да одговориш на сва та питања, онда почни да живиш по примеру светих (тих јединих правих познаваоца и великих „мајстора” живота). Тим практичним одговором на та питања живота и света, једино се постаје срећним, односно - блаженим, и почиње се већ овде да живи вечношћу. Човек постаје син Божји, - мали бог по благодати, и носи у себи Царство Божје у којем нема ниједног питања, јер тамо љубав испуњава све, она која је једина способна да види целу Истину која је - БОГ! Ја могу да Ти

препоручим књиге које ће Ти помоћи у сазнавању те истине. Иначе, овако, Ти ћеш и даље губити драгоцену време у питањима на која Ти људски интелект сам никад не може да пружи задовољавајуће одговоре, још мање да задовољи Твоја даља питања. Те књиге које ћу Ти ја препоручити, писане су крвљу и знојем подвига. У њима нема шпекулације и калкулације. Оне су плаћене животом „старог човека” да би се родио „нови”. Оне су у ствари драматизација свлачења са нас „старог Адама” и облачења у „новог Адама” (Христа). Ко ту метаморфозу не доживи, он није ни живео! - Ако Ти, Слободане, желиш уистину да будеш слободан, Ти треба да постанеш слуга Христов. Једино то може да Ти жели и у томе хоће да Ти помогне - Твояк у Христу брат..

P.S. Иначе, најподесније место за упознавање живота, себе и Вечнога, је - Света Гора. Дођи, бар у посету.”

Хиландар, бр. 10/1983

„(...) Данас је тешко сачувати децу, мој оче, од покварености овога света. Све се окомило на децу да децу покваре и разуде, јер она су људи сутрашњице. Каква ће то сутрашњица бити, кад помислим, страх ме хвата. Данас и сама школа, и сами професори, кваре децу. И да не говорим о телевизији, филмовима, овој сатанској музици коју они зову „модерна музика”. Шта да кажемо за дроге, алкохол и разврат. Дуван и пушење су данас најмања зла. Силеције су се осиле: не сме човек више ноћу да иде сам нигде, из страха да не буде нападнут и пребивен. Кад смо ми дошли у ову земљу, нисмо ни врата закључавали, а сада немамо довољно катанаца и специјалних брава да би се довољно осигурали од провала и пљачки. А скоро свака друга пљачка изазове убиство или тешке повреде и силецијство. Што је најгоре, полиција не може да стигне на све стране, а судије по судовима изричу сувише благе казне, тако да са тиме само промовишу криминалитет. Није излишно рећи да су већина судија Јевреји, а то већ само по себи говори чији је циљ и интерес да се ово наше називи хришћанско друштво што више

разори и духовно и физички. Заклети непријатељи Христа и свега онога што је хришћанство донело данашњем свету, раде пуном паром на разарању свих хришћанских тековина. Недавно су снимили и два филма: у једном су унакарадили Пресвету Богородицу а у другом су се ругали Христу и Његовој месијанској мисији - док су Јуду величали као јеврејског народног хероја. Само оштре демонстрације и писање петиција нас православних спречило је давање тих филмова, иако су неколико представа већ били дали. Грци су претили да ће запалити биоскопске сале, те су се уплашили и престали. У оваквом свету тешко је сачувати децу. Али се ми молимо и надамо у Бога да ће нам Он помоћи. Јер, као што рекох, Богу је све могуће...”

„(...) Тврдња да је српски народ у великом моралном паду је потпуно тачна. И оно мало морала што је пре рата постојало у нашем јавном животу потпуно је нестало. Нестало је такође поштења и идеализма којег је имала наша генерација, укључујући ту и идеалисте међу комунистима. Све се срозало на један врло ниски ниво тако да човеку дође да заплаче...”

„(...) Радим у руднику Н. као инжињер. Имам 30 година а све до 25 био сам некрштена душа. Под утицајем школе и породице примљен сам у партију као гимназијалац иако никад нисам био атеиста, јер сам увек при помисли на Бога осећао неко страхопоштовање. Ипак, хвала Господу, при крају студија заинтересован за учење Цркве решавам да се крстим и тада одбацујем своју идеолошку заблуду, те почињем новим животом са Спаситељем, Једином истином овог (и оног) живота. Но, тада настају и права искушења почев од родитеља и рођака којима мој живот у Цркви никако није био по вољи, и не бирајући начине излагали су ме потцењивању, потсмеху, чак и претњама, чиме су само потврђивали истинитост Светог Писма, да ће они који живе у Христу бити гоњени. Неизмерно сам захваљан Богу што ме је кроз молитву привео Себи и што сам кроз практичну примену Христовог учења доживео велику радост у срцу и познавши истину ослободио се пређашње заблуде о смислу живота у овој долини плача. Неминовно је да као

новообраћени са новим погледом на живот сагледам и положај мог Српског народа који је само захваљујући Православљу и сачувао свој идентитет али који је задњих деценија добро унакажен од владајуће идеологије, па ће дуго трајати опоравак од те духовне трагедије. Мислим да садање враћање Цркви није толико квантитативно, колико је њена спознаја суштинска, дубока у срцу јер привучени Христовом љубављу новообраћени Му истински ревностно служе што је једини основ за боље сутра Српског народа...”

„(...) Пре месец дана напунио сам 21 годину. Ја сам јединац у богатих родитеља и до сада сам био привилегован у свему па и у избору места за студирање. Сам Бог зна зашто сам изабрао Н. мени самом то још није јасно. Ја сам читав живот провео у заблудама и благодаран сам Богу што ми даде разума да правилно расудим о ономе што је за мене најважније, а то је: - да се знање не постиже ни у школама ни у књигама већ Господ по својој вољи даје благодат Духа Светог коме Он хоће (а то су обично смирили);

- да је Света Гора највећи универзитет на челу са Христом, а Хиландар једино место где бих могао лечити ране душе своје. - Да је основ света Љубав, његов смисао Љубав, циљ опет Љубав и средство за постизање циља Љубав. - Христос Пут, вера штит а награда Живот! О, како сам сит аристократије и како бих радо постао сиромаш у свему осим вере и љубави, како бих се скрушено кајао и 'чистио од нагомилане нечистоте и отрова, и како бих вам радо у понизности служио знајући да би то била служба Господу Богу мојему.!' „

„(...) Можда се сећате мог рођака С. Још је жив и зашао је у 94-ту годину. Примио је Грамату од Њ.Св.Патријарха Јер је постао велики задужбинар -ктитор храма на Врачару својим прилогом од 10.000 долара. То је учинио са великом радошћу и сматра себе срећним што је доживео да постане ктитор. С Божјом помоћи, и ја сам решио да постанем ктитор Храма на Врачару у оном износу као мој рођак С. То ћу учинити у име мојих родитеља који ми још од мојег детињства показаше прави пут - пут Светосавски. Ја ћу бити верујем једини

„расколник” у слободном свету који ће дати свој прилог Храму на Врачару и то на левелу ктитора. Но ви знате моје „расколништво”, па нема потребе да о томе даље говорим. Моје вама познато предвиђање о тежини и последицама нашег спора се давно обистинило, данас јасније него икад. Нека Бог помогне, што рекао Његош „јаднијем Србима”, и нека се оствари велика мисао нашег Бећковића, да 'Врачар гради нас, а не ми њега'...”

Хиландар 28/1989.

„Уважени Оци, у последње време, многострадални српски народ је нападнут и клеветан са разних страна, док је братска слога са другим југословенским народностима дошла у тешку кризу. Опростите што Вам се обраћам поводом тог питања које Вам може изгледати превасходно политичко. Али, политика се не сме одвајати од морала и религије. Српска црква и народ у прошлости увек знали да српску историју религиозно осмисле, па су један политички догађај, као што је био Косовски бој, преобразили у извор српског препорода и стваралачког надахнућа. Посматрају ли се са религиозне тачке гледишта, могу се и савремени догађаји схватити као проблем кајања и праштања или као сукоб истине и лажи.

Ако, на пример, до искреног и правог српско-хрватског измирења није данас дошло, то је стога што српског праштања није могло бити без хрватског јавног и недвосмисленог покајања. Уместо покајања, Срби су чули само тужбе. По себи се разуме, да хрватска поколења која нису учествовала у Другом светском рату не могу сносити одговорност за злочине својих предака, али од њих се очекује да геноцид над Србима осуде, јер ко не осуђује, тај одобрава, а ко одобрава, тај је спреман да старе грехе понови. Међугорје није допринело помирењу. Напротив. Или је Богородица осудила усташки геноцид и тим поводом захтевала покајање, али се то од јавности крије; или о томе стварно није било помена и онда значи да ту није посреди Богородица него ђаволска обмана. Док се то не изведе на чистину пропаганда о појави Богородице

у Хрватској подразумева Њено прећутно одобравање геноцида, што је најцрње богохулство и провокација.

Али како се може надати хрватском покајању, кад наша Титом надахнута историја још увек почива на озваниченим лажима и безобзирном извртању чињеница? У многим значајним појединостима, званична југословенска историографија је следила усташку. Ушло нам је у навику да без размишљања поистовећујемо четнике са усташама, само зато што су и једни и други били против комуниста. Али како су се Срби у НДХ могли спасавати геноцида, да се нису одметнули у четнике или партизане? А борци пали у грађанском рату и жртве геноцида припадају сасвим различитим категоријама. Научили смо такође да сравњујемо генерала Недића са Антом Павелићем и изједначавамо Недићеву Србију са Независном Државом Хрватском. Другим речима: 'Ми имали Павелића, а ви Дражу и Недића. Ви сте убијали нас, а ми смо убијали вас. И сад смо квит'. Но нико разуман не може признати та вештачки исфабрикована поређења.

Правно чудовиште, НДХ је била створена пре свршетка рата, без капitulације југословенске владе и пре капитулације Југословенске војске, консултовања хрватског народа. По међународном праву, стварање привремене управе на окупираној територији је легитимно, док стварање државе под горепоменутих условима - то није, а још мање узимање таоца и геноцид. -Између 1941 и 194-5, Србија никада није имала државни статус нити се генерал Недић сматрао шефом државе. Србија је била и остала део југословенске окупиране територије. Генерал Недић је био издејствовао код окупатора слике југословенског краља Петра остану и даље по канцеларијама, а да се имена краља и српског патријарха помињу на свакој литургији. Он је одбио да легализује прогон Јевреја и допустио је члановима Српске цркве да спасу великог рабина Исака Алкалаја, док је под Павелићем страдало 80.000 Јевреја. Најзад, Недић је одбио да на Источни фронт пошаље ма и једног српског војника, а Павелић је објавио рат Савезницима и

његове јединице су допрле чак до Стаљинграда. Почетком септембра 1944, Недић је признао команду генерала Михаиловића, дугогодишњег министра војске у избегличкој влади. С обзиром да је овај Совјете сматрао Савезницима, Недићеве трупе неће испалити ниједан метак на војнике Црвене армије у току ослобођења Србије.

Зауставимо се на овим примерима. Далеко би нас одвело кад бисмо се упустили у објашњења како су послератни историчари изопачили приказ негдашњих српско-арбанашких односа или како су увредили и унаказили српске ствараоце прве Југославије, а поглавито Регента Александра и Николу Пашића.

Христос је рекао: 'Истина ће вас ослободити'. Зато је и Сољженицин, у борби за слободу, прво устао против царства лажи у Совјетском Савезу. Ове године је и нас обасјао зрачак слободе, али смо још сувише спутани лажима прошлости да бисмо несметано кренули напред.

Ако хоћемо заиста да се ослободимо, почнимо и ми са открићем истине..."

„(...) Овде, код нас, по обичају рђаво да горе бити не може. Доћи ће нам главе којекакве белосветске протуве, којих никако да се отресемо, да их са грбаче, где су нам поодавно засели и угодно се угњездили, бацимо под ноге, где им је место. Сиротиње, за коју се каже да је и Богу тешка, све више и све веће. Много је беде око нас, а оног унутрашњег сјада и вере без које се не може -коју су нам својевремено одузели - има мало. У сваком случају недовољно и тек у неким новим почецима. Више се слути и наслућује него што се поседује. Даће драги Бог да крене на боље, да и нама сване. Ако је било до испаштања, онда смо га жестоко испаштали. Мора да су наша сагрешења била голема, кад је казна овако сурова, дуга и тешка..

„(...) Ја Вам се захваљујем што сте прихватили да Хајнрихову икону понесете собом на Свету Гору. Хајнрих је на доживотној робији у Штраубингу, али он је од левог разбојника постао десни „разбојник” коди сад по традицији Светих Отаца уз пост и молитву живопише иконе. Он те иконе поклања људима молитве, с молбом да се они моле

за затворенике, како би се још њих више отворили за светлост љубави Божје и тако од левих разбодника постали десни (по Јеванђељу, п.р.). Крајњи циљ био би да Штраубинг на тај начин постане оно што је он пре 150 година био - манастир. Братство је већ ту. Строго затворништво је остварено. Ради се дош само о духовном препороду који је код више њих већ у току. За ту благодат треба молити Господа. А где се то може успешније да чини него на Светод Гори?

Ја сам пре 13 година, тад студент економије, долазио на Свету Гору где сам Вас упознао. Каква радост да Вас поново видим овде у Клагенфурту. -После мојих тадањих утисака на Светој Гори, ја сам се одлучио да нашем Господу радикалније служим, оставио сам своје занимање и ступио сам у богословију. Сад сам васпитач у епархијском семинару „Марианум” у близини овог града...”

Хиландар 29/1989.

„(...) Напис у ХИЛАНДАРУ (31) о објављивању прилога у цркви, а то се код нас у Америци и Канади тако ради, мислим да је преоштар. Цркве овде нису зидали нити издржавали Немањини, већ обичан свет. Затекали су обичај да кад неко умре, у знак поштовања дарује се цвеће „на одар”. Неко се присетио да би било корисније да се уместо куповине цвећа дарује црква. Дакле, уместо цвећа „на одар”, прилог цркви за покој душе. Али, пошто је код цвећа била и картица на којој се види име даваоца, то је, изгледа, било потребно да се објави ко је дао прилог цркви уместо цвећа а за покој душе умрлога. Тако је почело и ја мислим да то није неприхватљиво. Доцније, објављивани су сви прилози дати цркви као неке врсте усмене потврде, контроле, да је прилог примљен и забележен. - Јесте да не треба левица да зна шта ради десница и да је тајно помагање, да не зна свет, корисније души од давног помагања. С друге пак стране, већина се људи поводи за примерима: приложио је Јово, треба и да да приложим. Кад пример не види онда и заборави а и не зна да неко тајно даје, ако даје. Зато мислим да не треба одвише осуђивати ову праксу. Сем тога, сваком је могуће да остане анониман

приложник ако тако жели. На крају, 'удовичина лепта' ће увек више вредети пред Богом од прилога онога који жели само да му се чује име. Има, наравно, и таквих. Али због њих, малобројних, не треба одбацивати праксу која је у основи наивна и добронамерна.

„(...) Има чудних вести из земље. Не чуде ме толико партије (како штампа отуда каже има их 37), али ме чуди како врхови оне партије коју ми сматрамо кобном и проклетом за Српство и цео људски род још постоје и то нажалост баш међу Србима више но игде на свету. Је ли ово оно Његошево „О, кукавно Српство угашено!” или је нешто друго. Можда је ово, како да речем, изазов за што јаче чишћење једног дана од свега што је наш народ уништавало у овом веку. Наши људи греше што кажу 'последњих 50 година'. Није 45, већ 50, јер идуће године ће бити 50 година од уморства свештеника Пажића у Ужичком крају и свештеника Божарића и Вујовића у Црној Гори који беху жртве црвеног терора још 1941. А није ни 50 година, већ све доба од како је проклета Коминтерна ставила Србе на ломачу још одмах после грозне Руске резолуције. Још од онда вије се црни барјак над србиновом судбином. Можда га је баш због тога и тешко данас скинути. Зато се наши непријатељи још шире по србиновим земљама као да се ништа не догађа ни пред његовим очима ни у суседним земљама. Наша ситуација овде је у кризи. Долазак Бл. Павла, оца Атанасија и писца Ђосића, мислим, није дао много утехе, јер су се Албанци спремили унапред за њихов дочек. Било их је на том састанку више него наших. Раније сам Вам писао како од несрећног спора у Цркви (пре 27 година) још се нигде подељена браћа не појавише заједно на овом континенту, толики је јаз међу њима, и толико је успео онај ко их је 1963. посвађао. Иако тај састанак са америчким конгресменима има само информативни карактер, он није за потцењивање. Од 11 чланова форума 9 су били против нас а 2 за нас (Г-ђа Бентли (Српкиња) и још један посланик. Ако г-ђа-Бентли сад у новембру на изборима изгуби, остајемо без икога у ам. Конгресу и то ће бити велики ударац за српску ствар. Пре месец дана је био у Вашингтону Мићуновић са Губерином из Београда, а са њима

и министар спољних послова Србије (зове се Прља, ваљда родом из Црне Горе јер такво братство постоји код Цетиња). Било је овде оштрих приговора због његовог доласка. Све велике жртве које је Српство поднело од 1941. до данас од комунизма пред овдашњим америчким политичарима су безначајне, јер они сматрају све српске противнике (Хрвате, Словенце, Албанце и Македонце) антикомунистима, а Србе због Милошевића и његове клике сматрају комунистима. И докле год то траје, нема никаква изгледа да ће Срби на Западу, поготову у овој земљи, стећи иједног пријатеља. Амерички политичари који подржавају Албанце, изразити су антикомунисти, зато су наше шансе на нешто боље сасвим минималне...”

„(...) Хтео сам да Вас обавестим шта се збило на помену Вожду Карађорђу 26.8.т.г. у Радовањском Лугу. - За време ручка адвокат Душко Димитријевић, прилично натопљен алкохолом, одржао је говор као 'Хиландарски адвокат' који је тек приспео из Хиландара. Како је на помену фолклорно присуствовала странка Српска народна одбрана (СНО) са председником Јовићем Мирком, Душко Димитријевић је пренео благослов из Хиландара само за ту странку, а за све друге странке у Србији анатему, наравно, опет из Хиландара. Ја знам да у овоме нема никаквог вашег удела, односно да нико из Хиландара то није рекао, али можда би било добро да му се назначи да он не сме никакве изјаве давати у име манастира Хиландара. М. ће вам до детаља испричати каква је ситуација код нас. Више је него катастрофална. А још горе је од тога што Срби то не виде. На прсте могу да избројим људе који суштину сагледавају...”

„(...) Добио сам књиге које сте ми послали... Почео сам тек пре неки дан да читам *Обитавање...* јер још нисам завршио са читањем књиге *Виђење лица Божјег*, а дао сам *Обитавање...* неким друговима да га фотокопирају, да би и они могли ту књигу да прочитавају. Ја досад у животу нисам читао нешто племенитије и садржајније. Просто осећам нелагодност због сазнања о толикој људској несавршености, одсуству мудрости и склоности грехопаденију, у чему видим и своје сопствено

ништавило пред Богом. Надам се да ће ми и ова књига Вашег издања помоћи како да још више отворим своје очи и срце према Богу, да се иако живим у овом свету донекле сачувам од богоостављења и осталих искушења које, што каже Његош: "Чојка ниже скота ставља..."

Хиландар 32/1990.

„...Радујем се што ћу вечерас бити у разговору са тобом! Силно сам потребан духовних разговора, молитава, разматрања. Баш мало прије завршио сам своју вечерњу молитву. Али увијек сам у овом граду, немам никог ко би се прикључио...

Ево је прољеће почело... То је увијек изнова даривање нама људима - та годишња доба! А ми мислимо да је то само тако, по себи разумљиво. Међутим у тој природној законитости лежи Божја мудрост, а и Његова брига за човјека. О томе би се могло и теолошки и пјеснички писати. Ја сва четири годишња доба волим. Волим их у њиховим разноликостима у којима увијек изнова откривам нова богатства боје, облика, угођаја. Истим интензитетом волим маглу и кишу, као сунце и вјетар.

Само је, наравно, доживљај другачији. Волим голе гране на сивом зимском небу као и сочно зеленило љета. Кад би човјек интензивније, тј. свјесније живио ритам годишњих доба, био би ментално свјежији. Као и кад би црквену годину - у њеном савршеном ритму исчекивања једног празника, припремања за то постом и читањем Житија и Јеванђеља - свјесније живио, био би душевно и тјелесно здравији. Баш недавно, кад су ме пријатељи послје свете литургије повезли кући, а била је недјеља и спомен на св. Григорија Паламу, рекао сам у ауту: Шта мислите, колико се ментално здравље крије у ритму црквене године!

Па, ето, због тог новог дара прољећа, који нам Бог даје у овој години, и ја тебе даривам овим малим цвијетом горе. Ово прољеће живимо и не знамо хоћемо ли и идуће живјети. Зато, не банализирајмо живот; живимо га свјесније и преданије у његовој духовној димензији из које

онда извире и поетска. Под овим посљедњим мислим заправо на љепоту. Бог манифестиран у љепоти. Премало се о томе пише, проповједа, говори. Коликима живот прође, а да нису били свјесни какве могућности су им понуђене. Каква штета! Могли бисмо плакати једни над другима кад видимо да умјесто понуђеног богатства, живимо сиромаштво. „Користи дан за вјечност” читао сам поруку у једном манастиру. Баш о томе се и ради: буди свјестан сваки дан изнова да си на путу ка вјечној свјетлости... - Заједничко вријеме за молитву предлажем да то буде сваке недеље у 7 часова увече...”

„...Опрости ми што ти се нисам раније јавио као што је био ред. Није у питању била лењост, ни заборав, већ борба са самим собом и са целим друштвом око себе. Био сам преварен, обманут, уплетен у покварену и замршену игру овога света где владају лажи, ситни интереси, новац и најниже страсти. Лажи, лажи, свуда само лажи и поквареност, па се упитам где ће нам крај бити. Надам се да ћеш ме разумети јер и ти си некада живео овај живот. Мени је најдраже у свему томе што сам сам, уз Божју помоћ, успео да се свега тога одрекнем и постанем јачи од свих и свега што би могло овладати са мном и скренути ме опет на погрешан пут.

Опрости ми, молим те, за моја лутања за која ја нисам крив, јер сам у таквој средини рођен и на тај начин васпитаван, превише емотиван и везан за породицу да све време досад нисам живео свој већ њихов живот.

Када би се сада срели, сигурно би променио мишљење о мени и изненадио се променама које су настале од нашег задњег виђења у Хиландару.

Нисам више члан ни једне организације, а ових дана намеравам да идем у М. и да се крстим. Мислио сам једно време да дођем код тебе, јер си ти најзаслужнији за све што се са мном збивало. Нека ми опрости Господ Бог наш и ти што то до сада нисам урадио, али, можда је морало тако да буде, можда је Бог тако хтео. Желим све оно што знам и могу, да усмерим ка једном циљу, да ставим у службу нашем Створитељу.

Имам доста талента за многе области, нарочито за уметност, доста знања и стваралачке моћи, а све то пропада зато што нећу да продајем себе, не дам да тргују са мојим духом.

Моли се за мене брате мој нарочито ових неколико дана, писаћу ти одмах после мог поновног рођења.

А сад да ти кажем оно што ће те надам се пуно обрадовати. Имам велику жељу да студирам Теологију, да живот посветим вери. Надам се да ћеш ми у томе помоћи. Можда ће ти ово изгледати као нешто што нема неких чврстих темеља, као нешто што је дошло брзо, без велике наде да се одржи као трајно и потпуно, али верујми да није тако. Ја имам све што треба једном просечном човеку, али све је то ништавно и јадно? увек везано за некакве интересе. Што више имаш више желиш и све више газиш у грех, постајеш роб удобности и задовољстава. Желим све то да оставим и свега да се ослободим. Хоћу да нађем мира својој души.”

„...Много нам се такође свиђа што се у једном од чланака предлаже да се распише апел на пост, молитву и покајање без чега нема Божје милости. А шта ћемо да радимо са највећом светињом - браком, јер се сада дозвољава венчавати у постове?! Тражимо објашњење, како се оправдати пред народом који се саблажњава!? Чини нам се да је среброљубље превазишло нашу савест! Дела светих Апостола 8. глава 20. стих: „А Петар му рече: новци твоји с тобом да буду у погибао, што си помислио да се дар Божји може добити за новце!” Од овога се бојимо, зло да нас не снађе, због наше немарности! Што не погледамо у готов прописан закон! ...Молимо вас, драги и поштовани оци Хиландарци, молите се нашем Светитељу Сави и Преподобном оцу Симеону мироточивом, да се они помо ле Христу Богу да нас не снађу беде које смо заслужили!...”

„...У вези са молбом за помоћ око израде икона... све ћу учинити да наша парохија пошаље извесну своту. Икона овде има углавном при руској цркви, а наши ништа не издају. Дижу се зграде, купују се имања, као да ћемо вечито овде на овом свету остати. Верницима проповедамо

о пролазности овог живота, али имања купујемо као да крада света неће бити. Има много кућа без икона, јер и православни као да су постали протестанти. Ако нека кућа и има иконе, има их као „уметност” а не као иконе. Зато, слажем се, треба учинити све да иконе буду доступне, да су ИКОНЕ, па онда да запнемо ми свештеници да убедимо сваку православну кућу да унесе иконе у своју породицу и у свој живот.

...Неки се интересују да ли би могли да нам претходно доставите листу икона које се штампају, па да направимо избор. Једна породица која слави св. Јосифа Праведног би желела да има икону своје славе. То су православни али не Срби, који су примили славу, док је се многи Срби овде одричу. Имам десетак породица несрпског порекла које су примиле славу, а од Срба овде у мојој парохији, од 17 породица слави четири... Но и са мало рука и мало снаге, ви чините више него ми овде са много руку а мало воље. Пландују и свештеници и мирјани, не можемо једну књигу годишње да спремимо да се народ духовно храни. Сваки гледа само себе...”

Хиландар бр. 7/1992

„Поштовани Оци, овај је манастир добио тамјан који сте послали путем поште. Веља Вам хвала. Нас смо две монахиње овде ево 26 година. Од пре 10 година овде више нема ни једног српског дома. Било их је 60. За успомену остало је њихово гробље, овде недалеко од манастира, али и њега за извесно време неће бити, ако се настави како се са њим започело. Ми смо у поодмаклим годинама 70-ој и 75-ој . Звоном огласимо благодан, али га Србин више нема чути, саме смо. Шта ће бити сутра са манастиром? Ми смо само од данас до сутра. Брига је наша шта ће бити са манастиром, а још већа нашег Епископа. Али шта да радимо, Бог знаде наше невоље па ће учинити онако како је најбоље.... - Игуманија Аквилина, мон. Евгенија.”/.../

„Прочитала сам књигу Вашег издања 'Обитавање безграничног у

срцу' коју сте ми недавно даровали. Немам речи којима бих Вам изразила захвалност на овом поклону.

Тек сада сам сазнала шта је прави религиозни живот, и шта значи живот у Христу. Савремени човек се ужасно удаљио од правог духовног живота, и његов ум није у стању да тако нешто узвишено схвати.

Још у младим годинама у мени је постојала жудња за чистим и светлим у животу. У срцу сваког човека постоји та клица, а само се ретки појединци решавају на прави пут где срећу благодат Божју која им помаже да искуствено доживе речи Јеванђеља: 'Царство је Божје унутра у вама'.

Сваком од нас из дана у дан се животна путања скраћује. Већ сам у годинама, па верујем да сам на крају пута. Но моја веза са нашом светињом манастиром Хиландаром дошла је тако изненадно и неочекивано, да то не могу друкчије објаснити него великом милошћу Божјом.

Ова књига у којој су објављена животна искуства највећих духовника у нашој православној вери, помогла ми је да схватим властито духовно сиромаштво и ништавност. Утешно је само то, да је Бог милостив и да никога не заборавља. Још једном Вам хвала на великој радости коју сте ми пружили овим даром."

„Посета Хиландару ми је остала у незаборавном сећању. Оно што сам видео далеко је превазишло сва моја очекивања. Не само здања, историјски споменици, културно и црквено благо, већ пре свега људи... Особито ме је обрадовало да је међу вама добар број младих. Што је дошло до тако, племените обнове, заслуга је оних који су одржали манастир толико година.

Имао сам срећу и да сретнем групу посетилаца који су дошли из Србије. То за мене био такође велики догађај. Ја одавно живим у иностранству и с времена на време сам сретао у својој професији, или случајно оне који долазе из Југославије. Махом су били примитивци, незналице, уображени, са лажном фамилијарношћу у опхођењу. Ја сам

се годинама питао да ли је могуће да је наш народ за тако кратко време претворен у грубијане...

Насупрот њима, верници који су били из Србије били су благи, пријатни, симпатични и искрено побожни људи. Међу њима су били већином млади. То је био онај народ кога сам ја знао пре рата. Посета Хиландару ми је повратила веру у Српски народ од кога сам одвојен већ много година..."

„(...) Сви смо сложни са Христом да ће нас 'Истина ослободити', али до данас још нисмо били кадри да кажемо пуну истину чак ни о југословенској историји Другог светског рата. Ми још само сањамо о тој историји која се не би сводила на жигосање издајника, а још мање на тврђење да су сви били у праву. Историјска истина почиње у тренутку када нем пукне пред очима да су се све зарађене стране бориле за извесне вредности, али да су имале различите лествице вредности. - Нађе ли се међу нама такав историчар, биће импресиониран открићем да је општа трагедија Срба била у томе што више није било општепризнатих ауторитета кодима се могло без оклевања веровати: сваки од протагониста у драми истицао је неку вредност која је по себи изгледала неприкосновена (бескомпромисна борба за ослобођење од нацистичког окупатора, одбрана од комунизма, биолошки опстанак српског народа). И сваки је обећавао спас али народ није знао коме да верује. Јер је у пракси остваривање идеала или захтевало потискивање неких вредности у позадину или водило њиховом узајамном потирању. 'Коме ћеш се приволети царству?' - Спасити живот српског народа, али се одрећи слободе? Борити се за слободу, али изгубити душу или изложити народ невиђеним страдањима? Избор је био тежи него на Косову. - Тежина избора постаје још очигледнија, кад се помисли да ни сами војно-политички вођи нису могли до краја у свему остати својим вредностима доследни, а да је народ у срцу носио све три поменуте вредности. Ми смо свесни да историчар не сме пасти у релативизам и да на крају мора пресећи тај 'Гордијев чвор'. Али то није од свега

најважније. За нас је битно да се уздигнемо на тај степен објективности, разумевања и узајамног поштовања. Тада ће нам - бар на историјској разини - истина донети не само слободу него и одавно изгубљену слогу...”

„(...) Шаљем вам извод из једног извештаја радио-станице 'Д.В.' са насловом: 'Совјетска држава помаже руску православну интелигенцију'. - Евгеније Пазухир је у Хамбургу изјавио да је атеистичка пропаганда у Совјетији забрањена. Пазухин који је на челу Лењинградског друштва за хришћанску просвету, каже да у овом тренутку совјетска власт даје обилнију помоћ хришћански оријентисаној интелигенцији од саме црквене јерархије. - Сад је, каже он, државна власт увидела да је уништавање хришћанских корена и порицање хришћанских вредности главни узрок постојеће духовне кризе у совјетском друштву. Пазухин је даље у свом предавању истакао да у руском друштву постоји 'огромни интерес за хришћанство'. 'Мит руског атеистичког друштва срушио се пред нашим очима. Сад је дошао час Цркве уколико је она спремна да ову могућност прихвати'...”

„(...) Наше ствари, рекао бих, стоје још и горе него ранијих година, па иако повремено долази до извесних састанака за тобожње помирење. Но, ти састанци су само од стране духовника (епископа), и ми мирјани о томе не знамо ништа јер нас нико о томе не обавештава. Тешко је веровати да ће и до чега доћи докле год Мајка Црква стоји на строгом становишту примене црквених прописа - без праштања -, и док иринејевци базирају своју оправданост на досадањим материјалним успесима (изградња бројних цркава), које су заиста постигли. Али, као што знате врховима нашег духовног вођства у Б-ду је била скренута пажња на све ово, а особито на моћ долара у свим оваквим и другим сличним стварима. И док завађена браћа имаше долара за судске спорове и грађевине, изгледа да их немају за подизање наше светиње на Врачару. И неће их ни имати све док се не изведе неко помирење. У сваком броју СРБОБРАНА читам апел С.Н.Савеза да се дају прилози за Врачар. Али, одзив је све мањи. Онај ко је хтео дати већ је дао раније,

и број приложника-зевештача са имало већим износом је врло мали, скоро непостојећи. Од мирјана одвојених од Мајке Цркве, колико знам само су двојица који су постали ктитори-задужбинари Храма на Врачару. Тврдим, да није било спора, или да је изведено помирење, свеукупна наша емиграција би могла без тешкоћа дати све што је потребно за довршење радова на нашој највећој светињи у поробљеној земљи. Не верујем да тобожњи 'преговарачи' с обе стране о овоме воде рачуна. Они су више заинтересовани у тумачењу црквених правила и доказима колико је ко постигао у подизању грађевина, и колико је ко - у давности - 'очувао' Светосавље и Равногорство. - Наши писци при посетама нама овамо апеловали су на најбољи начин да учинимо крај спору. Као што знате, они су прави духовни неимари Врачара, па их боли оно што боли и нас. Нажалост, чим они оду све се овамо заборави. А док су овде, водећи 'главари' с обе стране раскола даве их са својим 'оправданим' ставовима. Можемо замислити како се ти честити људи, тај наш понос, осећају кад овдашњи 'паметњаци' почну да им причају о својим 'великим успесима'. .. „

„Такођер имам другу молбу, а то је да ми објасните зашто наш народ многи иде у Руску цркву из разлога што наши српски свештеници говоре са Олтара када неко даје прилог цркви они говоре колико је ко дао. Па ја би Вас молио да ако се може нешто уредити у вези објаве са Олтара да се пошаљу писма нашим црквеним општинама да се то у будуће не ради. Ја мислим онај сваки који оће да му се дарак објави да цео свет знаде, тај не зна коме дава и зашто дава прилог...”

Хиландар, бр. 31/1990.

„(...) Ми Срби трошимо велику енергију на грех. Псујемо од јутра до мрака, у распри и празнословљу немамо мере; злопамћење и међусобно ривалство никад не престају. Тим и свим другим такве врсте ми вређамо закон свога постојања - морални закон - и тако сами, по закону акције и реакције - навлачимо на себе невоље и беде. А кад су оне ту, ми

немамо снаге да их носимо, ни да промишљамо зашто су оне дошле ни како можемо да их се ослободимо. Онда се молимо, ако се молимо, да Бог буде благ, увиђаван, праштајући и милујући Господ. - Како мало знамо и колико погрешно осећамо наш синовски однос према Њему, нашем вечном Оцу?! Које је више потребно животне радости да потре своју дубоку тугу данас као нашем српском народу? Но да ли ће он њу да тражи тамо где је једино има, и на начин на који се она једино добија? Њу може једино да пружи победилац греха и смрти - Христос! Али једино у оном тренутку кад му Срби покајнички приђу и тај дар молитвено затраже. Да је наш народ то раније учинио, ова га туга не би снашла, овај данашњи пад и страдање не би дошли...”

„(...) Увек сам се одушевљавала руским Богослужењима, а да је такав молитвени дух владао у Русији како Ви описујете, то ме је посебно одушевило. Не прође једно богослужење у руској цркви, а да ме нешто не гане до суза: или како се деца мала пристојно понашају и „све” знају или како са страхопоштовањем прилазе Светој Чаши, а у себи се питам где су Срби да ово виде и да се нечему науче баш од ове мале деце. И тада једном дође једна „госпођа” у панталонама, једина. (Нико у Руској цркви не носи панталоне или кратке сукње - тако стоји и опомена на улазним вратима). Тек после службе сазнам да је Српкиња и представи ми се да је кћерка проте, не знам да ли из Шапца. Замолила сам је да се не увреди, али да више не долази у панталонама. Лепо се захвалила, и каже, а код нас сви долазе у панталонама... Нажалост нисам могла ићи ове године у Сан Франциско на посвећење светог Јована Шангајског, али сам имала срећу да присуствујем многим Богослужењима кад је некад долазио у Њујорк. На вечерњи поред свих Светитеља помињао и све Српске Светитеље, од Стевана Немање па до ђакона Авакума. Какво је то било дивно време. А доживела сам да овога Божића нисам била у цркви - нигде. Код Срба то је вашар на Бадње Вече. Тек на други дан Божића отишла сам у грчку цркву свете Маркеле, они држе стари календар. Њихов млади свештеник отац Павле, велики пријатељ Срба, тек што се вратио из Београда и Пала где је био код Патријарха и Рад.

Карацића и снимио за телевизију интервју са Младићем и Карацићем. У свакој недељној проповеди спомиње Србе и наглашава да они бране Православље против кога се овај рат и води...”

„(...) У Србији је љута борба за егзистенцију. Најгоре је што народ не воли да ради. Ситан шверц, крађе и преваре доминирају. Лако уђе Мира Марковић у академију наука, а свети Сава не може да уђе у основне школе. Режим је у самртничком страху пред Карацићем јер крст држи у руци. Петар Трећи пуни петнаест година и за три године ће бити пунолетан. Серија филмова о династији Обреновића благи монархију и Карађорђевиће. У кафанама се пева: 'Радоване кад ћеш прећи Дрину, да слободу донесеш Србину'. Сва би западна Србија кренула са Радованом. Иде ми летос један мајор у сусрет. Ништа вам не вреди та кокарда без круне рекох му. Биће и то са осмехом одговори. Иначе љигавост и уплашеност још је у коштаној сржи народу. Без књижице СПС нема запослења и напретка у служби... Апаратчик Миломир Минић, уколико добије за амбасадора у Стокхолму, Мира ће добити Нобелову награду за књижевност. Класична параноја. Јован Дучић рече да су Хрвати најгори народ на свету јер немају стида. По томе изгледа да су сви комунисти пореклом Хрвати. Ја сам за добро суседство са Хрватима, па да преко оgrade мењамо тањире са питама и колачима, али никако да седимо за истим столом, где су флаше и ножеви. Са стотином сам Хрвата разговарао и сви рекоше да је Јасеновац српска измишљотина. Слава Дучићу...”

„(...) Чујем преко кратких таласа о догађајима у нашој Отаџбини. Слушам и на руском, италијанском, шпанском и француском, и наравно на енглеском. Све је страшно и душегубно, а понајвише и очигледно лажно. „Кнез мира сего”, са својим „новим светским поретком” не преза више ни да сакрије очигледне лажи и контрадикције; толико су „срца охладнела” да народи света, нарочито они на западу, уопште нису способни да разликују истину од лажи те у хистеријској какофонији, попут папагаја који уме да запамти само звукове али смисао речи нити може нити зна, понављају бесловесно, угађајући тако својим властитим

срцима испуњеним мржњом сотонском и необузданом жељом за свако насиље и сваку неправду. Ја се заносим илузијама о томе, да је наш народ, после 50 година безбожног васпитања и те како способан за недела и окрутност, нарочито онда када му „падне крв на очи”, али када на телевизији видим старицу мајку у црнини, где плаче над свежим гробом свог погинулог сина, а на гробу нов крст и српском ћирилицом исписано име (Живојин...) а коментатор на телевизији драматичним гласом „објашњава” како „јадна муслиманска мајка јада над трагедијом...” - онда се код мене јавља двострука жалост и за мајку и за сина - Србина православног - где га Сотона и мртва обесчашћује својим лажима. А америчка јавност то уопште и не примећује, већ пада у хистерију против Срба. Тада и моја душа дубоко тоне у грех, грех беса и очајања, грех презира према њиховом незнању и глупости...”

„(...) Чини се, да се приближавамо „последњим временима”. Да је Сотона устостручио своје напоре у посљедњих 2-3 стољећа, у то нема и не може да буде сумње. И да је једини циљ Сотоне да збрише у свом царству (у овом свијету), и Крст часни и све оне који су за Христа Спаситеља стали, а против „новог свјетског поретка” - такође нема сумње. Може да сумња само онај, који не познаје Свето Православље и не прочита Свето Писмо. А то је данас велика већина у свим народима свијета. За нас грјешне, остаје само нада и вјера чврсто укотвљена у љубави.

Хиландар, бр. 45/1996

„(...) У овом тренутку када су моћници рекли да је мир, моћници који не разликују добро од зла, који не знају шта то губити своје најмилије, окренули су нам леђа, али ми нисмо остали сами. Нашли смо уточиште у топлоту срцу православлја! Безгранична је љубав браће Грка према нама. Ми се налазимо већ три мјесеца на Лесвосу. На шестомјесечном опоравку и школовању је 110 ученика од I до IV разреда основне школе. Ученици су подијељени у пет група са пет просвјетних радника. Наш

боравак овдје је под високим покровитељством Његовог преосве-
штенства госп. Митрополита Јаковоса. Сарадња између Митрополије
и Српског Брода траје већ трећу годину што довољно говори о
ентузијазму грчког народа за опстанак православља. С обзиром на то да
смо материјално осакаћени, ми не желимо да духовно потонемо и зато
бисмо вољели да нас обогатите литературом коју имате на српском
језику...”

„(...) Радујем се коначним вјестима, сликама и гласу брата мога Боже
(писмо из Канаде, после успостављања везе у Р.С. преко хиландарског
повереника). Али ме поглед на његов драги лик много боли, јер видим
да је нестало осмјеха са лица брата мога и снахе. И крова на нашој малој
цркви у којој је наш тата једини пјево Господе помилуј. У својим
неуким и простим молитвама и чежњи за мојом малом црквом, и
родним крајем, ја станем пред Икону Мајке Божије, и молим је овим
простим рјечима: Мајко Божија, Пресвета Богородице, молим те помози
ми да се некако вратим у моју Јапру, и да тамо направимо мало већу
цркву и то на врх Лукановаца, са мало већим и гласнијим звоном, па
кад зазвони нек пробуди сва околна села на молитву. Она доље мала
наша црква у низини а и мала и мало звоно па се и не чује кад зазвони.
А сад мала моја црква нема ни крова, а камо ли веће и гласније звоно...”

„(...) а на Преображење био сам на богослужењу у нашој Белој Цркви.
Ту су наши Рађевци и ове године ту прославили њихов дан устанка и
оправили су и наред певајући песме 'партизан сам тим се дичим' и
прекинули парастос који се у цркви вршио за она два жандара. Некада
су у Белој цркви на Преображење играла 2-3 народна кола, дивне и
здраве сељачке омладине, данас је туга и бол. Нема више усправних и
горостасих рађевски сељака, понеко још у народној ношњи, згурен и
утучен, ретко ко од омладине а ни једно коло више не игра. У мојој
Красаћи, некада дивном селу пуном народа где је се песма чобана орила
са сваког брда, за следећи 20-30 година биће само оно мало кућа доле
поред главног пута, горе у селу остаће само гробови и пустош. На
жалост, сатанска работа је обављена и о томе ретко ко коментарише а

joш мање брине. Нека ми Бог опрости ако грешим, али као да сам народ хоће баш тако. У повратку мојима у Мачви, ишао сам са једним млађим свештеником у манастир Праведног Јова. Однео сам мало прилога јер та светиња је у процесу обнове. Иначе ту су две монахиње, две рођене сестре, обе лошег здравља. Узгред смо посетили дош неке наше светиње и задужбине наших славних и великих предака у околини Крагујевца и Ваљева. Ни у једној од тих дивних светиња нисам се могло уздржати а да не заплачем знајући да такво духовно богатство ниједан народ на свету нема опет знајући какво нам је стање у самом народу и колико смо далеко отишли у безбожју. У свима је хвала Богу лепо мада у неким нема подмлатка, али Ћелије су хвала Богу бисер Српства. На свакој стопи се осећа при суство Благослова Божјег па и у самој штали за говеда где им је и бик 'Лабуд' огромно говече а мирно као јагње. У ову светињу требао би сваки Србин да оде па макар и једанпут у животу, ту има много да се види и научи за сваког оног ко сам себи добро жели. (Ово пише стари емигрант из српске Дијаспоре)“

„(...) Рестаурација старог система је у пуној снази. Они који су га конструисали и који издалека вуку конце, опет су направили трговину са неким одавде. Овде у Н.С. као и у Београду и другде чисте и уклањају све патриоте. Продужују производњу поданичког менталитета и однорођавање. Покушавам заједно са неким људима са Универзитета и понеког медија да, ипак, задржим у јавности неке теме, да говоримо о неким књигама, да објављујемо податке који пружају могућност за другачије размишљање о томе шта су наши дугорочни интереси и послови, нарочито спрам цивилних варвара Запада. Мука је велики и неизбежни учитељ. Наше снаге су, ипак, слабе, чини ми се све слабије, зато би контакти требало бити чешћи. Одкада сам сусрео неке текстове људи мудрих и далековидих, не престајем да трагам за истином и чињеницама који би помогли да се боље види положај у коме се налазимо и време у које смо утопљени...”

„(...) Вазда сам у потрази за суштином, а ожењен слободом, или правом на слободу и на тражење истине, недокучиве наравно. Оно што

знам поуздано то је да тражим и да сам у томе искрен. Зато за мене политичка припадност веома мало значи. Судим о себи и о другима по делима. И у односу према нашој Цркви, за коју сам рођењем и васпитањем присно везан, веома сам слободан и пун захтева. За мене вера није ствар форме; то је дубока чежња ка добру и ка љубави; то је верност узвишеном идеалу и мерење свега, прво себе дакако, према том идеалу. Ја сам зашао и у комунизам тражећи аутентични, то јест делотворни идеал; и окренуо сам леђа комунизму чим сам приметио несклад речи и дела. Ја сам то друштво напустио онда када су се људи од каријере у њега гурали, немајући никаквих уверења ни потребе за вером. Јер мене је занимала једино суштина, а то је: царство Божје на земљи. Знак ми је био споредан. - У склопу тих тражења је и моја повремена политичка делатност. Немам илузија да сам схваћен, јер моје полазиште и није политичко, није идеолошко него је верско, али и као верско - слободно јер у служби не институција него идеала љубави и добра. Та уверења никоме наметнути не могу, али су она, овде и данас, бар као зачин. И ја знам и осећам да то има смисла; људи ми говоре и захваљују што тако дејствујем, јер им је потребна реч у којој су вера, нада и љубав. - Ја нисам случајно, упркос великом труду за добро српског народа, остао без икаквих признања, без награда и одликовања. Али верујте, молим Вас, то уопште није моја брига ни мој проблем. Пре бих рекао, пошто сам све ближи лицу смрти, да је сад моја брига - отићи из живота чист, без икаквог званичног признања које би само помутило мој мир и моју успомену. - Шта још да Вам кажем? Треба дејствовати за добро нашег народа који је у великој невољи, угрожен и споља, угрожен и од самог себе. Тренутак је кад не смемо затајити ми, ако смем рећи његова елита. У суштини -и то сам говорио - ми праве елите и немамо; криза елите је довела до кризе нације. Елите немамо и поред мноштва школованих и имућних! Јер премало је оних који дужности стављају изнад и испред права; готово да нема међу интелектуалцима, пуним сујете која је први смртни грех, и оних што су спремни да се жртвују за неки идеал. - Ви из дијаспоре бисте могли, и морали, постати

квасац преображења. О томе непрестано мислим и о томе трба да разговарамо. Али без присуства највеће проститутке, хоћу рећи Политике, а уз присутност вере, наде и љубави, без лажних примеса, поштујући свачија уверења, али тежећи ономе што је изнад тих уверења - свеопштем Добру...”

ХИЛАНДАР

Некад жалим због своје дуге косе и румених усана.

У земљи Грчкој живи моја историја, моја легенда.

Не могу до прошлости, не могу до звона, ни до својих корена.

Хиландар остаје вечна тајна због мојих коврца.

Остајем без вида на једно око своје историје.

Бунар у мени остаје празан за искуство
које у њега није могло да се улије.

Врата манастира остају затворена пред знатижељом девојке.

Желим бар једном да чујем та звона и пробудим заспало сећање.

Без хиландарских звона моје дрво има плитке корене.

Доћи ћеш зато у мој дом путнице,
гледаћу у твоје дубоке очи пуна знатижеље.

Со грчког мора носићеш у коси, у цепу чемпресове шишарке.

Глас ће ти бити тих попут молитве и утехе.

Моја су врата отворена, чекам те.

Помози да време претворим у дуге, мирне кораке.

Дођи да уз тебе чујем дубоко дисање историје.

М.Д.

(Пс. Ово је песма девојке, од рођења непокретне, која својеврстан унутрашњи живот проводи у четири зида собе и ствара у себи богат духовни свет...)

Хиландар, 50-51/1997

О СЕНТ АНДРЕЈИ

“Бејасте ли, браћо моја млада,
Дал' бејасте ви на гробљу када?..’

Драги мој, шта да Ти пишем о Сент Андреји?

Мој давнашњи сан да Сент Андреју, ону о којој сам бескрајно маштао, о којој сам читао и чију сам судбину носио као део себе, да ту Сент Андреју видим, испунио се!

Путовао сам железницом, и кроз прозор гледао у пределе које смо пролазили. Моје су мисли истовремено лутале далеко уназад, у време кад су ове простране равнице мирисале на босиљак и кад су њима одјекивале српске песме, као она „Ми же Сентандрејци целог света славни”. Присећао сам се свег оног што сам некад читао, и жељно сам очекивао кад ће се указати пред мојим очима онад диван и у књижевности много пута описиван приказ од седам сентандрејских звоника, светионика Српства, који су се вековима одупирали свим ветровима, таласима и бурама. Наравно, знао сам да нећу доживети онакву Сент Андреју какву сам познавао из романа Јаше Игњатовића...

Та размишљања је прекинуо глас кондуктера кад је узвикнуо: „Сентендре”! Дуго ми је одзвањала та реч у ушима, и нарушавала моје снове. Сентендре, Сентендре, то ме враћа у стварност коју сам избегавао да прихватим...

Кад сам ступио ногама на тло, мене је прожимало чудно осећање нечег свечаног и узвишеног. Као да сам дошао у посету гробљу. На ум ми паде Лансонова мисао: „Човек поштује гробље, дакле душа је бесмртна”. Зато и Змај пева: „...гробље ј' земља ком се ходи...” Да, али ја сам се на овом тлу осећао сигурнији и чврсто сам се решио да више не говорим енглески. Говорићу само српски...

Време се није променило, остало је и даље тмурно и облачно. Почела

је да пада киша, крупна, права летња. Ја сам журио да што пре дођем до центра, јер је станица у једној ували тако да се Сент Андреја и не види. Тражио сам пут али нисам хтео никога да питам, желео сам да га сам пронађем препуштајући се интуицији јер, дошао сам у земљу предака!

Најзад, после мало лутања стигао сам на узвишицу и преда мном се указао диван приказ. Сент Андреја као на длану. Седам торњева стоје гордо, надвисујући време и као да су певали добродошлицу једном младом заљубљенику њихове прошлости који је дошао из далека да бар за тренутак ту прошлост доживи.

Пошао сам првој цркви која је била најближа. Мојој радости није било мере кад сам видео да је она отворена. Још корак, два и чућу можда „добар дан”. Пришао сам вратима и нисам могао да поверујем... Како је стварност неумољива. На првом кораку па - разочарење! Гледам кипове, оргуље, клупе! Црква је постала католичка, иако сам знао да таква у Сент Андреји не постоји. Значи продана, или, блаже речено - уступљена. Господе, за кога су Кирићеви, Стефановићеви, Игњатовићеви и други зидали цркве?! Није ли био у праву Ракић кад је певао: „Нама сад кажу, деца овог века, да смо недостојни историје наше...”

Изашао сам из порте и упутио се ка центру, где треба да буде Благовештенска црква. Ту видим, она локотом закључана а група туриста, Немаца, обилази је док им водич нешто објашњава. На средини трга који је уређен по типично нашој, српској архитектонској традицији, налазе се: лепо украшени велики камени крст, црква, школа и кафана. Најзад, усуђујем се да питам некога за хотел, наравно по српски. Сви слежу раменом, насмеше се или не, и иду даље. Стеже ми се у грлу. Зар је мој језик овде тако непознат? Онда се упутих Саборној цркви, такозваној београдској, једном кривудавом стрмом улицом поплочаном турском калдрмом. Киша још увек пада. Преко пута цркве кућа грађена типично барокним стилем, са капијом и великим венцем од ивањског цвећа. Прилазим. Велика гвоздена врата се са шкрипом отварају. Порта

је као из Гримових бајки. Тешка хладовина, прозори на цркви разбијени, велика трава покрива надгробне плоче попуцале од мразева и ветрова. На цркви масивна храстова врата великим локотом забрављена. Од њихове шкрипе уплашило се јато голубова које је било на цркви. Чини ми се да су Једино још они остали верни традицији. Истина, голуб је символ мира, али овде влада мртви мир. Убрзо за мном дошла је у порту она иста група туриста. Обишли су око цркве док је водич позвао једног човека да донесе кључеве. То је био црквењак. Сачекао сам да сви уђу у храм. Стао сам по страни од те групе, јер они су дошли да виде историјски споменик, да се мало зачуде, па похвале или остану равнодушни, док сам ја дошао као Србин, као потомак оних који су некад све то створили, обележили своје време и задужили будућност; дошао са страхопоштовањем, као у светињу, мислећи и на све оне који су некад у њу улазили. Узбуђење је расло, у грлу стезало, сузе навирале. Црквењак говори на мађарском, а водич преводи на немачки. У ушима ми одзвања „зербише ортодоксе кирхе”. Неки су стајали и слушали, неки се шетали, док сам ја био у једном углу сав потиштен. Црква је изнутра препуштена времену. Раскошно израђени иконостас покрива слој прашине и паучина. На једном месту ћирилицом стоји: „Приложите за храм”. Приђем црквењаку и питам га: „Господине, говорите ли ви српски?” По краткој паузи, савлађујући можда узбуђење, он узврати: „Па, ја сам Србин!” Нагласак му је био на ОНОЈ првој речи ПА, као да је хтео да каже - ми ЈОШ ПОСТОЈИМО, шта сте ви мислили.

Затим сам пошао код настојника цркве. Зажелео сам да видим тог човека, тог капетана брода који тоне и нестаје у таласима. Пришао сам вратима зграде прошавши кроз један некад леп парк а сада запуштен, у коров зарастао. Покуцао сам на врата и одмах је преда мном стајао један висок, сед господин. Одмерио ме погледом и рекао: „Тешик сепен” (изволите молим). Ја га ослових и приђох му руци. Он је говорио са тихом тугом, помирен са судбином. Кад сам му рекао одакле сам, причао ми је да је био код нас у Руми, пре педесет година. Причао ми

о људима, о времену којег више нема, и да их је сад једва осамдесет душа у овом граду. Осећао сам се као Чичиков у „Мртвим душама” јер сам залутао овде у једно прохујало време. Они сваке недеље служе у Саборној цркви, у осталим једанпут годишње, кад је храмовна слава. Живот овде нестаје. Дошао сам да гледам ропац једног великог поколења!

Разгледао сам градић. Киша још увек пада. Вољена земља плаче, али све остаје глуво. На кућама су плоче о знаменитим Србима на мађарском и ћирилицом. Обишао сам Оповачку, Благовештењску и чувену Преображењску цркву. Оне се још увек опиру немилосрдном времену. Сетих се Ракићевих стихова: „Беспомоћно Христос руке шири вечно чекајући паству које нема...” Две су уступили католицима а једну протестантима. У остале цркве улазио сам где се могло, да упалим свећу и поговорим са људима који их чувају. Свуда исте речи туге и жаљења.

Посетио сам антикварницу. Продају се дивне и вредне ствари. Раскућује се некад знојем стечено благо сентандрејских Срба.

У књигу утисака у коју туристи уписују како су лепи чираци, крстови, иконе, ја сам записао тешке речи, тешке као што је тешка туга која се носи за нечим далеким и изгубљеним.

Ручао сам у једном ресторану уз чашу надалеко чувеног сентандрејског вина и спремао се да напустим овај град. Узашао сам на узвишицу са које сам се последњи пут окренуо ичзастао да одам пошту овој некад благословеној земљи. Седам торњева плаче над судбином једног изгубљеног поколења, несрећног а ипак поносног. А у Дунав који ћути, који памти успоне и падове, песме и плакања, и који као некад тече, уливају се сузе преосталих Сентандрејаца кодима се данас и моје придружују.

Ето, драги мој, то је Сент Андреја. Али, то се мора лично да види и доживи. Саме речи мало кажу.

Хиландар, 9/1983

Светом Архијерејском Сабору
Српске Православне Цркве
Београд

„Господ погледа с неба
на синове човечије,
да види имали који разуман,
тражили који Бога” (Пс.14,2).

СВЕТИ ОЦИ СВЕТОГ АРХИЈЕРЕЈСКОГ САБОРА,

Ми Ваша чеда у синовској оданости усуђујемо се овом приликом говорити са Вама без прописаног протокола. Шта је то, што је условило да се једна група свештеника из једне епархије обрати директно врховном телу своје Српске Цркве? Претичемо ли ми можда време, па оно што би моли говорити сутра говоримо већ данас? Надамо се ипак да нисмо поранили - или што је још важније, да нисмо закаснили. Са том вером упућујемо Вам ово Отворено писмо.

Ви сте Српски Епископат и имате моралну обавезу да нас саслушате, да чујете уосталом и сваки други глас који долази из верног, српског, православног народа. Свет се мења и време пролази, прокрада се и провлачи поред нас као утвара коју не опажамо и не примећујемо. Народи који су вековима били у ропству постају слободни, господари свог бића и своје земље. То је добро. Особито од Хелсинкија до Мадрида расправља се о правима народа и сваког човека појединачно, иако са променљивим успехом, ипак се тежи остварењу идеала слободе потребне као хлеб насушни.

И Црква Христова тражи своје место у свету. И то је добро. Шта се то догађа са нама, шта се догађа са Српском Православном Црквом? Тешко нам је и велики бол нас притиска у души кад озбиљно погледамо истини у очи. Наша Црква више не живи, она животари. Ми још

битишмо на слави Цркве из времена Немањића, из времена славне борбе „за крст часни и слободу златну” за време петвековног агар-јанског ропства. На папиру ми имамо исписане речи Устава и закона ове земље о праву вероисповести, рада и деловања. Све је тамо мање-више лепо написано и записано. Неки та своја зајамчена и гарантована права остварују и у пракси користе. А шта ми чинимо?

Зар је суђено српској деци да две хиљаде година после Христа не знају ништа о том истом Христу? Кажу нам - слободно је организовати часове веронауке па зашто то не користимо? Ми у Шабачко-ваљевској епархији знамо да се сваки такав покушај завршавао са неуспехом. После неког времена почела би испитивања и малтретирања. И ко би се поново усудио да почне? Ко би се одлучио да пошаље своје дете на веронауку знајући шта га све очекује у школи, друштву... и да га нико неће или не може заштитити? А то право други издашно користе на нашу велику срамоту. То је **прва**, најкрвавија рана на мученичком организму Српске Цркве! Можемо ли знати Ваша Преосвештенства, шта је предузео Епископат наше Цркве да се веронаука заиста слободно одржава у црквеним просторијама? Шта је учињено да се онемогући активна атеизација наших младих верника почев од Основне школе па до Универзитета? Марксистички поглед на свет приказује се и предаје као једино научно исправан и дозвољен. Ко је и када подигао свој глас у нашој Цркви против тога? Сматрамо да сте Ви имали право и обавезу да то учините.

Оци свети, гласови који допиру до нас и раздиру нам душу, гласови који као ножем парају срце сваког поштеног православног Србина, као уосталом и сваког истинољубивог и добронамерног човека, језиво наслућују - на Косову, у нашој славној Рашкопризренској епархији ускоро неће бити православног живља, нестаће са лица земље наших старих задужбина којима смо се ми дичили и којима се дивио културни свет. То је **друга** тешка рана на телу наше Цркве данас. Зато ридамо и плачемо! Као да и сада чујемо глас вапаја попа Петра, попа Николе, монаха Исаије, старог дечанског хроничара и других из њиховог доба

(„Кад су живи завидели мртвима” М. П. Суреп). Једино што је учинио Епископат наше Цркве је штура информација за јавност у црквеној штампи са једног од разговора са функционерима Републике Србије у којој се само стидљиво напомиње шта се то догађа тамо на Косову. Сигурни смо да располагете са мноштвом података о томе. А, ћутите! Зашто? Вероватно ради добрих односа између Цркве и државе које обавезно истичете у сваком саопштењу са тих разговора. Обратно, када треба нападати Цркву због свега и свачега, нас нико не штеди ради тих „добрих” односа.

Црквена штампа не пише о погромима, прогонима православног свештенства и верника на Косову. Не пише се о рушењима, паљењима и скрнављењима косовских светиња. Највише што чини је да евентуално пренесе неку вест из средстава јавног, друштвеног информисања. И тада, чини се, са дозом некаквог одстојања. Све до сада што знамо о стању Цркве на Косову прочитали смо код других, сазнали са друге стране. Па и ти други се чуде: зашто Српска Црква ћути!? Зашто ћути њена штампа? Где су њени дописници? Ћуте и не пишу, ваљда - забране ради?! Ако се због тога - истине ради, забрани и заплени неки наш лист - бар знамо да смо нешто покушали. Зар да ћутимо када непријатељ у овој нашој, слободној земљи пребија српског владику, туче професоре наше Богословије, свештенике и монахе, а монахиње силује? Зашто се крије од нас како је изгорео конак Пећске Патријаршије? Ко је од стране наше Цркве прихватио она прва саопштења за јавност на радију, телевизији и у штампи? Ако то нико није учинио, зашто то није речено јавности? Од кога и од чега Српска Црква непрестано страхује? Од мучеништва можда? Па њени темељи почивају на крви мученика! Никада у историји није постојала већа и озбиљнија опасност да нестане један народ на једном простору, јер православни Срби беже и исељавају се са Косова интензивно двадесетак година. Хоће ли се свет питати да ли нам је неко и чиме затворио уста?

Служба Српске Цркве преко хиљаду година, само је служба Христу

и никоме другом. Никада ми нисмо одступили са те линије до скорих дана. Плашимо ли се ми слободе? Научили смо по свему судећи да будемо робље, да сагнемо главу, да трпимо и ћутимо. Некако нам је то ушло у крв. Слободом и уједињењем 1918. године нису престале, него тек почеле наше међусобне српске свађе и уступци властима. Нисмо се опредељивали, подржавали смо власт. Тада и ништа друго није значајније постигнуто, изузев обарања оног злокобног Конкордата, што су више други искористили за своје циљеве него ми. Ни по последњем рату се нисмо јединствено определили, нисмо осудили сарадњу са окупатором и зато нам се данас (с правом) може рећи да нисмо исто што и Римокатоличка црква у Пољској. А ми смо увек били са својим народом кроз историју, особито у патњама, све до нових времена када себи морамо поставити питање: где смо и шта смо?

Арсеније III Чарнојевић и Арсеније IV Јовановић Шакабента, повели су свој народ у туђу земљу да би сачували име српско и веру прадедовску од најезде туђина. И у миру, и у борби, они су били прави вођи свога народа. Проклињу ли нас њихове кости у гробовима? Шта то ми учинисмо да спречимо да ослобођено и освећено Косово остане без свога народа? Ко је у врховима, или свеједно у бази наше Цркве крив и одговоран што нас сматрају прорежимском Црквом и клерокомунистима? Шта то ми још можемо изгубити, ако јавно протествујемо, ако упознамо нашу и страну јавност са тешким стањем у којем тамо живи наша Црква? Да ли је ко био спреман, или бар размотрио могућност да напусти свој положај и повуче се у манастир, негодујући - спасења ради? Можда ће тек тада и наше друштвене власти схватити да нас све ово вређа и боли и да ће учинити нешто за боље сутра овога народа?!

Хоће ли Свети Архијерејски Сабор одговорити, шта још може изгубити Српска Црква од онога што је већ изгубила? Сматрамо да се не бавимо политиком кад вршимо свету дужност старања о људским

душама, кад бранимо право да се јавно и несметано исповеда Православна вера Христова и када као припадници једног народа мислимо о његовој будућности.

Године 1939. освећени су темељи храма Светог Саве на Врачару, на месту где је спаљен највећи духовни вођ српског народа и наш први Архипастир. Њему, Светом Сави, сину Немањином, подвижнику и учитељу, најише је било стало до тога да отвори унутрашње очи свом народу, да види стварност овога и онога света. Био је он верни слуга Божји и добар крманош брода који се зове Српска Црква. Знојио се он око сваке душе свог народа, упућујући га Истини, Христу и спасењу. За сва та прегнућа овенчан је бесмртним светитељским венцем у царству Божјем. Срби су му подигли олтар у срцима својим и када је требало да се у слободи ова љубав према Светитељу оваплоти у велики, монументални храм, дошла је још једна наша несрећа, дошао је Други светски рат. Првих година после рата није се могло ни говорити о реализовању започете градње. Били смо сведоци Ваше борбе и залагања у скоро сваком сусрету са претставницима државних власти да дође до наставка радова на започетим темељима Светосавског храма. Били смо са Вама и уз Вас у тим тренутцима. Веровали смо да ће победити разум, Ваша љубав и љубав православних Срба према Светом Сави. Али, авај! Као гром из ведрога неба одјекнула је вест да од светог Храма неће бити ништа, већ да ће се на Врачару градити некакав дом Светом Сави са музејом и библиотеком. У први мах нисмо могли поверовати да је то могуће, да сте и ту морали поклекнути. Међутим, и даље смо читали, да је све ово договорено и да су већ издвојена новчана средства за план и пројекат. Значи, Ви сте се сагласили са тим. Да ли је Свети Сава само ваш или припада целом српском народу? Доградња Светосавског храма у Београду није никаква великосрпска идеја, него плод љубави према Светитељу и оног српског сељака у гуњу и опанцима „с мора и Дунава”.

Туга је наша огромна. Тај храм је требао бити стена нашег српско-православног јединства а он је постао камен спотицања и јабука раздора. Хтели смо се поносити њиме и Вама у православном и неправославном свету, али наше наде су усахле, остале су само сузе да заливаду „зидове плача” на поноситом Врачару, у столном Београду. То је **трећа** наша отворена рана. Треба ли остале овде помињати и повређивати? Коме треба тај дом о ком се сада говори? Зар музеј и библиотека могу заменити светињу Храма? Ми одавно знамо за ту намеру да нас, Цркву, конзервирају за музеје и библиотеке. Енвер Хоџа у Албанији је већ ту идеју спровео у пракси. Хоће ли и са нама бити тако? Зар је таква наша будућност? То нам предлажу и нуде све од времена француске, руске и наше револуције. Подићи ће се прах са земље од пепела Светог Саве и потамниће српска земља, ако се то (не дај Боже) догоди! Још није касно да се заустави таква лакрдија! Ми, свештенослужитељи на терену осећамо душу народа који још верује у Вас и у нас, али не знамо шта да одговоримо уплашеном стаду. Питају нас: Је ли могуће оно о чему се говори? Ми ћутимо или им кажемо још има неке наде, да није све пропало. Нека би Бог дао да буде тако! Ако се ништа друго не може учинити, нека остану оне зидине на брду Врачару, нека стоје као споменик наше немоћи - споменик једном времену и једном народу који се борио да их сачува онакве каквим јесу, јер „треба служит' части и имену... на гробу ће изнићи цвијеће за далеко неко поколење” (П. П. Његош, Горски Вијенац).

Оци свети, знамо да је Ваше бреме тешко, али пишући Вам ово писмо, желимо да Вам га олакшамо, да покажемо јасно и гласно како мислимо и шта мислимо. Дубоко се у себи надамо да тако мисли и сваки други српски свештеник, монах или пак обичан верник. Ви требате чути и осетити тај глас из народа, из Цркве на чијем сте челу.

И раније, а нарочито у последње време учестали су напади на вернике, на свештенство, на Цркву уопште. Ту скоро нападнут је блажено-

почивши Епископ охридски и жички Николај (Велимировић) на чијем интелектуалном и духовном капиталу почива наша Црква у овом веку. Никада, и ни од једног суда у земљи или у свету он није осуђен као непријатељ народа, као ратни злочинац, осим што је био идејно анти-атеиста. Нисмо ли и ми такви? Њему се управо приписују ове, најтеже ствари. Ко је и када подигао свој глас у његову одбрану горе у врху Српске Цркве? Нападају се, оцрњују и проглашавају непријатељима земље православни богомољци, ти мирни српски сељаци чија је љубав према Богу и према Цркви осведочена. Плодове њиховог рада и данас уживамо а нико званично и јавно не устаде у њихову заштиту. Јесу ли они заиста такви, каквим их приказују? Мислите ли и Ви тако? Ако не мислите, шта сте онда учинили у њихову одбрану, у одбрану својих верних - данас на Косову и Босни, а сутра ко зна где?

Рећи ће неко: подигнути су после рата многи храмови, поправљени стари, изграђени манастирски конаци и црквени домови, шта нам још треба!? Све су то грађевине од бетона, камена, гвожђа или дрвета, све су то само празне и хладне просторије - ако зврје празне или скоро празне. Отима нам се из руку, испред носа жива Црква и ту је наш проблем чије последице већ осећамо а осетићемо их још више у догледно време. А што се пак тиче светих храмова, и ту смо ми на зачељу, иза других верских заједница у земљи. Негде грађевинске дозволе за градњу цркава добијају за месец дана, а за подизање српских храмова тај процес траје годинама а да се често никад не заврши. У другим срединама за свако ново насеље планира се и верски објекат и консултују верске старешине. Консултује ли неко Вас по том питању? Да не идемо даље - зар пример градње цркве на Карабурми у Београду не говори овоме у прилог? Нада ли се нечему Нови Београд са 180.000 становника? Колико је нових цркава подигнуто после рата у Београду и његовим предграђима? Колико их је нових подигнуто у другим нашим градовима? Стварно, знате ли колико? О томе дугујете одговор како

нама тако и целом Српству. Сигурно је да процентуално по броју подигнутих црквених објеката а према броју верних далеко заостајемо иза других. Шта је узрок што се гаси славно немањићско задужбинарство код Срба? Друге верске заједнице траже своје присуство на радију, телевизији и осталим средствима јавног комуницирања, ми ни у својој штампи не пишемо оно о чему би морали да пишемо. Због чега је тако? Шта ћемо већ једном заслужити тим својим ћутањем? Можете ли Ви као прваци највеће верске заједнице у земљи затражити и добити бар један термин да кажете својој пастви зашто ћутите?

Свети наши Оци, никада се не би усудили да Вам напишемо ово писмо да нисмо сигурни да ћемо наићи на Ваше разумевање. Један великан људски је рекао да је дете отац човеку, а ми верујемо да сте Ви и оци и синови наше Цркве и нашег народа и зато би нам било жао ако не би хтели да чујете и услишите наш глас који жели највеће добро својој Цркви. Сигурни смо да знате да Српска Црква није и не може бити ничији бастион иза кога ће се заклањати, или пак полуга преко које ће нешто завршавати, ничији слуга који ће само служити и слушати а за узврат ништа не добијати. Ако тако и Ви мислите то ће бити од велике важности за будућност наше Цркве и имаћете увек нашу подршку као и подршку верних које предводите. У противном - Бог ће се наљутити на нас и на Вас и на цео Српски народ, а то неће и не може бити добро, јер „већма се треба покоравати Богу него ли људима” (Дела ап. 5, 2-9). Суд историје је пра ведан и немилосрдан „што је чије даје свјема” (П.П.Његош).

Вапимо пред Вашим коленима, учините нешто за Српску Цркву и овај народ, да би имали с чиме изаћи пред претстолнике на светосавском трону. Хоћемо ли се тамо заједно стидети? Сетите се Апостолових речи: „Ако умремо с Христом, верујемо да ћемо и живети с Њим” (Рим.6,8).

Не бојте се! Не плашите се! Верујте у свој народ и своју Цркву. Ми

смо с Вама уједињени у молитвама и у љубави према Богочовеку Христу, Спаситељу нашем, коме нека је слава у векове. Амин!

Одлучили смо да ово Отворено писмо упутимо:

1. Светом Архијерејском Сабору,
2. Епископу Шабачковаљевском, Господину Јовану,
3. Светом Архијерејском Синоду СПЦ,
4. Управи манастира Хиландара у Светој Гори, и
5. Богословском факултету СПЦ.

Свештенство Архијерејског намесништва Тамнавског окупљено на свом братском састанку у Убу на дан Преп. Симеона Мироточивог 26/13. фебруара 1982. године - целива свете Деснице Ваших Преосвештенстава и моли Ваш свети благослов.

Следе имена потписаних

Хиландар, бр. 7/1982.

ОБНОВЉЕНО КОЛО СРПСКИХ СЕСТАРА У БЕОГРАДУ

Реч Председнице:

„Поштоване госпође, поштована господо,

- драги наши узваници и миле сестре;

Обраћам Вам се данас, из ове дворане и зграде која је пре рата припадала 'Колу српских сестара'.

Могли смо наћи удобнију и лепшу дворану, али смо желели да буде управо ова, где су некада заседале наше, хвале и спомена вредне, претходнице.

Размислите: није ли ова зграда и ова дворана, по запуштености и беди, жива слика данашњице, њеног не само материјалног сиромаштва, већ исто тако и њене моралне оскудности и опустелости? Ако нам се ова зграда врати, лако ћемо је обновити и улепшати. Средстава за то ће бити.

Неупоредиво је теже у свима нама успоставити начела доброте и милосрђа.

Према томе, најпречи је задатак обновљеног „Кола српских сестара” да обнови и оснажи осећање добротинства у срцу сваке наше чланице, како би оне притекле у помоћ сваком вапећем невољнику. Милосрђе које за себе не тражи никакву награду и хвалу, једино је достојно наше делатности, а то несегично милосрђе оставиле су нам, у завет, наше врле претходнице.

У миру и рату, знале су да се жртвују за своје ближње, да се заложу за све невољнике.

По таквој делатности морамо остати, достојни њих, и ми данас. Не смемо постати ни трофејно, ни фолклорно, ни украсно, ни формално добротворно удружење чији се рад своди само на седнице, саветовања, скупове, приредбе у добротворне сврхе, скупљање прилога, или било којег облика лишеног суштине.

Јер, онемоћалим болесницима, напуштеним особама, незбринутој деци и умирућима, помаже и утире сузе нежна охрабрујућа реч, понекад потребнија од хлеба и материјалних поклона.

Ни мајка Тереза не нуди, у основи, ништа друго, доказујући на запањујући начин, да је човеку лакше растати се с овим светом, уколико му је самилосна рука пружена у последњем часу.

Ако се међу новим чланицама нађе и првих десет, као што се за овај скуп нашло само десет столица, ми ћемо моћи започети своје послеништво, уверене да ће пример привих посленица бити подстрек и осталима.

Сетимо се најједноставније поруке апостолске: „Чините људима оно што желите са и вама људи чине.”

То хришћанско учење, пробуђено и обновљено у нама, мора постати у међуљудским односима важније од свих политичких, економских и срачунатих друштвених побуда.

У обезбоженом друштву закржљава сваки хуманизам, или, како каже наш драги пријатељ, Енрико Јосиф: „Не може бити љубави према човеку, без љубави према Богу”.

Дозволите ми, као Председници „Кола српских сестара”, да Вам заблагодарим на пажњи, уверена да ће нам споменута начела бити сврха рада и постојања”.

(Хиландарци се моле својој Тројеручици да Њен благослов покреће и прати обновљено КОЛО СРПСКИХ СЕСТАРА на њиховом узвишеном путу жртве у служби Богу и ближњима.

Хиландар бр 3/1990.

ПРЕВОДИ ОЦА МИТРОФАНА

ЈЕДАН ИНТЕРВЈУ ИЗМЕЂУ ЧОВЕКА СА ЗАПАДА И ЊЕГОВОГ САГОВОРНИКА СА ИСТОКА

3.(Запад) - Ви сте се овде на Западу суочили са проблемом акционизма (активизма). У чему Ви гледате узрок таквог држања?

И.(Исток) - Читајући западне теологе, ми смо се у Русији чудили да у тој литератури појам ЗЛА потпуно недостаје. Сад овде на Западу видим, да се проблем зла уопште не поставља. То је знак да је духовни свет у животу западног човека, његова способност распознавања и разликовања духова нестала. Не види се да зло као такво ПОСТОЈИ, да је Сатана активан, да он из својих егоистичких разлога ствара зло, и да се то зло не изазива кроз социјалну неправду или економску неједнакост, него да оно делује само собом. Све се то овде на Западу не види.

Зато је и проблем ослобођења од зла постављен на погрешну и површну основу, оно се посматра социјалистички или комунистички. Зато долази до тога што се зове акционизам. Људи су заражени страшћу „равномерне расподеле добара”, и ту страст зову - љубав према ближњем. А то је, у ствари, само слепи импулс који има сасвим други узрок, и у супротности је са правом љубављу која је изразито мудра и која долази из дубине нашег бића, док је акционизам један унутрашњи немир кога проузрокује зао дух.

Марксизам је такође заснован на теорији и пракси метежа и узнемирености. Ово се запажа јасно и у данашњој марксистичкој теорији која се студира на нашим совјетским универзитетима. Тамо се стално покушава да се нагласи не измирење супротности, него заправо борба супротности. Увек се говори о томе да се борба наставља, јер је човек увек незадовољан, и да се уопште мир не може на овој земљи да нађе, јер је друштвена борба једно кретање које иде у бесконачност. Дух немира, бунта и подземља, уочљив је како у Совјетском савезу тако

и овде на Западу. Једино што ми у Совјетији имамо ту предност да тај дух разумемо као дух, и да то стање посматрамо као велико духовно искушење, а не као економско-социјалну ситуацију.

3. - Како ви у Русији можете овај дух да распознате у његовој стварној димензији?

И. - Код нас је марксизам као државна идеологија открио своје лице. Ми смо га искусили као убитачну силу која уништава све, не само хришћанске и антисовјетске идеје и схватања, него и све оно што има у себи живота. Ми јасно видимо како та идеологија води борбу против самог живота: и марксизам се сам чак прогони ако се живахније изражава, као на пр. у случају браће Медведјев. Ми смо данас у Совјетији у таквом положају да јасно запажамо, да се стварна борба не води на нивоу идеологија и политичких погледа, него на дубоком и основном нивоу духова. Тема акционизма код нас није популарна. Људи који тамо хоће да воде чисто политички акционизам не узимају се озбиљно чак и кад то искрено чине. Они се не могу да назову ни дисидентима, јер им нико не следи. Дисиденти имају бар неки мали ауторитет, имају глас који се слуша. Људи који делују чистом активношћу, као што се овде на Западу дешава, тамо код нас ни за кога не егзистирају.

3. - Није ли акционизам код нас нека накнада за унутрашњу празнину?

И. - Он је свуда то. Само је овде на Западу човек више одговоран због своје празнине него онај у Русији који нема те самосвести, нити има могућности за информацију.

3. - Зашто људи не могу да виде куд акционизам води, кад је његов исход очигледно једна велика празнина?

И. - И за мене је загонетка зашто су се људи тако изгубили, и како су у свом животу презрели оно највредније. Зашто је то тако тешко је разумети. Акционизам води, као што се десило код нас у Русији, тоталитарном систему. Кад се савест људи успава, и кад Дух Божји не може

да делује на њу, онда акционизам води у фашизам, у комунистичкој или некој другој форми, јер се та болест продубљује, људи иду негативним путем и све се више кваре. Они не желе да се поправе. Они полазе од мале критике лоших закона до велике критике система као таквог, док при том уопште не знају шта у ствари критикују. Они су заробљени духом критике. Они теже да духом рушилаштва и некрофилије (љубав према смрти) све униште. На вратима Теолошког факултета у Франкфурту стоји написано: „Револуција или смрт”! Није ли ту у питању једна погрешна апокалиптичка атмосфера, неко изопачено задовољство у смрти? Кад погледамо назад, то све налазимо у Руској револуцији од 1917. Многе њене песме прослављају и хвале смрт: „Ми ћемо сви умрети, али ћемо да изградимо нови свет” итд. То исто уживање у смрти и данас је основно расположење!

3. - Код нас има, Богу хвала, и правог идеализма. Многи људи су спремни да деле са другима покренути на то хришћанским духом, а не од било какве идеологије. Како би ми могли да инспиришемо што више људи на ту праву помоћ?

И. - Само кроз састрадалну љубав. Шта значи састрадање? Не ради се о састрадању у материјалној нужди. Ми смо у Совјетском савезу као дисиденти врло лоше живели: без стана, без новца, без довољно хлеба, -али ми смо били срећни. Исто су људи у Трећем свету кад са Богом живе срећнији од овдашњих који живе у изобиљу док су скоро сваку наду изгубили. Зато треба полазити од душе и треба имати нарочитог састрадања према онима који празно живе. А Бог ће показати путеве како, кад и колико треба и материјлно да помогнемо. Иначе је материјална помоћ двосмислена ствар.

Може се рећи да је помоћ људима у Русији нешто добро, јер тамо - многи тешко гладују. Може се исто рећи да је и помоћ земљама Трећег света велико добро. Али за многе који помажу, то помагање је начин да побегну од својих проблема. Овде се од студентске омладине чује

пребацавање: - О Пољској се много прича ма да се тамо не убија, док се о Салвадору, где се убија, ћути. Зато што о Пољској говори десничарска пропаганда, левичарска мора да говори о Салвадору. Пољска и Салвадор су погрешна алтернатива која се идеолошки поставља а не политички. У Пољској се догађају драматичне и за цео свет важне ствари које су истовремено везане и за цркву и за веру и нису мање важне од догађаја у Салвадору.

Пољска и цео остали Други свет доводе се у везу са десничарском пропагандом, док предмет левичарске пропаганде остаје Салвадор. То је сасвим погрешно схваћено. Јер су сви материјални проблеми и у Другом и у Трећем свету врло јако повезани са духовним проблемима, то људи тамо разумеју. Овде у тзв. Првом свету (свету изобиља) то се најчешће не разуме, и зато се не разумеју ни људи из земаља Другог и Трећег света. Не схвата се како се тим световима може да помогне. Права љубав је светла и мудра љубав. Све друго је сујетан акционизам који ничему добром не води до једино опустошењу Првог света, његовог потрошачког друштва. Акционизам је најчешће бекство у погрешно састрадање.

Тим људима који неће да помогну себи него земљама Трећег света, треба пожелети да стекну способност самосастрадаљивости. Прво треба себи помоћи, а онда покушати да се и земљама Другог и Трећег света помогне. Кад је неки човек на Западу упитао Буковског: „Како ми можемо вама да помогнемо?“, овај је одговорио: „Опростите, ја бих пре хтео да упитам: како ми вама можемо да помогнемо?“ - Хришћанска помоћ, дакле, заснива се на сасвим другој основи.

3. - Ј. Б. Мец пише у својој новој књизи, да у земљама Трећег света недостаје хлеба за евхаристију (причест). Шта Ви кажете на то?

И. - Мец схвата погрешно блаженства. Он сматра да у земљама Трећег света не може да дође до причешћа јер недостаје насушног хлеба. Тиме

он показује сасвим површно схватање причешћа. У нашим затворима, чак у Сибиру, увек је налажен хлеб, макар у форми сурогата, у крајњој нужди од коре дрвета. Свештеници-сужњи нашли су у тајги кости мученика за олтар а од боровница су правили вино. Не ради се дакле о проблему физичког хлеба за Трећи свет, него о проблему мучеништва и жртве.

Меџ обраћа овај проблем у конкретно материјални, да недостаје хлеб. Међутим хлеб живота никад не недостаје, јер се Христос свуда жртвује. Страдање није у првој линији физичко, него је оно духовно. Људи који се прогоне правде ради, они су у затворима срећни. Треба видети зашто су они тако срећни, а зашто људи у свету изобиља нису тако срећни. Овде у Европи живи се у радости без радости. Живот је овде као неки празник без свог разлога, изазван из ничега кроз вештачка средства, нешто као магија. Та се празнина сасвим јасно види. У очима људи овде гледа се досада, иако им лице и очи изгледају весело, али они су празни. Очи су, како се у Јеванђељу каже, светлост душе. Овде се не виде такве очи, место њих се гледа само стакло.

3. - По Матеју (глава 25) ми треба да помажемо гладнима. Ми не смемо да гледамо кад људи умиру од глади.

И. - Природно, ми треба да помажемо, пошто смо материјална добра добили од Бога. Благостање је основа за то да можемо да делимо. Оно и постоји само зато да се може да дели. Ми треба тај дар Божди да делимо онима који много више од нас требају.

3. - Значи постоде две врсте помоћи: једна као израз акционизма која коначно доноси штету и нама и другима, и друга кад се помагање чини у духу Јеванђеља. То значи да једна врста акције није равна другој врсти акције?

И. - Да, акција није равна акцији. Добро као мотивација једног поступка треба да се анализира духовним оком: да ли је то добро природно добро, или је оно духовно добро. Природно добар човек је често

слеп, јер помућен својим страстима, ради сасвим погрешне ствари. Да би се чиниле паметне а не погрешне и некорисне ствари, нама је потребан подвиг. Природан човек битише у амбициозном двосмисленом лагеру. Он не зна да ли чини добро или лоше. Он гледа само непосредан поступак, а не гледа на његове последице. Многи су хришћани постали данас природни људи, они су без духовног просветлења и јасноће. Њихова су срца затворена.

И наша револуција у Русији избила је некад са добрим жељама. Најбољи људи онога друштва били су револуционари. Руска интелигенција 19. века која је ту револуцију извела, била је атеистичка и опредељена само за природно добро. Сад ми видимо последице те револуције. Оне су страшне за цео свет. Болест која је поставила наш народ на ивицу моралног, физичког и духовног уништења, сад се шири свуда. А некад је све било испуњено само добрим мотивима и жељама. Зато ми данас не можемо да дозволимо себи наивност и недуховност. По мом мишљењу ово је наук за цео свет, који је данас један свет. Јер, у политичком смислу нема у наше време ниједног острва које постоји само за себе. Сви догађаји, за трен, налазе свој ехо свуда. Зато се ми треба да осећамо као грађани целог света и да много меродавније судимо, него само критеријумима нашег провинцијалног мишљења и краковидог разума. Данас се хоће само разумом да мисли, а не срцем, и то је трагично.

З. - Црква нас у овој ситуацији не оставља саме, она нам нуди лекове против нашег слепила, није ли тако?

И. - Да, Црква нам нуди највећа лекаства у тајнама исповести и причешћа, да само те најважније поменем. Тајна покајања је једина сила кроз коју време може да се избрише, јер се човек кроз њу понова рађа. Сви се грехови заборављају. Прошлост нема више снаге над човеком, он постаје сасвим нов.

У једној московској школи, нека девојчица 10. разреда извршила је

самоубиство. Иза себе је оставила цедуљицу, где је стајало написано: „Умирем, јер сам рђаво људско биће”. То је доследни исход утилитаризма.

Ако би сви ми могли да сасвим озбиљно и дубоко о себи самима размислимо, открили бисмо да смо сви рђави људи. Једино што може да нас спасе, то је љубав Христова; она нас чини децом Божјом. Од нашег страдања што смо рђави, ми се можемо да ослободимо једино - покајањем. Московска девојчица није о покајању ништа знала. Она је извршила самоубиство јер је била озбиљна девојчица. По материјалистичкој теорији сви људи би морали тако да заврше, јер по њој не постоји нада.

Нама се кроз тајну покајања даје на једној сасвим новој основи и реалности, поновни живот и измирење са целим светом. Овде на Западу као и у Совјетском савезу људи живе као материјалисти. У Европи су чак и хришћани често материјалисти, пошто не верују у духовну стварност и загробни живот. Стога живе у непрестаном очајању и без наде да буду спашени, јер се не могу да ослободе од рђавих жеља и унутрашњих тежњи које су често зле и пуне егоизма. Они живе у отпору према свету, према ближњима и према Богу. Они у ствари не живе, они разарају све.

Такви људи и не могу да буду друкчији јер живе без Светих тајни.

Црква доноси мир у наш живот кроз најузвишенији реализам хришћанства. Тако ми постајемо реалисти у свим стварима. Људи могу да постану реалисти само кроз чудо, не кроз природу. Данас се појам реализма погрешно схвата као појам чулног искуства, то што у ствари претставља најповршнији слој искуства. Али чулност мора да се потпуно духовно изражава (артикулише), да буде духовно обојена. Дубина овог духовног артикулисања лежи у Светим тајнама које отварају скривеност у свим слојевима нашег бића. У светим тајнама је центар света, нарочито у тајни причешћа, јер оно што је најдубље и нај-

више у нашем бићу и у свету, повезано је са Христовим распећем и васкрсењем. Евхаристија је истовремено и жртва и васкрсење, смрт и живот у једном и истом тренутку. Ту су најсупротније ствари сједињене. Остали живот, живот ван евхаристије, треба да буде продужење евхаристије, све у нама и око нас треба да буде просветљено светлошћу ове жртве. Тада се тек увиђа сасвим јасно, да је човек једино кроз Христа ослобођен и измирен са Богом и ближњима. Само кроз Крст и васкрсење умире се и васкрсава сваког тренутка. То се дешава код сваког од нас. Сваки дах нашег живота само је кроз Њега проузрокован.

Света тајна није нешто магијско као што многи од људи мисле, и није неки приватан догађај у животу појединца. Она је космички догађај, јер Црква је космичка стварност и претставља реалност која обухвата цео свет; у њој су повезани како они који су напустили овај живот, тако и они који ће се још родити, са онима који сад живе. Кад човек греши, он оштећује цели свет, а кад учини једно богоугодно дело, онда се небеса радују и цео се свет користи и оснажује.

Православна литургија то је свети празник, њу анђели служе. Људи на њој узимају учешћа у ономе што се на небу дешава. Небо силази на земљу... То је есхатолошки смисао православне литургије. Та литургија, то је рај на земљи. Али она није један одвојен део од нашег живота. Кад напустимо храм ми не напуштамо литургију. Молитва прати цео наш дневни живот.

3. - И Христос остаје у нама иако напустимо храм!

И. - Да, али проблем је у томе да се ми често недостојно причешћујемо. Јер, по идеји једно причешће би било довољно да учини човека светим, ако би се он сасвим достојно причестио. Наша припрема за причест је најчешће непотпуна, ми често нисмо спремни да идемо путем Христовим. Зато је наша причест с једне стране највиши догађај у нашем животу - јер нас везује са Христом, а са друге стране ми сами себи сметамо да се Божја благодат и благослов у нас уселе.

У Православној цркви је испред причешћа прописана обавезна исповест. Исповест чини човека чистим сасудом да се може са Богом да испуни. Тиме је суштина причешћа у потпуности и сасвим изражена. Причешће треба да прими онај који је спреман да иде путем Крста, који се ослободио свих земаљских ствари, и који хоће да следи Христу на Његовој уској стази.

3. - Код нас се многи питају: чему исповест?

И. - Да, јер је појам о греху изгубљен. Не може неко да се исповеда, ако не зна зашто је грешник. Грех је тако дубоко ухватио у нама корен, да смо сви ми болесници. Наши руски манастири себе схватају као болнице. Духовници су тамо лекари, тако се они тамо и зову без да се тога стиде. Ми треба да схватимо да смо сви болесни.

3. - Нормално би ипак било да болесник тежи оздрављењу! Откуд долази заправо супротно понашање?

И. - Треба чезнути за исцелењем, за очишћењем. Кад је неко телесно прљав, он чини све потребно да се одмах опере. Међутим, појам духовне хигијене је просто изгубљен.

Ко посматра живот руских људи, он запажа како грех, чак и мали, мења човека, како он не може да нађе мира све док тај свој грех не призна на исповести. Али ако се стално и само у греху живи, као овде на Западу, и ако се само они велики греси, као убиство, региструју као греси или чак можда ни они, онда је природно да је сваки осећај за духовну хигијену у потпуности нестао.

(Овај је разговор вођен 15.3-1982. у купеу путничког воза између Салцбурга и Линца).

Хиландар, бр 7/1982

Разговор с Татјаном Горичевом превео монах Митрофан

УТИСЦИ СА ЗАПАДА

Поред Николајевске цркве у Лењинграду је често стајала просјакиња - висока жена са лицем трагичним, испуњеним тајанствене силе. Са болом је пружала руку за милостињом, певала је молитву - ридање: „Пресвета Богородице, просвети нас светлошћу Сина Твога!” Њен облик, глас, све је говорило о достојанству какво се ретко среће у нашем узврпољеном животу. И схватила сам шта је то просјачење. То је подвиг, то је вид светости, то је благодатни, победоносни Крст.

Тек сада схватам како ми, руски хришћани, треба да смо благодарни Богу што су нас хапсили не као хришћане (јер код нас не постоји деликт мишљења), него као „паразите”, као антисовјетске елементе, као нарушитеље јавног реда и поретка, као лопове и трговце наркотицима (шта све нису у стању да измисле чиновници КГБ, не презајући од најјичиничнијих формулација). Баш у томе су нам они помогли да не западнемо у гордост, да не постанемо фарисеји патње и мучеништва, и наша десна рука није знала шта ради лева. Слава Господу за све! Црква, лишена спољашње власти, сјаји унутрашњом снагом. А они, властодршци од овога света, још никада нису били тако мало привлачни, тако јадни. Господ нам је право пред очи изнео колико су испразни сви поробљивачи. Ретко кад сам имала прилике да сретнем хришћане који су мрзели власт - наши прогонитељи су пре свега изазивали сажаљење.

Овде на Западу представљају ми „одговорног за омладину”, „одговорну за женско питање”, па чак и „одговорног за живот”. - „А има ли одговорног и за смрт?” - хтела бих да питам, али се не одлучујем, сувише су озбиљни и суморни ови људи. Не људи, него функције које претварају цркву у некакву бирократску машинерију. А када видиш те равнодушне чиновнике, са ужасом на њиховим лицима откриваш инфернално-умртвљујуће црте совјетских партијских радника. Улазиш у канцеларије, видиш кабинете, у сваком седе по два-три човека који су

нечим заузети, а живота нема, никаквог. Све то јако подсећа на Кафку. Црква се претвара у институцију. А где је тело Христово? Пастири су престали да буду оци, постали су службеници. Црква не може да буде хладна и механичка. Све што чинимо за Бога морало би да излази из највеће дубине живог и ужареног људског срца. Тек тада ће нужда да се потчињавамо слепој и анонимној сили уступити место ревном послушању Оцу.

Старац Николај, духовник многих свештеника па чак и епископа, говорио је својим духовним чедима: „Ви морате да будете не само очеви својој пастви, него и мајке”. Нежност која се излива из старца не зна за границе. Он својим миловањем дотиче све људе, животиње, читаву природу. За ту љубав нема ситница, она за сваким следи као за беспомоћним дететом: треба ли ти пара за пут? а код каквог си лекара била јуче? имаш ли топло рубље У почетку, те ситнице те чуде, а затим схваташ, стичеш поверење, откриваш сасвим нови ниво односа међу људима.

Мати Марија (Скобцова) је писала: „Постоје два начина да се живи. Један - савршено законито и поштено ићи по сувом, мерити, рачунати, планирати. Али, може се ићи и водама. Тада се не може ни мерити ни планирати, него све време и само треба веровати. Само тренутак безверја - и почињеш да тонеш.”

Човек је у свом лукавству склон да умањује сопствене снаге. А ако размислимо, Богу је било кудикамо теже да постане човек, него што је нама да постанемо Бог (по благодати). Руски филозоф Фјодоров је предложио пројект васкрсавања мртвих, победе над смрћу. Достојевски, Толстој, Владимир Соловјев, сматрали су Фјодорова својим учитељем. А данашњи критичари ове мисли сматрају утопијом исту, смешним и наивним причама. У ствари, истина је на страни Фјодорова - јер треба помагати Богу у Његовом послу.

Кубански песник Хорхе Валс који је двадесет пет година одлежао у

затвору, на питање Папе „Да ли сте патили?“ одговорио је: „Не. Једино је Господ patio, све наше патње су ништа у поређењу са Његовим”. Рекао је још: „Да сам у затвору провео само пет година, још бих и могао да мислим како сам био невино осуђен. Али, био сам тамо двадесет пет година и сада знам, да сам и ја крив.” Како је ова истина о људској души супротна савременом западном настројењу - у свему тражити длаку у јајету, бити вечито незадовољан и непрестано некога за нешто окривљавати: друштво, капитализам, бирократију, само и никада не саме себе.

Посматрам излог католичке књижаре у Мадриду. На корицама књига лица са „срећним” осмехом од увета до увета, изласци сунца и насмејана деца. У свему томе тако много плакатног, површног оптимизма. Како све то подсећа на совјетску изложбу: „Напред, у светлу будућност!”

А уједно ипак знам да ово одсуство укуса и естетике не може да смета тамо где постоји унутрашња ватра. Сећам се какве су јадне папирне иконице са сладуњавим цртешчићима поклањале једна другој бакице у руским црквама, и са каквим су трепетом оне чувале ту светињу. Дух може да преобрази све шта хоће - у све шта хоће: кич у лепоту, глупост у ум, мртво у живот. А ипак ми је тешко док гледам овај излог. Зашто су књиге о историји и уметности, које су одмах ту, до ових, оформљене тако истанчано, тако лепо? Зашто је једино реч Божја, која је у прошлим вековима била надахнуће за стварање предивних катедрала, сада скривена иза безукусног плаката и приземног кича? Јер, ова ружноћа може да одбије оне који још нису нашли чврсту веру, који још увек траже.

Свети побеђују зато - што они творе, зато што су као сунце неисцрпни у својој љубави. Неисцрпно је и искуство молитве. Литургија никада не може досадити. Њена се лепота не да објективирати, њено искуство фиксирати. Молитва се не може инструментализовати. Молитва се чак

ни напамет не учи (њом се не може владати). Једино је молитва у стању да се одупре паразитизму савременог друштва, потрошачког друштва. У том друштву све постаје објектом трговине и пасивног наслађивања - једино молитва гради, једино њу никада неће моћи да прогута та вампирска глад и адска досада.

Татјана Горичева,
превод оца Митрофана
(Хиландар 28/1989.)

ОДЈЕЦИ

Прослава Ускрса у Русији

Москва: „Драги товаришчи, данас хришћани славе највећи свој празник” - тако је почела главна емисија вести у васкрсној недељи 1990. преко телевизије „Време”. Онда су се показали позлаћени иконостаси, а свештеници и народ су из пуних срца узвикивали: „Христос васкрсе!” У даљем коментару модератор је изразио наду „да овај Ускрс помогне совјетском друштву у васкрсавању његовог духа”. А други новинар у својој емисији: „Надајмо се, да ова Ускршња недеља буде почетак васкрсавања наших душа”. Први програм московске телевизије дао је цео ток ускршње литургије из патријаршиске катедрале, на којој су - по ТАСС-у и „представници из јавног живота узели учешћа”. А цео програм тог великог дана био је испуњен концертима са духовном музиком, „не као знак времена само” - тако ТАСС-ов коментатор - „већ као знак унутрашње потребе нашег друштва, које је за праве људске вредности било изгладнело”. Радио „Мајак” је посветио цео преподневни програм на Ускрс теми - ДУХОВНОСТ. Била је реч о Цркви, њеној традицији, навођени су пригодни одломци из Светог Писма, говорено о мисионарству и социјалном деловању Цркве у прошлости. На крају је објављено да ће се целе наредне седмице сакупљати прилози за нарочито потребите, пред патријаршиском катедралом. Совјетска телевизија је донела и један приказ „Виа Долороза” у Јерусалиму. А орган КП „Правда” описала је у великом чланку поједине „станице” Христовог крстоносног пута, под насловом „Бесмртне идеје”. - Цркве су овог Ускрса биле пуније но икад раније. Нарочито је омладина падала у очи. На Ускрс увече преношена је Вечерња из једног новооснованог женског манастира, којој је присуствовала претежно омладина. По завршеном богослужењу, свештеник је присутнима давао објашњења из свете литургије. Била је реч и о томе како данас у Русији некрштена омладина хрли на обред крштења. Редакција московске локалне телевизије одушевила је на Ускрс своје гледаоце, кад је замолила ми-

трополита Јувеналија, да са екрана благослови све Московљане. „За вас све Христос је васкрсао. Он је заиста васкрсао! Његов благослов призивам на све вас!” - узвикнуо је Митрополит.

Мало село у Сибиру пружало је отпор совјетској сили више од 70 година

Сеоце Садовск у Алтај-планини, на граници према Казахстану, настањено је строго верујућим православцима који су увек само једну власт над собом признавали - Бога! - Становници села су живели као пустињаци и отказивали су сваки контакт са совјетским друштвом, пише недавно совјетски орган „Правда”. Они нису уписивали своју децу у школу, нису имали личне исправе, нису радили у фабрикама, а младићи из села нису прихватили војну обавезу. Та православна сеоска парохија која је основана двадесетих година овог столећа, била је дуго времена трн у оку совјетским властима. Покушано је свим средствима, да се непокорни мештани Садовска сломе, да се њихова заједница разбије, чак да се село уништи. Полиција је организовала рације против неукротивих сељана, њихове куће претресала, њихове псе-чуваре таманила, њихову децу хватала и затварала у интернате. Село се бранило. Сеоске страже су са ивице села јављале о појави сваког странца или полицајца, који би се селу приближавали. Сељаци су бежали у тајгу или су се крили у подземљу док би опасност прошла. Сем овог пасивног отпора према совјетској власти, житељи села Садовска су водили тих живот посвећен сточарству, пчеларству и разном рукодељу. Савремена техника није до њих стизала, а једини украс у њиховим домовима биле су старе православне иконе. Задњих година су престале одмазде против ових православних „фундаменталиста”: вод струје био је постављен, једна школа и једна полицијска станица отворени, телефон уведен. - Ипак, ускоро потом све је то престало да егзистира. Милиција је повучена, такође лекар и учитељ. Струје у Садовску нема више...

Хиландар, бр. 31/1990

САРАДНИЦИ

ПРЕОБРАЖЕЊЕ

У овом преображењском броју „Хиландара” не можемо а да уводник не вежемо за истоимену тему. И то не толико због календарског дана, колико због актуелности ПРЕОБРАЖЕЊА као појаве и као нужне потребе у животу нашег народа данас.

Преобразити се, значи: променити образ, обновити га, стећи други изглед. А „образ” у српском народном схватању, то је наш „унутрашњи човек” како га Јевенђаље види; то је „Христос у нама”, како нам то просвећени Апостол открива.

Приморан да живи по туђој идеологији, која је и самом животу страна, наш народ је делом изгубио, делом повредио тај свој образ! „Унутрашњи човек” је током последње две генерације протериван из Србинове душе. Уколико је још у њој, он је омалокрвио до те мере да не живи више, него вегетира. Отуда немање снаге ни у друштву, ни у Цркви, ни у држави, ни у политици, ни у економији. Трзаји живота се једино још запајају у интелектуалној култури, која на основу логике ствари, увиђа трагику постојећег народног стања и критички се на њега осврће, кад у периодици, самиздату, кад у литерарним приказима. Али та једносмерна критика више личи на Лотову жену, која се окренула да гледа како пропада Содом па се на том месту скаменила.

Недостаје данас оне прометејске визије и путоказне тежње да се хаотика постојећег живота одбаци, и да се потраже и нађу они чисти простори самосвојног народног духа; да се почне светла образа да живи, и да се сигурним ходом корача нашим историјским путем; да се народ запоји снагом једне идеје за коју је вредно и живети и мрети, - да се преобрази!

Таворски догађај и таворска порука (види, Марко 9,2-9) су основа те идеје која је кроз хришћанску прошлост у сваком народу нашла своје одговарајуће форме.

Поред палестинског Тавора постоји у духовној традицији хришћанства и наш православни. светогорски Тавор, на врху Атона. Он симболише УСПОН у духовном животу с крајњим циљем доживљавања нестворене таворске светлости као „амбијента” Царства Божјег на земљи и у вечности.

У свом исихастичком животу на Светој Гори, у својој Карејској испосници, наш Свети Сава је доживљавао Тавор у његовој суштини: гледао је у њему најмоћније сведочанство живота као таквог, земног и вечног као једног. Гледао је ту у Богочовека Христа као стројитеља света и учитеља поретка у њему; поимао таворску поруку „... Њега (Христа) послушајте!” и осећао се при том тако узвишено. да је и он са тројицом апостола са Тавора могао да каже: „Овде нам је добро бити”.

На та два мерила: - ЊЕГА ПОСЛУШАЈТЕ, и да је у Његовом присуству ДОБРО БИТИ, наш Свети Сава је почео да изграђује СВОЈ верско-национални програм за наш народ. Преображен на Атосу, Свети Сава је преображавао све са чим је касније у додир дошао. Тако је он завладао српским народом не силом него смирењем: не влашћу него служењем. Он није био вођа, него пастир; не идеолог речи, него учитељ примером. Чинио је да добро међу људима расте, да се доброта у друштву умножава, да се покварени међуљудски односи поправе: да се бољима и најбољима свуда место даје, да се цене и поштују, јер смо и сви ми кроз њих бољи.

Преображењско Светосавље једини је одговор и данас на сва наша народна питања. Као у време Светог Саве тако и данас Црква треба да је ДУША државе. Јер ЧОВЕК је почетак и крај свих проблема у животу сваког друштва. А Црква је та која човеку даје одгој духовни, васпитава његово срце, то средиште његовог бића и крмило његовог живота. Култура човековог срца је данас важнија од свега. Срце по својој здравој природи види и оно што разум не може да види: „Блажени чисти срцем...” Оно расуђује и суди духовно, јер живот је превасходно духовна

појава са својом садржином и својим потребама. Срце не гледа уназад, оно стреми напред, ствара визију, покреће вољу.

Новог човека стварати треба. Његова пуна одговорност пред заједницом за свој удео у њеном животу, као и неопходна одговорност заједнице према сваком свом члану, да му не смета у његовом развоју већ да му помогне у његовој моралној и материјалној егзистенцији, чине државу држећом.

Али идеја ПРЕОБРАЖЕЊА предпоставља - ИЗБОР. Христос је повео на Тавор само тројицу од својих апостола... Кад је Свети Сава почео свој народ у христологију да преображава, он је такође направио ИЗБОР међу својим следбеницима. Јер за суочавање са идејом и њеним ширењем -то је пресудно важно.

Данас је нужда за ИЗБОРОМ код нас утолико већа, што се досад обратно чинило. „Првоборачка” привилегија у држави путем „кључа” и „ротације” искључује сваку могућност правог избора ради преображаја постојећег смртоносног стања у једно друго - спасоносно. Исто тако, у Цркви нашој, иде се са „избором” дотле, да се многи верници гласно питају како је могуће да Дух Свети „последњи сазнаје” о избору онога који треба да буде духовни вођа повереног му стада!

ИЗБОР=клир (реч којом се - не случајно - називају сви свештено-служитељи Цркве) је основна и главна, а и највећа потреба данас, како саме Цркве тако и њеног верујућег народа - ако се мисли на преображење, ако се оно хоће. - Квасца је мало са те стране да би тесто народно ускисло, па дошло и животни хлеб укусан био - Богу и човеку

Хиландар, бр. 27, 1989.

ПОВОДОМ ПРЕОБРАЖЕЊА - О ЧЕТВРТОЈ ДИМЕНЗИЈИ

Живот је брига. Човек - биће бригае. Брига - његова беда и величина. Беда је брига кад човек одједном брине стотину брига, кад су му и срце и видик бригаа замрачени, потамнели, опхрвани. Онда је он роб бригае, њен заточеник, њен мученик. Брига га побеђује, кињи, пије. Тешка су сва страдања, али страдање на крсту биће најтеже. Копни се и вене ту у самом језгру бића, умире трајно без смрти.

Брига је и величина човекова. Човек, биће бригае, нагони се да промишља, предвиђа, да стреми унапред. Брига му је главни мотор живота, покретач свих акција, мобилизатор свих снага.

Али само онда ако бригае сређује а не расређује, руководи а не заводи, свија не развија. Само онда ако човек бригае обузда, стегне, сведе на најмање. Човек овлађује стотином брига ако разазна најважнију, најтежу, најсудбоноснију. Он стеже главу немани, он налази узенгију и седло на тамном хату бригае, бригае и бригае. Са душевним стањима је као са природним стихијама: она су зли господари, али добре слуге. Са законима душе је као са законима природе: можеш их користити на срећу, злоупотребити на несрећу.

Како са човеком, тако и с народом.

Нема народа - ни кад је највећи, ни најславнији, ни најмоћнији - без брига, без стотину брига. Јер и величина и слава и моћ бригом се одржавају. Како ли је тек са малим народом, народом у поразу, народом ослабљеним? За њега бригама нема краја, бригаама горким, тешким, многобројним. Бриге му цело биће растварају, раскапају, ниште. Јер уколико је мањи, бригае су му веће. Са мањом славом и бригае мање славне. Што мање моћи, то јача моћ брига. Њихову природну тегобу, дакле, однос отежава. Са опадањем отпорног потенцијала расту потенције бригае.

Шта преостаје таквом народу, омаленом, пораженом, онемоћалом?

Тај народ мора најпре знати да брига нешто значи. Да има и свој разлог и свој смисао постојања. Да она нешто казује и заповеда. Она, као сваки бол, указује и на болест и на оболело место. Она је сигнал нереда, обољења, или чак процеса распадања у духовном организму. Она - што је важно - није саставни део болести, њен изасланик, њен весник. Најмање њен мрачни савезник. Напротив, брига је наш добри дух, први војник на мртвој стражи који буди душу на опрезу, бодрост, борбу. То што осећамо бригу велики је знак животне снаге духа. Чак пробуђености. Чак борбености као првог знака победе над обољењем.

Тај народ мора онда знати за двоструку снагу бриге, - за лице и наличје медаље. Мора знати да брига може сатрти али и подићи, обесхрабрити али и охрабрити, ослабити али и ојачати. Ко разуме њему немушти језик, сигнал њен, томе је она благовесник, помагач, саветник, добротвор. Иначе је она осветник, дезертер са мртве страже, отпадник, чак непријатељ.

Мора тај народ потом знати да он са мноштвом брига не може на крај изаћи. Како би кад је омалео, у поразу, онемоћао? Он се мора држати класичне изреке: Не много-штошта, већ много. Много - у једном строго и чврсто одређеном смеру. За њега, изгледа, срочена је мудрост: ко све хоће, ништа не може. У мрачном хору брига он мора одабрати најтежу, најозбиљнију, најпресуднију. Та је селекција, селекција бриге, први принцип у економији снага и стратегији важног војевања. Она споменута узенгија и седло!

Свакако мислимо на наш народ, побеђени али не покорени, физички смањени али константне величине душе, малобројни али моћан духом. Мислимо нарочито на његово потенцијално вођство, оно што се у природном процесу данас одабира поступним отурањем ове животу и народу стране схлократије. Мислимо пре свега на ону политичку елиту, на државничку аристократију, која је још у доба наше величине, славе и моћи умела да брине праву, главну, голему бригу. Мислимо, сем тога,

на велики број чедних, трезвених и сјајних родољуба некад отурених, презрених и понижених у свом грађанском достојанству који се сад све одрешитије и чвршће везују око политичко-аристократског једра нације. На њих мислимо кад о бризи размишљамо. И сами повијени олујом брига њима се обраћамо. Нека се не брину брига. Бриге су „пјесме са сузом испјеване”. Нека заволе бригу горком љубављу. И целим собом. Како и приличи њима, кнезовима - бриге. Нека се, међутим, не предају целом сплину брига. Најмање нека се посвећују бригама утопијским, за сад варљивим и неостварљивим. Јер је речено једном заувек: „Не брините се за сутра; јер сутра бринуће се за се. Доста је свакоме дану зла својега”. Нека изаберу бригу најбрижнију. Јер, „...бринеш се и узнемираваш за много, а само је једно потребно” (рекао је Господ Марти).

Шта је то брига најбрижнија, „једно потребно”? То је четврта димензија народа.

Поодавно је наш народ растао у три димензије: у висину, у ширину, у дужину. Растао у висину, надограђујући свој културни дом туђим опекама и другим туђинским архитектонским дрангулијама. У ширину, хватајући механички голи и мртви простор око себе. У дужину, бринући се, као еванђелска Марта, о добрима овог света. Но наш народ поодавно нити је растао у себе, нити израстао из себе, ни разрастао себе. Друкше речено, он нити се је пружао у своје корене, нити коренима понирао у своје самородно тле, нити гранио својом рођеном супстанцом. Нити је стаблао, нити крошњао, нити цвао и плодио својим властитим снагама. Зато му је висина била без темеља, ширина без базе, дужина без ослонца. Темељ, база и ослонац - то је та четврта димензија - дубина. Пружање четвртог димензијом то је прави и стварни раст народа. Ми то називамо органско рашћење, природно и спонтано разрастање самониклог бића из самородних сила...

Нема веће бриге од ове. То је наше: „само је једно потребно”! Потребно је наћи себе, препознати себе, вратити се себи. Ваља растурене

снаге прибрати, малаксале ојачати, добре побољшати, одзване дозвати, одрођене природити, изгубљене наћи, залутале извести. Ваља грађу стару прибрати и пребрати. Ваља из ризнице народне прошлости древни план нашег постојања и назначења извући. По том плану цароставном, у који је народни геније духом и срцем црту по црту из својих дубоких и далеких духовних и моралних, државних и друштвених, религиозних и уметничких сазнања урезивао, зидање отпочети. По том вечном плану наше вечите Самодрже - домовине која се сама собом држи - домостројити. То све укупно значи враћање четвртој димензији. - дубини, духу народном, бићу народа. ПРЕОБРАЖЕЊУ његовом!

Јер само је у њој, у четвртој димензији, уписана и описана будућност наша. Само из ње и кроз њу живот ће довести до својих међа и богаза. Она је наша баштина. Права баштина која једино гарантује - убаштињење. Она је наше нерасточиво благо. а за касу ћемо лако! У њој је, као у семенци, садржана будућа наша снага и величина. Она је једина наша реална опруга. А каква опруга, такво - пружање. Она имање главно, а плот - споредан. Нашто плот без - имања! Она, четврта димензија, све је и сва наше.

То је главна брига. Њој се ваља посветити. И то монашки, аскетски. После пира безумних нужна је аскеза умних. Тој главној бризи ваља се цео дати. После недавног проклетства узимања, шта је нужније од блаженства давања. За ту главну бригу ваља умрети. Боље умрети него да она незбринута остане.

Живот је брига. Благо нама ако из мноштва брига изаберемо и збринемо једну: ону о четвртој димензији, о враћању народном бићу, - дубини отачаственој, цароставној! Ако се ПРЕОБРАЗИМО..

Хиландар, бр. 31/1990

СЕЋАЊЕ НА СТАРЦА НИКАНОРА

Последњи од 26 Хиландараца монаха старе генерације, проигуман Никанор, преселио се у вечност после 63 године проведене у служби Господу и Хиландару.

Било је то далеке 1958. године, када сам први пут дошао у Хиландар, да се поклоним највећој српској светињи, да се упознам са њиме и са манастирима Свете Горе. Пре пута добио сам детаљна упутства свога професра А. Дерока, великог пријатеља Хиландара, како треба да се понашам у њему, јер и свака неопрезно изговорена реч или поступак могу бити лоше по мене протумачени. И хвала му за то, јер заиста тек данас могу да кажем, да о Хиландару и Светој Гори знам тек по нешто мало, а тада заиста нисам знао ништа.

Мој долазак, најављен, очекиван је са великим интересовањем, јер су у то време гости из Србије били још ретки. Требало је да кренем из Хиландара у обилазак других манастира и за пратиоца епитропи су ми одредили старца Никанора. Тада нисам ни слутио да ћемо заједно на обнови Хиландара радити још целих 30 година, управо до његових последњих дана живота.

Обиђосмо многе манастире јашући на мазгама: Есфигмен, Ватопед, Ксенофон, Симонопетру, Дохијар. Долазили смо како где: ујутро, у подне, у вече. У Дохијару баш при завршетку јутарње литургије, којој смо присуствовали, Старцу Никанору одмах је указана част да учествује у служби. А после службе Божје незабораван скромни доручак у старој историјској трпезарији. После обода размењују се мисли и речи, а говор тих. Одлазимо у пирг, ризницу и видимо најдрагоценије светиње Дохијара. Оне се показују само ретким гостима, које доводе овакви људи као што је старац Никанор.

При повратку у Хиландар старац рече да идемо у Зограф, где ћемо ноћити Зачудих се. Добио сам упутство да у Хиландару за Зограф и не

питао, а камоли да га посећујем, јер Хиландар и Зограф нису у то време одржавали званичне односе, јер се Зограф лоше понео према Хиландарцима у последњем рату. Када се рат завршио зографски монаси дошли су на хиландарску славу што је требало да значи пружање руке помирења. Али, Хиландарци нису узвратили посету, па од помирења не би ништа.

У Зографу свега три монаха Бугарина. Сиротиња, беда и очај, јер ни они нису имали везе са домовином. Али, дочекаше нас врло лепо и како смо били дошли увече, после вечере нас сместише у келије. За вечером разговор је био тих: опет размена мисли и речи. Али, за Зограф посета је била важна, јер је то била посета помирења, иако о помирењу није нико ни реч проговорио. То је зографским монасима улило поверење и продубило наду у боље дане. Мој долазак у Хиландар био је искоришћен са оцем Никанором за помирење ова два манастира.

Кроз дугих 30 година са старом генерацијом стараца („старац” је почасно име за члана Свештеног сабора, а тај сабор управља манастиром), и увек присутним проигуманом Никанором, обновише се у Хиландару параклиси (мање цркве, за разлику од саборног храма) Св. Саве и Св. Димитрија, Пресвете Богородице и Дванаест Апостола, Покров Богородице и Пајсијева келија, троспратни тремови игуменарије и болница, стара трпезарија поред пирга Св. Ђорђа и мађупница (кухиња), еклисијарница и нова просфорарница (где црквењаци станују, праве свеће, спремају кољиво и где се месе просфоре). Сагради се и нова зграда библиотеке, најважнији и највећи хиландарски по-духвато, на место оне изгореле 1722. године.

Своју велику жељу да прошири саборну салу Синодик, старац Никанор је остварио спојивши стари Синодик са собом архиве. Уживао је да у проширеном Синодику, застрвеном пиротским ћилимовима, прима велики број ходочасника из Србије. „Ето, говорио је, сад нашим Србима неће бити више овде тесно”.

А изван Хиландара обнови се и скит Свете Тројице на Спасовој Води и црква Благовештења, пирг краља Милутина и пирг у Старом Манастиру на мору. Сазидаше се и нове келије у испосници Св. Саве у Кареји, јер су старе изгореле.

Најзад дође ред и на дотрајали конак у јужној мали између болнице и пирга Св. Ђорђа. Велики посао отпоче, али наиђоше препреке и тешкоће, те посао стаде. Старац Никанор, тада епитроп, хитно ме позва телефоном из Београда. Ствар је врло озбиљна и тешка. Треба узети новог извођача и са њиме склопити нов уговор. Ја радим целу ноћ на детаљном спремању описа радова за уговор.

Сутрадан дођосмо сви у епитропију. И Грк предузимач. Ја дајем опис радова, а старац Никанор преводи. Настаје погодба. Жестока препирка око цене. Најзад долази до сагласности - и све се утиша. Ја очекујем да се уговор потпише. Уместо тога старац Никанор само пружи руку и кажипрстом показа Грку на икону Богородице на зиду. Он искорачи, смерно прекрсти руке на груди, клече и изговори речи заклетве, да ће радове поштено извести.

И то је био уговор са извођачем за старца Никанора. Не писана реч, ни потпис, већ заклетва пред Пресветом Богородицом. А за мене још једно ново сазнање о Хиландару.

Хиландар бр 31/199.

ПОЛА ВЕКА СРПСКОГ СТРАДАЊА

Др Марко С. Марковић: „Пола века Српске Голготе (1941-1991)“, издање „Србски Образ“, Београд, 1995, 251 стр.

У књизи „Пола века Српске Голготе“, Др М. С. Марковић је саставио збирку чланака и есеја који припадају разним књижевним родовима. Поред историјских студија („Мучеништво Срба и Српске Православне Цркве” и „Логор Јасеновац по јеврејским сведочанствима”), ту се може наћи једна видовданска беседа („Најнесрећнији народ на свету”), памфлет против Туђмана („Седам смртних гријехова мракобјесне туђмановштине”), правнополитичка дебата („Оптужујемо”), историјска полемика („Писмо једној словеначкој Госпођи” и „Како нам кроје капу западни историчари”), књижевна критика („Једна изузетна књига”), па чак и политичка сатира („У цара Тројана козје уши”). Уместо детаљне анализе тих огледа, за коју овде недостаје простор, ваља се првенствено задржати на главним идејама и аргументима изнетим у тој књизи, како би се открила њена порука.

Марковић овога пута наступа као историчар и правник. Но с обзиром на критички положај српског народа у данашњој ситуацији, изгледа пречи осврт на његово правно објашњење суштине сукоба. Какав закључак се у том погледу може извући на основу пишевог излагања? Он указује на почетни и кључни избор. Или је устав СФР Југославије требало поштовати и онда су цепање Југославије и промена њених граница били немогући без преговора и сагласности свих осталих република. А свима је познато да је хрватски председник Туђман од маја до септембра 1991 одбио све предлоге федеративних република за преговоре и реконструкцију Југославије. Или је устав једног комунистичког диктатора био без вредности и онда су, самим тим, биле безвредне и произвољно трасиране границе његових република.

Још је важније да претварање федеративних република у правно признате државе било немогуће без договора са суседима и са гледишта

међународног права, као што подвлачи Завршни акт Хелсиншке конференције. Нажалост, у оба случаја, Европска заједница - за којом ће следити и Уједињене нације - је преговоре одбацила, под изговором који је пронашао француски министар Робер Бадентер, председник Арбитражне комисије. Он је из архива ископао једну стару изреку римског права која је, у извесним сукобима, била примењена у феудално доба: „*Uti possidetis juris*” („По праву којим већ располажете”). Значи, ако до споразума не дође, сваки остаје на својим позицијама. У конкретном случају, Титове федералне републике могу аутоматски постати државе, уколико се прегозори заврше неуспехом. Тиме су, на једној страни, охрабрени сви сепесионисти бивше Југославије да уопште не преговарају, јер могу све добити одмах. А на другој, та гнусна подвала је допустила Председнику Митерану и државама чланицама Европске заједнице да пилатски оперу руке и једним „правним принципом” покрију двоструко гажење права.

Али то није све. Правна законитост ће бити прекршена и у односу на „право народног самоопредељења до отцепљења”. Јер је вештачким стварањем босанске државе тамошњим припадницима муслиманске вере - који нису народ - дата власт над Србима и Хрватима који то јесу. Као што се зна, сам Изетбеговић, у својој „Исламској декларацији” од 1970 признаје да су Босанци само део исламског народа, тј. „имају осећање да припадају панисламској заједници”. Насилним стварањем прве панисламске државе у Европи и организовањем владе исламиста над хришћанским народима који су се против превласти ислама вековима борили, био је плански спроведен у дело дугогодишњи рат чију опасност је својевремено предвидео и сам Бутрос Бутрос-Гали („*L Figaro*”, 7.4.1992). Пошто је тако, негацијом права, миниран терен на југословенским просторима, Југославија поцепана, а већински српски народ раскомадан на „мањине”, требало је клеветама оправдати почетну лаж. Западне силе су сложено устале против Срба „империјалиста” и „агресора” који хоће да „мењају силом унутрашње и спољашње границе”. Гласовима Туђмана, Кучана и Георгијевског су се

одмах придружили мађарски, а затим и чешки Председник Вацлав Хавел. На Србе се сручио талас светске антисрпске пропаганде. Потпуно је покривен ћутањем Меморандум Српске Православне Цркве од маја месеца 1992, у коме се указује на обнову концентрационог система у Хрватској, а почела је кампања против српских концлогора (првих после оних нацистичких!), „етничког чишћења” и „масовног силовања”.

Вишегодишња клевета на светском плану послужила је као морална подлога геноцидне политике против српског народа. Његови политички вођи су убрзо жигосани као ратни злочинци којима треба судити пред новим Нирнбершким судом. Захтева се бомбардовање српских стратешких објеката и западни авиони бомбардују српске позиције у Босни. У више махова „плави шлемови” пропуштају хрватске и муслиманске трупе да изненадно нападну и покољу Србе. Сарајево и други градови заштићени страним трупама служе као базе за бомбардовање српских положаја и припрему нових офанзива. „Хуманитарни коридори” се, по потреби, отварају силом ради исхране босанског становништва и избеглица, док се истовремено Србија, са пола милиона својих избеглица, дави ембаргом. А све то у име заштите слободе, хуманости и међународног права.

Уколико се та политика настави, Трећи светски рат изгледа неизбежан, чак и кад би у међувремену српски народ био ликвидираан. У нади да ће неко томе стати на пут, а свестан да на Западу нема политичара спремног да призна почетни грех и за њега се покаје, Марковић им предлаже да се повуку на споредна врата, уз помоћ правне теорије ефективности, сваљујући одговорност на Туђмана и Изетбеговића. Када се једна држава, у току неколико година, покаже неспособном да осигура мир и ред на својој територији, то је сигуран знак одсуства ефективности, што искључује њено постојање у датом облику.

Вероватно нико нема мање илузија од Марковића да ће неко саслушати његов предлог. Мада је за питање Југословенског сукоба компетентнији од свих француских „стручњака”, за протекле четири

године mass media у Француској нису допустили да се чује његов глас. Занимљиво је да су се представници јеврејске интелигенције у Француској мобилисали против Срба. Поред већ поменутог Бадентера, својом србофобијом су се нарочито прославили бивши председник Лоран Фабиус, Др Кушнер, Бернар-Анри Леви, Финкиелкраут и Глуксман. Изузетак чини новинарка Ани Кригел која је у неколико махова бранила Србе. Да ли француски Јевреји тако чине зато што им Срби служе као „монета за подкусуивање” у односу на палестинске Арапе или им годи стварање босанско-исламистичке државе због потенцирања расних сукоба у Европи? Марковић не одговара на то питање. Али нас изненађује напоменом да уредник париског дневника „Либерасион”, Серж Жили, такође јеврејског порекла, није прихватио његову понуду да пише о Туђмановом антисемитизму и о јеврејском холокаусту у Јасеновцу. Може се разумети да српски холокауст нема за Јевреје исту вредност као јеврејски, али да се о јеврејском холокаусту у Јасеновцу мора ћутати, само зато што би то штетило угледу Туђманове Хрватске и данашњој западној политици на Балкану, то је чињеница која показује да је југословенски сукоб био озбиљно смишљен и припремљен.

Кад је реч о узроцима те политике, Марковић је на њих већ указао у својој књизи „Православље и нови светски поредак”. Стратешки разлог је тренутна слабост Русије до чијег коначног уништења треба доћи „игром домина”, коришћењем Турске у новом балканском рату и у руско-украјинском сукобу. Политички разлог је слабљење Европе и њена „либанизација” путем стварања панисламске Босне. Најзад, аутор не заборавља ни религиозни разлог: извраћени „екуменизам”, савез нехришћана и неправославних хришћана против православља. О томе већ имамо опомену Христову: „И сви ће мрзети на вас имена мојега ради. Али који издржи до краја, тај ће се спасти” (Матеј, X, 22).

Хиландар бр. 45/1996

СРПСКИ ВЛАДАРИ И ЦРКВЕНИ ПОГЛАВАРИ - СВЕТИТЕЉИ

Изузетне су вечери у Хиландару. Смирај дана, лагано тону у таму Милутинов храм, конаци, високи чемпреси... Звезде се роје небом... Петролејка жмирка у великом трему гостинског конака. А око стола тихо тече разговор гостију и монаха о дугој, богатој историји Хиландара. Навиру присећања..

Те вечери у трему се окупило друштво бројније него обично. Увећала га је група студената београдског Богословског факултета, која је свратила у Хиландар по повратку са путовања у Малу Азију, где је ходочастила ранохришћанским светињама у Кападокији.

Разговор је започео православца са Запада - Београђанин који је отишао на рад у иностранство и већ дуже времена зарађује свој хлеб као таксиста у Паризу. „Присуство теолога прилика је да у разговору сазнамо нешто више о томе који су и због чега српски владари и црквени поглавари проглашени за светитеље. Ја бих то предложио.”

„Па да прихватимо овај предлог” - одмах се сложи један из групе теолога, девојачки нежног лица, уоквиреног свиленастом црном брадом. И погледа према свом професору.

Њихов професор, отац А., монах војничког стаса, прихвати ову нему „прозивку” са њему својственом спремношћу и смешком. „Да, да, има о томе шта да се каже” - започе професор. „Ево, најпре о владарима. Они су били заслужни за развој српске државе, али и брижни чувари вере праотаца - православља. Бранили су државу од непријатеља, а веру од јереси, од неверника. Па и животе своје давали, гинули мученичком смрћу... Градили су цркве, манастире, даривали им имања, богате метохе... Многи од њих остављали су сјај дворова и повлачили се у манастире, где су се као обични монаси подвизавали у посту и молитви... Своју светост доказивали су најпре животом и подвигом, а

после смрти чудотворном неповређеношћу тела, течењем благоуханог мира и исцелитељним чудима својих моштију или гробова. Српска православна црква ценила је ова световна и духовна дела својих владара, чудотворне објаве њихових моштију и канонизовала их - проглашавала их за светитеље.

Зетски кнез Јован Владимир, ктитор манастира Пречисте Богородице Крајинске, код Скадарског језера, био је због свог честитог, моралног и кротког живота и мученичке смрти са крстом у руци - први у српском роду који је проглашен за светитеља у XI веку.

А тек почетком XIII века, баш овде у Хиландару, започиње процес канонизовања који ће трајати непрекидно више стотина година.

Та канонизација извршена је на годишњицу смрти Стефана Немање, монаха Симеона, фебруара 1201. године. Творац српске државе, бранилац православља од богумилске јереси, ктитор многих манастира: Св. Богородице и Св. Николе у Топлици, Ђурђевих Ступова у Расу, Студенице и Хиландара, подвижник и великосхимник Симеон и из гроба у Хиландарском храму пружио је доказ свога светитељства - потекло је миро. Целокупно светогорско монаштво, са својим великодостојницима на челу, једнодушно је монаха Симеона уврстило у ред светитеља, што је потврђено и званичним чином канонизације у Студеници 1207. године. Свети Симеон Мироточиви постао је оснивач светородне династије Немањића.

И његов наследник на српском престолу краљ Стефан Првовенчани, ктитор манастира Жиче, за време чије владавине је Српска православна црква стекла аутокефалност, 1219. године, и кога је његов брат Сава, први српски архиепископ, замонашио пред смрт - као Симона монаха - проглашен је за светитеља.

Син Првовенчаног, краљ Стефан Владимир - ктитор манастира Милешева - трећи је владар из династије Немањића кога је канонизовала Српска православна црква.

На ред долазе два Немањина праунака. Краљ Стефан Драгутин, ктитор манастира Св. Ахилија у Ариљу, Раче на Дрини, Озрена код Тузле, Троноше у Јадру и других - закалуђерио се као монах Теоктист и као такав канонизован.

Његов брат краљ Стефан Урош II Милутин, који је проширио српску државу и изградио манастире Богородицу Љевишку, Старо Нагоричано, Бањску, Грачаницу, Краљеву цркву у Студеници, нови храм у Хиландару и многе друге задужбине, као највећи ктитор међу Немањићима, добио је признање Цркве проглашењем за светитеља, а од Бога нетљеношћу његових моштију.

Краљ Стефан Урош III Дечански, ктитор манастира Дечани, својим мученичким животом и смрћу и својим задужбинарским делима као и својим целебним моштима с правом је увршћен у ред светитеља.

А цар Стефан Урош V - ктитор манастира Матејча код Куманова - био је седми владар из светородне династије Немањића кога је канонизовала Српска православна црква.

Из рода Немањића чин канонизације извршен је код још тројице који нису били на Немањином престолу. То је, најпре био жупан Димитрије, син великог кнеза Вукана и унук Стефана Немање - оснивач је манастира Давидовице на Лиму и канонизован као монах Давид. Други је краљевић Урошић, син краља Драгутина, канонизован као монах Стефан. А трећи је цар Епира и Тесалије Јован Урош, син Симеона Уроша, полубрата цара Душана. Одрекавши се царства Јован Урош се закалуђерио као монах Јоасаф и био ктитор манастира Преображења Христовог на Метеорима у Тесалији.

И после Немањића - наставио је професор - Српска православна црква продужила је да канонизује српске владаре. Најпре је косовски мученик кнез Стефан Лазар Хребелановић - ктитор Лазарице, Горњака, припрате Хиландарског храма, Раванице и других задужбина - определивши се да положи живот „за крст часни и слободу златну” - стекао признање своје Цркве: проглашен је за светитеља.

Син кнеза Лазара, деспот Стефан Лазаревић - ктитор манастира Манастије, мудри владар и неустрашиви витез песничког срца у тешким покосовским временима, многим својим делима такође је заслужио признање које је изражено његовом канонизацијом.

После Лазаревића, канонизација је настављена и у роду Бранковића. Најпре је најмлађи син деспота Ђурђа - деспот Стефан, трагичним ослепљењем као турски сужањ и мученичким животом окончаним у изгнанству, после коначног пада српске Деспотовине под Турке, био проглашен за светитеља.

И оба сина деспота Стефана Слепог - проглашени су за светитеље. Деспот Ђорђе - ктитор Крушедола и још неколико фрушкогорских манастира - који је владао Деспотином у Срему, када су Турци загосподарили Србијом, повукао се са деспотског престола и закалуђерио. Канонизован је као монах Максим и потоњи митрополит београдски.

Деспота Ђорђа наследио је његов млађи брат деспот Јован - ктитор манастира Јазак и неких других фрушкогорских манастира. Он је био трећи Бранковић кога је канонизовала Српска православна црква.

Од властеле која је пред Турцима избегла у Срем био је и Стефан Штиљановић, кнез Паштровићски - ктитор фрушкогорског манастира Кувеждин - који је проглашен за светитеља.

Ето, то су српски владари - светитељи” - заврши своје излагање отац А. „Ја, браћо, немам професорово знање, али ћу се ипак усудити да кажем што и о женама и кћерима српских владара које су канонизоване” - узне стари пензионисани занатлија из Воводине, врсни црквени појац, анђеоског гласа. „И ове канонизације почињу опет од рода Немањића. Прва је била жена великог жупана Стефана Немање - Ана, која се - када се Немања закалуђерио - и сама замонашила, и као монахиња Анастасија проглашена је за светитељку. А друга: краљица Јелена - жена краља Стефана Уроша I и мајка краљева Драгутина и Милутина, која је уз многа добра дела саградила и настир Градац и заслужено канонизована.

Кћерка краља Милутина - Ана, удова бугарског цара Михаила Шишмана, канонизована је као монахиња Јелена Дечанска.

Супруга кнеза Лазара - кнегиња Милица, ктиторка манастира Љубостиње, монашила се у својој задужбини као Евгенија, а у великој схими названа Ефросинија. Благочестива кнегиња-монахиња са пуно разлога проглашена за светитељку.

Деспотица Ангелина - жена деспота Стефана Слепог и мајка сремских деспота Ђорђа и Јована - замонашила се као мајка Ангелина, саградила женски манастир Сретење у Крушедолу и Фенек на Сави. Добročинитељка мајка Ангелина стекла је врло цењен светитељски култ. Најзад, канонизована је и кнегиња Јелена, жена паштровићког кнеза Стефана Штиљановића - ктиторка сремског манастира Петковице - која је живела као монахиња Јелисавета... То сам ја узмогао да вам кажем” - скоро стидљиво заврши доброћудни војвођански обућар и појац.

„Све сте ви то добро и тачно казали” - осоколи старца отац А., благо га тапшући по рамену.

„Остало је још да се чује и о канонизацији црквених поглавара” - настави разговор отац К., хиландарски монах нежног и крхког тела, који са истом преданости два пута дневно обавља дугочасовна богослужења, а када скине одежду припаше кецељу и у манастирској пекари меси и пече хлеб или помаже у многим пословима. „Због изванредних заслуга за развој и одбрану самосталности Српске православне цркве, примеран монашки и архијерејски живот, као и чудотворности моштију после смрти, наша Црква канонизовала је многе своје архиепископе и патријархе - уврстила их у ред светитеља.

Први је онај што у свему предњачи - Растко Немањић, син великог жупана Стефана Немање, светогорски монах Сава. Немерљиве су његове заслуге за српски род, државу и цркву. Градитељ Хиландара и оснивач његовог братства, архимандрит очеве Студенице и ктитор њеног живописа, брижни саветодавац ктитора Жиче - свога брата Сте-

фана и његов мудри дипломата и преговарач, творац аутокефалности Српске православне цркве и њен први архиепископ, неуморни трудбеник у успостављању и учвршћењу свих једанаест епархија нове самосталне Архиепископије, велики задужбинар и дародавац многих светиња од Србије, преко Византије и Свете Горе до Јерусалима, архијереј који је крунисао три прва српска краља: Стефана Првовенчаног и његове синове Радослава и Владислава, просветитељ, плодотворни писац и црквени законодавац, неутољиви ходочасник... И много, много тога вредног и највреднијег, непролазног. Зато је архиепископ Сава и био и остао наш најнационалнији и најслављенији светитељ.

Наследник кога је Сава I лично одабрао - жички монах Арсеније Сремац, постао је други по реду архиепископ српски. Арсеније I био је ктитор храма и живописа цркве Св. Апостола код Пећи, будућег седишта Архиепископије и Патријаршије. Био је прави ученик свог великог учитеља и претходника, па је као такав и канонизован.

И трећи српски архиепископ - Сава II, братанац Саве I и син краља Стефана Првовенчаног - пре монашења Предислав - био је хиландарац и архијереј заслужан чина канонизације.

Затим два хиландарска игумана постају, заредом, архиепископи: Јоаникије I и Јевстатије I. Оба су канонизовани.

За светитеље су проглашена и наредна два архиепископа: Јаков и Јевстатије II.

Затим још три хиландарска игумана постају, заредом, српски архиепископи: Сава III - брижно надгледао изградњу Богородице Љевишке и живописање Жиче; Никодим - ктитор цркве Св. Димитрија у Пећкој Патријаршији и Данило II - велики архијереј, државник, писац и ктитор цркве Св. Богородице и спољне припрате у Пећкој патријаршији. Сва тројица су проглашени за светитеље.

А када наступи Царство и Архиепископија би подигнута у ранг Патријаршије први патријарх Српске православне цркве, Јоаникије II, био је уврштено у ред светитеља.

Два угледна монаха-подвижника: Јефрем и Спиридон - као патри-

јарси лично су суделовали у два догађаја од изузетног значаја за нашу Цркву и наш народ: први је допринео успеху преговора да Васељенска патријаршија донесе одлуку о измирењу цркава и скидању анатеме са српског цара и патријарха, а други је пред бој на Косову причестио српску војску у цркви Самодрежи. Обојица су канонизовани.

Тако су у току првих две стотине година самосталне Српске православне цркве - у XIII и XIV веку - десет архиепископа и три патријарха проглашени за светитеље. А, чак, деветорица од њих - Сава I, Сава II, Јоаникије I, Јевстатије I, Јевстатије II, Сава III, Никодим, Данило II и Јефрем - били су хиландарски монаси” - са поносом је нагласио отац К. „Морам још само да додам - наставио је овај смерни монах - да су у наредним вековима - XV, XVI и XVII - у тешким временима робовања под Турцима и при условима суровог терора над српским народом и црквом, биле нередовне прилике и за канонизације. Тако је једна од њих извршена тек у XVII веку: проглашењем за светитеља патријарха Гаврила, после његове мученичке смрти у Бруси.

Овим се ипак, не завршава поворка архијереја-светитеља које је канонизовала Српска православна црква. Још седморица обухваћени су помињањем и слављењем у Сабору светих српских просветитеља и учитеља - уз дванаест архиепископа и патријараха раније наведених, који имају и своје појединачне празнике - а та седморица су: Архиепископ Јоаникије I, патријарси Кирило I, Никон, Макарије, Јован, Максим и епископ рашки Григорије” - заврши своје излагање отац К.

Трем се празнио.

Древно, осмовековно манастирско здање обгрлила је ноћ пуна готово нестварне месечине и тишине.

Хиландар 28/1989.

ХИЛАНДАРЦИ - АРХИЈЕРЕЈИ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Хиландарска присећања

Изузетне су вечери у Хиландару. Смирај дана, лагано тону у таму Милутинов храм, конаци, високи чемпреси... Звезде се роје небом... Петролејка жмирка у великом трему гостинског конака. А око стола тихо тече разговор гостију и монаха о дугој, богатој историји Хиландара...

Кротко вече, а у трему Хиландарског гостинског конака неуобичајена живост. Ту живост младости створила је већа група ученика једне од најстаријих наших богословија, који бораве у Хиландару, предвођени својим професорима.

Тако су у трему и млади и стари, а међу њима и један седамдесетогодишњак необичног изгледа. Висок, кошчат. Лице оштрих, као исклесаних, црта. Бујна, седа разбарушена коса. Носи наочаре, дебелих сочива велике диоптрије кроз које сева продоран поглед, живих, немирних очију. Некадашњи богослов, који је пред Други светски рат завршио битолску богословију, а затим још и два факултета: теолошки и правни, да би - из њему знаних разлога, никада не поставши свештено лице - постао адвокат. Али, адвокатура му је била професија за егзистенцију, а љубав - црквено појање. Отуда се на богослужењима редовно чује његов изузетни баритон, па и овде у Хиландару - без обзира на дугочасовне службе - ревносан је појац за левом певницом.

Око њега богослови, као пчеле око цвета.

„Ја ћу, децо, и предложити и започети - разговор за који је баш сада прилика. Ви сте прави саговорници, а Хиландар дје право место за ту тему. Па да говоримо о Хиландарцима - архијерејима Српске православне цркве. Била је то традиција започета овде и дуго, вековима негована: да Хиландарско братство буде колевка челника Српске православне цркве.

Из те колевке добили смо свог првог архијереја. Одавде је некадашњи оснивач првог Хиландарског братства, сада већ архимандрит Сава Немањић, кренуо у Никеју и успео да оствари своју далековиду намеру - подржавану од његовог старијег брата, краља Стефана, - да од Васељенског патријарха, уз сагласност цара, издејствује аутокефалност Православне цркве у Србији. Тако је у присуству цара Теодора I Ласкариса патријарх Манојло I Сарантин Харитопулос хиротонисао Саву за архиепископа 1219- године, у цркви Свете Софије у Никеји.

Хиландарски монах Сава био је тада први и једини архијереј наше Цркве. Он ће бити тај који ће као архиепископ Сава I одабрати и хиротонисати прве епископе аутокефалне Српске православне цркве, послати их у свих девет новооснованих епархија да шире и учвршћују православље. У десетој епархији: Жичкој - архиепископ је био истовремено и на челу епископије.

На повратку из Никеје у Србију архиепископ Сава је баш одавде, из редова Хиландарског братства, повео будуће архијереје. Нажалост, не знају се њихова имена и колико их је било, али је сигурно да су од девет епископа хиротонисаних у Жичи, у пролеће 1220. године, већина били хиландарски монаси, а можда неко и из редова студеничког братства, јер је архиепископ Сава добро познавао братства оба манастира. Сигурно је, једино, да је први Хиландарски игуман Методије - коме је ту част доделио лично оснивач задужбине Немања - Симеон - постао Рашки епископ.

Тако су први архијереји Српске православне цркве - архиепископ и већина епископа - били Хиландарци. И то ће постати традиција: Хиландарски монаси биће често позивани да украсе архиепископски и патријаршијски трон, као и епископске, да тако служе српском народу делећи са њим добро и зло.

Није то било случајно. Светогорско монаштво била је висока школа не само узорног монашког живота, већ је стварала и образоване људе

који су овладали многим знањима тадашње византијске учености и културе. А уз све то: чврсте у свом монашком завету, богоразумне, богобојажљиве и часне црно-рисце, одушевљене православце.

Тако је после Саве I, од 1219 - до 1233. године, трећи по реду српски архиепископ био опет Хиландарац: Сава II, братанац Саве I, син краља Стефана Првовенчаног. Краљевски син Предислав - пошао је стричевим путем: -замонашио се и предао подвигу у Хиландару, одакле је изабран за епископа Хумског, а потом - после Арсенија I - за архиепископа Српске православне цркве, од 1263. до 1271. године.

Започето Савом I и Савом II Хиландарци и даље долазе на архиепископски трон - то сада већ постаје традиција.

Следећи Хиландарац архиепископ је: Јоаникије I, од 1272. до 1276. године. Ученик је архиепископа Саве II кога је - још као монаха - пратио у Јерусалим, где је Јоаникије рукоположен за ђакона и произведен за јеромонаха. Са Савом, потом, одлази у Хиландар, а када је Сава изабран за епископа Хумског, са њим у Србију долази и јеромонах Јоаникије. Из Хума се Јоаникије вратио у Хиландар где постаје игуман 1260. године, а вративши се поново у Србију постаје игуман Студенице, са кога је положаја изабран 1272. за архиепископа. Када је краљ Урош I, 1276. године збачен са престола и архиепископ Јоаникије одрекао се свог трона и са краљем се повукао у Хум, а затим у Пилот где је умро 1279. године. И краљево и архиепископово тело краљица Јелена пренела је касније у Сопоћане.

И нови архиепископ - који је изабран тек после смрти Јоаникија I - је Хиландарац: Јевстатије I, од 1279. до 1286. године. Син богатих родитеља, замонашио се у манастиру Светог Арханђела Михаила на Превлаци, затим путовао у Јерусалим, а потом дошао у Хиландар, где је постао игуман, од 1262. до 1265. године. Са тог положаја изабран је најпре за епископа Зетског, а одатле за архиепископа.

Потом ће четири Хиландарца, заредом, доћи на чело Српске право-

славне цркве. Први од њих постаће архиепископ: Јевстатије II од 1292. до 1309. године. На архиепископском трону био је у доба краља Милутина, владара који је знатно проширио државу, што архиепископ Јевстатије, енергични организатор Цркве, искористио за умножавање епископија: од Скопља до Браничева, Мачве и Београда.

Њега је наследио: Сава III, од 1309. до 1316. године. Крајем XIII и почетком XIV века био је игуман у Хиландару, те је имао важну улогу у посредовању око сукоба краља Милутина и Драгутина. Одатле је изабран за епископа Призренског, од 1307. до 1309. године, а потом за архиепископа.

Њега наслеђује Никодим I, од 1317. до 1324. године. Монашки постриг примио је у Хиландару, чији ће, касније, постати игуман, од 1313. до 1316. године, и са тога положаја бити изабран за архиепископа. Он је утицао да се краљ Милутин измири са сином Стефаном, а касније је, 1322. крунисао Стефана за српског краља.

Никодима наслеђује Данило II, од 1324. до 1337. године, један од најзначајнијих на престолу Светог Саве. Из великашке је породице, дворанин краља Милутина. Замонашио се у манастиру Кончул на Ибру. Био је синђел архиепископа Јевстатија II у Пећи, одакле одлази за игумана Хиландара, 1306. године. Био је не само добар игуман, већ и храбар борац који је српску светињу бранио и одбранио од каталанских пљачкаша, од 1307. до 1309. године. Одатле је изабран за епископа Бањског, али се убрзо вратио у Хиландар, да би на позив краља Милутина поново дошао у Србију и био изабран за епископа Хумског. За време Милутиновог наследника краља Стефана по трећи пут долази у Хиландар, где га затиче избор за архиепископа. Архијерејску службу обављаће и у доба још једног српског краља: Душана, кога ће и крунисати 1331. године.

Био је мудри саветник три српска краља: Милутина, Стефана Дечанског и Душана. И обављао за њих важне државне, дипломатске и

политичке послове, надгледао изградњу њихових задужбина, Бањске и Дечана, и градио своје, бавио се пословима Цркве и писао књижевна дела непролазног значаја за српску средњовековну књижевност.

Ето, то су од укупно 12 архиепископа Српске православне цркве - од 1219. до 1346. године - њених осам архијереја Хиландараца. А сада долазимо до времена патријаршије па нека о томе каже неко од вас млађих - прозва адвокат-појац своје заинтересоване и пажљиве слушаоце.

Осмелио се и прихватио изазов богослов тананог стаса, смерног лица и крупних црних очију, као што су Светог архиђакона Стефана ка фресци у Студеници. „Усуђујем се да наставим о Хиландарцима архијерејима у периоду патријаршије, од 1346. године, јер то је доба када се та традиција не огледа више у толиком броју Хиландараца на трону српског патријарха, то сада постаје све ређе. Времена су друга, измењена. Душаново царство је, после његове смрти 1355. године, брзо слабило и нестало, да би крајем XIV века турски освајачи загосподарили српском земљом.

У таквим условима - после првог српског патријарха Јоаникија II, од 1346. до 1354. започео је своју архијерејску службу патријарх Сава IV, од 1354. до 1375. године, наш први патријарх Хиландарац. Пре избора за патријарха - на сабору у Срезу - био је игуман Хиландара. Али, само нешто више од годину дана имао је срећу да, као патријарх, буде уз цара Душана, а онда да доживи његову прерану смрт и све недаће које ће доћи после тога. Доживеће и битку на Марици 1371. године, а ускоро затим и смрт цара Уроша. Дочекаће, уз кнеза Лазара, да дође, 1375. године, до измирења између цариградске Васељенске патријаршије и Српске православне цркве, до скидања анатеме са српског владара и патријарха и признања каноничности српске патријаршије. Било је то пред саму његову смрт.

Његов наследник Јефрем, био је - после скидања анатеме - први легализовани српски патријарх, који је изабран без противљења Васе-

љенске патријаршије. Био је светогорски монах и сабрат Хиландара. Око 1350. године, за време патријарха Јоаникија II, дошао је у Србију где је као подвижник живео у Дечанској и Пећкој испосници. За патријарха је био биран два пута: 1375. до 1379. и 1389. до 1390. године, оба пута је подносио оставку, повлачећи се у своју пећинску испосницу. Доживео је битку на Косову 1389. године.

Међу Хиландарцима, архијерејима XIV века треба поменути и хиландарског монаха Григорија, који ће постати епископ Рашки Григорије II, од 1303 до 1313. године и бити најзначајнији архијереј ове епархије после првог рашког епископа Србина - Хиландарског игумана Методија.

Све до обнове Пећке патријаршије 1557. године - током целог XV и прве половине XVI века, више од 150 година - није за архијереја Српске православне цркве био изабран нико из редова хиландарског братства. Таква су то била времена.

А први патријарх обновљене Пећке патријаршије, Макарије Соколовић, од 1557. до 1571. године, опет је Хиландарац, чији је био и игуман. Особине хиландарског монаха патријарх Макарије потврдио је многим својим делима усмереним на обнављање, организовање и јачање Цркве. Наставио је и традицију: игумана Хиландара, Силвестра, хиротонисао је 1560. године у Призрену за епископа, а потом поставио за митрополита Рашког.

Али, то је, нажалост, био и крај средњовековне традиције избора Хиландраца за архијереје Српске православне цркве” - завршио је млади богослов.

Кроз дебела сочива својих наочара стари адвокат је посматрао пред собом богослове скоро занесено, испитивачки. Као да међу њима тражи оног који је предодређен да једног дана буде не само будући монах Хиландара, већ будући архијереј Српске православне цркве...

Хиландар, бр. 31/1990

МИСИЈЕ МОНАШКЕ „ПИСАНИЈЕ”

Изузетне су вечери у Хиландару. Смирај дана, лагано тону у таму Милутинов храм, конаци, високи чемпреси... Звезде се роје небом... Петролејка жмирка у великом трему гостинског конака. А око стола тихо тече разговор гостију и монаха о дугој, богатој историји Хиландара. Навиру присећања...

Док су за великим столом, и око њега, у трему гостинског конака Хиландарски ходочасници углазном тихо разговарали, читали или прелиставали разне публикације које су ту свакоме на дохват руке - једна група седела је за малим столом у истуреном делу трема који се, као застакљени балкон, надноси над манастирским двориштем.

Све су то стари знанци: редовни, скоро свакогодишњи поклоници Хиландара. Најчешће долазе у групи, која се понекад мења због болести или онемоћалости неког од ових поштовалаца Српске Царске Лавре Хиландара. Познају се...

„О много чему овде смо разговарали присећајући се наше славне прошлости. О временима када су српски владари и властела обасипали Хиландар богатим даровима, увећавали његово властелинство, богатали његове ризнице, опремали болницу, множили библиотеку... А обасипали су га од његовог оснивача смерног монаха Симеона - некадашњег моћног великог жупана Стефана Немање - и сви потоњи Немањићи: од краљева Првовенчаног до Дечанског и царева Душана и Уроша, да би се то одржало до последњих деспоте Сремских из лозе Бранковића... Од краја XII до почетка XVI века, више од три стотине година.” - започео је разговор пензионисани београдски банкарски службеник, монашког лика, тих, смирен. „Предлажем - наставио је банкар - да овога пута кажемо нешто о временима када је свега тога нестало, када је Хиландар остао без свог дубљег православног залеђа, када је - био „срце” одвојено од тела коме припада... О временима када је требало храбрости и упорности, снаге и мудрости да се опстане и преживи... Од XVI до XIX века, опет више од три стотине година...”

После тихог говорника, пријатељи измењаше међусобне погледе, као неми договор ко ће да настави разговор.

„Да, у праву си брате М.” - прихватио је „изазов” свог пријатеља професор књижевности, који увек са поносом истиче своје порекло: син славне Ваљевске нахије. „Турци су били господари од Цариграда до Будима, од Црног до Јадранског мора. Почело је то већ од друге половине XIV века. Времена великог задужбинарства, његовог мотива и облика - била су прошлост. Прилике су се измениле. Турским освајањима угрожени су многи манастири и њихови метоси - опљачкани, опустошени, разарани... Од хиландарских и многих других метоха до сравњења са земљом манастира Светих Арханђела код Призрена - величанствене задужбине цара Душана. Страдала је покретна и непокретна имовина. Осиромашена манастирска братства морала су потражити начин да преживе, да не буду уништена. Тако је од XVI века велики замах добио један давнашњи вид стицања средстава неопходних за живот и опстанак манастира - прикупљање дарова и прилога од верника - такозвана писанија.

Некада су се игумани манастира и духовници обраћали владарима ради помоћи њиховим угроженим братствима.

Сада су се монаси, представљајући манастир, кретали на далеке путе - у писанију. Да од верника, од свог народа и других православаца потраже помоћ која омогућава опстанак. А верници, народ имали су многе духовне и религиозне мотиве за даривање манастира, за давање прилога: за душу - ради њеног вечног спасења после смрти; за гроб - да дародавац буде сахрањен код манастира; за помен - помињање на богослужењима живих и упокојених из своје породице: себе, деце, родитеља; за постриг - ради ступања у братство манастира примањем монашког завета.

Дарови су, најчешће, били у виду непокретне имовине: њиве, ливаде, виногради. А поклањани су и разни скупоцени предмети, књиге. Прилози су били у новцу.

Циљ увек исти: да се одрицањем и даривањем земаљског и пролазног стиче духовно и вечно, непропадљиво” - завршио је своје казивање професор.

„Ја ћу наставити наш разговор најзначајнијим примером овог вида везе између манастира и побожних хришћана, примером Хиландара” - започе своје излагање предузимљиви и ауторитативни организатор многих поклоничких путовања, кога је његов громадни стас, израсит лик са благим и топлим осмехом човека са југа Србије могао да доведе на сваку позорницу или филм.

„Већ у другој половини XV века Хиландар је, због турских поробљавања остао без већег дела свог властелинства. Средином XVI века, а вероватно и пре тога, Хиландарци су пошли широм балканских земаља да прикупљају дарове и прилоге. Предвођени угледним и способним духовницима, Хиландарци су собом носили богослужбене књиге, као и житија српских владара и архиепископа које су читали приложницима, оживљавајући њихову историјску свест.

Књиге са именима многих приложника које су сачуване у Хиландару тзв. парусије или проскомидије још из XVI века, показују докле је допирао тај хиландарски утицај.

А 1550. године пошло се и у Русију: игуман Хиландара Пајсије, с тројицом стараца, замолио је цара Ивана Грозног за заштиту и помоћ. Цар је дао богате дарове за манастир и дозволу за сакупљање прилога по Русији, 1556. године. Тиме почињу редовна путовања Хиландараца у Русију, која ће се наставити све до XIX века.

Хиландарци су већ од почетка XVII века присутни и на подручју Хабсбуршке Монархије, и поред тога што се тамо често чине сметње њихови сакупљачима прилога. Хиландарци су ипак успели да им аустријски цар Леополд I изда, 1688. године, дозволу за сакупљање прилога у земљама његове владавине.

То се још у већој мери проширило када су после Велике сеобе Срба под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем, 1690. године, хилан-

дарски сакупљачи прилога имали пуну подршку Карловачке митрополије, која је хватала све Србе у Аустријској царевини.

У XVIII веку Хиландар је духовно и материјално повезан са главним подунавским центрима српског грађанства, а те везе разграђује и на балканско подручје. Хиландарски монаси радо су примани и штедро даривани међу Бугарима и Цинцарима... Допиру Хиландарци од православљаца на Истоку у Смирни, до оних на Западу: Боке Которске, Дубровачке Републике, Далмације, Трста...

У XIX веку Хиландар је беспримерном упорношћу свог братства, и широким просторствима православља: од Москве до Трста, од Јерусалима до Сентандреје, а пре свега где је живео српски народ - постао светиња култног значаја и неодвојиви део духовне баштине српског народа. У томе је своју не малу улогу имала и вишевековна „писанија” Хиландарских монаха - завршио је уз осмех пун поноса, један од најревноснијих поклоника Хиландара.

„Прецизно је ово сажето казивање брата П., томе заиста нема још много да се дода” - истакао је, настављајући разговор, наставник музике и врсни флаутиста. „Зато ћу ја само, укратко, да потсетим на чињеницу су овај пример хиландарског братства следила и братства многих других српских манастира, јер претешки услови робовања свима су наметали неопходност тражења сваковрсних видова деловања који омогућавају живот манастира: да се свеће и кандила не погасе, да молитве и појање не утихну. Навешћу пример само два српска манастира, и то она међу најзначајнијима.

Монаси Милешеве већ у XVI веку путују ради „писаније” и прибављању средстава за свој осиротели манастир који је поробљен и паљен већ 1459. године. Као чувари култа Светог Саве милешевски калуђери трудили су не само да негују тај култ у своме манастиру, већ да га приликом својих многих путовања до најудаљенијих средишта православља што више прошире у православном свету. Да су у томе успели постоје многи докази.

Милешевци су најчешће путовали у Русију. Разлози су разумљиви: Русија је била једина православна земља изван домаћаја Отоманске империје. А та велика православна Русија имала је побожне царе, властелу и народ који су нештедимице даривали чуваре гроба Светог Саве. Интензитет тих даривања не смањује се ни после кобне 1594. године када је ђивот са моштима Светитељевим - после више од 350 година почивања у Милешеву - турски силник однео и спалио на Врачару у Београду. Огањ ломаче на Врачару није могао уништити култ Светог Саве који је већ био тако широко распрострањен на свим странама православног света. Он је само повећао поштовање тог култа.

Милешевски монаси нису то постигли само у Русији, већ су пролазећи за Русију кроз земље влашких и молдавских владара и на њиховим дворевима говорили о својим светињама и светитељима, а пре свега о Светом Сави и Светоме Симеону. Молбе за помоћ нису им ни овде биле одбијане, као ни дозволе за сакупљање прилога од народа. У XVII веку чак пет влашких и један молдавски владар издали су своје повеље као добротвори Милешеве са обавезом исплате „Оброка” - редовне годишње помоћи.”

Прекинут, накратко, уласком у трем домаћина гостинског конака који је контролисао петролејске лампе - говорник је наставио. „А сада још само нешто и о Студеници. Њени монаси отиснули су се на далеке путеве „писаније” нешто касније него други, били су од њих, вероватно, материјално боље обезбеђени, или су их мимоишле хорде рушитеља, пљачкаша и паликућа.

Прва група студеничких монаха кренула је на такав пут ка далекој Русији тек 1529. године - укупно шест Студеничана са архимандритом Атанасијем на челу. И то удружени са хиландарским молитељима, који су на таквом послу имали већ скоро једновековно искуство путујући у Русију, тражећи и добијајући помоћ. У XVII веку, после овог првог, било је још путовања студеничких монаха у Русију: 1654. и 1662. пред-

вођених архимандритом Неофитом, затим 1671. архимандритом Мисаилом, па 1686. архимандрит Василијем. Руски цареви Алексије Михаилович, Иван и Петар Алексијевич били су дарежљиви према чуварима гроба Светог Симеона Мироточивог, а 1663. године издата им је царска „жалована грамата” по којој су добили право да долазе у Русију ради прикупљања прилога верника сваке пете године.

Поред монаха Хиландара и Милешеве који имају непроцењиве заслуге ширење култа Светог Саве Српског у православним земљама у које су путовали, сада су и Студеничани то исто предузимали истичући да се њихов манастир сматра као обитељ Светог Симеона, да ту већ преко 450. година чувају његове чудотворне и мироточиве мошти, да је њихов манастир средште култа Светог Симеона Новог Мироточца.

И у XVIII веку Студенички монаси опет путују у Русију: 1703- са архимандритом Пахомијем, када је цар Петар Велики даровао манастиру 100 рубаља. Затим тек 1756. године, јер су аустријско-турски ратови у првој половини XVIII века ометали путовање у далеку Русију. Предвођени архимандритом Константином Студеничани се овога пута обраћају Правитељствујућем Синоду у Петрограду, као и његовој канцеларији у Москви. Били су опет широкогрудно даривани, као и од царева. Сва заостала помоћ била им је обрачуната за све године од 1692. до 1758. Нису изостали ни многи други дарови: богослужбене одежде од скупочених тканина извезене златним и сребрним нитима, богослужбене и теолошке књиге, разни богослужбени предмети уметничке израде... Многобројни дарови обичних приложника, као и штампане књиге разних дародаваца... Студенички монаси враћали су се у свој манастир носећи товари са поклонима из Русије.

Помоћ православне Русије убрзо је искоришћена тамо где је било најпотребније: од новца који су студенички монаси донели 1759. године на име заосталих исплата - 1762. године покривена је Богородична црква.

Тако је делотворно завршен одлазак студеничких монаха у „писанију” широм руске царевине која је трајала у распону више од једног столећа” - доврши своје излагање начитани музичар.

„Могло би се о феномену 'писаније' још много тога да каже” - узе поново реч тихи банкар, који је и започео овај разговор. „Али, да закључимо: неопходност материјалног даривања манастира увек је присутна - манастир као духовна оаза има потребе за материјалним добрима неопходни за опстанак братства. Због тога су монаси ишли у 'писанију'. Њихова је заслуга што то никада није била прошња - већ достојанствено обраћање верницима ради помоћи манастиру у невољи. А још већа је њихова заслуга што су крстарећи путевима 'писаније' знали да то искористе и за још једну мисију великог значаја: као могућност и начин за буђење, обликовање и чување националне свести српског народа.”

Стари знанци разиђоше се по собама конака. . .

Хиландар 32/1990.

ТУЖНА ПОНАВЉАЊА СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ

Испит народно-православне свести

Многи пријатељи нашег листа емотивно прате нашу преокупацију проблемима везаним за српску децу преко Дрине, па нам, поред материјалне помоћи, износе и своја размишљања како би ти бројни проблеми деце из Р. С. могли надбрже и најповољније да се реше. Један од њих је послао чланак по истој тој теми писан 1992.год., у време исто великих страдања нашег народа у истим тим крајевима, али и о расположењу матице-Србије према тој сиротој деци.

„(...) Читам *Хиландар* и видим како чините све са ваше стране да се помогне оној српској сирочади преко Дрине. Ово ме потсети на чланак ГОРКЕ РЕЧИ који сам читао пре 55 година у земљи. И тада је било избеглица које су прихватили Српски Доброволци, зв. „љотићевци” и слали их у унутрашњост Србије. Међу њима су била и деца, коју су из прихватилишта у Бајиној Башти слали у Смедерево. Поменути чланак који можете објавити ради потстицаја, бар нама у емиграцији који свакако имамо неку 'цркавицу' више, него они наши у Србији...”

„Дошла у наш град избегличка деца без родитеља. А деца гладна и поцепана. Покупљена тамо на Дрини од добрих људи и послата у наш град.

Ошишана сва, и мушка и женска. Измешана, седе са својим сестрама-дадиљама у сенкама касарнских павиљона. Повратила им се боја лица. Постала су ведрија. А кад из гласа хоће да вас поздраве и завичу несложно: Добар дан! Добар дан! - лепше вам звони њихов детињски топли поздрав него најлепша песма птица Божијих у рано летње јутро изнад плодовима пуних поља наших.

Прво вече кад су дошли добили су хлеба колико хоће. Изненађеним сестрама, кад су ове приметиле да деца пола једу, а пола остављају под узглавље, одговорили су: 'Ово треба за шуму!' - мислећи да ће и одавде опет у збег.

Сад им је добро. Не боје се глади. Шалећи се питамо: 'Имали ко да хоће да се врати у Бајину Башту?' А они одговарају: 'Нема никог, нема никог!' А ми им кажемо: 'Доћиће нам још толико деце из Бајине Баште. Ако дођу онда ћемо морати да поделимо хлеба што имамо и на њих, па ће онда мање хлеба вама бити. Зато да ли да их примимо да дођу?' А деца у глас: 'Нека дођу! Нека дођу!' Божија су то дечица! Жива је душа њихова! Благо нама!

Обучена су разнобојно и разнообразно. Отвориле су се скриње, претрешени су сви кутови и нашло се, чак и у једном граду порушеном од експлозије, толико кошуљица и гаћица, и бенки и сукњица, и чакширица да су сад сви обучени. И у магацину стоји друго за њих и за оне који ће још доћи. О како је добро што су нам ова деца тако разнообразно обучена: многа су се срца значи отворила, а не једно само: мајке наше државе Србије.

Долази свет и хоће унутра. Посада добровољачка чува стражу на улазу своје касарне, па чува и прилаз Радној служби и овој деци. Долазе девојке и младе и старе жене. Долазе људи. Хоће унутра. Хоће да виде, да се исплачу, да пруже, да приложе, да дају и да оду. А стража к'о стража: не да. Упућује на ред и стрпљење. Љуте се они што су дошли. Жао им је и говоре: 'Не дате нам да видимо нашу децу'. И одлазе љути на тај ред што се испречио између њиховог срца и те дечице.

Долазе сељаци и сељанке. У кругу се шећу, већ навикли на нову средину: гуске и патке, пилићи, кокошке и петлови. То су донеле сељанке. Пошле су у град и понеле. Мамаи град високом ценом. Али оне ни да се осврну. Није то понето за продају. То се даје онако. Срце се стегло прво од неког бола, сузе навреле на очи, па се одједном опустило као кад се 'топи восак од лица огња' и сузе се бришу рукавом с лица.

Дошли председници сеоских општина. Био тмуран дан. Деца по собама. Још немају кревете. Леже по чистој слами застројој разноврсним покривачима. Бришу очи сељаци, кријући један од другог. Кад изиђоше

отпоче договор: Деци треба млека. Пет дана мрсних у недељи по двеста педесет литара.

- Да дамо, повикаше у глас сељаци.

- Стално?- упитасмо их.

- Стално, док буде требало. И бесплатно! - одговорише они.

- Не треба бесплатно. Да платимо. Поклањате нам и за новац кад дајете, рекосмо.

- Нећемо новац. Грехота је! Али како ћемо прикупити млеко? Има општина далеких и блиских. Има разних судова. Један да не пази на чистоћу, све ће се покварити. Ја! Истина је! - и замислише се као о најважнијем послу. Док ће један:

- Ама људи, да купимо и поклонимо двадесет добрих крава млекуља. Па ви овде само нађите где ћете сместити и са чим хранити, и ето вам млека. - И тако решише. Обиђоше одмах да виде и велике шупе намењене тенковима и дадоше упут, онако домаћински: како треба да се са мало оправке од оних зидина добију одличне стаје за краве. И одмах одоше у села да покупе новац за краве. А биће и сточне хране...

Дошла и једна жена у годинама. Држи неку прњицу завијену у парче новина, а у другој обрамицу. Она носи воду по кућама и од тог издржава себе и своју децу. Нема куће своје. Али њено срце је запиштало кад је видела дечју поворку и она је нашла ову прњицу и стидљиво стоји међу другима што прилоге доносе и чека свој ред. А кад ред на њу дође, она пружи ону прњицу, па томе додаде и три динара. „Молим вас, - говори она, примите, молим вас, и ово моје. Сад сам баш однела две канте воде те ово зарадила.” И док се људи збунеше, она протумачи то као да јој хоће одбити, па понови бришући очи своје: „Молим вас, примите!”

Нико пре тога није рекао ове речи: „молим вас, примите!” - осим ове жене. А то је била права реч. И само су је усне ове сиротице, из страха да не буде одбачен дар њен, изрекле. Више и боље од тога нема. О! - како наш град треба да буде захвалан овој дечици, што су њихове несреће, њихове муке, њихови болови дошли међу нас и потресли скамењена скоро срца наша. Шта бисмо ми радили да нам њих није? Ка

би наше очи засузиле због другог, осим само кад се нама лично бол, мука или несрећа деси? Учаурили бисмо се у нашу уску, бедну чауру себичности и она би постала наша васељена, а наше бедно ја, њено средиште и њено божанство.

О тешко човеку, макар имао богатство, славу, снагу и величину најбогатијих, најславнијих, најмоћнијих и највећих људи, од кад свет зна за себе, - тешко човеку, који се окамени у својој себичности, који се увије у чауру себичности и од ње направи своју васељену, и себе у њој божанством! Заиста се тај није имао „рашта ни родити”. Збиља, већи грех самоубиства чини овај, него онај што веже себи камен о врат и скочи у дубоку воду да тамо сврши.

Тако смо се ми у граду нашем увили свак по наособ у чауру себичности. Тако смо имали један град али десетине хиљада васељена себичности, од којих је свака на другу попречно гледала.

Али ето дошла су нам ова дечица. И доста је било само да погледамо њихове главице и очице, њихове ручице и ножице, доста је било да чудемо њихове патње и њихове несреће, и срце се наше у нашем граду почело топити, као ледена кора пред првим топлим зрацима пролећа. Попуцале чауре себичности. И ми смо угледали једни друге први пут после толико времена. Осетили смо дубоко негде у нама, како је бескрајно велика Васељена Божја, како смо ми сви заједно пред њом мали, како је бескрајно срећнија и несрећа пред Његовим очима, него срећа у нашој мрачној, затуљеној и замумљеној чаури себичности. И сузе које рони још увек наш крај нису толико сузе над њиховом несрећом, него над нашом бедом, из које излазимо благодарећи овод дечици, коју нам је Бог послао, да би нас кроз њих Себи привукао.

Један Хиландарац је поновио реченицу светих Отаца: НАШЕ ЈЕ САМО ОНО ШТО ДРУГОМЕ ДАМО! -Потом се она наводила преко више медија у Србији. Значи, схваћена је! Богу хвала!

Хиландар, бр. 50-51/1997.

СЕЋАЊЕ НА ОЦА И БРАТА

САХРАНА О. МИТРОФАНА У ХИЛАНДАРУ

„Политика” од 7. јула 1999. године, између осталог, пише:

„Старац Митрофан, први епитроп манастира Хиландара, сахрањен је јуче пре подне на хиландарском монашком гробљу на исти начин како се већ осам векова сахрањују земни остаци хиландарских калуђера. Преминуо у Какову, метоу Хиландара у Грчкој али изван Свете Горе, познати хиландарски старац пренет је одмах по престављењу у Хиландар, где је крај његовог одра у цркви целу ноћ читан Псалтир, а затим одслужена јутарња литургија.

Обучен само у монашку ризу, монах који је на монашењу добио име по првом цариградском патријарху Митрофану из времена Првог васељенског сабора у Nikeји 325. године, спуштен је директно у гроб, са главом положеном између два камена (како би лобања остала неоштећена јер се, по традицији, лобање монаха после извесног броја година проведених у земљи ваде и стављају у костурницу цркве на манастирском гробљу)...

У српској царској лаври, где је стигао почетком седамдесетих година замонашио га је отац Никанор... У Хиландару монах Митрофан обавља многа послушања: био је секретар за преписку са српском дијаспором, а после завршене богословске школе у Кареји, чувене Атонијаде и усавршавања у манастиру Светог Павла постао је хиландарски секретар за грчку преписку...

Протос Свете Горе отац Митрофан био је два пута: 1973. на 1974. годину и две деценије касније, 1993. на 1994. годину. Представник Хиландара у Кареји, у Свештеној општини Свете Горе, што значи антипросоп, био је од 1974. године, а од 1994. године је економ и управник хиландарског метоу у Какову. Последњих неколико година био је први епитроп манастира Хиландара...

Осим више књига, написао је део житија оца Георгија Витковића, који

је до 1973. године живео као пустињак у Русику, манастиру у којем је Свети Сава примио монашки постриг.

Сахрани старца Митрофана јуче у Хиландару присуствовали су, осим братства, многобројни пријатељи из Грчке и поклоници који су се затекли у манастиру. Отац Митрофан почива на манастирском гробљу одмах до монаха Павла, „који је 32 године био економ метоха у Какову...”

Прота Матеја Матејић
ОТАЦ МИТРОФАН - СЕЋАЊЕ НА
ДУХОВНОГ СТАРЕШИНУ ХИЛАНДАРА

Дана 5. јула, 1999. на Какову, метоху манастира Хиландара на Светој гори, преминуо је отац Митрофан. За разлику од прилично тешког живота, његова смрт је била релативно брза и лака. Преминуо је од срчаног удара. Његова смрт је велики губитак не само за манастир Хиландар, већ и за читаву монашку заједницу Свете Горе, за његове личне пријатеље у многим земљама, међу којима су познати научници и писци, али и за државу Охајо, нарочито за Истраживачки центар средњовековних словенских студија за Истраживачку библиотеку Хиландара. Али, највећи губитак претрпео је манастир Хиландар. Тај човек огромне енергије био је „мотор покретач” манастира пуних 38 година приближавајући Хиландар очима света. Познавао сам оца Митрофана од 1942. године. Његово световно име било је Милан Мишулић. Рођен је 12. октобра 1923. у селу Ратари близу Смедеревске Паланке, од оца Младена и мајке Марице Мишулић, девојачко Икић. Након похађања основне школе у родном селу, уписао се у средњу школу у Крагујевцу.

Године 1941. пред почетак Другог светског рата, његово школовање је прекинуто. Положио је испите другог и трећег разреда средње школе у Београду 1942, али није био у могућности да полаже матуру све до 1947. у средњој школи у логору за незбринута лица у Лингену, Западна Немачка. Пошто су Немци окупирали Југославију 1941, уследио је грађански рат између комуниста партизана и националиста. Милан Мишулић, сам религиозан и антикомуниста, придружио се српском Добровољачком одреду 15. септембра 1941. Већ 1942. био је рањен и изгубио је лево око. Но, међутим, само са једним оком видео је даље и боље него многи који су имали оба. Заједно са хиљадама националиста, повукао се 1944. године у Словенију. Следеће године британске трупе су предале хиљаде његових сабораца у руке партизана који су их

погубили у месту Кочевје у Словенији. Био је међу неколико стотина који су били поштеђени. Одведени су у Палманову, затим Форли, и коначно у Еболи, у Италију. Били су смештени на огромној плантажи маслина, боравећи у шаторима направљеним од картонских кутија. Упркос бедним условима, нису одустали од верских и културних активности. Имали су капелу у којој су служена редовна и дневна богослужења. У логору за избеглице отворили су средњу школу и богословију, где су многи имали прилику да заврше школовање; имали су црквени хор, литерарни клуб, фолклорну групу и добро посећено позориште. Милан Мишулић је значајно допринео културним и црквеним активностима.

Становници „града под шаторима” 1946. године из Еболија били су премештени у Западну Немачку. Жене и деца су смештени у различите логоре за расељена лица. Бивши борци били су одведени у логор Минстер где су били проверавани, а постојала је и могућност да ће неки од њих бити предати Титовој Југославији. Захваљујући интервенцији кентербериског надбискупа, сви су накнадно били пуштени и размештени у разне логоре за небринута лица. Милан Мишулић је био премештен у Линген/Емс где су се у логору налазили његови пријатељи. И овде су животни услови били скромни, али је верски и културни живот цветао. У настојању да се обезбеде нужне животне намирнице, у логору је била организована кантина чију су администрацију водили Милан Мишулић, Крсто Тодоровић, Радован Протић и Митар Рељић. Део зарађеног новца слат је удовицама и сирочићима у Југославију. Милан Мишулић је 1947. матурирао за време боравка у логору у Лингену/Емс. Светски савез цркава наградио га је стипендијом за школовање на париском Теолошком факултету. Међутим, свештеник Алекса Тодоровић који је боравио у Минхену и тамо основао „Свечаник”, издавачко предузеће за књиге верског карактера, у исто време га је позвао да му се придружи и помогне око издавања. Милан, одбивши путовање за Париз, одлази у Минхен, где је научио штампарски занат помажући не само оцу Алекси Тодоровићу, већ такође и при

штампању месечног листа *Искра*, необично важне антикомунистичке публикације.

Милан је остао у Минхену до 1961, када је отишао у Хиландар где се замонашио као монах Митрофан. Његов боравак у Хиландару био је од ве-ликог значаја. Поред својих свакодневних монашких обавеза, предано је радио на издавању верских књига, преведећи их са немачког. Такође је основао и сам уређивао билтен *Хиландар* који је у стотинама примерака допирао до Америке, Аустралије и Новог Зеланда. Овај далекосежан подухват био је један од видова мисионарског деловања оца Митрофана, међу којима су и његови чести одласци у многе европске земље, где је широке аудиторијуме упознавао са Хиландаром и Светом Гором. Поред Србије, у коју је најчешће долазио, посећивао је и Аустрију, Немачку, Француску и Белгију. Такође је посетио бивши Совјетски Савез, а своја запажања са тог пута преточио у књигу веома импресивног карактера *Света Русија у Совјетском Савезу*, касније преведену и издану на бројним језицима, укључујући и енглески. Не тако давно, отац Митрофан је боравио у Турској, где је посетио Васељенског патријарха поводом прославе 800 година Хиландара. Такође је био у Аустралији као један од тројице говорника на Првом семинару Српске православне омладине Аустралије на којем је било преко 250 учесника. Друга два говорника су били архимандрит, сада митрополит Црне Горе, Амфилохије и моја маленкост.

Повезаност оца Митрофана са Центром за средњовековне словенске студије почела је пре 30 година. Пред крај 1969, отац Митрофан ми је послао писмо изражавајући бригу хиландарских старешина за заштиту „блага” манастирске библиотеке. У име братства позвао ме је да извидим могућности микрофилмовања хиландарске библиотеке. После мог извиђачког пута у децембру 1969, држава Охајо преузела је овај значајан задатак. Почетно микрофилмовање 129 словенских рукописа започели смо проф. Волт Крејг и моја маленкост 1970. године. Сва остала путовања, а било их је много, обавили смо мој син др Предраг Матејић и ја. Заједно смо снимили на микрофилмове све словенске и

преко стотину грчких рукописа, сва издања, многе ретке књиге и предмете црквене уметности. Такође смо снимили и неколико рукописа из манастира Зограф и Ивирон. Отац Митрофан посредовао је при набављању свих потребних дозвола за микрофилмовање рукописа у библиотекама тих манастира. О. Митрофан је био гост нашег Универзитета и Истраживачког центра средњовековних словенских студија у два наврата. Децембра 1978. присуствовао је званичном отварању и освећењу Хиландарске собе. Том приликом даровао је велику икону Св. Саве, специјално наручену те године на Светој Гори, као поклон манастира Хиландара. Икона је стално изложена у Истраживачкој соби на Државном универзитету Охајо. Друго путовање уследило је августа 1999, поводом прославе 800 година Хиландара и присуствовања Четвртој међународној хиландарској конференцији. Том приликом је награђен због његове значајне улоге приликом оснивања Хиландарске истраживачке библиотеке. Држава Охајо била је посебно почастиована његовом посетом Америци. Била је то прва посета једног хиландарског монаха икада. Другим доласком на ове просторе отац Митрофан и манастир Хиландар су потврдили поверење које су указали 1969. обративши се мени и Универзитету ради очувања њиховог писаног блага микрофилмовањем.

Последњи сусрет са мојим пријатељем био је у децембру 1998. у Београду. Обојица смо били у Међународном одбору за планирање прославе 800 година Хиландара. Надали смо се поновном сусрету у септембру 1999. на састанку Одбора, као и на званичној прослави која је померена за 2000. годину.

Да завршим овај кратки текст посвећен успоми на њега следећим уверењем: отац Митрофан можда и није имао високо образовање, међутим био је највиших знања у најважнијој школи на земљи - о самом животу. Неизмерно ће нам недостајати. Успомена на њега вечно ће трајати!

Српске органске студије 1-2/2004.

Бора М. Карапантић
НОВИ ПРОТЕПИСТАТ (ПРОТ) - ПРЕДСЕДНИК
СВЕШТЕНЕ ЕПИСТАСИЈЕ СВ. ГОРЕ
О. Митрофан Хиландарац

Овог лета изабрана је за ПРОТЕПИСТАТА (некадашњи ПРОТ) СВЕТЕ ГОРЕ Отац Митрофан Хиландарац, дугогодишњи сабрат Српске царске лавре ХИЛАНДАР. По Светогорској Конституцији од 1924. године, потврђене ЗАКОНОМ 1926. године, ПРОТЕПИСТАТ је Председник СВЕШТЕНЕ ЕПИСТАСИЈЕ, која је извршно тело СВЕШТЕНЕ ОПШТИНЕ СВЕТЕ ГОРЕ - највише установе на Светој Гори. чије је седниште у Кареји, која је престоница Атонске Свете Горе. Према томе, Отац Митрофан Хиландарац је ПРЕДСЕДНИК СВЕТОГОРСКЕ МОНАШКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ. То је највиши домет који један Светогорски монах може достићи. Зато итекако заслужује да се о Оцу Митрофану Хиландарцу напише која реч, јер он данас чини част и служи на понос не само манастира Хиландара и Свете Горе, већ целог Српског народа и оног у Отаџбини и овог у расејању.

Биографија

Отац Митрофан Хиландарац - крштено име Милан Мишулић - рођен је 12. октобра 1923. године у селу Ратари, у Шумадији, од оца Младена и мајке Марице, рођене Икић. Основну школу је завршио у Ратарима, а четири разреда гимназије с малом матуром у Крагујевцу. Потом је у Смедеревској Паланци похађао више разреде гимназије. У седмом разреду га је прекинуо Априлски рат 1941. године. Када су Немци окупирали Србију и када су комунисти после напада Немачке на Совјетски Савез подигли у Србији комунистичку револуцију, појавио се на замраченом обзорју Србије генерал Милан Недић да спасава српски народ који је у те дане био биолошки угрожен. Генерал Недић је под славни

српски барјак позвао нарочито српску омладину, да би се одупрла комунистичком пустошењу Србије и да би сачували српски народ од пропасти. Млади гимназијалац Милан Мишулић се међу првима одазива позиву генерала Недића и 15. септембра 1941. године ступа у Први добровољачки одред у ЈУРИШНО ОДЕЉЕЊЕ четовође Миленка Поповића.

Када су у зиму 1941. и у пролеће 1942. комунистичке банде биле сатрвене и остаци комуниста протерани из Србије, ђаци су били повучени из борбених јединица и позвани у Београд да би завршили недовршене разреде гимназије и средњих стручних школа. Тако с јесени 1942. године Милан Мишулић завршава у Београду седми и осми разред гимназије. У том је била предузета хитна теренска акција Српских добровољаца и Милан је нанова позван у Јуришни одред пред само полагање велике матуре. На несрећу Милан Мишулић бива рањен у једној борби (изгубио је око), те бива избачен из строја. После лечења бива распоређен за просветара 7. чете у првом пуку Српског добровољачког корпуса, којој је командир био потпоручник Никола Д. Љотић. У октобру 1944. године Мишулић са Српским добровољцима напушта Србију и одлази у Словенију, где су биле груписане све националне антикомунистичке снаге. Када је у пролеће 1945. године Краљевина Југославија била теслимљена комунистима на челу са Јосипом Брозом Титом, националне снаге 1. маја 1945. прелазе у Италију са којима је и Милан Мишулић. Најпре се налази у логору Формија (Северна Италија), потом у Еболију (Јужна Италија). Из Италије Краљевске југословенске националне снаге биле су у пролеће 1947. године пребачене у Британску зону у Западну Немачку. С њима је и Милан Мишулић, који у Лингену и Емсу у гимназији „КРАЉА ПЕТРА II” завршава велику матуру. Добија стипендију Светског савеза цркава да би у Паризу (Француска) завршио богословске студије на познатом Сергијевском институту. Али, „људи једно снују а Бог друго одлучује”. У то

време на иницијативу блажене успомене Епископа Жичког др Николаја Велимировића, прота Алекса Тодоровић оснива у Минхену (Западна Немачка) БИБЛИОТЕКУ „СВЕЧАНИК” и позива Милана Мишулића да му помогне. И Мишулић постаје десна рука проте Алексе и Библиотеке „СВЕЧАНИК”. У Минхену је Милан похађао „Баварску академију за немачке штампаре”, коју је са успехом завршио и постао машински словослагач. Као стручњак у овом послу, Мишулић је основао штампарију „ИСКРА” и обучио цео један тим стручњака, који ће тридесет година руководити штампаријом „ИСКРЕ” и штампати и истоимени полумесечни лист „ИСКРУ” и бројне књиге верског, културног, историјског и литерарног карактера. Када је штампарију оставио у сигурним рукама, Милан Мишулић се одазвао „унутрашњем позвању” и 1961. године заједно са још два своја саборца, Српским добровољцима Браном Јовановићем и Крстом Андрићем отишао у манастир Хиландар на Свету Гору Атонску. Ту су се сва тројица замонашили и добили монашка имена: Мишулић постаде монах Митрофан, Јовановић - отац Арсеније и Крста Андрић - отац Симеон.

У Хиландару су затекли све саме старце - или како о. Митрофан каже „седе браде” - који су били при скончају живота. Тројица младих монаха, пуних одушевљења и физичке и духовне снаге, примају се разних послушанија (о. Митрофан чак шест!) и за кратко време чине чудо од Хиландара! У правом смислу речи врше ренесансу - и то свестрану - манастира Хиландара, а што ће се видети из даљег поглавља.

Духовни, мисионарски и књижевни рад

Манастир Хиландар је нарочито ратних а још више поратних година, када је земља Србинова била притиснута безбожним комунизмом и тиранијом једног сатрапа каквог Балкан до тада није видео, доживљавао тешкоће Србије и од осталог страног света. Отац Митрофан са својом духовном сабраћом најпре обнавља замрли духовни и верски живот у

Хиландару, па потом економски обнавља Хиландар доводећи чак и трактор на манастирску економију! А што је најважније: отвара Хиландар према спољњем свету. Помоћу бројних дијапозитива и синхронизованих репортажа о Хиландару и Атонској Светој Гори. О. Митрофан је са својом духовном сабраћом истрајно и годинама приближавао Атонско духовно искуство и културно благо Хиландара и целе Свете Горе нашим сународницима по целом свету, где год је било српских насеобина, као и у нашој поробљеној Отаџбини. А почели су да долазе у манастир Хиландар и на Свету Гору стручњаци и научници, који су почели свестрано проучавати духовно и културно благо Хиландара. Долазили су научници и са родне груде и из дијаспоре, од којих је најзначајнији професор др. Матеја Матејић, протојереј - ставрофор и најпознатији слависта у слободном свету, који је, након бројних посета манастиру Хиландару, основао чувену „ХИЛАНДАРСКУ СОБУ” на Универзитету Државе Охајо у Колумбусу, Сједињене Државе Америке.

Од 1976. године отпочела су чувена, скоро свакогодишња, путовања оца Митрофана по целом свету гдегод су постојале српске избегличке насеобине: по Европи, у Америци у далекој Аустралији. Позиван је од разних установа и српског народа, да говори о манастиру Хиландару, о Светој Гори и њеној улози у животу православних народа. И отац Митрофан је постао један од најпознатијих Хиландараца, а нарочито после појаве његове чувене књиге *Света Русија у Совјетском Савезу*, којој је одличан предговор написао др. Владета Јеротић.

Руска православна црква је 1976. године позвала у посету делегацију СВЕТЕ ГОРЕ да би се упознала с руским Православљем, које је још увек живело под страшном тортуром СССР и њеног безбожног руководства. Отац Митрофан је био у тој делегацији, која је неколико недеља боравила у Совјетском Савезу, па је брижљиво бележио своје утиске и своја запажања. То је, потом, најпре објављено у наставцима у часопису „ХИЛАНДАР” који је о. Митрофан покренуо и који уређује и издаје већ пуних 13 година. Када су ти чланци наишли на одушевљени пријем

читалаца широм целог света, родила се идеја да се то објави у виду књиге. И тако је настала књига *Света Русија у Совјетском Савезу*, која је, најпре, штампана на српском језику, а потом је преведена и штампана на енглеском, немачком, шпанском, грчком, холандском и руском језику. Од свих емигрантских писаца отац Митрофан је једини доживео да му се књига штампа на седам језика! И то је данас најчитанија књига у слободном свету. И што је најважније, ова књига је цео свет заинтересовала за манастир Хиландар и за Свету Гору, па почињу Хиландар посећивати бројни посетиоци са свих пет континената. Тако се савремено човечанство упознало о Светој мисији СРПСКЕ ЦАРСКЕ ЛАВРЕ ХИЛАНДАРА на Светој Гори Атонској.

Књижевна оцена. До сада су од познатијих српских емигрантских писама путописе дали покојна Анка Гођевац - Суботић „Са три континента” („Српска мисао”, Мелбурн, Аустралија. 1961) и покојни Михаило Влаховић „На путу за Свету Гору” (Минхен, Западна Немачка 1974). Такође врло леп путопис о путу на острво Крф дао је у листу „Американски србобран” др. Ратибор Ђурђевић, а покојни професор др. Милутин Деврња је био почео дивним стилем и језиком описивати свој пут у Свету Земљу и листу „Србија”, али га је трагична смрт прекинула да то заврши (погинуо је у аутомобилској несрећи на Св. Пантелејмона. 9. августа 1977. године). Међутим, нећемо нимало претерати ако кажемо, да их је све надмашио монах о. Митрофан Хиландарац својим путописом *Света Русија у Совјетском Савезу*.

Писац је своју књигу поделио на ова поглавља: Увод, први утисци о Русији, Печорска лавра код Пскова, Тројицко-Сергејевска лавра, Петроград, Почејевска лавра, Кијевско-Печерска лавра и Повратак у Москву.

Сва ова поглавља имају многа подпоглавља што доприноси да се књига, која је изванредна по стилу и језику, чита на душак.

У књизи има дивних описа руских пејсажа, градова и манастира, руских митрополита и епископа на челу с Московским патријархом и

целе Русије, са бројним обичним свештенослужитељима и, надасве, дубоко верујућег руског народа. Све је то тако лепо и органски повезано да чини једну неразделиву органску целину. Али, што је најважније, о. Митрофан је продро у саму душу руског народа, тиме је он обрадио ону такозвану „Трећу дамензију”, која је невидљива и недоступна обичним писцима-мирјанима. За све време свога боравка у СССР-у о. Митрофан је дубоко понирао у руску душу. И то је оно што његов путопис чини ненадмашним, јер је то понирање у многострадалну и многонамучену душу руску свестрано. И захваљујући томе о. Митрофан је својим духовним очима сагледао истинитост оне велике мисли бесмртног Достојевског: „Русији ће доћи спасење од ње саме!”

Седамдесет и више година се руска душа рвала са безбожним комунизмом томе рвању није било равна у историји рода људског! Свако други да је био у питању погледао би у том бездушном рвању са небивалим безбожјем! Али, хаљадугодишња верујућа руска душа је истрајала у том небивалом рвању. Отац Митрофан је још тада својим духовним очима видео, да је у том рвању између Бога и сотоне у Русији, „Руски народ победилац јер је Бог с њим”. У томе га је нарочито био уверио живи контакт с руским народом у знаменитим руским црквама и манастирима, који су за наше појмове незамишљивих димензија, а у којима не престаје да се поји Света Литургија и врши највећа тајна над тајнама - Света Евхаристија. У тим светим храмовима стаје од шест до дванаест хиљада верника, те цео народ саучествује заједно са својим свештенослужитељима у Светом богослужењу! РУСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И БЛАГОЧЕСТИВИ РУСКИ НАРОД - ТО ЈЕ ЈЕДНО И НЕДЕЉИВО ТЕЛО, ТЕЛО ГОСПОДА НАШЕГ ИСУСА ХРИСТА. Све се то итекако види из дивних описа оца Митрофана Хиландарца, који је то очима својим видео и свим срцем својим то осетио!

Отац Митрофан је дао невиђена, уметничким пером описана, та света руска богослужења. Када се молитве служашћег свештеника и

благочастивог народа слију у једну јединствену молитву која се уздиже ка небесима, чини се као да се Небо спустило на Земљи и да сами Анђели Божији поје Свету Литургију! Треба читати овај путопис оца Митрофана, па видети сву лепоту и красоту руског православног богослужења.

Што је нарочито запазио отац Митрофан - а с њим и сви Светогорски монаси - јесте чињеница да по црквама и манастирима на богослужењима преовлађују у огромном броју руске „бабушке” и руска деца, коју „бабушке” доводе до Свете Литургије кад су мајке и очеви „на работи”. Иако руска Богослужења трају по четири и више сати, та деца стоје усправно као мали борови, не ослањајући се за цело време службе за скуте СВОЈИХ „бабушки”, тако да је један Светогорац, дубоко дирнут тиме, рекао својој сабраћи:

„ОВА ЋЕ ДЕЦА ДА СТОЈЕ НА СУДУ НАМА СВЕТОГОРЦИМА. НА НАШИМ БДЕНИЈИМА НИ ПОЛА САТА НЕ ЧЕКАМО ДА БИ СЕ НАСЛОНИЛИ У НАШИМ „СТАСИДИЈАМА”, А ПОГЛЕДАЈТЕ ЊИХ!”

Та деца ће сутра постати руским интелектуалцима и то је оно што је видео и француски књижевник и Нобеловац Франсоа Моријак, забележивши за историју: „ЈЕДИНА СВЕТЛА ТАЧКА ЗА БУДУЋНОСТ САВРЕМЕНОГ ЧОВЕЧАНСТВА ЈЕСТЕ БУЋЕЊЕ ВЕРЕ КОД ДА-НАШЊЕ РУСКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ!”

Отац Митрофан је заиста продро у саму душу руског народа. И та душа је свесрдно везана за Бога, за Христа, за Пресвету Богородицу и за велике руске Светитеље и Подвижнике, који чине част не само Руском Православљу већ целом савременом Хришћанству. И та душа итекако неминовно кида ланце ропства у које су бољшевици били бацили Русију 1917. године. И ти ће ланци занавек попуцати и обистиниће се пророчанство бесмртног Достојевског: „РУСИЈИ ЋЕ ДОЋИ СПАСЕЊЕ ОД ЊЕ САМЕ!” Цела књига оца Митрофана сведочи да ће се то догодити.

Стил и језик оца Митрофана су дивни. Милина је читати странице ове књиге. Одавно се није појавила овако лепа и надахнута књига. Она чини част и манастиру Хиландару и Светој Гори и свима Светогорцима, а највише српском народу и овом у расејању и оном на Родној Груді.

Похваљујемо и техничку обраду књиге. На предњим корицама је торањ цркве из Кремља око кога је оплетен трнов венац, који подсећа на онај који је Господ наш Исус Христос носио на Своме путу за Голготу. На задњој страни корица је алем камен руског Православља: Тројицко-Сергејевска лавра испред које је огромна маса благоверног руског народа. На средини књиге - широм две стране - налази се слика безимених руских „бабушки”, савремених руских православних и свехришћанских мироносица, које постојано стоје уз Господа Исуса Христа, чије васкрсење исповедају и у које верују свом душом својом и свим срцем својим, а кроз које су још тада, 1976. године, ВЕЋ ВИДЕЛЕ И ВАСКРСЕЊЕ СВОЈЕ МИЛЕ МАЈЧИЦЕ - РУСИЈЕ.

Овог лета Господњег 1993-ег отац Митрофан је изабран за ПРОТА Свете Горе, чије је седиште у Кареји. По Конституцији Свете Горе то значи да је отац Митрофан ПРЕДСЕДНИК СВЕТОГОРСKE МО-НАШКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ. То је највећи домет који један Светогорски монах може достићи. А што је то постигао, има се захвалити и целом братству СВЕТЕ СРПСКЕ ЦАРСКЕ ЛАВРЕ ХИЛАНДАРА, које свестрано стоји уз оца Митрофана и помаже му у свим његовим настојањима усмереним у СЛАВУ БОЖИЈУ, ПРЕСВЕТЕ БОГОРО-ДИЦЕ, СВЕТОГА ОЦА СИМЕНОНА, СВЕТИТЕЉА САВЕ И СВИХ СРПСКИХ СВЕТИТЕЉА А НА ЧАСТ И ПОНОС ЦЕЛОГ СРПСКОГ РОДА!

Честитамо оцу Митрофану на свим духовним, мисионарским и лите-рарним постигнућима, поздрављајући га из свег срца са:

ЖИВЕО - НА МНОГАЈА ЛЕТА!

Кливленд, САД

Српске органске студије 1-2/2004.

Бора М. Карапантић
+ ОТАЦ МИТРОФАН ХИЛАНДАРАЦ
(одломци)

У раним часовима 5. јула 1999. године на манастирском метоху Каково код Јерисоса уснио је у Господу о. Митрофан Хиландарац. Сахрањен је 6. јула по строго монашком типичу на гробљу манастира Хиландара на Светој Гори./.../

Митрофану су његов „унутрашњи позив” и његова људска природа доделили најтежу улогу, да остане оно што је и пре монашења већ био - монах у свету. Монах обично одлази у манастир да се одвоји од света, његових ефемерних чари и искушења, да би се у тишини и самоћи молитвено што интимније приближио и идеално „сјединио” с Богом; да би се продуховио и одуховио, продубио у вери, ради вечног спасења „душе и тела”. Овакво схваћено монаштво је дубоко личан дијалог и однос са Творцем до мере „брисања” спољњег света из свести монаха.

Да ли то онда значи да је монах „у свету” мање духован од онога који је спољни свет заборавио и из манастира никада не излази? Има сигурно и таквих, али то су изузеци „промашеног позива” за које је физички спољни свет био и остао једина стварност; који у свом духовном и психичком саставу никад ништа монашког нису имали, те је и њихово „монаштво у свету” само продужетак мирског живота који су једино и спознали.

Истинито монаштво у свету је велики испит вере и мера огромне духовне снаге. Излагати се замамљивим искушењима света, а остати веран свом монашком завету и чистоти; долазити у контакт са свакојаким људима и често смерно слушати речите и људски умне мирјане, а чврсто остати на свом путу и мисији, велики је духовни подвиг. А баш такав је био наш отац Митрофан Хиландарац. Био је дубоко духован, али је његова духовност била ненаметљива. Томе га је вероватно научило светогорско правило, о чему нам је говорио, да се монах равна

према најбољем и најгорем; на најбољег се угледа, а од најгорег „учи“ какав не треба да буде. То му је омогућило да се слободно креће у порочном свету, саучесно разговара са ђаволје интелигентним и интересантним људима, чак и бахатим безбожницима, а да сам остане неокрњен. И ако му је тражити узор, онда не треба ићи далеко. Нема сумње да му је узор био сам Свети Сава, јер он беше и наш први монах у свету. Монаштво у свету захтева још једну људску предиспозицију, делотворну и добротину окренутост и хришћанску љубав према ближњему; љубав према човеку и сабрату, а тиме је о. Митрофан преобилно био обдарен.

И мада монаштво почиње строгим заветом и послушањима и подлеже руководству старијег монаха-старца духовника, гледајући уназад, нема сумње да је о. Митрофан од почетка унапред сам трасирао свој монашки пут и мисију. Похађао је светогорску Духовну академију и брзо научио грчки, стекао углед у бројној и утицајној грчкој монашкој заједници и код грчких светогорских власти. Убрзо се рашчуо и ван саме монашке Свете Горе. У суседним местима Уранополису и Јерисосу свако зна за о. Митрофана и са поштовањем га радосно среће и поздравља.

Одмах је настојао да двоструко отвори манастир према свету. Хиландар за свет, нарочито наше људе, тада под строгим комунистичком стегом. А затим и обавести и што шире представи манастир пред нашим и страним светом. У првом настојању наилазио је на тешкоће са грчком политиком нерадом да види не само већи број посетилаца Хиландару, већ и долазак нових искушеника за подмлађивање манастирске братије. А и комунистички режим у земљи је нерадо гледао на неконтролисан шири контакт нашег света са дијаспором. Све је то превазиђено Митрофановом светосавском упорношћу и дипломатијом. Грци су убеђени да Хиландар може и треба да опстане као српски манастир. А режим је заинтересован Хиландаром као

неистраженом историјском и културном баштином. Убрзо су у Хиландар почели да пристижу историчари, конзерватори, архитекте и други стручњаци, а са њима, поред богослова и верника, и обичан свет. Тако је Хиландар убрзо постао најшири мост и стециште сусрета између земље и дијаспоре у релативно слободним условима. Људи из земље су помно читали публикације и књиге из добро снабдевене манастирске читаонице и библиотеке и постепено почињали и духовно да се буде, а посетиоци из дијаспоре имали прилику да се поверљивије и објективније обавесте о приликама и кретањима у земљи.

У циљу популарисања Хиландара и обавештавања спољњег света о њему, о. Митрофан је убрзо покренуо манастирски часопис, који је лично уређивао и готово сам писао. Часопис је прво кришом уношен у земљу, да са већом либерализацијом као верско гласило, добије и право јавности и мрежу својих повереника. Данас се у СРЈ и слободно умножава. Упоредно са тим спонтано и местимично су се рађала хиландарска братства и обнављали манастирски метоси око којих су се окупљали људи овог духовног наслеђа. Данас их има у неколико већих места Србије.

Није запостављен ни страни свет, нарочито тамо где има нашег живља. Уз помоћ бројних дијапозитива, видео трака и синхронизованих репортажа о Хиландару и Светој Гори Атонској, о. Митрофан је ревносно обилазио разне земље и континенте - Америку, Аустралију и Нови Зеланд - мисионарио, обавештавао и приближавао наш и страни свет духовном искуству и културном благу Хиландара. У Немачкој и Аустрији постоји неколико друштава пријатеља Хиландара у којима се окупљају домороци. У Колумбусу, САД, сарадњом са о. Митрофаном и напорима професора о. Матеје Матејића створена је чувена „Хиландарска соба” на Универзитету државе Охајо која садржи фотокопије свих хиландарских повеља и осталих древних докумената и рукописа.

Поред часописа *Хиландар* о. Митрофан изражава свој запажен књижевни таленат књигом *Света Русија у Совјетском Савезу* у којој бележи своје утиске о посети светогорских монаха руској земљи 1976. године. Али као и све у његовом монашком животу, књига је окренута не личности писца, већ - поред свете Русије - мисији Хиландара. Преведена је на енглески, немачки, шпански, грчки, холандски и руски језик, те и тако учинила да се више у свету сазна о Хиландару и Светој Гори. Поред овога и другог рада о. Митрофан је стизао и да преводи са страних језика, углавном из пригодне духовне литературе. Такође је свакодневно водио манастирску хронику која је пре неколико година имала преко 2000 страница.

Када су тројица младих 1961. године отпочели монашки живот, хиландарски монаси су водили посебне личне животе, чак су се посебно и хранили узимајући следовање из манастирског магацина. Окупљали су се само на дугим бденијима и литургији. Новодошли млади монаси су брзо успели да се установи заједничка трпеза на којој се обедује у тишини, док дежурни монах чита одломке из пригодне светоотачке литературе. А о. Митрофан је настојао и чекао тренутак да се установи и „општежиће” са игуманом на челу, јер су манастиром дуго управљала само два епитропа бирана од Сабора стараца за одређен временски рок. У томе је и успео пре десетак година, па је и ту, попут типика Светог Саве, оставио трага на манастирски живот и „устав”.

За време грађанског рата у Босни 1992-95., о. Митрофан је у више наврата посећивао Републику Српску и приман од највиших њених руководиоца. У тесној сарадњи са грчким женским манастиром Свете Лидије, много је учинио за лечење, опскрбу протезама и опоравак ратних инвалида и летовање и одмор деце. Увек је собом носио и издашну медецинску и хуманитарну помоћ намењену избеглицама и нејачи. Било му је понуђено и звање сенатора РС, али се он извинио, да као монах не може да улази у дневну политику.

Рекли би да је о. Митрофан, поред спољних послова, одувек био задужен манастирском економијом, али је своје замисли на том плану

могао да остварују сходно своме расту у манастирској јерархији. Одувек је имао здраве идеје, али су их други морали одобрити. Тек последњих година доспео је у сам врх манастирске јерархије, па је стекао и већу слободу у њиховој примени.

Хиландар је један од најбогатијих (ако не и најбогатији) манастира на Светој Гори. Поседује огромно богатство у шумама и зиратном земљишту, на Атосу и ван њега, али је оно неискоришћено, па је његово економско „сиромаштво” било у недостатку текућих средстава. Тај проблем је о. Митрофан настојао да реши, али је тек са већом слободом последњих година, убрзано и успешно почео и да га решава. Треба само видети шта је за последњих 4-5 година направио од метоха Каково. То је прави мали индустријски полигон за прераду дрвене грађе, са уку-сним радионицама и станбеним здањима са савременим уређајем за запослене у нашем најлепшем сеоском стилу. Подигнуте су или обновљене и централне зграде и црквица. Подигнут је велики рибњак који евентуално треба да снабдева манастир свом потребном рибом. Подижу се и баштованлук и воћњак, а у плану је развој сточарства. Све се то развија у добровољној сарадњи са одговарајућим предузећима у земљи, која углавном и снабдевају и стручну радну снагу. Тако се Каково развија и напредује, а предузећа у земљи решавају питање својих незапослених.

У вези са прославом 800. године Хиландара која треба да се слави овога септембра, предузета је темељна и масовна обнова манастира. Цео манастир је електрифициран и санитизиран. Старе зграде готово „склоне паду” су практично президане, степеништа и подови измењени, итд. Сву дрвенарију и столарију за обнову снабдело је Каково. Упоредо са материјалном обновом, све делатности у оквиру манастира се доводе у ред, од великог манастирског подрума за прераду и складиштење вина, до ризнице са специјалним уређајем где се чувају манастирске повеље. Када смо ми тамо били у септембру прошле године, било је

заиста као у кошници. Свуда се ради. Библиотекари из земље сређују огромну манастирску библиотеку: конзерватори раде на старим повељама и рукописима; електричари, зидари, столари, радници и подрумари - свако на своме послу у огромном подухвату обнове великог манастира. И ту су углавном запослени стручњаци и занатлије из земље. Од свога првобитног зидања и оснивања, тешко да је Хиландар претрпео веће и темељније промене. А ето и то је био економски „ресор” нашег о. Митрофана.

Последњих година, пошто је једном начелно одлучио да посети СР Југославију, о. Митрофан је често тамо путовао. Остварио је лепу сарадњу са многим тамошњим предузећима и установама, са неким на пословној бази и многим другим који су похитали да предусретљиво и добровољно помогну манастиру. Тако је углавном заживело Каково и почела обимна обнова Хиландара. Када је планирана прослава 800 година Хиландара, ушао је као представник манастира у мешовити црквено-културно-државни Одбор за прославу. Тако је дошло и до контроверзне предаје првог јубиларног златника (изливеденог од државног злата у државној ковници, дакле стварно државни златник) председнику СРЈ, Милошевићу, око чега се после подигло много прашине, те се чак и хиландарско братство од тога чина наводно огранило, а о. Митрофан био лично нападнут.

Знајући о. Митрофана и његову преданост и живот за манастир, сигурни да никада свесно не би учинио ништа што би било на уштрб интереса и угледа Хиландара, предложили смо му да *Искра* напише осврт у том смислу. Био је погођен изманипулисаним случајем и реакцијом, али нам је саветовао да то не чинимо. Реаговао је, како је обичајавао да каже, „светогорски”, а што је нама изгледало као неко „непротивљење злу”. Рекао је отприлике: Пустимо да се ствар слегне и смири. Све ће се само по себи исправити и доћи на своје место. Сада реаговати и полемисати, само ће распламсати страсти и окуражити злонамерне. Послушали смо га, а галама се стишала као што је о.

Митрофан и предвиђао. А тада смо били намерни рећи велику истину о о. Митрофану и Хиландару, коју ћемо сада, после његове смрти, да поновимо. Смешно је и помислити да би о. Митрофан могао нешто учинити против интереса и угледа Хиландара. Монах који је читав свој живот у Хиландар узидао и њему посветио. Човек који је сам толико учинио да Хиландар у народној свести духовно заживи и ширем свету да о њему зна. Није претерано рећи да би Хиландар, да се у њему није нашао о. Митрофан, данас био заборављен; о његовом физичком, материјалном и економском стању, да и не говоримо. За Хиландар се данас практично не би знало, нити би била слављена његова осамстота годишњица, као што у прошлом веку сличан јубилеј није прослављен.

У Београду је добио две велике зграде за Хиландарски духовни центар и одмах почео да их уређује. Почео је у кругу истих да зида и капелу и већ опремио салу за предавања и простор за књижару. Имао је и друге велике планове са тим здањима, али смрт га ето омете. Злуреди би примећивали да га агностички, ако не и безбожни, режим само користи у своје политичке сврхе. Али чија је рачуница у овом случају тачна и дубља?

Режима који рачуна на површне и пролазне краткотрајне политичке ефекте, или неимара о. Митрофана, који све то одмах претвара у трајне духовне институције у служби и на корист Хиландара?

О. Митрофан је у неколико наврата био протос у Кареји, што ће рећи највиша духовна власт, односно председник монашке републике Свете Горе. Хиландар је један од четири манастира Свете Горе који дају протосе. Као протос о. Митрофан је увек уживао велики углед и поштовање свих манастира и светогорске сабраће. У једном од последњих својих мандата, електрифицирао је и протат (зграду - седиште протоса).

Тек смрт често покаже нечији значај и величину. Смрт о. Митрофана нам се данас чини недокнадивим губитком. Нарочито за манастир Хиландар и све оне огромне пројекте које је започео и готово сам носио на својим леђима. Већ смо рекли да се угледао на Светог Саву, па и у

тенденцији да смирује и мири људе, „завађену браћу”. Такав је био и у тзв. црквеном расколу, а и у другим људским сукобима. Носио је духовни мир у срцу и био миротворац. Историја ће тек рећи свој суд о кротком монаху и великом прегачу и духовном неимару, о. Митрофану Хиландарцу. Нама се пак чини, осврћући се на огромне подухвате које за собом оставља, да се о. Митрофан не само угледао на Светог Саву, већ да за Хиландар нико више није до сада учинио од њега после Светог Саве!

Слава и хвала смерном слуги Христовом, оцу Митрофану Хиландарцу, и вечан му покој у непролазном Царству Духа!

Српске органске студије 1-2/2004.

Владета Јеротић
ХВАЛА ТИ, ОЧЕ МИТРОФАНЕ, НА СВЕМУ

Како нам је тешко да схватимо, и када смо православни хришћани, да „свако људско биће умире на време”! Да и ми то себе овако тешимо, извлачимо рационалне судове из несхвативог Божјег Промисла, било да је у питању трагедија једног народа или „изненадна” смрт појединог човека? Не знам, али немао боље „објашњење”, а мени лично је оно само довољно кад га применим за земну кончину оца Митрофана, Хиландарца.

Ко још не зна за оца Митрофана, у Србији, Светој Гори, Грчкој, Европи, Америци? Неуморни путник и војник Христов на земљи, отац Митрофан је деценијама шкорио, увек свежом православном водицом богојављења, најпре своје Србе, свуда у свету где их је сретао, а онда и друге европске народе, најпре Немце и Аустријанце са којима је од своје младости, вођен Божјом руком најчешће у богоугодном друштву и благочестивим разговорима време проводио.

„Заслуге” оца Митрофана за ширење и јачање православне вере свуда, где му је нога крочила, када би се почеле набрајати, не би стале у цео овај часопис „Светог кнеза Лазара”, када би се само о њему писало. Заслуге стављам под знаке навода, јер - ми то добро знамо у православљу - никаквих личних заслуга нико од нас нема без Божје помоћи, и још више без Божје благодати („бесплатна благодат”). Ова благодат обилно се излила над главом и у срцу оца Митрофана, све од његове младости, када се, које из патриотских, које из православних разлога, придружио озбиљном антикомунистичком, а при том дубоко хришћанском, православном политичком покрету између два светска рата, покрету Димитрија Љотића. Нашавши се после Другог светског рата, опет под божјом „интервенцијом” спасен, у Европи, и то у непријатељској нам Немачкој, отац Митрофан, после неколико чудесних сусрета са људима

у Немачкој, искреним и у себи проживљеним хришћанима, донео је одлуку да се потпуно посвети Богу и православној Цркви, одлазећи из Немачке у Свету Гору, у Хиландар, у коме је управо у часу доласка оца Митрофана, прека потреба за једним таквим човеком била очевидна.

Ко би сад био у стању да приповеда какав је Божји квасац отац Митрофан представљао, неколико деценија, најпре за манастир Хиландар, за целу Свету Гору, а онда за Србију, и ону седамдесетих и осамдесетих година, када је још није могао да посети, а посебно за измучену, унакажену и понижену Србију од 1991. године до данас, пред сам крај овог несрећног века! Часопис „Хиландар”, који је отац Митрофан уредио и ревносно водио, пуне две деценије, могао се наћи у кућама српских сељака и српских интелектуалаца у Београду и другим градовима Србије, као и свуда где Срби живе у Европи и на другим континентима.

Божји дарови поклоњени оцу Митрофану нису се сводили само на мисионарење православља свуда у свету, највише, природно, у Србији - свакако најважнији и најпречи задатак који је отац Митрофан преузео на себи и који му је увек био пред духовним и телесним очима - већ су се сви дарови исказали у „дипломатским вештинама” оца Митрофана, тако мало и тако ретко заступљеним у емотивно импулсивном и емотивно нестабилном српском народу, било у „светској” било у „црквеној” политици. Савладавши, више него поуздано, грчки језик, а и немачки, који је научио раније, пре доласка у Свету Гору, отац Митрофан је и своје дарове користио и примењивао једино и стално, само „на ползу” српског народа, али пре свега, православља, увек и свуда.

Морам да обуздам сада своју интимну потребу да из себе изливам сва сећања, захвалност и љубав коју сам осећао према оцу Митрофану, сличну љубави и захвалности, какву сам најпре у животу осетио према оцу Јустину Ћелијском, браничевском епископу Хризостому (Војиновићу) или витовничком архимандриту Тадеју.

Свестан сам, и сасвим је сигурно, да о оцу Митрофану могу и треба

да пишу људи који су га познавали дуже и боље од мене. Ово је „писаније”, које тече из мене, само у неколико минута пошто сам сазнао за вест о преласку оца Митрофана из овог у онај свет, део је оних мојих доживотних блажених осећања које носим у срцу и памети, а чији је почетак урезан 11. априла 1969. године (био је Велики петак) у Хиландару, а потом, на незаборавно вишедневно обилажење готово свих манастира у Светој Гори са оцем Митрофаном, са којим сам водио дивне разговоре, често до дубоко у ноћ, или до заједничког одлажења у хиландарску цркву на полуноћницу. Наше пријатељство, ничим непомућено, трајало је, ево тридесет година, све до овог последњег злогоког рата, када сам још једном, последњи пут, видео, разговарао и целивао десницу монаха Митрофана, неустрашивог православног јунака ратишта, избеглиштва, сиротишта и сирочади (нарочито српске деце), у Босни и Херцеговини, на Косову и Метохији, свуда уздуж Србије. Грчко-српско и српско-руско православно братство ојачало је, и дај Боже, тако трајно остало, благодарећи труду, напору, непрестаним молитвама и сузама, хиландарског старца Митрофана (сузе отац Митрофан није крио када би се нашао у друштву са онима које је волео).

„Благо теби ако ти ум у срцу почива”, далека је и увек савремена порука светих Отаца хришћанства и православља. Отац Митрофан био је Божји човек срца и ума, уједињених у ретко успелом складу. Као такав остао нам је, свима Србима православне вере (мада и хришћанима других вероисповести, чије је најбоље представник отац Митрофан упознао и ценио) трајан узор и подстицај за сопствено непрекидно усавршавање.

Велика туга за наглим одласком вољеног човека и пријатеља, као да је из мене, у току овог писања, нестала. Остала је само велика благодарност Богу што ме је пре тридесет година ставио на животну стазу оца Митрофана, са које стазе, и када се дуже нисмо видели, више се никад нисмо један од другог удаљили.

Васкрсли Христос Ко ме смо се заједно молили и у Кога смо непоколебиво веровали, васкрснуће, не сумњам ниједног тренутка, у вечни живот, блажене успомене монаха Митрофана, према Христовим речима, да онај који „моју ријеч слуша и верује Ономе који ме је послао, има живот вјечни, и не долази на суд, него је прешао из смрти у живот”.

Свети кнез Лазар, бр. 2/1999.

Олга Врањкић СЕЋАЊЕ НА ОЦА МИТРОФАНА

Много успомена ме везује за оца Митрофана јер смо се знали више од тридесет година. Први контакт са њим био је службен. Манастир Хиландар је издао једну књигу, *Духовно злато којим се небо купује* владике Мелентија, и желео да је поклони Патријаршији у Београду. У то време сав увоз књига морао је да иде преко овлашћеног увозника, Југословенске књиге. Тада је то једино предузеће за увоз књига, часописа и новина за целу земљу било предузеће у коме сам ја радила. Књиге су већ биле стигле на царину, али увозник није могао да добије потребни документ да их подигне. Прошло је две-три недеље.

Тих дана је стигао један сандук књига (Библија на албанском језику.) Истога дана је стигао католички свештеник из Урошевца са налогом од царине да се неотворени сандук преда њему. Одмах сам позвала шефа царинске службе и рекла му да је ово одобрење вероватно издато одмах јер се ради о римокатоличкој цркви, а не о православној. Обећао ми је да ће видети у чему је проблем. За један сат је цео проблем био решен. Подигли смо књиге и предали их Патријаршији. Тада сам први пут од куће позвала манастир Хиландар и саопштила оцу Митрофану да је са пакетом за Патријаршију све у реду.

Од тога дана почела је наша сарадња, прво пословна, а потом пријатељска.

Те године смо мој муж Петар и ја, са нашим пријатељима др Димитријем Стефановићем и његовом супругом, са др Даницом Петровић и њеним супругом и још неким пријатељима, отишли први пут за Грчку. Сачекао нас је отац Митрофан. То је било наше прво виђење са њим. Кад кажем „наше”, мислим на мога супруга и себе. Те 1967. године отац Митрофан нас је сместио у Уранополис, код својих пријатеља. Тада је Уранополис био једно неугледно село са малим

трошним кућама, где у понекима није било ни струје. Садашњи изглед овог села се не може упоредити са ондашњим. Мој први сусрет са оцем Митрофаном био је као да се срећем са дугогодишњим пријатељем кога нисмо одавно видели. Мој муж и ја смо били одушевљени његовом личношћу и срећни да упознамо човека кога смо знали само кроз његове чланке у часопису *Хиландар*.

Смирен, тих, одмерен какав је био свих тридесет и више година колико смо га знали, увек нам је остао близак, искрен и одан пријатељ, прави брат у Христу.

Тада смо се договорили да преузмемо дистрибуцију часописа *Хиландар*, а да остале послове за манастир у Београду обавља мој муж. Од тада смо сваке године одлазили у Уранополис на одмор, с тим што би мој муж провео неколико дана у манастиру, а онда се враћао у Уранополис до краја одмора. За то време би отац Митрофан долазио по неколико пута у Уранополис да буде с нама и с другим Србима који су долазили из земље и дијаспоре, сви жељни да чују коју реч и поуку од њега. Разговори су често трајали и по читаву ноћ. Увек благ и спокојан, пун разумевања и стрпљења за сваку ситуацију. Причао нам је о свом животу.

Тако је било до јуна 1995. године, када је почео да долази у Београд. Док манастир Хиландар није добио Хиландарску задужбину у улици Војводе Мишића у Београду, одседао је у нашој кући.

После смрти мога мужа 1986, отишла сам у Солун. Замолила сам оца Митрофана да дистрибуцију часописа преда неком другом, јер сам желела да се повучем, утолико пре што сам тада већ била у пензији. Отац Митрофан ми је рекао да тек сад треба да се посветим раду, те да ће ми то испунити живот. Тада ми је дужности проширио на још нека задужења за манастир. Послушала сам га, знајући да ми то од срца говори отац, брат и велики пријатељ.

Сваки долазак оца Митрофана у Београд био је за мене и његове

пријатеље који су ми помагали око манастирских послова, посебан доживљај. Када би долазио у Србију, отац Митрофан је бивао све за-
посленији, тако да су наша виђења постајала све краћа. Никада се није
догодило да дође у Београд, а да не дође у улицу Цара Уроша бр. 7.

Једном сам га питала да ли је он рођен тако смирен, стрпљив и пун
разумевања, или је то стекао кроз животну искуство, кроз молитве и
живот у манастиру? Одговорио је: „И једно и друго ме је довело да
будем овакав какав сам сада.”

Увек је жалио што нема времена да више пише, на шта су га сви
пријатељи подстицали, нарочито после изласка његове књиге *Света
Русија*. То је био назив првог издања. Друго издање исте књиге је било
Светогорци по светињама Русије, а треће *Живот на Крсту*. Добијао је
књиге са свих страна, а оне су се гомилале на његовом радном столу у
Хиландару, у Какову, а касније и у Београду. Говорио би нам: „Ако Бог
да да доживим да се повучем од овог свог садашњег посла, проводићу
живот у молитви, писању и читању онога што сам до сада пропустио.”
Имао је много написаног или прибележеног да среди и још много да
напише.

Док сам жива, и док је у мени иоле разума, нећу престати да га се
сећам и да се молим за покој његове душе. Његова напрасна смрт нас
је све погодила.

Нека Господ услиши наше молитве и подари рајско насеље великом
прегаоцу у Светој Цркви. Амин, Боже дај!

12. октобар 2000.

Српске органске студије 1-2/2004.

Др Марко С. Марковић
ОПРОШТАЈ СА ОЦЕМ МИТРОФАНОМ
ХИЛАНДАРЦЕМ

Смрт наших ближњих нам отвара вид, помаже нам да сагледамо њихов стварни лик, да их оценимо по правој мери. Док они живе са нама, док се са њима дружимо, учавамо углавном њихове недостатке, а несвесно запостављамо и заборављамо њихове врлине, сагледамо оно споредно и „од дрвета не видимо шуму”. Са оцем Митрофаном Хиландарцем сам сарађивао двадесет година и био свестан његове вредности. Али ми није пало на ум да преда мном стоји велики човек који ће служити као пример будућим поколењима. То сам схватио тек кад је до мене дошла вест да је отишао Богу у наручје 5. јула 1999. године.

Први пут смо се срели 1946. године, у војничком логору Еболи, али тада до приснијег додираније дошло. У непосредну везу смо ступили тек кад се он замонашио у манастиру Хиландару и та веза се више није прекидала све до његове смрти. За све то време сам његове подвиге посматрао и надовезивао као бисере на бројаници, али се никад нисам потрудио да бацим поглед на целину. Као и сви светогорски ходочасници, убрзо сам приметио економски процват манастира Хиландара под руководством оца Митрофана и многобројне архитектонске радове како у самом манастиру, тако и на суседној обали, у Какову. Углед оца Митрофана је због тога знатно порастао и међу неспрским монасима Свете Горе, јер су његове организаторске способности долазиле до изражаја сваки пут кад је, по светогорским правилима био изабран за проепистата - надзорника свих атонских манастира.

Са српске стране су се одавно чуле примедбе да је о.Митрофан пречесто напуштао манастир и путовао у Југославију или у

иностранство. А ја сам баш у тој осцилацији између акције и контемплације видео наставак светосавске традиције. У своје време, у напису о светом Сави, подвукао сам свечеву способност да споји аскезу и самотништво са стваралачком активношћу и пресицањем благодатних дарова, подобно кинеском закону супротности између „Јин” и „Јанг”. Том схватању се у прошлости придружио и Сенека: „Врлина потпуно пасивна, сва у покоју и која никада не манифестује оно што је сабрала, то је празно и немоћно добро. Ко би порекао да врлина мора у пракси потврдити напредак свог подвига и, уместо да се ограничи на замисао о томе шта ваља чинити, прећи у акцију и остварити то учење” (“О доколици”).

Хиландар је, преко оца Митрофана, обилато потврдио то правило делећи своје дарове гладнима и жеднима, не заборављајући ни духовну храну за Србе широм света. Срби и српска сирочад из Босне не могу никада заборавити посете и свесрдну помоћ оца Митрофана, као ни избеглице из Крајине, Славоније и Космета, који су били изгнани у Србију. За српску децу и рањенике био је такође организован пријем у Грчкој. У духовном погледу, Хиландар је објавио низ превода из светоотачке литературе. На том послу се првенствео одликовао отац Серафим. По схватању оца Митрофана, било је неопходно да Хиландар својом светошћу зрачи и ван Свете Горе, где год Србин живи, па и даље. Његова мисионарска акција није познавала границе. Свуда је говорио о Хиландару, приказивао филмове и организовао изложбе о манастиру. Ступио је у везу и са нашим и страним интелектуалцима. У Србији се превасходно дружио са историчарима Миланом Богдановићем и Бошком Бојовићем, књижевником Добрицом Ћосићем и професором Владетом Јеротићем и адвокатом Слободаном Драгутиновићем, а у дијаспори са протом Матејом Матејићем, српским песником и америчким универзитетским професором, историчарем Бором Карапандићем и новинаром Костом Христићем, Лазом Станићем. У сагласности са оцем Митрофаном, прота Матејић је фотографисао сву хиландарску библиотеку за свој амерички универзитет. Почетком

осамдесетих година, о.Митрофан је дошао у додир и са круговима руских дисидената. Међу њима га је својом вером највише импресионирала Татјана Горичева. А своју љубав према руском народу је овековечио својом књигом *Света Русија у Совјетском Савезу*, написаном 1987., годину дана после његовог пута у Русију са једном групом светогорских монаха.

Имао сам невиђену част да о. Митрофан и мој књижевни рад уврсти у своју мисионарску акцију. У мени је тај позив оживео успомену на ратна времена, када сам у Србији био четнички мисионар под командом оца Јована Рапајића. У први мах, о.Митрофан је моје учешће ограничио на сарадњу у часопису „Хиландар”. Имао је идеју да, у стилу мојих негдашњих „Искрица” из минхенске „Искре”, почнем да пишем „Листиће” у „Хиландару”. Касније се та сарадња проширила и о. Митрофан је имао све прецизније планове о мојој мисионарској делатности. Савети Светих Отаца су непролазни, али се они не баве специфичним задатцима и потребама разних историјских епоха. Да није тако, Владика Николај Велимировић, па ни сам свети Сава, се не би усудили да напишу ниједну реч духовне поуке. Поред вечне Истине, морају се такође дати савремени одговори на савремена питања. Због тога ме је о. Митрофан двапут довео у Хиландар и настанио у Јерисосу или Какову. Хтео је да ме упозна са елитом српских омладинаца чије листове у Србији је финансирао. Имао је и намеру да са њима обезбеди посебну едицију мојих књига у Београду. Циљ те едиције би био да њене књиге послуже као камен темељац за васпитање нових српских генерација. На крају ме је упознао са Владимиром Димитријевићем и Небојшом Крстићем, уредником часописа „Политика и Образ”. Заједнички смо донели одлуку да Крстић руководи едицијом под истим насловом. У том издању ће изаћи четири моје књиге: „Православље и Нови светски поредак”, „Истина о француској револуцији”, „Пола века Српске Голготе”, „Лице и наличје једне утопије”. За друге две, о. Митрофан ће поверити одговорност својим београдским пријатељима („Стопама Христовим”, и „Српска апологија Русије”).

Без обзира на ту промену, о.Митрофан је желео да са писањем наставим, па ми је предложио да за мене у Какову сагради једну брвнару, где би послуга свршавала кућне послове, како бих ја све своје слободно време посветио духовном раду. Мада је то, са моје тачке гледишта, било идеално решење, ја сам тај предлог са захвалношћу одбио, рекавши му: „Ако се деси да смрт прво тебе погоди, мене ће твоји наследници избацити на улицу”. Имајући зле слутње, додао сам: „У сваком случају, знај да би твоја смрт била и моја”. И тако је, са оцем Митрофаном, сахрањена и едиција мојих књига.

У том понору, обузела ме је бескрајна и неизрецива туга, све док нисам дошао на помисао да поново прочитам књигу оца Митрофана „Света Русија у Совјетском Савезу”. Право књижевно дело, један од најлепших путописа у српској литератури. Способност путописца да свеобухватно разуме душу руског народа. На неколико страница, сажета је сва духовна историја Русије, откривена њена садашњост и предвиђена будућност: „Ко да остане нетакнут овим тако опипљивим спојевима неба и земље, кад душа овога народа осећа да је испуњена, огрејана, очишћена и приправљена да све животне тешкоће понесе и отрпи, само да свој удео у вечности не изгуби... Гледаш све ово задивљено и питаш се: има ли уопште праве философије живота без Тајне Крста у њему, и узвишенијег живљења на земљи без крстоносног пута на њој?... У Русији ничег тако лепог и вредног нема као што је лице руског побожног народа... У Русији су данас манастири постали јарка светлост што све више и даље разбија таму совјетизираниг живота... Данас се пробуђена вера у руском народу брзо шири. Она је та што ће да „испуни меру” времена да би наступила промена и све „ново настало” без крви и рушења, путем тихе духовне револуције коју предводи „ангел незлобиви” - свепраштајући Назарећанин...”. Отац Митрофан је пред собом видео и опипљив доказ да га његова интуиција о хришћанској Русији није преварила. После службе Божје у Печорској лаври, отац Козма позва оца Митрофана и светогорске монахе да им покаже једну локвицу поред налона са Еванђељем и рече: „То су

покајничке сузе руског народа. Од њих живи наша Црква”.

Оно што највише задивљује код оца Митрофана, то је његова способност да се уживи у светињу, да оживи сваки симбол, да пред иконом осети присуство изображеног. За њега литургија није култ и ритуал него, у сваком тренутку и на сваком ступњу жив додир са Богом и Његовом свељубављу. Он ту симбиозу сам описује приликом архијерејске литургије у петроградском Успенском сабору: „У руском храму све спонтано и непосредно служи Ономе који је узрочник и сврха свега - Богу живоме и присутном. Хор пева, молећи се. Клир служи, молећи се. Народ присуствује, молећи се. Сви се заједно моле и само моле. Сви имају потребу да то чине, сви се узајамно у томе допуњују. У Православљу је хармонизирање унутрашњег и спољашњег нешто највеће, јер се у молитвеном заносу - не кроз халуцинацију него уједињеним срцем, разумом и вољом, нашом дакле тројичношћу, нашом целином - доживљава Тројичност Божија, са Њом се кроз молитву и евхаристију сједињује. Речи Христове - Царство је Божје унутра у вама - овде добијају пуну реалност. Кома је Воља Божја преко Речи Христове постала водич у животу, тај у храму доживљује то Царство Божје у заједници Духа са свима присутнима. И ти присутни га онда преносе из храма у свој дневни живот... Захваћен тим неодољивим осећањем духовне заједнице, посматрао сам тај „Божји колектив”. Сви су они били моје мајке и очеви, сестре и браћа, никад пуноћу заједничарства нисам тако јако осећао као тада”.

Не заборавимо ни прозорљивост оца Митрофана, његов дар да у очима човека који му прилази прочита његову веру, да га упозна као себе самог и да нас троне тим открићем. Захваљујући њему, као да смо са њим чули хор слепих у Москви, дивили се руској деци у Печорској лаври која се побожно крсте и моле четири сата, видели широм Русије паству која тражи благослов атонских монаха, поздравили свете руске „бабушке”, оживели све болеснике и међу њима младог Николаја који је остао безуман, јер су га у војсци претукли зато што је сваког дана читао Акатист Пресветој Богородици. Али најузбудљивији је сусрет са

Нађом, болесном од падавице. Она и њена мајка су оцу Митрофану пришле у Тројицко-сергијевској лаври, очекујући од њега чудесно исцељење. Својој вољи, љубави и молитви упркос, он није осетио у себи ту моћ. И његово путовање по Русији врхуни у тој драмској сцени коју до сада нисмо срели у српској књижевности: „...Она се није помицала; стезала је моје руке и нешто шапутала. Мој ум беше стао. Пођох за Нађиним мислима у себе и сретох - бездан празнине. Њена нада и моја немоћ су стајали једно према другом. Јак осећај те немоћи и кривице за исту, повеза се са Нађиним стезањем мојих руку и њеним болним шапутањем, и ти тренуци се претвараху у вечност. Узбуђен гледао сам у њену мајку и сроднице, а оне су жалосно гледале Нађу сузним очима. Нађа лагано подиже главу, исправи је, и погледа ме право у очи. О, да су моје очи биле као њене, она би тог часа била исцељена! Ако је на овој земљи нечег неземаљског, то су те њене плаве очи. - Можда је Нађа анђео Господњи, помислих, који је примио на себе страдање да друге спасава: болест - да друге лечи; падавицу - да друге подиже. Није ли Нађа пошла данас овамо, да мене нађе и покаже ми сву своју немоћ и сиромаштво”.

Оче Митрофане, знај да те нисмо изгубили у срцима својим. Ко мисли да те је изгубио, увек ће те наћи на страницама ове предивне књиге коју си нам оставио. Али да ли те је изгубио Хиландар? Од светог Саве до данас Хиландар никад није лепше зрачио но за твога живота. А има ли наде да ће неко кренути твојим стопама са дубином твоје вере? Нека Господ твојим небеским молитвама подари већу моћ од оне коју си имао за исцељење руске болеснице и пошаље Хиландару монаха тебе достојног, великог човека и слугу Божјег, еда би тај манастир - последњи браник српства - остао неосвојив.

Доктор Лазар Станић, Келн (Немачка)

УСПОМЕНА НА ОЦА МИТРОФАНА

Са оцем Митрофаном упознао сам се 1971. године приликом моје прве посете Хиландару. Са мојим покојним оцем и његовим пријатељем, сада такође покојним Мишом Лукићем, пилотом војске Краљевине Југославије, кренуо сам на Свету Гору те године и после веома компликоване процедуре уласка и добијања дозволе, која је трајала око два до три дана, обрели смо се у Хиландару. У то време у манастиру је било само девет монаха, проигуман је био отац Никанор а од млађих су били Симеон, Агатон, Хризостом и Митрофан, који су и били носиоци препорода манастира. Хиландар из тог доба је био веома сиромашан, а тужан утисак употпуњавала је и киша која нас је пратила, па и оног дана када је требало да дође бродић који ће нас са хиландарске арсане одвести са Свете Горе. Због лошег времена скоро три сата тај бродић је каснио и све време је отац Митрофан био са нама у разговору и тада ми се отворио један сасвим нови свет и као да сам тек тада видео Хиландар и Свету Гору правим очима. Тај разговор на пристаништу се тако дубоко урезао у мени да смо одмах почели да се дописујемо и тада је и почела наша сарадња, која ће непомућена трајати све до његове земаљске кончине 1999. године. То је био један пламен који је почео да букти тог кишног дана, а у то пријатељство нас је још више увео чика Ђура Рош који је био представник Хиландара за Европу и тада живео у Евлангену у Немачкој, да би се касније преселио у Уранополис и остатак живота посветио Хиландару. Интересантно је да је чика Ђура Рош и умро на бродићу хитајући ка Хиландару, на чијем гробљу је и сахрањен.

Отац Митрофан је био човек који вас је потпуно пленио својом добротом. Његово гесло, а што сам и ја прихватио, било је да што више дајеш, више и добијаш. Он је целог свог живота радио и никада није био

у стању да каже да нешто неће или не може да уради. Уживао је заиста велики углед на Светој Гори, у шта сам се лично уверио одлазећи у Хиландар и Кареју где је био на послушању пуних тринаест година, тако да сам са њим упознао и све остале светогорске манастире. Где год смо одлазили оца су дочекивали са највећим поштовањем, што је мени заиста годило да се једном нашем човеку указује таква почаст. Међутим, отац Митрофан је имао ту црту непосредности и искрености која је везивала све људе, па смо тако на моју иницијативу, а уз његов благослов у Немачкој 1985. године основали удружење Тројеручица, где су у почетку били чланови наши људи, моје колеге лекари - стоматолози и један инжењер, а после тога се тај број увећавао. Ово удружење је било веома активно и отац Митрофан је, кад су му то прилике дозвољавале, долазио и држао предавања уз пројекцију слика из Хиландара и Свете Горе у Немачкој и Француској, а веома успешна је била и изложба хиландарских графика, која је обишла готово целу Европу. Ово удружење је играло велику улогу у пословима везаним за обнову манастира Хиландара, а касније и у набавци лекова и другог медицинског материјала. Допремљена је и комплетна зубарска ординација у манастир, која је касније изгорела у великом пожару. Посредством удружења у манастир је стигло и прво теренско возило Унимаг. Ово возило је купљено у Швајцарској, у сарадњи са нашим људима који су тамо живели и допремљено је возом до Солуна. Овим возилом је управљао тада отац Григорије, који се већ дуги низ година подвизава у манастиру Светог Саве Освећеног у Јерусалиму. У пословима везаним за обнову манастира тесно сам сарађивао са професором Мирком Ковачевићем, који је руководио радовима. Та помоћ је ишла као река, а мени је у свим тим компликованим пословима који су захтевали пуно ангажовања за прикупљање средстава и транспортовање, увек био на услузи драги отац Митрофан са којим је било заиста право задовољство сарађивати.

Са ове временске раздаљине могу још једанпут да посведочим да је отац Митрофан био од оних људи који заиста никада није мислио на себе, већ је увек био спреман да служи другоме. Такав је био и када смо сарађивали у прикупљању помоћи приликом страдања нашег народа у последњим ратовима, па су чак спремани пакетићи за бебе који су достављани у Бања Луку. Заиста је целом својом душом радио на боравку деце - ратне сирочади и рањеника, који су захваљујући оцу Митрофану, његовом великом пријатељу и такође великом човеку, Грку, оцу Теофилу, боравили у манастиру Света Лидија, у Аспровалти.

У правом смислу речи, до својих последњих тренутака служио је том циљу, па и оног дана када се упокојио очекивао је децу на имању манастира Хиландара, Какову, које се налази ван Свете Горе, а где је он годинама био економ.

И поред бројних обавеза, негде крајем седамдесетих година, почео је да издаје часопис *Хиландар* и укупно је изашло шездесет бројева. Цео овај посао око издавања часописа пао је на његова плећа пошто је у то време радио са сасвим једноставном техником, па је сам куцао и прекуцавао текстове, извлачио их на гештетнеру, спајао и слао по читавом свету. У свему овоме оцу је драгоцено било његово искуство, пошто је он годинама радио, а потом и водио штампарију Искре у Минхену, па је био врхунску графичар. Ја сам од сваког броја добијао по шездесет примерака и после исте слао по Немачкој. То је био један одличан часопис са дивним текстовима и отац је временом имао своје дописнике и прави букет сарадника, тако да се сваки број овог часописа, који је излазио четири пута годишње, читао од почетка до краја. У дистрибуцији *Хиландара* у Србији много му је помагала госпођа Олга Врањкић из Београда, која је у то време била повереник манастира Хиландара за Србију. Госпођа Врањкић је била једна невероватна особа, пожртвована и одана вери, да је била годинама десна рука оцу Митрофану и Хиландару за све послове и активности које су имали у Србији.

Не само на Светој Гори, отац Митрофан је заиста имао пуно добрих пријатеља поготову међу бројним тадашњим посетиоцима Свете Горе, а и касније приликом његових путовања и предавања о Хиландару и Светој Гори, по Европи. Ту је било пуно универзитетских професора и посебно се истицао аустријски професор Гросман, који је одушевљен овим познанством и уопште Светом Гором, основао у Бечу Друштво љубитеља Свете Горе. Сећам се да се отац Митрофан у Немачкој срео и са немачким официром који је за време Другог светског рата био на Светој Гори у саставу немачких окупационих снага и који је први немачки официр који је ушао у Хиландар. Он је толико заволео Хиландар и Свету Гору, да је касније из евангелистичке вере, прешао у православну. Овај Немац је веома поштовао и уважавао оца Митрофана, а био је и врстан иконописац, па је због свог дара радио иконе чак и за руске цркве. На свим тим иконама негде у углу је увек био лик нашег оца Митрофана.

Слободно могу да кажем да је отац Митрофан просто обожавао Русе и руски народ. Он је у саставу делегације Свете Горе био у вишедневној посети Русији, па је тако и настала његова дивна књига *Света Русија*. Светогорци су у Русији на сваком кораку примани торжествено, па је осетио ту величину руске душе и све то дубоко доживео у свом срцу. На том путу му је један Рус, верник, и затражио скупочени фото апарат који је носио да би сликао цркве и манастире, и наш драги отац је без двоумљења скинуо овај фото апарат и дао га том Русу кога више никада није видео.

И данас, после толико година, ја не могу без Хиландара и Свете Горе. Сви они који су имали то провиђење да се упознају и буду у близини оца Митрофана, као да су опијени Хиландаром и Светом Гором и нико од нас никада не може да остави овај Богородичин перивој. За оно што сам покушао добро да урадим за свој народ и своју цркву, дугујем захвалност драгом оцу Митрофану кога сам покушавао да следим и у коме и ја и цео наш народ имамо верног молитвеника и заступника пред Господом.

Брале Стевановић
ПОВОДОМ ТРЕЋЕ ГОДИШЊИЦЕ СМРТИ:
ОТАЦ МИТРОФАН ХИЛАНДАРАЦ (1923 -1999.)

Петог јула 2002. године, навршило се три године од упокојења оца Митрофана.

Глас о пресељењу његовом у вечни живот брзо се разнео кроз светогорске манастире, кроз Србију и даље на све стране земаљске кугле где Срби живе.

Свакако, пресељењу његове душе у вечни живот обрадовали су се, најпре његови родитељи, као и његова браћа монаси, сродници и пријатељи, који су раније напустили овоземаљски живот. Но, ми његови сарадници и пријатељи, који смо пратили његове радове на унапређењу манастира Хиландара, осетили смо се тужним и осиромашеним. Но човек снује, а Господ одређује.

Нови искушеници из националне емиграције долазе у манастир Хиландар

По правилима Свете Горе када неки од манастира других народности изумре и број монаха спусти се на најнижи број, овај прелази у грчке руке. Ово би задесило и наш манастир Хиландар, али је у ово критично време Господ довео три нова искушеника из националне емиграције. Година 1961. била је пресудна за манастир који је доласком ове тројице живнуо и њихов допринос духовном препороду, економији манастира и ширењу светосавља, убрзо се осетио. Милан Мишулић, касније монах Митрофан, био је један од ове тројице.

Монашки постриг Милана Мишулића

По манастирским правилима Милан је провео пар година као искушеник и онда је примио монашки простриг и по својој жељи остаје

као обичан монах без чина. Пошто се закалуђерио, сада као монах Митрофан, одлази у Кареју, престоницу Свете Горе. Тамо похађа Светогорску духовну академију коју са успехом завршава. У манастиру је научио грчки и ово му је помогло да у Кареји упозна већи број грчких монаха, образованих академска и стекне велики број пријатеља, што ће му касније користити за спас и добро манастира.

По повратку у Хиландар о. Митрофан се предано трудио да оствари своје планове. Увиђа потребу да манастир треба отворити Србима који желе да га посете, духовно се нахране и тако ојачани врате својим домовима. Атеистичке власти ондашње СФРЈ, Србима из Србије и других крајева, нису дозвољавале да посећују Хиландар, те су они били лишени духовности коју он пружа.

У то време и Српска православна црква пролазила је свој голготски пут, а о. Митрофан осећа потребу да упозна Србе у дијаспори са манастиром, па полази у мисионарење попут Светог Саве. Посећује многе европске земље, Аустралију и Америку. У Америци у Колумбусу на универзитету државе Охајо, помаже др Матеји Матејићу да се отвори Хиландарска соба и архивски центар који ће служити за проучавање словенске средњовековне културе и православља уопште. Са монашком делегацијом из Свете Горе одлази у тадашњи СССР на прославу хиљадугодишњице православног крштења руског народа. Касније, по повратку у Свету Гору објавио је књигу *Света Русија у Совјетском Савезу*. Нешто касније књига је штампана са издавањем часописа *Хиландар* који је слат у све земље где Срби живе, а убациван је и у Србију. Касније, када су се прилике у Србији измениле, часопис је штампан и тамо. Задњи број, двоброј 52-53, изашао је из штампе за Божић 1999. године. Овај часопис је сам уређивао и у њему редовно писао. Његовим гашењем осећа се велика духовна празнина. Многи читаоци питају се када ће часопис поново да угледа светлост дана?

У часопису *Хиландар* број 45. из 1995. године у чланку „О

Преображењу” о. Митрофан нас опомиње, а и саветује, пошто живимо у овом тешком и тамном времену, да морамо прикупити све своје духовне снаге - вере, наде и љубави - како би спасли своје душе, а и својих ближњих. па каже:

„Силе зла су се ујединиле и кренуле у одлучан рат против Христа: Пилати. Ироди и синедриони устају на Господа и на Помазаника његовог, по пророштву Давидовог другог псалма; устају по ко зна који пут у историји. Наравно, и овог пута њихов устанак, звао се „Нови светски поредак” или некако друкчије, неће успети: јер је Јагње Божије јаче од свих вукова који на Њега јуришају”.

Председник свештене еписпотије Свете Горе 1993/94. Отац Митрофан био је више пута представник манастира Хиландара у монашкој општини Свете Горе Атонске, а два пута је био изабран за прото-еписпота тј. председника Свештене еписпотије. Ово је највиша установа на Светој Гори, а и највећа част коју један светогорски монах може постићи. Тако је, док је 1993/94. био на овој дужности, истовремено водио и економију метоха Каково и уређивао часопис *Хиландар*. Истовремено је посредовао у хуманитарној помоћи између Америке и Крајине, јер се у то време водио рат, а морао је да решава и неке проблеме на Светој Гори.

Метох Каково

Метох Каково налази се на 107. километру јужно од Солуна према полуострву Атос - Света Гора које је опкољено водама Егејског мора. Од Какова на 114. километру је место Јерисос одакле креће брод према хиландарском пристаништу. Још од 1993. године о. Митрофан, иако је био на дужности прота у Кареји, прихватио се дужности да организује и надгледа економију овог богатог метоха. Метох Каково поседује велико имање и од тога је 2300 хектара под шумом. На имању постоји и мала црква те је овде увек био један од хиландарских монаха, а главни

надзорник шуме био је један Грк. Приходи од продаје шуме били су врло мали према исеченој кубатури дрвета. Ово су, свакако, знали и монаси у манастиру, али се нису одлучивали да нешто учине. Отац Митрофан сугерише да манастир прихвати његов предлог: да они формирају сопствену стругару, па ће тако бити више користи. Братство није прихватило предлог, али се сложило да он предузме овај подухват на сопствену одговорност. Тако, преко једног свог пријатеља купује једну половну машину, а другу добија на поклон, те ово мало предузеће напредује из године у годину. Онај који је чешће посеђивао Хиландар и навраћао у метох, могао је лично да запази напредак. Писац ових редова од 1974-92. године посетио је шест пута Хиландар и Каково, а од 1993-2001. четири пута. Леп напредак се могао видети већ између 1993. и 1995. године. Манастир и метох посетио сам 1998. године и тамо остао две недеље, па ћу описати како је тамо текао живот тих дана.

Метох Каково личио је на једно мало предузеће које је запошљавало двадесетак Срба и које је поседовало већи број машина. Исечено стабло без грана пролазило је кроз једну машину која је скидала кору, а затим кроз друге машине. Прављене су греде, даске и притке, а од отпадака струготина. Нешто од ове производње се продавало за исплату радника, а други део користио се за реновирање манастирских зграда. На самом Какову изграђено је више мањих кућица за становање радника. Ранијих година, вода која је извирала у брдима, одлазила је каналом кроз поље према мору. Сада је направљено мало језеро и рибњак из кога ће се манастирско братство моћи снабдевати рибом коју су до сад куповали од грчких рибара.

У самом манастиру било је двадесетак радника на разним пословима. Спољашњи делови зграда, врата, капци и прозори, а унутра степениште и стари дотрајали патос замењени су новом грађом, јер је ранијих година било опасно пролазити неким ходницима због трулог патоса. На послу је било и фарбара. Манастир је коначно добио и електрично

осветљење, а санитарни чвор је најзад модернизован. Истовремено, из Србије је дошло више стручњака, библиотекара, архивиста и конзерватора да раде на сређивању библиотеке, записа и рукописа као и на заштити повеља и других реликвија.

Поред постигнућа оца Митрофана која су видљива, јер су људска творевина, унапређење и улепшавање манастира Хиландара много је више уродило плодом на духовном плану. Он је сматрао да је много важније створити свештенички кадар у Србији као основу, а ако буде добрих пастира на њиви Господњој они ће се потрудити и зидати храмове по потреби пастве.

Пошто је у манастиру и на Какову загрејао већи број ходочасника у љубави према Христу и Светом Сави и упутио их на духовни пут како и шта треба радити по повратку у Србију, решио се да и сам посети отаџбину. У многим градовима никле су хришћанске заједнице као плод духовно оплемењених младих душа које су тражиле истину. На тај начин је семе, које је о. Митрофан посејао, дало стоструки плод. Колико је он успео да повеже Хиландар са Србијом показало се током лета 1998. године. Аутобус за аутобусом доводио је вернике из Србије иако се тамо осећала велика економска криза. Те групе он је дочекивао у Какову и бродом их одводио у манастир. Срби су тражили „Бијел Вилиндар” на Светој Гори, да се пред ђивотом Светог Симеона као и пред иконом Пресвете Богородице Тројеручице поклоне Свевишњем за спас својих душа и српске православне вере. У Београду је отворио Хиландарску књижару, а у другој згради отворен је мали радни центар. Отпочео је и са грађњом капеле и припремањем сале за предавања.

Отац Митрофан о себи

У броју 45. часописа *Хиландар* за 1995. годину на страни 25. под насловом „Хиландарски дани” о. Митрофан пише: „Кад пишемо о Хиландару ми неизбежно говоримо о себи у њему, а то пада тешко. Не

због сујете и субјективности, то се да савладати. У питању је она сложеност нашег живота где Небо и Нација опредељују наше хиландарствовање, а оно пак, под датим околностима, опредељује меру и вредности нашег одзива на те две стране”.

Сви они који су долазили у контакт са о. Митрофаном запазили су његову смиреност, духовну величину и искреност. Његова љубав према Господу Исусу Христу, попут преподобног Симеона Мироточивог и Светог Саве, дала му је то надахнуће и духовну снагу да се издигне до те висине. С правом се може рећи да му припада признање: „Најзаслужнији радник и препородитељ манастира Хиландара у 20. веку”.

Разбијање Југославије 1991. године

Од почетка разбијања Југославије, Срби који су живели на северозападу земље, услед етничког чишћења, били су приморани да напуштају своје домове и огњишта на којима су вековима живели. Прва на удару била је Западна Славонија, онда Српска Крајина и Босна и Херцеговина. Од делова Босне и Херцеговине створена је Република Српска која постоји и данас. Отац Митрофан и братство манастира Хиландар организују велику помоћ за пострадале и прогнане из својих домова. Као први епитроп Хиландара он, под тешким и ризикантним условима путовања кроз Македонију или пак преко Бугарске, преноси обилну помоћ пострадалом српском народу. Ова помоћ посебно је намењена деци јер им је омогућавала наставак похађања наставе у школама. Директор основне школе Трново, Велимир Драговић, између осталог, пише: „У срцима наше деце и у срцима свих нас буде се нада за спас и васкрсење српства и православља. с вером у Бога и цркву православну, надамо се да се зло које нас је задесило више никада неће поновити”.

Директор основне школе „Веселин Маслеша” из Србиња Милорад

Крнојелац пише: „Даће Господ Бог и људи добре воље, па ће свега бити, само нека мира и слоге међу људима буде, а то је гаранција да ће и младе генерације у новоствореној Републици Српској нормално се васпитавати и стицати нова знања. На подручју ове општине у нову школску годину уписано је 1051 ученик у десет школа”. Из ових признања о. Митрофану, а и монасима манастира Хиландара најбоље се види колико су се они трудили за тај мученички избеглички српски живаљ. Сетимо се само шта су све у то време власти Слободана Милошевића чиниле да ову помоћ омету и спрече. Такође, не сме се заборавити шта је тада говорила председница ЈУЛ-а Мирјана Марковић. За њу ови Срби нису били српска браћа по крви и вери. Она је признавала за своје другове само оне који су мислили као и она без националних осећаја и вере у хришћанско православље.

Осврнућемо се овде и на случај директора Милорада Крнојелца, горе цитираног. Хашки суд за ратне злочине, осудио је марта ове године на 7.5 година робије овог босанског Србина и бившег наставника математике. У образложењу суда стоји: За ратне злочине које је починио док је управљао „заstraшујућим затвореничким логором 1992/93. године Милорада Крнојелца, 61 годину старог, који је био управник такозваног КП Дома, затвора у Фочи (Србиње) где је било затворено 760 притвореника укључујући ментално оболеле и неспособне, који су били изложени глади, терани да раде и стално мучени”.

Позадина ове пресуде је опомена Хашког суда свим Србима који се труде да сачувају српски народ. Још једном наводим речи из писма Крнојелца покојном монаху Митрофану Хиландарцу (новембра 1996.) у коме захваљује на помоћи и додаје да ће: „Младе генерације у новоствореној Републици Српској нормално се васпитавати и стицати нова знања”. Некоме је сметало васпитавање младих српских генерација. И у самој оптужби стоји да су у овом Дому били притворени неспособни, ментално оболели, а свакако и они који су се огрешили о закон. Наравно, међу њима је било и Срба.

Избегла српска деца и српски инвалиди из Републике Српске у манастиру Свете Лидије у Аспровалти

Отац Митрофан са братством из манастира Свете Лидије (која је била ученица Светог апостола Павла) у месту Аспровалти, познатом летовалишту на обали Егејског мора, организовао је довођење избегличке деце и инвалида из Републике Српске. Група деце у групама од по 200 до 300 проводиле су по читав месец дана у овом летовалишту. Исто тако доведено је и неколико група од по 40-45 рањених и инвалида. Ове групе инвалида су посетиле и манастир Хиландар. Онај који је видео ове инвалиде, многе од њих двадесетих година, без једне ноге или руке, морао се ражалити на судбину тих несрећних људи. На жалост, на претњу „хумане” Немачке, грчке власти биле су приморане да обуставе долазак нових група инвалида на опоравак.

Медијска харанга против оца Митрофана

Сви ови успеси оца Митрофана на унапређењу манастира Хиландара и покретање духовног препорода на Савиној њиви, сметали су непријатељима светосавског православља. Манастир Хиландар требало је у 2000. години да прослави 800. годишњицу свога постојања. На жалост, смрћу оца Митрофана, ова прослава, „из неких разлога”, није одржана. Разне силе зла потрудиле су се свим могућим средствима, па и преиспољним лажима да га склоне са овог пута. Мреже паукова преле су невидљиве нити да би зауставиле овог неуморног радника на путу светосавском. У новембру 1997. године почиње хајка, не само на монаха Митрофана, већ и на Српску православну цркву и манастир Хиландар.

Тако „НИН” од 27. новембра 1997. године у рубрици „Друштво” доноси допис „Небески менаџери” са потписом Батића Бачевића који, између осталог, пише: „Добио је Слободан Милошевић, први златник искован поводом осам векова Хиландара. Вредно признање Слободану Милошевићу уручио је епитроп хиландарског манастира отац Митрофан”.’

У вези овога написа може се рећи да Хиландар није урадио никакав златник за прославу. Старешина манастира игуман Мојсије био је такође присутан при овом сусрету. Представници Хиландара отишли су на позив Милана Милутиновића, ондашњег министра спољних послова, иначе председника Одбора за прославу осам векова Хиландара. Према тврђењу упокојеног оца Митрофана, када су Хиландарци били у канцеларији министра Милутиновића, овај им је рекао да је ту и председник Слободан Милошевић и да би требало видети и њега. Милутиновић их је упитао да ли имају неки поклон из Хиландара? Отац Митрофан је одговорио да имају једну Монографију Хиландара намењену једном од епископа, а министар је сугерисао да је даду председнику Милошевићу. Када је отац Митрофан прилазио председнику Милошевићу и пружио Монографију. Милутиновић је у том тренутку на њу ставио „фамозни” златник.

Дневник „Блиц”

Дневник „Блиц” од новембра са потписом З.Р.Р. пише „Делегација Хиландара стигла је у Београд око договора за Прославу 800 година Хиландара. Јубиларни златник требало је да уручи председник Одбора за прославу јубилеја Милан Милутиновић. Али, „очито вешти и снажљиви кандидат за председника Србије”, тврди наш хиландарски извор. „пред ТВ камерама и фоторепортерима, уместо да сам преда златник, просто је тутнуо у руке поклон за Милошевића и монах Митрофан је, збуњен оваквим гестом, доведен пред свршен чин”. Овде се може учинити исправка и рећи да отац Митрофан уопште није узео у своје руке тај златник како новинар З.Р.Р. тврди. Интересантно је да се Братство манастира Хиландара, неколико дана касније, после вешто монтиране приче о уручењу златника Милошевићу, оградило од овог „самовољног поступка монаха Митрофана”. У даљем тексту покушаћемо да мало разјаснимо неке догађаје настале после овог ограђивања Братства у вези са уручењем златника.

„Новости” од 7.12.1997. године између осталог, пишу: „Други епитроп манастира Хиландара отац Василије дао је изјаве за више листова у Србији (у своје име, а не званично у име Братства пр. аут.). Он каже да је отац Митрофан просто био затечен нечијом одлуком. Да је тада реаговао, догађај би се још негативније одразио у јавности. Иначе у Одбору за прославу осам векова Хиландара била је заступљена СПЦ преко једног митрополита и четири епископа, још шест личности из јавног живота и игуман Мојсије и монах Митрофан из Хиландара. Отац Василије још наводи да је Српска влада помогла припрему за обележавање Јубилеја, а да Милошевић у томе уопште није учествовао.

И „Народне новине” из Нише дале су сличан коментар овог догађаја. Ово практично значи да отац Василије признаје Милутиновића за представника Српске владе, али изгледа чудновато да отац Василије осуђује оца Митрофана што је, не својом вољом, дао златник Милошевићу, а ево шта он лично каже о својој вези са Милошевићем: „Ја сам улазио 'на мала врата' код Председника и лепо сам разговарао с њим”. Овај сусрет је свесно скривен од јавности, а разговор је трајао око 45 минута и он каже да му је тражио милион марака за Прославу. Милошевић је одговорио да он нема тај новац, а овај му је казао да има новац на Кипру у банци.

Новина „Сведок” од 10. фебруара 1998. године објавила је чланак под насловом „Хиландар” у којем доноси много неистина, али без навођења ко је аутор чланка. Зашто? Вероватно и сам лажни сведок зна да, све што је написао, није истина. Чудно је да аутор износи своја запажања о оцу Василију, па каже: „У Хиландар је дошао 1975. године из Отаџбине, пошто је претходно морао да напусти посао железничара и црвени пут партије”. И њему приписује извесне кривице које нам изгледају нелогичне, па у њих нећемо улазити.

Лист „Српска борба” из САД у броју од фебруара 1998. године пише: „У децембарском броју „Српске борбе” објавили смо кратку вест да је

манастир Хиландар, поводом прославе 800 година манастира, први златник израђен због прославе, поклонио Слободану Милошевићу”. У чланку се не наводи ко је поклонио златник иако је, већ раније, утврђено и доказано да Хиландар није урадио златник а ни касније то није исправљено. Лист у овом броју доноси и „Отворено писмо старцима Сабора манастира Хиланадара” са потписом „Калуђери из Српских земаља”. У овом срамном допису ти „калуђери” најприземнијим лажима оптужују тројицу монаха: оца Митрофана, оца Василија, оца Серафима и немонашко понашање Игумана. Према писању ових „калуђера”, „материјално осиромашење манастира никада није изазвало велики страх у душама правних верника”. Колико су ови „Калуђери из Српских земаља” прави верници показује њихов кукавичлук, јер нису смели ни да се потпишу, а прави Србин, домаћин, кад нешто каже не боји се да стане иза тога, у овом случају потпише.

Повратак из „Недођије”

„Православље” у броју 742 од 15. фебруара 1998. године доноси писмо епископа Захумско-херцеговачког Атанасија, упућено поглавару СПЦ, Његовој светости патријарху Павлу и члановима Светог синода. Епископ Атанасије пише у име монаха и осталих верника епархије Захумско-херцеговачке и Приморске да и они, са негодовањем одбацују и само помињање „Калуђера из Српских земаља”. Даље пише: „Ако је веровати комунистичким новинама неокомунистичког режима унесрећене Србије, онда је то од новинара Милосава Рајковића (види лист „Сведок” од 9. децембра 1997. стр. 10-12)“. Као допуну овога писања можемо само поменути и чланак у „Сведоку” од 10. фебруара 1998. стр. 14-16, у којем аутор наставља са лажима, али се тај „јунак” овог пута не сме ни да потпише. Епископ Атанасије наставља: „Искоришћавање часног имена и звања Калуђера Српских земаља у које спадамо и ми, није ни частан ни црквено градилачки чин, него више личи на раскалуђерски, доситејевски, начин ружења Хиландара”.

Добрица Ћосић, књижевник, о упокојеном оцу Митрофану написао је и објавио у НИН-у бр.. 2553 од 15. јула 1999. између осталог и ово: „Мој преминули пријатељ, светогорски монах Митрофан Хиландарац, био је човек дубоке вере у Бога и Српство, човек задивљујуће радне енергије и један од најзначајнијих православних просветитеља, можда и најзначајнији - Хиландара у овом веку”. На крају Ћосић износи своје личне душевне осећаје о искреним разговорима са овим, дубоко верујућим, светогорским монахом оцем Митрофаном који је као духовни горостас поучавао и опомињао, свој српски народ: „У мом животу ретка су таква душевна озарења и смирења, каква сам доживео у искреним исповестима са монахом Митрофаном у садњи винограда у Хиландару. Садећи лозне калемове у Савином пољу, остварило се истинско и трајно помирење два идеолошка и ратна противника. А садња винограда је потпуно успела”.

Новинар М. Глигоријевић интервјуисао је старца Митрофана, првог епитропа Хиландара, уочи великог јубилеја прославе осамстоте годишњице прославе Српске царске лавре на Светој Гори Атонској. Илустрације ради, ево једног његовог одговора. На питање да ли су Срби ишта научили у скорашњим страдањима, отац Митрофан каже: „Срби као да терају инат себи и као да неће да науче ништа из својих пораза на свим плановима свога живота. Такав нехат српских вођа према судбини народа тешко је наћи у другим државама. Просто, као да нико не види народне интересе, толико су им сопствени засенили очи. Где је ту памет кад се очекује остварење тих личних интереса, а ван остварења народних. Отуда су и сви порази до сада дошли као неизбежне последице”. Ми се само питамо како би данас гласио његов одговор на питање о збивањима у Србији.

Има наравно, мноштво новинара, слугу сатане, који се здушно боре против Српске православне цркве, а представљају се као њени браниоци. Ти „браниоци” нападају и монахе Хиландара подмећући им најгнусније лажи. Како епископ Атанасије већ рече, ови напади личе на доситејевски раскалуђерски начин ружења Хиландара. Ови напади

некима личе као да долазе од фанариотских робова, који покушавају да „грецизацијом” Српске светосавске цркве, а посебно манастира Хиландара, овај извуку из крила СПЦ и присвоје га.

Уместо закључака, ево неких делова из писма оца Митрофана, упућеног Хиландарцу ван Хиландара, а писано је у метохи Каково 29.12. 1997. године. „Српски демон мути по српској стварности на све могуће начине. Заправо је то тај „златник” који се том приликом и начином презентира, а не неки мој умишљени, јер докле год међу Србима иживљавање у свађи, омаловажавању, неповерењу и прљању свих вредности, па и Хиландара који је досад био поштеђен, јер није био тако на домаку, дотле ће црвени да владају у пуној сигурности за власт на којој их „опозиција” утврђује. Ја чекам док се та цела бура, која је искакулисана, скроз непотребна и штетна а зато су неки упорни у трајању, смири. Онда ћу рећи оно што имам да кажем. Ја сам слутио тако нешто, јер обнова манастира, уздизање Какова, које се не може више да препозна, па велики захват у Републици Српској - покренуло је негативне снаге да, по сваку цену, направе испланирано искушење и све то обустави. Мени преостаје борба. Никако забуна и дизање руку од света”.

И на самом крају овог приказа о раду упокојеног оца Митрофана Хиландараца нека нам буде дозвољено да кажемо: Оче Митрофане: добар рат ратова, трку заврши, веру одржа и нека би Ти Васкрсли из мртвих, Господ Исус Христос, Твоју напаћену душу упокојио у наручју Аврамовом и настанио у рајским насељима Праведника где влада вечни живот.

Нека ти је слава и хвала!

Искра, 1. август 2002.

Слободан Драгутиновић, адвокат, Параћин СЕЋАЊА И СУСРЕТИ

Постоје догађаји које упамтите за увек, постоје људи који Вам промене цео живот. И сада, после двадесет година, добро знам да је само неизмерна милост Господња била да сретнем оца Митрофана Хиландарца .

Са великом групом ходочасника са зебњом сам у маленом грчком месту Јерисосу ишчекивао сутрашњи дан, када је требало да кренемо пут Свете Горе и Манастира Хиландара, на манастирску славу Ваведење. У то време је био прави мали подвиг ући на Свету Гору и Хиландар. Требало је у Солуну ићи у Конзулат тадашње Југославије, потом у Министарство Македоније и Тракије, где се добијало писмо и доћи до Јерисоса или Уранополиса одакле иду бродићи за Свету Гору. Одатле би се ишло у монашку престоницу Кареју у светогорску општину, која је одобравала боравак. Тада су постојала и дневна ограничења у броју посетилаца Срба, тако да су то биле заиста велике препреке и није био редак случај да су се поклоници враћали из ових малих лука а да нису успели да се укрцају на брод. Поред папира увек је и ветар био препрека јер се дешавало поготово у зимским месецима да бродови не иду и по неколико дана. Они који су већ били „стари” светогорци су нас храбрили да ће Богородица све уредити, а да је отац Митрофан, тада економ хиландарског метоха Какова неких 8 километара удаљеног од Јерисоса, ту да помогне и да је он главна веза са Хиландаром. У том тренутку то име ми није ништа говорило, све док нисам угледао већ потпуно седог монаха. Озбиљан, али одлучан, јасан и прецизан потпуно је отклонио и сваку сумњу да нећемо сутра кренути и одједном је расположење међу свима било другачије. Лако и разумљиво је одговарао на бројна питања, тако да смо се једва растали. Ујутру када смо се укрцавали на брод и када су се под његовим

надзором укрцавале и разне ствари и наимрнице потребне Манастиру, схватио сам колико је напора и труда требало обезбедити све то. Ни у једном тренутку он се није пожалио да му је нешто тешко, него је све радио некако лако, са много воље и радости. Такав је слободно могу рећи остао до последњег свог дана. На своја плећа прихватао је свако бреме, свима помагао, трпео и патио, али се никада није жалио и што сам више бивао у близини овог монаха, увиђао сам његову бескрајну љубав за православну веру и род свој, љубав за људе и спремност да се у сваком тренутку жртвује и помогне другоме. Управо о тој црти бих хтео нешто и да напишем јер сматрам да је толико тога урадио, али да ми као народ и немамо баш неку особину да сачувамо наше велике људе од заборавља.

По сачуваним документима метох Каково је Манастир Хиландар добио у средњем веку од неког турског паше. Наиме без наследника, он је чуо за чудотворну лозу Светог Сименона и грожђе које уз Божју милост дарује децу родитељима, па је после узимања тог грожђа из Манастира, бескрајно срећан рођењем сина, као захвалност Манастиру даривао ово прекрасно имање са преко 2000 хектара шума, потока и бистрих речица. То имање је кроз векове било прави економски ослонац Хиландара, а половином педесетих година 20 века бригом и старањем тадашњег економа, а после тога и дугогодишњег проигумана манастира блажене успомене оца Никанора и његовог сабрата оца Павла, подиже се на брежуљку дивна мала црква посвећена Живоносном Источнику. И тада и сада први сусрет са Светом Гором и Хиландаром је управо метох Каково, које је неко сликовито назвао предворјем Свете Горе. Када је отац Митрофан добио послушање економа на овом имању постојала је једна камена кућа, вињага са каменим столом и клупама испред те куће. У кући дрвене клупе, велики трпезаријски сто и једна гостинска соба, са старинским креветима. Велики засади дивљег кестена на имању су углавном издавани у закуп домаћим трговцима

који су секли шуму и добро зарађивали. Доласком оца Митрофана имање је потпуно добило други изглед. Почела је да се за то време поставља веома модерна стругара и да се шума која се сече сада ту прерађује. Сваким даном та стругара је бивала све боље опремљена и оцу је ту велику помоћ пружао његов пријатељ и кум чика Жива са породицом, тако да се и сада а и некада све што је требало од грађе и столарије за обнову Хиландара управо и радило и ради на Какову. Никли су и други објекти а и два рибњака где је такође великим трудом оца Митрофана почео да се узгаја шаран. Готово свакодневно отац је обилазио шуме, трудећи се да се оно што је посечено брзо и обнови и у то време је извршен дотада најтачнији премер поседа. Уз све те свакодневне обавезе увек је поново и поново примао ходочаснике срдечно, не знајући за умор претходног дана, чекајући нас увек отворена и чиста срца. Ту на том имању, за оним каменим столом је отац и причао о својој замисли да се по Србији и свуда у српским земљама и тамо где живе Срби формирају Друштва Хиландараца ван Хиландара, која ће бити права духовна мисија Манастира. Време тешко, (а које није било у нашој историји), али је тих првих година од 1990. па надаље било толико одушевљења и ова ствар је брзо напредовала. Већ тада су почеле припреме за велику обнову Манастира и за прославу осамсто-годишњице 1998. године. Први пут су тадашња друштвена предузећа односно државне установе почеле да помажу манастир. Фабрика цемента Нови Поповац из Поповца код Параћина је сваке године давала 50 тона цемента, Параћинка је давала свој познати ратлук који се служио гостима, монаси су добили расе из параћинске штофаре, стигле су чаше из параћинске стакларе, па су кренули и многи други. Отац је брижљиво водио све ово, а колико је само радости било када су из Хиландара стизале иконице, тамјан и славске свеће свим онима који су учествовали у овом великом послу. Наравно да је било веома велико учешће и појединаца и приватних предузетника, а вероватно је да се ту

најбоље и показало даје уствари Манастир Хиландар који се обнављао управо обновио и препородио многе од нас, унео топлину у охладнела срца, унео светлост у многе домове и у правом смислу речи градио све нас који смо учествовали на било који начин у томе. Отац Митрофан је без претеривања био на челу овог великог подухвата. Био је довољно понекад и веома кратко обавити разговор са њим и сваки задатак би се решавао уз његов благослов. Оно што је посебно било задивљујуће је како је он веома брзо улазио у све оне световне проблеме и формалности, везане за транспорт, складиштење, царинење, како је увек тачно знао да испита шта је све потребно урадити, допремити, за сасвим различите ствари, што је свима нама олакшавало наш део посла. Чини се да је било какав проблем требало изнети нашем драгом оцу и знали сте да ће се та ствар решити на најбољи начин. Манастир је тих година добио сасвим друго лице. Замењен је део крова, столарија, намештај, урађена је дивна гостопримница, санитарни чворови, као и већи број монашких келија, потпуно је обновљена такозвана „јужна мала”. Нажалост већи део овога је страдао у недавном пожару тако да и садашња генерација хиландарских монаха поново има исти циљ - обнову Манастира.

Неуморан и вредан по природи, а уз то са великим даром расуђивања и са способношћу да свакога саслуша, уважи и прихвати све оно што је на добробит Манастиру, отац Митрофан се са истим жаром прихватао сваког посла. Као представник Манастира у два наврата је био прот светогорски. По уставу Свете Горе сви манастири су окупљени у светогорској општини и сваке године се бира прот, који је на челу ове монашке републике. Само пет водећих манастира на Светој Гори дају своје монахе за протосе, прве међу једнакима, а једини манастир, који није грчки, а даје прота је наш Хиландар. Управо је отац Митрофан у два наврата био на овој дужности, у седишту Свете Горе у Кареји подно Атоса. Прот Свете Горе има бројне обавезе. Најпре он председава

седницама Светогорске општине које се одржавају најмање једном недељно и где се разматрају сва најважнија питања везана за живот Свете Горе, представља монашку републику у контактима са државом, свим институцијама, прима посете. Обавезе веома велике и отац је увек имао више него напоран дан. Хиландар има велики конак у Кареји, који доминира овим прекрасним местом и где је отац живео у време када је био светогорски прот. После доласка из светогорске општине и савим кратког одмора отац Митрофан би настављао да ради на хиландарском имању. У време када је средином деведесетих година прошлог века био по други пут на дужности он је ангажовао раднике који су потпуно уредили манастирску шуму, пошто Хиландар има велике поседе како у самој Кареји тако и у непосредној близини. Ни све те обавезе га нису спречавале да редовно издаје и часопис *Хиландар*. У неколико наврата смо помагали у Кареји оцу Митрофану да се часопис сложи, адресира и пошаље. Отац је овај часопис сам куцао на писаћој машини, штампао и потом и слао. Бројеви часописа су излазили 4 пута годишње пред велике празнике и овај часопис је слат по целом свету од Аустралије, Новог Зеланда, Бразила, Аргентине, Америке, Канаде, Јужне Африке до европских земаља. Дешавало се да се ради до дубоко у ноћ па би се право из велике трпезарије хиландарског конака ишло у цркву на службу а потом би отац настављао своје свакодневне активности. И овај часопис је заиста нашим људима стизао на време као најлепша честитка за празник, носећи благослов из врта Мајке Божје, благослов Пресвете Богородице, Светог Саве и Светог Симеона, а све заслугом нашег доброг оца Митрофана. Своје богато искуство јер је пре доласка у манастир водио велику штампарију *Искре* у Немачкој отац Митрофан је заиста преточио у овај часопис, претечу многих сличних часописа који су се касније појавили. Свакако да је и то део заслуге управо оца Митрофана, његове истрајне борбе да се јасним, разумљивим језиком кажу многе духовне поуке. Тамо у Кареји незаборавне су биле вечери на

тераси конака за каменим столом испод винове лозе. Тешко да можете наћи бољи пример за такву једноставну али сажету мисао. Кроз разговоре и подсећања на историју могу слободно рећи да је то био прави Православни Универзитет под ведрим небом, а управо својим делом и понашањем је отац Митрофан пленио своје госте. Под сјајем небеског свода, који није нигде лепши, а под обронцима горостаса Атоса, наш драги старац је показивао како треба волети своју веру православну и свој народ. Из те његове духовне школе касније су израсли многи сада већ познати православни писци, који су га нарочито посећивали док је био на дужности економа метоха Каково. Отац је дуго година као и хиљаде других Срба био ван своје отаџбине. Србију је напустио октобра 1944. године и после боравка у логорима живео је у Немачкој до почетка шездесетих година прошлог века када је дошао и остао на Светој Гори у Хиландару. Са својим друговима Браном (отац Арсеније, а потом Агатон), Крстом (отац Симеон) био је за већ остарело братство манастира Хиландара та нова младост која је покренула ову Свету обитељ јер је због тадашњих прилика у Србији сваки долазак на Свету Гору био веома тежак а може се рећи готово и немогућ. Касније су им се придружила и њихови драги другови Богдан (отац Јустин) и Витомир (отац Јован), па је то заиста било језгро око кога се обнављао манастир. Иако најстарији данас је у животу остао једино наш честити отац Јован као живи сведок свих тих дана. Једном приликом је отац Митрофан сликовито рекао да је у време када је дошао у Манастир готово само он има црну браду и да су око њега све били већ седи монаси. И тачно после 50 година отац Митрофан је поново дошао у Србију. Имали смо то ретко задољство да будемо његови домаћини тог хладног и ветровитог децембра када је отац дошао после пет деценија у своју драгу и вољену Србију. Међутим тадашња Србија је била земља коју су већ стезале санкције тог западног света, без струје, горива, лекова, грејања. Отац није могао да скрије сузе, док је гледао децу у

хладним собама, умотану у ћебад, док смо у зимским капутима седели и довијали се за бензин по улицама. Иако су он и многи људи из његове генерације доживели ничим заслужено изгнанство из рођене земље, само зато што су веровали у Истину а не у лаж, никада није престајао да неизмерно воли своју Земљу и свој народ. И таква Србија и ратни вихор у који је упао српски народ у Хрватској, Босни и Херцеговини а касније и на Косову и Метохији, код њега су још више појачали његову решеност да се помогне, да се буде са народом у тим најтежим тренуцима. Ни пре отац Митрофан није пропуштао ни најмању прилику да помогне, али то ратно време га је још више подстакло да даноћно бди над својим народом. Рањеници из Босне и то они најтежи без руку и ногу уз помоћ Манастира Хиландара и оца Митрофана одлазили у Грчку где би били прихватани у Манастиру Света Лидија у Аспровалти. Тамошњи игуман, отац Теофило, је постао прави заштитник српких рањеника и српске нејачи. За овог једноставног, али у свему великог подвижника, у Србији мало ко зна, али би њему српски народ требало да подигне споменик на неком главном Тргу у Београду. Отац Теофило је уз подршку Хиландараца и оца Митрофана од свог Манастира направио место за рањене и за српску децу. Стасити момци из Босне који су изгубили у рату руку или ногу а било је и оних без обе руке или обе ноге су овде дочекивани као што нигде нису. Обично би им се ту узимале мере и добијали би протезе, а у самом Манастиру је направљен амфитеатар где су се одржавале приредбе, манастирска штампарија је штампала (и данас то ради) књиге на српском и сваки растанак са овим ратницима је био са сузама и позивом да дођу опет. Поред рањеника овде су долазили и ратни сирочићи из Босне и Хрватске, а како се одвијала српска драма, и са Косова и Метохије. Отац Митрофан је стално био између својих обавеза и обиласка Манастира Свете Лидије у Аспровалти. Заиста, рањеници и српски сирочићи су у њему имали верног и оданог помоћника и заштитника. Сећам се да је

једанпут велика група деце сирочића из Босне и Херцеговине била у гостима у једном грчком месташцу Мегали Панагија, удаљеном неких двадесетак километара од Какова. Без обзира на монашку и људску смиреност која га је заиста красила, отац Митрофан није могао да скрије сузе, када је причао да је већина деце палила свеће само мртвима јер више никог живог од најближих нису имали.

Али имали су оца Митрофана, који је увек био њихов. Знам да је његовом великом заслугом комплетно реновирана и опремљена школским прибором школа у Сребрници, да је у више наврата рањеницима достављана помоћ у виду одеће, лекова, да је једноставно отац Митрофан био веза свих наших људи широм света који хтели да помогну и нашег несрећног народа, који је доживљавао праву Голготу.

И потом бомбардовање наше напаћене Отаџбине, нове жртве и нова косовска драма. И поново је наш добри старац био са својим народом, помажући, путујући без обзира на бомбе које су падале и доносећи помоћ. Ми који смо непрекидно били са њим потпуно смо заборавили да је он већ дубоко закорачио у осму деценију свог живота, јер једноставно његова снага и енергија, није допуштала никакву сумњу да ће поклекнути. Крајем јуна те 1999. године, када је пошао за Хиландар из Србије, по већ устаљеном обичају свратио је код нас у Параћин. Заиста је тешко описати сваки сусрет и нашу радост и благослов који нам је доносио, али, можда и несвесно, тај последњи сусрет је био посебно свечан. Договорили смо се да помажемо неколико избегличких породица са распетог Косова и Метохије које су после прогона дошле у Параћин, па је отац оставио прилог за адаптацију и уређење једне куће где смо сместили две породице и препустио да се тај посао заврши, а да ће он свакако свратити негде око Светог Јована у јулу месецу када намерава да поново дође и донесе помоћ. Посебно је био радостан јер је за метох Каково добио од Вука Бојовића, директора београдског зоолошког врта, прекрасног малог пса шарпланинца, коме

смо за пут направили све што је потребно и коме је дао име по нашем псу шарпланинцу, са којим се спријатељио и кога је необично волео. Наш драги отац нас је својим благим погледом и благословом оставио, а да нисмо ни знали да је то наш последњи сусрет. После десетак дана, док је спремао дочек новој групи деце сирочића на Какову, преселио се Господу своме Исусу Христу и Пречистој мајци Његовој Богородици којима је верно служио читавог свог земаљског живота, а сви ми смо добили новог и достојног молитвеника пред Престолом Творца.

Зато, у име свих нас, у име српских рањеника, у име српске сирочади, у име Мајке Србије: „Хвала Ти, оче Митрофане, за све и моли Бога за нас!”

Зоран Ацић НА ВЕСТ О СМРТИ О. МИТРОФАНА

Умро је отац Митрофан. Преселио се у рајско насеље, светогорски старац, бивши прот Свете Горе. Отишао је велики јунак, прекаљени истински духовник.

О томе, колико је душа његовом заслугом нашло пут, колико је духовних ученика одлазећи оставио без јаког ослонаца, као и колико је допринео и у каквим га је плановима за народну духовну обнову и препород смрт посетила, извесно ће се још писати и зборити.

После тренутног шока, када сам сазнао да је уснуо слуга Господњи, старац Митрофан, покушали су да ме утеше речима, како је отац заправо тек сад почео свој прави живот, нашта сам морао да објасним да сузе које су мн наврле на очи нису за њим, већ за нама. Остали смо у тренутку, рекло би се обезглављени сви ми духовна чеда оца Митрофана: „Хришћанска мисија”, бројна мисионарска братства у европским земљама, појединци са свих страна света који су желели да се препорode у духовном, политичком и културном погледу кроз ову нашу народну идеју...

Изгубили смо се за тренутак, потом запалили свећу, помолили се Творцу да помене оца Митрофана у царству небеском и утихнули препуштајући се молитви, како су нас светогорци и научили и...

Вратило се смирење у срца наша; схватили смо - то су заједничке молитве наше овоземаљске стигле у загрљај молитва оностраних, које је отац Митрофан посветио нама.

Остали смо овде, на земљи сиромашнији за једну истинску зеличину, духовну, културну, народну, али смо постали јачи за једног молитвеника који посредује код Господа за нас.

Молитвама кротког старца светогорског Митрофана, Господе Исусе Христe, Боже наш, помилуј нас! Амин.

Српске органске студије 1-2/2004.

Љубиша Ђидић
САНДАЛЕ ОЦА МИТРОФАНА

Оде отац Митрофан
као да је имао стопе
од осамсто хиландарских година

Оде отац Митрофан
и остави нам године све своје
као да нису биле његове

Оде отац Митрофан
шта ћемо са његовим годинама
које му више нису потребне

Волео сам тог старца
и зато прихватих онолико његових земних
колико данас имам ја

Оставим његовим стопама
које већ воде у небо
засјаји Хиландар уз калуђеров скуп

Видим по блатњавим сандалама
светлуца му златан прах
док губи се у исти наум и исти пут

Из књиге: *Свети пољубац* (Народна књига, Београд, 2003.)

Владимир Димитријевић ЋЕБЕНЦЕ ОЦА МИТРОФАНА

Оца Митрофана сам упознао на помало необичан начин - после једног писма „Погледима” у коме сам изложио своје незреле погледе на савремену србску стварност 1990. године. Али, иако незрели, били су искрени, и мој вапај о неопходности духовне обнове навео је оца Митрофана да део тог писма штампа у свом листу „Хиландар” и да, на крају, искаже молитвену жељу да се такви омладинци множе у србском народу. Ја сам тек био пришао Цркви, и такво бодрење једног Хиландарца много ми је значило, па сам некако ступио у везу са оцем Митрофаном и почео да му шаљем текстове за часопис „Хиландар”, које је он објављивао.

Године 1994. први пут сам, са својим оцем, био на Светој Гори, и после петнаест дана тамо проведених, излазак са брода у Јерисосу личио ми је на повратак у хаос... Морао сам да учим да ходам, толико сам на Светој Гори стекао другачије осећање времена и простора... Као космонаут који, по изласку из капсуле, чини кораке на чврстом тлу, поново стичући заборављену тежину... Зато је и мом оцу и мени одлазак на Каково, хиландарски метох близу Јерисоса, био добра „припремна станица” за враћање у „стари свет” - било је ту духа Свете Горе, али и духа „овог света”... Радило се много; било је доста људи из Србије које је отац Митрофан упошљавао на стругари, јер је код нас владала хиперинфлацијска беда, и много људи је било без посла и без наде. Знам колико је овај добри Хиландарац потребитих примио да ту раде, не само на моју, него и на молбе других људи... Примао је и младиће и породичне, само да би како помогао да се преживе тешка времена. (Понекад се жалио на извесне; једног студента теологије сам му препоручио, и тај, као од брега одваљен, није ништа хтео да ради, него је целодневно ленствовао. Жив ме срам појео, кад се тај вратио, али отац Митрофан

је говорио да то није ништа чудно, и да је комунизам учинио своје...)

Тада смо на Какову разговарали много и дуго. Причали смо о свему: од духовности до догађаја из Другог светског рата. Био је ненаметљив, али лепог говора и казивања, благог и пријатног гласа. Онижи растом, имао је чврсту грађу; волео је да стоји са рукама ослоњеним на кукове... Тако, подбочи се и гледа; али не као наредбодавац, него као добар домаћин. Могао сам да у његовој келији узмем на читање шта сам год хтео; неке књиге ми је и поклониио. Мене је интересовао Други светски рат и приче из истог; била им је занимљива и повест о Добрици Ћосићу, његовом непријатељу из рата, с којим је касније на Светој Гори садио виноград. Помињао је доласке наших, углавном комунистичких, академика и угледника, који се, из овог или оног разлога, нису исповедали и причешћивали... Сви ти разлози били су један: они нису могли да приђу Богу због некаквог чудног зида који је идеологија (а можда и злочини на савести) направила око њиховог срца. Отац Митрофан их није осуђивао; жалио их је...

Тада сам први пут сазнао да он, од када је дошао у Светињу Хиландара, води свој светогорски дневник, из дана у дан бележећи догађаје и описујући Светогорце. Тај дневник је сигурно био ризница од огромног историјског значаја, јер је отац Митрофан био одличан портретиста, који је умео да разликује главно од споредног, и да прецизно опише онога с ким би дошао у додир. Када је избио пожар у Хиландару 2004, бол у мом срцу се увећао сазнањем да је дневник оца Митрофана изгорео у једној од келија - а нико није начинио фотокопију истог. „Заборавни смо као да нас је пркосни бог заборавио створио по својој слици и прилици”, говорио је, још пре Другог светског рата, отац Јустин. Заборавили смо да фотокопирамо дневник Свете Горе, писан у њеном најважнијем периоду - од шездесетих година XX века, кад старо атоско монаштво изумире, до почетка XXI века, кад је Света Гора пуна младих калуђера...

Волео је да прича о оцу Георгију Витковићу. Говорећи о њему и његовој љубави према Христу, увек се заплакивао. Нарочито се радо сећао кутије са знаком Црвеног крста, на којој је писало „Прва помоћ”, и из које је отац Георгије са подвижницима које спопадне чамотиња вадио и делио светоотачке поуке...

Када смо отац и ја одлазили, дао нам је новца и књига и ствари потребних за пут. Знао је какво је стање у Србији и није жалио да пружи.

У то време, почињали су да се јављају млади људи жељни мисионарства и духовног рада. Отац Митрофан је штедро помагао издавачко мисионарство јер је знао колико духовна књига може да значи савременом човеку. Причао је да се монах Пантелејмон, чувени немачки лекар, одрекао свега што је имао, прешао у Православље и дошао да се замонаши на Светој Гори после читања књиге поука Старца Силуана објављене на немачком језику. Отац Пантелејмон је дошао у Хиландар, научио србски и црквено-словенски, живео ту извесно време, а затим се повукао у келију на пристаништу Јованица где и данас живи. Овај пример, пример Немца кога је света књига довела на Атос, био је један од подстицаја оцу Митрофану да и он сам преводи књиге за србску душу гладну и жедну Бога.

Кад сам писао о свом првом упознавању с њим, погрешно сам; монаха Митрофана сам упознао у јесен 1989. Тада сам у књижари „Плато” у Београду купио дело о Светом Серафиму Саровском и његовим подвизима, које је (то сам сазнао тек касније) овај србски монах - мисионар превео и објавио. Књига ме је разбудила и осунчала ми душу; данима и, чини се, седмицама, живео сам само од ње и дисао њоме, дисао је као што се дише планински ваздух после мочварних испарења... Да не заборавим и две књжице Татјане Горичеве, коју је отац Митрофан лично знао и чије је записе о обраћењу Христу у тами совјетске ноћи превео и штампао, помажући стотинама младих Срба

да виде где је излаз из нихилизма у коме смо живели под празним небом пост-титоистичке Југославије.

Монах Митрофан је, дакле, око себе почео да окупља србску омладину. Септембра 1994. у Јерисосу, у хотелу „Маркос”, нашли смо се са његовим старим пријатељем и саборцем, др Марком С. Марковићем, србским мислиоцем из Орлеана у Француској, златним пером наше емиграције. Небојша Крстић и ја тада смо се са њима двојицом договарали о издавању Маркових дела у Отаџбини. Овај племенити господин ме је подсетио на Другу Србију, коју су титоисти истребљивали 1944. и касније, али која, хвала Богу, није била истребљена. Договорили смо се да се у све укључи и стари чика Марков друг из студентских дана, са Института Св. Сергија у Паризу, владика будимски Данило, који је за књиге Маркове написао златоусти предговор. Тада сам урадио разговор са г. Марковићем, који је ушао у књигу „Православље и Нови светски поредак”.

И следеће, 1995, у јесен, опет смо се у Јерисосу, нашли с чика Марком. Поред Небојше и мене, било је ту још младих људи, уредника хришћанских часописа („Монархија”, „Византијско огледало”, „Образ”). Разговарало се, ковали се планови за будућност, надали смо се да оснујемо неку хришћанску „политичку школу” ту у Јерисосу, где би омладина из Србије долазила да слуша г. Марка С. Марковића и друге угледне интелектуалце наше дијаспоре. Отац Митрофан је предложио (и предлог је усвојен) да све часописе објединимо, и да сложено радимо на једној њиви Божјој. „Ви као млади први треба да дате пример слоге србском народу”, говорио је. До слоге му је било веома стало. Све путне трошкове и наше издржавања он је платио, и то му је чинило задовољство. Кад смо причали испод винове лозе на Какову, лице му је било обасјано радошћу и вером у будућност Србства.

За време Другог светског рата монах Митрофан је био у Љотићевим добровољцима. Везу са својим саборцима и једномишљеницима није никад прекидао. Али, сведочим овде и сада: никад, ни једном једином речју, није убеђивао никог од нас млађих да постанемо „љотићевци”.

Говорио је само о хришћанском мисионарењу и слози, а против подела и зле крви која је тако много јада нанела народу Светог Саве. И у том смислу био је прави следбеник оног „политичара с крстом” чије име изазива толико повике.

Било је то време његовог хришћанског човекољубља у највећој мери. У Босни и Хрватској се ратовало, и он је настојао да обезбеди што већу помоћ страдалним Србима. Успоставио је везу за архимандритом Теофилом из заједнице Свете Лидије у Аспровалти. Тамо је штампао многобројна хиландарска издања која је припремао монах Серафим. Отац Теофило, тај Божији човек, волео је Србе од срца и искрено, као што је волео и све православне. У његов велики мисионарски центар стизали су мали Руси из околине Чернобила, мали Бугари, мали Грузини... А кад је код нас беснео рат, он је организовао боравак и летовање с веронауком за преко десет хиљада србске деце из крајева преко Дрине, као и боравак и опоравак преко две стотине тешких инвалида из Републике Србске. За више од половине њих набавио је ортопедска помагала и протезе. Његово сестринство је, са ангелском љубављу и бригом, бдило и над децом и над инвалидима. Неколико пута сам са оцем Митрофаном био у заједници Свете Лидије, и код оца Теофила, где сам имао шта да видим: на једном зиду Теофилове канцеларије, била је огромна мапа Босне и Книнске Крајине, а на њој распоред наших трупа у борби за слободу. Ту су се налазиле иконе Господа и Мајке Божје, пред којима је горело кандило, и то непрестано. Отац Теофило се молио Богу за србску војску, знајући за шта се бори србска војска. Мене је било срамота: нигде у Србији нисам видео тако нешто. Он је знао имена најмањих места где су борбе вођене, и уздао се у заступништво Мајке Божје и свих светих, верујући у победу србску. Монах Митрофан је радо говорио о племенитој ревности каква је била ревност сестринства Св. Лидије - и надао се томе у Србији...

Седео сам у његовом ципу, када је, крајем августа 1995, падала Книнска Крајина. Слушали смо радио у возилу. Срце оца Митрофана кидало се од бола због погибије толиких невиних Срба, које је

„међународна заједница” осудила на смрт пред Туђманом и његовом солдатеском. Он, који је имао много пријатеља у Немачкој и Аустрији, и који је, на свој начин, волео и ценио Запад, био је згађен лицемерјем Запада, а нарочито његовог духовног оца папе Ивана Павла II (коме су медији у Србији, кад је умро, певали химне као „миротворцу”, иако је свим силама подржао отцепљење Хрватске и Босне и Херцеговине од Југославије, и свим силама радио на останку и опстанку авнојевских граница, да би, на крају, за свеца прогласио Алојзија Степинца).

Када је у Дејтону потписан мир србског гробља, отац Митрофан је одмах кренуо у рад на слању хуманитарне помоћи Србима преко Дрине. Био је „фанатичан” у томе, и није хтео да зна ни за какве препреке. Помоћи, помоћи, помоћи - овде, онде, тамо, свуда... И не само у Босни - него и у Србији. Једној девојци (сада попадији), која је живела у тешким условима, у великој беди, са породицом, обезбедио је стан и стипендију; замољен за помоћ, увек се одазивао како и колико је могао. Нашао је вредног сарадника, г. Мишу Вујовића, који је стизао где отац Митрофан није могао, и с тим отпочео велики посао - помагања србским мајкама путем набављања најнеопходнијих потрепштина за новорођенче, пакованих у хиландарски пакет и предаваних породиљама, са духовним књигама, иконицама и крстићима у пакету, широм србских земаља. Било је ту пелена, средстава за хигијену, одећице - и једно прекрасно ћебенце, за покривање бебе... Кад ми се жена породила први пут, под НАТО бомбама у мају 1999, добили смо пакет са тим ћебенцем, које још имамо. Кад год га видим, сетим се доброг оца Хиландарца и кажем: „Бог да му душу прости и да га награди за милосрђе!”

Радио је много на обнови Хиландара и прослави осамстогодишњице. Ко ради, тај и греша. Било је код монаха Митрофана грешака у корацима, али оне нису потицале из зле намере, него из жеље да се уради много више него што се могло. Он је себе нештедимице давао и измощавао, па је и умро дајући се и измощавајући се. Ко зна боље, широко му поље. Али, неће се скоро јавити људи Митрофанове снаге

и родољубља и мисли која је желела да све србско буде Божје и благословено.

Шта је све тај човек радио! Довољно је само се замислити над преко педесет бројева листа „Хиландар” које је својом руком откуцао на машини и однео у штампу, па да се каже: „Редак је био!” Све до последњег захуктавања око хиландарског јубилеја ти бројеви су излазили у дан тачно. Волео је ђакона (сада свештеника) Воју Билбију и његово певање побожних стихова и псалама уз гитару, па је помагао и издавање Билбијиних касета. Само да нека душа чује и да се радује. Преводио је много: поред Татјане Горичеве и Светог Серафима, објавио је књиге др Але Селаври „Обитавање Безграничног у срцу” и „Свети Јован Кронштатски”... Књигом „Светогорци по светињама Русије / Света Русија у Совјетском Савезу” подигао је себи задужбину од светлости.

Понављам: много је мислио о младима. Кад нисам могао да нађем издавача за своју књигу о рок-музици, обратио сам му се - одмах је решио да је изда, као што је обилно помагао штампање моје књижице „Младост и страсти”, која је говорила о тајнама полности из православне перспективе... Дешавало се да га људи и преваре, узму паре за нешто, па не ураде; није замерао, настављао је да даје. Сејати, па ће родити... Неком следећем поколењу...

Смрт његова дошла је изненада. Чули смо се неки дан пре тога и требало је да се видимо кад дође у Београд. Отказало је срце. Као и у многим другим случајевима, нисам веровао да се то може десити са муњеликим митраљесцем из Другог светског рата, који је у борбама духовним, хиландарским, био на првим линијама фронта.

Сахрањен је поред гробљанског храма Св. краља Милутина. Његова лобања ће, док буде било Хиландара, постављати питање сваком ко у храм уђе: „Како је Србија? А ти? Волиш ли је?”

Прими, Госпode, душу слуге Свога, монаха Митрофана, у Царство Твоје Безгранично!

2005.

